

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. Ioannes Evangelista. Rodolphi Gwaltheri Tigurini in
Euangelium Iesu Christi secundum Ioannem Homiliæ
CLXXX.**

Gwalther, Rudolf

[S.l.], 1568

VD16 W 1038

8. Turpis adulterij sontem de morte redemit Christvs, & est mundi luxq[ue]
salusq[ue] simul. Degeneres Abrahæ natos reprehendit: eorum Effugit &
rabiem, qui lapidare volunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71827)

turbavit, ut post mutuas altercationes re infecta domū redeant, qui Christū simul cum delectatione in vno impetu expugnaturi videbatur. Elucet in hoc admirabilis Christi potentia, qua hostiū occulte coercuit, imò eos excacavit, ut tam leui occasione inter se mutuo committerentur, qui ad opprimendū conuenerant. Et sanè si hostiū potentiam, auctoritatē & dignitatē cum Christi potentia & ignobili specie conferas, diuina virtutis hoc opus fuisse patet. Docet autē locus hic, quod si quis sit Conciliorū, quae aduersus Christū & doctrinā eius congregantur. Ludificatur se à Domino, ut vbi verba quadā inter se commutauerunt, vel iniurijs mutuis offensi, vel hostiū aduentu terram vel pestis obrepentis metu perculsi dilabantur, qui sibi certā de Christo & ecclesia eius videri mittent. F. Et hoc olim non semel, ut veterum Conciliorū historiae testantur, & multa hinc peruenit à tempore restituti euāgelij per annos circiter quadraginta vidimus. Quod si quid in populo mittit Deus, hoc ad ecclesiam castigationē & emendationē facit, quae alioqui oronimio torpetet & varijs varijs infici consuevit. Finis autē periculorū felix & laetus est, & his qui Deū diligunt, ut Paulus aiebat) omnia cooperantur in bonū. Simus ergo fortes in Iesu Christo, qui suis nunquam deos quos pretioso sanguine suo redemptos pro peculio suo, imò pro fratribus & regni sui caelestis vobis agnoscat. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

CAPVT VIII.

HOMILIA LXVI.

Iesus autem profectus est in montē oliuarum. Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus uenit ad eū, & sedens docebat eos.

DOMINVS et seruator noster Iesus Christus in praecedenti Cap. summā suae doctrinae posuit, quae omnibus veram & aeternā salutem scientibus fontē gratiae Dei & ipsius in se vno monstrat. Est haec promissio admodum praecleara atq; liberalis, cum qua plurimum quoad speciem eius externam conferas, ex eo vix tale quid sperari potest. Ideo eam exterius plurimū cōfirmavit semper, & in praesenti habemus quae ad eius confirmationem faciunt. De hoc enim Ioannes prima huius Cap. parte duo Christi facta, quorū alterum publicum, alterū priuatum dici potest; ex quibus luculenter apparet, ipsum fontem salutis vberimum esse, qui incomparabili liberalitate nobis omnia ea propinat, quae ad vitam veram consequendam necessaria sunt.

Studij Christi
erga salutem
populi.

Periculis cre-
pti non otien-
tur.

Et primò quidē assiduum eius studij exponit, quo publicè in populo instituendo vsus est, quod rerum diuinarū ignorantia & sectarū diuersitas miserè dispererat, ut instar ouium essent, quae per rem nullā habent, sicuti Matth. cap. 9. annotauit. Itaq; nocte quidē, seu potius sub respectu in montē oliuarū Christus exiit, partim in loco comodo precibus vacare possit, partim verò quod in templo gratia & sanguinaria hospitij tutum non haberet. Diluculo autē in urbē redit, & ad se conueniens populum in templo publicè docet. Est exemplū hoc multa & diligenti consideratione dignū, ut quibus sitae institutioni multiuariam seruit. Primum verò obseruabimus, quod cum Concilium aduersus ipsum congregato non sine magna hostiū suorum confusione finis imposuisset, et proinde immensum eo periculi metus sublatus esset, non tamen ignauo orio se dedit Christus, neq; discipulos suos in periculum securus esse iubet, sed dies noctesq; suo officio inuigilat, & nocturnū quidē tempus ad monitionum in precibus, diem verò in populo instituendo consumit. Imitemur nos hoc exemplū, ut periculis non memores assiduis precibus gratiā Dei imploremus, ne ab illo concessa pax nobis damno salutis tialis fiat: singuli item à Deo commissum munus fideliter obire studeant, ut huius ratione illi admodum possint reddere. Peccatur in hoc plurimum hodie, & haec mihi non postrema maiorū vestri causa esse videtur: quod ut periculis vndiq; feruentibus nimium diffidentes sumus, & in murmure Deo obstrepimus: ita si quando ille hostiū consilia turbat, & pacē, quam vix speramus, restituit, mox in effrenem licentiā effundimur, & nouis quotidie sceleribus Deum irascimus. Quid ergo Dei rigorē miramur, qui aut plagis assiduis nos mulctat, aut interitum recurrens subito irascitur, & nouis plagis suam seueritatem declarat? Christū sequamur, & magis in fauore Dei fruamur.

Finis & scopus
Christi.

Præterea finem & scopum obseruemus, quem in hoc suo studio Christus sibi propositum habuit. Fuit hic salus populi, adeoq; omnium hominū, quos erroribus plurimis et perniciosis satan hucusq; demeruerat. Neq; enim sibi ipsi vigilauit aut laborauit Dei filius, cuius gloria & regnū aeternū est, nec ullis hominum præsidij opus habet. Sed ut propter nos in mundum uenit et homo factus est, ita propter nos in docendo, precando, & factis miraculosis tam fuit assiduus. Cuius studij atq; sedulitatis consideratio dulcissimam consolationem offert in tentationibus, & fidem nostram mirifice fulcit, ne de salute nostra dubitemus, quam illi ad eodē cordi fuisse constat, ut tempus omne sibi perijisse putarit, quod non totum nobis impendit. Eadem omnis loci & ordinis homines sui officij admonet, ne in sua uocatione ipsos alicuius laboris aut temporis pigeat, siue peniteat. In hoc ergo exemplum intenti sine ecclesiarum ministri, neq; ullam de ecclesijs bene merendi occasionem intermittant. Excitet illos grege fideli cōmissi dignitas, Quia enim hunc filij sui sanguine redemptum Deus oculi sui pupilla chario rem habet (ut Zacharias olim monuit) idem sine scelere negligi non potest, & graues haud dubie penas dabunt, quicunque talenta sua turpi segnitie defodiunt. Quod si hoc minus curant, saltem de periculo cogitent, quod ecclesijs semper imminet. Nec enim dormitat satan, communis gloriae Dei & humanæ salutis hostis: sed instar leonis rugientis obambulans subinde querit quem deuoret. Cui nisi resistant ministri, quos in domo sua speculatores fecit Deus, proditores & pessimæ fidei serui esse iudicabuntur. Que ratio est, quod Christus tales dissecandos ait, quam penam antiquitus de proditori bus sumptam fuisse ex historijs constat. Quod uero istis dicitur, hoc ipsum principes & politici uiri ad se quoque perimere putent. Hos enim ecclesia sue nutritios & tutores Deus constituit. Sua ergo auctoritate ministros tueantur & adiuuent: neq; illos huius patrociniij pudeat, quo nullum pulchrius & gloriosius ab homine suscipi potest. Industrios autem & sedulos faciat, quod nullam diligentiam in hoc munere nimiam uel superuacaneam esse uident. Adeo enim procliuē ad errores & uicia est humanum ingenium, ut subito deuenit & exorbitent, qui uix toto seculo à ueritatis & uirtutis tramite abduci posse uidebantur. Et ut terra, quamuis probè colatur, subinde tamen spinas, uiticās, tribulos & alia huius generis profert: Ita in populo spontè succrescunt quæ paulò ante eradicae fuerunt, & subito collabuntur, quæ ita constituta sunt, ut à nemine labefactari posse putes: sicuti repentina ecclesiarum & reipub. mutationes docent. Similiter patres familias & qui horum uices gerunt, sibi quoq; Christi exemplum imitandum proponant, ut liberos suos & domesticos omnes in ueri Dei & preceptorū eius cognitione instituant, & ad obedientiam sanctam eos assuesciant, quos corruptæ naturæ ductu ad uicia pronos abripi uident. Nec graue sit omnibus istis pro aliorū salute excubare & laborare, aut etiā laborè inane suscipere. Fecit enim hoc ipsum Dei filius, què nobis inferuire non puduit, & qui uiam pro nobis fundere dignatus est, cum saluti nostræ aliter cōsili non posset. Nec inanis censeri debet labor, qui Deū remuneratōrē habet, et quo animas nostras (si omnia alia fallat) ab interitū liberabimus, quem admodū Ezechieli Dominus pollicetur. Potuit olim Decios, Curcios, Scenolas et alios horū similes patriæ amor, uel etiā priuatæ gloriæ studium extimulare, ut pro publicæ salutis capite sua deuouerent. Nimis ergo ignaui & nulla uenia digni erimus, si Dei Opt. Max. mandata & promissiones amplissimæ minus auctoritatē apud nos habuerint. Ne tamē in aliorum salute intenti, propriā negligamus, singuli priuatim sibi ipsi quoq; prospiciant, ne uel prauis affectibus uel satanae dolis atq; illecebris se ab officio suo & salutis uia auocari patiantur. Vbi multum proderit, si otium fugiant, pestē nocentissimā, & ad laborè aliquè honestum animū suum appellant. Ita enim minus apud illos poterit satan, qui otiosus & nihil agentibus mirificè obrepit, & præter spem illos transuersos abripit. Accedant labori & occupationibus honestis assidue preces, quibus Dei opem & gratiā postulemus, sine qua neq; ecclesiarum & uerbi ministri neq; reipub. gubernatores, neq; patres familias suo studio quicquā proficient. Vide 1. Cor. 3. Psal. 127. Hæc si ad nostri seculi mores transferamus, summa corruptio & horribilis tam publicæ quam priuatæ salutis contemptus apprehenditur apud omnes homines, qui ferè præsentibus modo bonis & suæ carnis studijs intenti, calum & inferos facile negligunt uia cum omnibus ijs, quæ ad salutem ueram sunt necessaria. Nisi ergo Deus manum suam ad mouerit, quid aliud quam extremam perditionem expectabimus?

Postremo hac parte populus quoq; obseruari debet, qui diluculo ad Christū in templo conuenisse dicitur, nimirum ut docentem audiret. Agnouerunt ergo disperse illa oues Israelis pastore suū, cuius conuenit.

fides & bonitas hoc ipso commendatur, quod ad illum veniunt, quos fames & sitis verbi dicitur exor-
rat, & ille ad se venientes benignè excipit & pascit. Ad hunc ergo tyrum seipfos exanimant per-
nati Episcopi, quales nobis Roma creat, qui oves suo festu abstinent, et pastorium manus in-
gligunt, ut dominum quidè illorum graue & superbum omnes sentiant, eisdem verò pro pastoribus
agnoscere non possint, quos nihil tale unquam fecisse viderunt. Confluit quidè ad illorum pompam
vulgum, non autè ut aliquid ex illis audiat, sed ut inani spectaculo oculos pascat. Itaque
illis sufficit & miratur, quàm quod in suis tyrannis gentes barbaræ admirari solent. Vt iam munda-
cam de ijs, in quorum apparatu lupinam rabiem oves agnoscunt, & hac visa trepidant & fugiunt.
Quales me olim in Anglia vidisse memini, ad quorum conspectum viri nobiles & opulenti per-
ne illi itis visis luporum instar in rabiem accenderentur, & de illis capiendis atq; occidendis cogita-
rent. Et huius generis multos hodie habet orbis Christianus, ad quos nemo spontè venit, nisi
aut superstitio dementat, aut commodi privati spes allicit. At talis minimè fuit Christus, qui
cumq; iter fecit aut vbiq; substitit, ingentes ovium greges attraxit, cum præter verbi dicitur
nam & miracula, quibus hanc confirmabat, nihil haberet, quod illos posset allicere.

Ecclesie Chris-
ti primitie.

Non temere autem nullam hoc loco principum aut sacerdotum et scribarum mentionem facit
uangelista, sed solius populi, quem ad audiendum Christi doctrinæ conuenisse ait. Quod ipsum
quæ, est factuati. Ergo ecclesia Christi primitie fuerunt homines plebei & nullius auctoritate
hoc mundo, qui neminem nisi diuinijs & potentia illustrem reuereri solet. Et quod in illis factum
hoc posteris quæq; temporibus similiter factum fuisse constat. Apostolus enim 1. Cor. 1. scribit, V-
trius uocationem vestram facit, quod non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes,
multi nobiles: verum quæ stulta sunt in mundo, elegit Deus, ut confundat sapientes, & Et
euangelij doctrinam ferè recipiunt, qui propter conditionem suam vilem & obliuam à plerisq;
temnumtur. Non tamen hoc ita accipi debet, quasi diuites & potentes seu magnates omnes Chris-
tè simpliciter excludat à regni sui consortio. Quia enim omnes ad se vocat, qui laborant & onerantur,
omnes item qui iustitiæ & regnum Dei desiderant atq; sciunt, neminè quantumuis opulentum &
strem reijcit, qui in hac conditione peccatum suum & naturæ suæ corruptione agnoscit, sui
ponderè gemit & ad celestis vitæ beatitudinè aspirat. Exempla horum in Abramo, Moysè, Dami-
Zachao, Lazaro Bethaniesi, Iosepho Arimatheo, Nicodemo, Paulo Sergio, & innumeris alijs
ventur, qui cum opibus abundarent, & honoribus publicis ornati essent, Deo tamen grati clari-
runt. Attamen quia tales plura habent salutis impedimenta, et vel ipsi sibi delicias faciunt, vel
latorum suorum blanditijs dementantur, ut se à cõmuni hominum sorte excemptos & quasi deum
existiment, ferè fit, ut illos egeni & obscuro homines anteuerit, quibus multò facilius periuat
ut se miserò esse, & gratia Dei singulari opus habere intelligant. Adde his, quod cum diuites
huius seculi honoribus inebriati ad ecclesiã accedunt, ferè secum licentiã morum inuehunt, & in
emplo disciplinæ ecclesiasticæ labefaciunt, vel reliquos omnes inani extermorum præsidio
implent, & securos nimium faciunt eos, qui prius perpetuò in excubijs stabat, & ut Paulus
salutè suam cum timore & tremore operabantur. Et hæc quidè verisimè dicit, historia reseruat
D. Augustinus certe de sui seculi hominibus queritur his verbis: Vnde existunt in ecclesijs
geminus, nisi cum tanta multitudinè obfisti non potest, quæ ad submergendã propemodum
mirat cum moribus suis à sanctorum vitæ penitus alienis? Tract. in Ioan. 22. Quod autè dicitur
riur, hoc nos hodie non vno in loco experti sumus. Neminè ergo ignobilis & rudis vulgi ad Chris-
cõcursum offendant, sed in eo Dei bonitatè exosculentur: caueant autè oēs, ne diuitem et magnatibus
cessio vel licentiã peccandi vel securam confidentiã, duas nocentissimas pestes, in ecclesiã inue-
ntur.

Populi studium
& feruor.

Ceterum cum Christi bonitate & diligentia populi quoq; feruor considerari debet, quæ
fuisse apparebit, si rem penitus inspicias. Primò enim magna erat principum auctoritas & potentia
quos simul omnes aduersus Christum conspirauisse, & iam aliquoties sanguinaria consilia inuenisse
poterant ignorare. Præterea ridiculum videri poterat, relictis Rabbis (quos titulum magister
cui splendor, publica ecclesiæ auctoritas, perpetua Leuitici ordinis successio, vestitus & habitus
terni splendor comendabat) ad Christi pedes sedere, quem pleriq; fabri filium putabant, & qui
ter pauculos piscatores ex Galilea secum adductos, ferè nullos alios discipulos habebat. At multo
rum

rum istos mouet, quò minus ad illum cõfluant: & quidem summo mane in templo comparent, vt ex illo doctrinam salutis æternæ audiant. Est hoc magni studij argumentum, & illorum exemplo nostra ignauia arguitur, qua in Christum grauissimè peccatur. Fuerūt quidem apud nos quoq; seruida admodū renascentis euangelij initia, & plerostq; ab illo audiendo neq; metus neq; pudor neq; vlla magnatum reuerentia abstrerrere potuit. At hodie ignauus, vel potius detestabilis languor omnium ferè mentes occupat: qui vt ad omne bonum segnes reddat, ita ingeniosissimos facit in confingendis argumentis, quibus ingratiuitudinem nostram excusamus. Alij enim principum suorum minus se impediri aiunt, alij temporis importunitatem prætexunt, alij loci & itineris longioris difficultatè accusant, alij negotia priuata cõmemorant: multi in ministris omnia nimis curiose obseruando in singulis inueniunt, quod desiderent. Omnium verò hic vnus finis & scopus est, vt impium euangelicæ doctrinæ fastidium excusent, quam pleriq; ita oderunt, vt se felices & beatos fore arbitrentur, si qua occasione ad sordes papisticas redire possint. At ò miseri superuacanea est hæc cogitatio. Nec enim raptore aliquo opus erit, qui euangelium violenter vobis auferat, sed ex remissis manibus illud sponte excidat, vt hoc sublato iram suam iustam aduersus vos exerat Deus, qui nullo scelere magis quàm gratia & verbi sui contemptu offenditur. Neq; desunt exèpla cùm vetera tum recentia, quæ nos officij nostri admonere poterant, nisi toti obdurussemus. Itaq; excusso hoc vetero pestilentissimo, istos imitemur, & non frustra bitur nos Christus Dominus, qui neminem ad se venientem foras eijcit, sicuti nuper Cap. 6. audiuiimus. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum, Amen.

H O M I L I A L X V I I .

Adducunt autem ad eum scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & cùm statuisent eam in medio dicūt ei: Magister: hæc mulier deprehensa est in ipso facto adultera. In lege autem Moses mandauit nobis, ut huiusmodi lapidentur. Tu ergo quid dicis: Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare.

Multis quidem argumentis suam bonitatem & meriti sui gratiam Iesus Christus nobis commendat. At quia in tentationibus difficile est certâ & inconcussam salutis fiduciam animo concipere, doctrinam suam exemplis quoq; multis & euidentibus confirmat. Et in prima quidè huius Cap. parte Ioannes duo proponit, in quorum primo vidimus, qua fide & diligentia publicam totius populi curam suscepit, nec quicquam eorum omiserit, quæ ad huius salutem necessaria erant. Sequitur alterum, quo priuatim mulieri in adulterio deprehense opem tulit, & ex mortis periculo liberatam amicè instituit atq; consolatus est. Cuius historia ad confirmandam doctrinam gratiæ plurimum facit. Docet enim nullum peccati genus tam atrox & graue esse, quod non expiet ille & condonet, si ad illum nos adduci patiamur. Itaq; diligentem considerationem meretur. Quia enim satan lesam Christum seruatorem esse negare non potest, hoc tamen strategemate fidem nostram ferè oppugnat, quòd nos à communi peccatorum numero eximit, vt nos omnibus alijs sceleratioribus, & propterea indignos esse persuadeat, quibus Christi meritum & Dei gratia cõmunicetur. Quapropter non pauca in publicis flagitijs infames diuine bonitatis exempla scripturæ nobis proponunt, vt eorū consideratione aduersus diaboli & propriæ conscientie insultus confirmemur. Et vt ea nunc prætereamus, quæ in veteris Testamenti libris cõmemorantur, hæc referri debet, quòd publicanos ad penitentiam vocauit Christus, quòd ad Zachæum principem publicanorum diuertit, quòd ex eorum ordine Mattheum in apostolorum chorum cooptrauit, quòd Samaritidum diligenti institutione ex diaboli laqueo afferuit, quòd peccatrici peccata sua deslenti remissionem illorum gratuitam promisit, quòd latronem iam morturum in cruce paradisi promissione consolatus est, quòd Petrum abnegatorem in suam dignitatem restituit, quòd Paulum ecclesiæ persecutorè truculentissimum conuertit, quòd deniq; per euangelij prædicatione salutem gratuitam Hierosolymitanis prædicari voluit, qui indignæ suæ mortis præcipui aut bores fuerant. Quibus præsens hoc nõ immeritò adnumerari debet, quo capitali supplicio dignam à sceleris reatu simul & mortis periculo liberauit. At quia præter hoc

multa etiam alia continet, quorum cognitio utilis & necessaria est, omnes eius partes euangelij describit.

Occasio totius negotij.

Orditur autem à facti totius occasione, quam scriba & pharisei Christo praeberunt. Multa enim in templo docente, importuni irrumperunt, & mulierem in ipso facto adulterij deprehensam adducunt, & ipsius de illa sententiam requirunt. Cum enim eam in medium statissent, quò magis in considerationem omnes excitarentur, dicunt ei: Magister, hac mulier deprehensa est in ipso facto adultera: In lege autem Moses mandauit nobis, vt huiusmodi lapidentur. Tu ergo quid dicis? haec quidem dicendo veritatis & iustitiae studium simulant, interim verò insidiosè illum tentant. Si in questione hac irretitum vel in periculũ manifestum adducant, vel populo iniuriam reddant. Si illam lapidibus obruere iubeat, & suam legi auctoritatem vendicet, crudelis & sanguinarius videtur, imò sibi ipsi contrarius, qui se venisse dixerat vt peccatores vocet ad poenitentiam. Itaque gratia & mansuetudinis laudem amittet, & gratiae praedicationem proprio exemplo eueret, quae illi imprimis traheretur, & quae sacerdotibus molestissima erat, eò quòd satisfactiones legum daret, ex quibus illi quaestum maximum faciebant. Sed neq; Messias esse amplius à quoquam dicitur quem captiuos & vinctos liberaturum esse propheta olim praedixerant. Notus est enim locus illius quò in schola Nazarethana de se ipso interpretatus erat: Spiritus Domini Dei super me est, & vnxit me Dominus & misit me, vt laeta nunciũ pauperibus, vt obligem vulnera corde contritum, vt proclamem captiuos libertatem, vinctos a pertionem, &c. Quòd si verò adulteram absoluit, istius, mox illum diuinae legis auctoritatem abrogare, nec Mosi modo, sed ipsi Deo contrarium ostendunt, qui adulteris poenam capitis statuerit. Sed & plenis velis aduersus gratiae doctrinam ostenduntur, vt quae sublati legum repagulis & omni poenarũ metu extincto flagitijs & scelèribus stram aperiat. In quo argumento hodie etiam dicendo plurimum possunt, qui euangelij lucem extingunt, & morte dignos absoluat. Haec omnia illi pro sua astutia excogitare potuerunt, vt plane illis in cognoscenda veritate non ingenium, sed voluntatem defuisse, quòd ipsum in nostris aduersarijs hodie apparet, qui cum aliquando ignorantiam praetexant, in oppugnanda tamen veritate calliditate & astutia vtuntur, vt satis constet, illos plus scire, quam saluti ipsorum conducatur.

Incurabilis sacerdotum & phariseorum pertinacia.

Hic verò nobis obseruanda venit inuicta & incurabilis horum pertinacia, qua in Christo peccando vsi sunt. Multa enim erant, quibus moueri poterant, si animos suos adseriam veritatem generationem voluissent appellere. Inter qua locum primum habebant miracula, quae nemo negaturus aliqua probabili ratione reprehendere poterat. Sed & in doctrina eius singularis gratia & sancti virtus elucebat, quam ipsorum ministri agnoscere potuerant, & de illa testimonium luculentum vt nuper in fine Cap. 7. audiuius. Accesserat his Nicodemi auctoritas, quem illi suspectũ fuisse, ex eodem loco apparet. Debebat praeterea illos terrere ridiculus Cõcilij exitus, aduersus illum fuerat congregatum. Adhaec populi studio ipsos excitari conueniebat, vt eorum omnem propius inspicerent, nec temere damnarent quod multis non omnino obese naris prodere debant. At nullis rationibus isti mouentur: imò dum populus salutis studio inflammatus ad eos confluit & docentẽ audit, illi insidias struunt, neq; illos pudet cœtum sacrum suo importuno & sanguinario conatu interturbare. Causas tã impudentis pertinaciae alibi Christus exposuit, nimirum sub religionis praetextu priuatum commodum & gloriam querebant, & salutem populi cõtilẽ negligebant, modo suis rebus consulere. Horum similes hodie multos videmus, qui euangelij praedicatione diuinam Iesu Christi virtutem manifeste sentiant, & consiliorum suorum expugnare conantur. Sed quòd Iudaeorum principibus accidit, hoc illi quoq; sentient, quòd in eorum impietatis suae accerimum vindicem habebunt, quem seruatores suum agnoscere non possunt.

Christum tentaturi se ipsos produunt.

At inter ista consolationis plenum est, quòd isti quãuis astutissimè consilia sua instituant, tamen aliter agere possunt, quin suam nequitiam egregiè prodant. Primò enim mulierem adducunt, & de supplicio quòd meruerit illa, interrogant. Cur verò hanc solam comprehenderunt, & cum ea machum quoq; cum in ipso facto deprehensam esse dicant? Peccaturo ergo per se peccaturo est, & quòd Anacharsis Scythae de legibus dicebat, inter Iudaeorum quoq; proceres iam obsequens

ut nimirum telarum aranea similes, muscas quidem & calices irretirent, et abronibus autem essent peruia. Solec hoc ferè passim fieri in legum executione, ut secundum poetam dictum,

Dei veniam coruis, vexet censura columbas.

Et hoc in legibus de stupris & adulterijs cum primis locum habet. Si quis enim è vulgo diuitis & generosi viri filia vitium offerat, quouis supplicio dignus putabitur, cum interim ditiorum & nobilium filij virginum & puellarum pauperum pudicitia impunè insidiantur. Ita nobilis aut opulenti viri uxorem polluere immane scelus censetur, tenuiorum verò hominum toros violare plerisq; lapsus & iocus est. Similiter marito uxorem in adulterio deprehensam occidere licet, at si idem in uxoris conspectum sortì adducat & insatiabili libidine palàm æstuet, nemo illum pœna digni dixerit. Est hoc summæ corruptionis argumentum, quia tunc quoq; Indæorum gentè laborauisse, præsens hoc factum abinde docet. Deinde magistri vocant, ut honorifici tituli appellatione illum sibi demereantur, cuius doctrinam non modo deridebant, verumetiam hostiliter oppugnabant. Aut ergo iniquè oderunt illum, aut turpi adulatione ei blandiuntur qui odio dignus erat. Præterea Moysi legem allegant, qui adulteros lapidibus obrui iusserit. Cur ergo quid cum ista fieri debeat quarunt, cum Moysi discipulos se esse publicè profiterentur? Vel quid opus erat Christi sententiam inquirere, qui palàm testabatur, se non venisse, ut legem dissoluere, sed potius impleret? qui denique sua interpretatione legem de adulterio adeò non abrogat, ut etiam a Etiorè & feueriorem fecerit, quando non stuprum modo, verumetiam concupiscentiam malam & lasciuum aliena femina aspectum ea prohiberi docet? Dum ergo illum astute tentant, & suis dolis circumuenire conantur, seipos produnt, quod calumniosiores sint improbi, & legem Dei non magni faciant, ut et ea magnifice gloriantur. Et ita solent, qui veritatis odio fascinati simul bonas quoq; leges abolitas & extinctas volunt. Hi ne sceleribus patrocinari videantur, questiones mouent mirificas, & casus fingunt intricatissimos, quorum omnium hic finis & scopus est, ut sceleribus fenestrâ aperiant, & leges omnes è medio tollant, aut saltem illarum executionem impediunt, quam si sustuleris, mortuis similes, ad publicæ honestatis defensionem nõ magis viles sunt, quam canis mortuus ad vendendum. Fit istud hodie in multis articulis tam in religione quam in politicis rebus, imprimis autem in adulterijs, quorum licentia cum hodie multis in locis ad extremum usq; peruenerit, loci istius occasione de illis omnino aliquid dicendum erit.

Adulterium est viri aut mulieris cum coniuge alterius cõmixtio. Unde nonnulli vocem hanc Adulterium à particula AD & nomine ALTERE compositam dixerunt, eò quòd vel vir ad alteram mulierem, quid: vel hæc ad alterum virum accedat. Germani huic sceleri propriissimum nomen dederunt à fractione, Heb: udy. quia per hoc frangitur aut dissoluitur vinculu, quo cõuges inter se mutuò deuincti & obstricti sunt. Est autem probe tenenda hæc definitio, ut intelligamus, adulterium non modo à mulieribus maritatis committi, verumetiam à viris, si ad alias mulieres accesserint. Errant enim in hoc multi, qui cum adulteria in vxoribus seuerissimè reprehendant, & (ut reuera sunt) intolerabilia putent, in se ipsi tamen culpam non agnoscunt vllam, si cõtempo & abrupto coniugij vinculo promiscua & vaga libidine cum quibusuis miscantur. Sed confutatur illorum error per mutuum sacri coniugij ius, quod vtriq; coniugi Deus commune & par esse voluit. Quia enim eodem vinculo tam vir quam mulier tenentur, & neg, hæc neg, ille sui corporis potestatem habet, adulterium sit oportet, si vel maritus vel vxor alteri sese miscuerit. Rectè igitur à D. Ambrosio scriptum est: Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quòd mulieri non licet. Eadem à viro que ab vxore debetur castimonia. Quicquid in eam, quæ non sit legitima vxor, cõmissum fuerit, adulterij damnatur crimine, &c. Nam etsi propter alienæ sobolis suppositionem & hereditatis translationem ad alios, & plures alias eiusmodi circũstantias grauior sit vxoris adulteræ culpa, quoad tamen ipsum adulterij factum, vtrinq; peccatur, & penâ vtriusq; Deus constituit, ut suo loco dicitur. Dissputat de hoc grauius D. Augustinus lib. 2. de Adulterinis coniugijs cap. 8. contra eos, qui viri sexui iniuriâ fieri putant, si in luendis penis mulieribus comparentur, & ideo sibi plus licere dicunt, quia viri sunt. Quasi (inquit) non propterea magis debeant illicitas concupiscentias viri iter frangere, quia viri sunt: quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis huius exemplum se prebere, quia viri sunt: quasi non propterea minus debeant libidine superari, quia viri sunt: quasi non propterea minus debeant lasciuenti carni seruire, quia viri sunt. Et tamè indignan-

tur, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris feminis penas, cum tanto gravitate
niri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas.
Et paulo post Antonij Imperatoris legem adducit, qua maritus uxorem de adulterio accusare
finitur, cui moribus suis non praeiuit castitatis exemplum. Quibus cōsentit omnino D. Hieronymus
qui ad Oceanū in epitaphio Fabiola scribit: Quicquid viris iubetur, hoc consequenter redolent
feminas. Et mox cum gentium licentiam reprehendisset, addit: Apud nos quod non licet feminis
a quae non licet viris, & eadem seruitus pari cōditione censetur. Ex quibus satis euidenter apparet
adulterij legibus viros nō minus quam feminas teneri: quod nisi obseruetur, nequicquam ma-
bus pena statuentur, viris in omnem libidinem impunē ruenibus.

Adulterij sce-
lus graue &
multiplex.

Nunc proximum est, ut quā graue & multiplex sit adulterij scelus videamus. *Vbi dicitur*
et animo ab omni affectuum perturbatione & carnalibus prauitatis libero opus est. Nam
carnem & mundū audias, leuiculum videbitur peccatum hoc, & vix vlla animaduersione dignum
Et nota sunt rationes, quibus in eo extenuādo homines libidinosi vtuntur, dū alij hoc naturae
consentaneum esse aiunt, alij vetustatem allegant & exempla, multi quoque necessitatem, quibus
omnino fieri oporteat, & proinde iniquos nimium & crudeles iudicant eos, qui quod caueri nō
seuerius punire velint. At si rem ipsam penitus consideremus, longe aliter iudicabimur, eo quod
vno hoc scelere multa simul concurrunt, quibus horribiliter in Deum, in proximum & in seipsum
cant, quicquid sacras coniugij leges violat. In Deum certe peccatur multiuariam, cum & pater
illo sanctissimum institutum prophanatur, quo nullum ad conseruandam vitā honestatem & huius
generis propagationem vtilius est magisq; necessarium: & sub eius nomine data fides violatur,
mulq; huic consecrata corpora impudicitia & diaboli seruitio mancipantur. Quae quā grauis
& horrenda facile vident, qui non vnā cum pudore oculos quoque & ratione omnem amiserunt. Pro
fidie penas luunt, qui inter homines pacta foedera violant, & datam fidem turpiter fallunt. Quae
ritio igitur impunitatem illis concedet, qui coniugij foedus, cuius auctor Deus est, dissoluit & in
ecclesia datam fidem fallere non verentur? Seruum item fugitiuū leges punire iubent, & huius
rius quid in illum statuendi ius concedunt: Quis ergo iniquum dicit Deum, si quos filij sui
redemptos sibi vendicauit, pro meritis suis puniat, quādo ipso relicto diaboli mancipia sunt?
si proximum spectes, multa hic quoque concurrunt, quae sceleris huius atrocitatem arguunt. Huius
scelere ea societas laeditur, ex qua fons omnium necessitudinum humanarū exoritur. Fraudator
bico suo coniunx, & plagij crimē admittitur, dum qui corporis sui ius non habent, illius vsum
concedunt. Extinguitur coniugalis amor, aut saltem turbatur, quem sanctissimū & hinc
seruari oportebat. Adhuc doloris, sollicitudinis, ira et vindicta crudelis occasio praebeatur, qui
& eadem nobiscum caro esse debebat. Nec in coniuge hac iniuria modo residet, sed in plures
dandat. Aut enim alterius uxore vel filia vir adulter, aut alterius marito vel filio mulier adu-
ra ad libidinē suam abutitur, & ita grauisimē eos offendit, qui in illos ius habet. Adhuc illi
vnā secum diaboli mancipia faciunt, & isdē saepe grauisimorum scelerum, quae adulterij plures
comitari aut sequi solent sunt auctores, qualia sunt, abortus violenti, infanticidia, veneficia, &
& infinita alia, quae commemorare longum foret. Adde quod isdē in reipub. & communitate
peccant, quando ex historijs constat vagas libidines & adulteria regnis & gentibus semper dāna
fuisse, & ex his ferē exortos fuisse horribiles motus, qui reipub. foede conuulserunt, & non
euerterunt, ut postea in exemplorum aliquot commemoratione patebit. Quis vero eos, qui haec &
lia faciunt, cōtra seipfos quoque & propriam salutem peccare negauerit? Sed & aliorum scelerum
paratione docemur, adulterij crimen grauisimum esse. Scortationem certē, quae solutus cum
illegitimo concubitu miscetur, inter ea scelera Apostolus numerat, quae ab hereditate regni Dei
cludunt, & scortatorem in proprium corpus peccare ait, eod quod membra Christi faciat scorti
bra, & templū spiritus sancti prophanet. Quid ergo de adulterio dicitur, quo insuper foedus illud
ingale dissoluitur, ut modo diximus? Praeter ea morte dignus iudicatur, qui contra legem naturae
rentes vel dicto vel facto laeserit. At sanctiorem & arctiorem multo esse cōiunctionem inter matrem
& uxorem, quā inter parentes & liberos, ex ipsa matrimonij institutione discimus, in qua lex
lata fuit, quā sua auctoritate postea Dei filius confirmauit. Relinquat homo patrem & matrem

adglutinetur vxori sue, & sint duo in carnem vnam. Grauius itaq; peccant qui coniugij fedus violant, quam qui parentes aliqua iniuria afficiunt. Adde his furtum, quod vt Deus puniendus esse censuit, ita pleriq; scelus imprimis turpe & infame putatur. Atqui penas grauiiores Deus adulteris quam furibus constituit. Adulterium ergo furto grauius & atrocius scelus est. Neq; aliquis nos remere ad hunc modum argumentari dixerit, quando hoc ipsum obseruauit sapientissimus mortalium Solomon, qui Proverb. 6 sic scribit: Non reputant probro furi, si esuriens furetur, vt vitam susteneret; sed deprehensus aut septuplum rependit, aut vniuersam substantiam domus sue reddet. Qui vero adulterium committit cum muliere, excors est, & qui hoc facit, animam suam perdit. Verbera insuper & ignominiam inuenit, cuius opprobrium nunquam poterit deleri. Quia zelus est furor viri, & non parceret si vindicta occasio offeratur. Neq; ullius intercessoris faciem recipit, nec munera quantumvis magna admittit. Et haec quidem a Solomone non minus vere quam grauius dicta esse communis sensus docet. Vt enim leuior est fortunarum & facultatum, quam honoris & fame iactura: ita qui aliquo honestatis & proprii honoris sensu tangitur, mallet centies bona omnia amittere, quam cum infamia coniunctam rei domestica dissipatione pati. At solet illa ex adulterijs nasci: quibus si mulieres semel indulerint, negligentius domum curant, liberos legitimos negligunt, in adulterio conceptus status maritis supponunt, & quia illi pro legitimis habentur, haereditatem alienam interceptum. Itaq; adulterio furtum coniunctum est, & omnium istorum infamia cumprimis ad maritos redundat, qui etsi ista ignorent, ferè tamè conscij esse putantur, eo quod nemo ad illos libenter refert, quae de vxorum impudicitia per omnium ora volitant. Vides ergo adulterij crimen non sine grauissimis rationibus furto atrocius censerit. Quis igitur non deploret nostri seculi caecitatem, quando furum crimen omnes exhorrent, adulterium vero lulum iocumq; ducunt? At tamen haec omnia superat, quod idololatram & defectionem a Deo spiritus sanctus adulterijs confert, & adulteros vocat eos, qui relicto vero Deo creaturas & imagines sectantur. Non potest ergo non atrocissimè esse scelus illud, quod eius similitudinem gerit, quo nullum atrocius aut horribilius excogitari potest. Possent huius generis infinita adduci & in immensum extendi oratio, sed ista modo sufficiant.

Ex his enim quiuis intelligit, adulteria in seripituris non remere tanta cum seueritate prohiberi. Nec enim in Decalogo modo dicit Deus, Ne mecheris; sed in super penam capitalem adulteris constituit. Nam Leuit. 20. sic scribit Moses: Vir qui adulterium committit cum vxore alicuius, qui (inquam) adulterium committit cum vxore proximi sui, omnino moriatur, tam adulter quam adultera. Et rursum Deut. 22. Si deprehenditur quispiam, qui dormierit cum muliere maritata, moriantur ambo illi, tam vir qui iacuit cum muliere, quam mulier ipsa; & exure malum ex Israhel. Item: Si fuerit alicui desponsa puella virgo, inueneritq; eam aliquis in ciuitate, & dormierit cum ea, educetis eam ad portam ciuitatis illius, & obruetis eos lapidibus, vt moriantur. Adde his, quod suspicio nis quoq; rationem haberi voluit Deus, vt lex de Zelotypia testatur, quae extat Num. 5. Vbi obseruabimus, non tunc demum cepisse puniri adulteria, sed vt Adam ex occulta spiritus suggestione matrimonij dignitate agnouit, & legem sanxit, qua vinculum eius indissolubile esse iubetur: ita gentes prope omnes naturae legibus ductae, illud in summo pretio habuerunt, & eius violatione quouis supplicio dignam iudicant. Pharaon certe cum Saram Abrahamo abduxisset, nescius vxore eius esse, a Deo multatus peccatum agnoscit & illam absq; mora marito restituit. Similiter Abimelecho regi, cum eodem errore peccauisset, dicit Deus: En tu morieris propter mulierem, quam rapuisti: quia marito iniusta est. Et Iobus vita suae integritatem contra amicos suos, nimium morosos & iniquos iudicium Dei censes asserens, inter alia adulterij quoq; crime abs se longissime remouet his verbis: Si concupiscentiae vxoris alienae obnoxium fuit cor meum, & ante ostium sodalis mei sum insidiatus; permittat vxorem meam alius, & subigant eam alij. Hoc enim grande flagitium est, & iniquitas capitali actione digna. Ignis enim est, qui ad interitum vsq; vorat, & c. Horum cognitione instructus Iosephus vera libidine furentis calumniam potius perpeti & vita periculum subire voluit, quam totum alienum pollueret. Et vt ad gentes transeamus, vix vlla tam barbara fuit, quae adulteris impunitatem permitteret. Partim nullum scelus adulterio grauius puniebant. Apud Gortynam vero vetustissimum & celeberrimum Cretae oppidum adulter omni vita sua ignominiosus erat, neq; ad rem pub. aut honores publicos inquam admittebatur. Aegyptij illum virginis cedebant ad plagas mille,

Adulterij pena capitalis.

Adulterium omnibus seculis, et apud omnes gentes punitum.

adulteram autem naribus mutilabāt. Lacedæmonijs ad eodē detestabile erat adulterij scelus, ut
 à nemine committi posse arbitrarentur. Celebratur enim cuiusdam Geradæ dictum, hominis
 tiata vetustissimi, qui ab hospite rogatus quid apud eos adulteri patiantur, respondit: O hospite
 apud nos sic adulter. Illo autem subiciente: Sin verò fieret? Taurum (inquit Geradas) p
 ad eodē magnū, ut à Taygeto sese inflectens ex Eurota bibat. Hospite verò admirante dicebat
 possit fieri tam vastus bos? ridens Geradas, Quo nam pacto (ait) adulter queat Sparce fieri
 verò hanc opinionem illos concepiisse putabimus? Ex eo nimirū, quod cum omnes patrie
 amantissimi essent, impossibile existimarunt in quenquā suorum tantū scelus cadere posse, quo
 cum primis turbari & civium animi odijs implacabilibus accendi solent. Laciadæ ea corpore
 adulteros puniebant, qua peccauerant. Sacerus apud Crotoniatis ignis supplicij status
 & cum ipsi in adulterio deprehensos cum fratris uxore populus parcere vellet, sponte in
 sceleris turpitudine superatus. Apud Athenienses adulter morte multabatur, adulteriā quā
 tumelia afficere licebat, non autem occidere, ut diutius cruciaretur. Apud Gothos quoq; (ut
 pius scribit) adulterium capitale fuit. Ad istorum mores quā proximè accesserunt maiores
 Germani veteres, de quibus Cornelius Tacitus sic scribit: Paucissima in tā numerosa gente
 ria, quorum pena præsens, & maritus permissa. Accisis criminibus nudatā coram propinquis
 domo maritus, ac per omnē vicium verberare agitur: Publicatæ enim pudicitie nulla verita,
 non ætate, nō opibus maritum inveniunt. Nemo enim illic viria ridet, nec corrumpere & cor
 seculum vocatur. Quāto igitur sanctiores, quoad hanc causam, maiores nostri fuerunt, cum
 gentium superstitiones sequerentur, quā pleriq; hodie, qui Christi nomen profitentur? Post
 etsi multitudo peccantium (ut D. Hieronymus ad Gaudentium scripsit) peccandi licentiam
 nistraverit, tantā tamē publicæ honestatis cura reliqua mansit, ut adulteria legibus severissim
 bibuerint, quotquot viri tuis laudem aliquam quaesierunt. Hinc apud Romanos Lex lulu
 tur, qua adulteri capite pœnas dabant, & quam Christiani Imperatores sua auctoritate con
 runt. Constantinus enim (ut in Codice l. Quāmus habetur) adulteros sacrilegos nuptiarū
 & ideo indignos putat, qui hanc lucem aspiciant. Iulianus verò legem hanc, quoad adulter
 liuit quidem, sed ea conditione, ut sustibus case in monasterium detruderentur, ubi per
 rent, nisi eas mariti reperissent. Et hodie, licet magna sit adulteriorum licentia, & flagiti
 nitate indies augeatur, licet tamen marito adulteriū & adulteram impunè occidere, si in facti
 deprehenderit, quod ipsum olim Plato permisit, ut lib. 9. de Legibus est videre. Quod quā
 quo iure fiat, nunc non disputo, istud tamen cum summa magistratum ignominia fieri dicitur,
 prio testimonio se ipsos condemnant, dum adulteria ipsi leuissimè puniunt, permittunt autem,
 ritus in ipso facto deprehensos, quantum in ipso est, tam animā quā corpore perdat, quos ip
 riti manum euadant, vix pauculorum dierum spacio in carcere detinent, & deinde in honore
 tio habent, imò plerumq; ad summos honores euehunt. Quis hic non exclamet, O mores, ò

Instit. lib. 4. tit.
 18. de pub. in
 dicijs.

Adulterij pœ
 na in nouo Te
 stamento non
 abolita.

At obijciat aliquis, seueriores fuisse scelerum pœnas sub Mose, & gentes quoq; cum
 deliores essent, hæc tam dira supplicia adulteris constituisse: in Christo autē patefactum esse
 gratia & maiorem clementiam atq; mansuetudinē eos decere, qui noui Testamenti legibus
 tur, in quo adultera clementer pepercerit Dominus. Ceterum respondet istis ipse, quādo sit
 cit, ut legem impleat, non ut dissoluat. Manet ergo contra pœnitere nescios eadem, quæ olim
 ueritas legum, neq; iudicia publica Christus abrogauit, quibus scelera puniuntur: & ut
 pra, legis disciplinam seueriorem fecit, quando oculis quoq; & cogitationibus leges dedit, quæ
 post formas alienas vagentur. Quod adulteræ, de qua hic agitur, pepercit, longe alia ratio
 est, ut suo loco dicitur. Apostolus certè scortatores & adulteros à regno Dei excludit, & pœ
 ternis inferorum cruciatibus subijcit, tam abest, ut à pœnis ciuilibus eos eximat. Idem ad
 scribens, grauisimè pronunciat: Honorabile est inter quosuis coniugium, & cubile impollu
 zatores autem & adulteros iudicabit Dominus. Quibus verbis docet, quod etsi humana leg
 sent, & nemo iudicum in puniendis adulterijs officium suum faciat, illa tamen non impen
 rum esse Deum, qui in hoc etiam seculo horrenda in illos exempla edat, & absq; pœnitenti
 tes sempiternis pœnis excruciet. Quod verissimè dici, exempla omnium gentium & scilicet

Exempla iudiciorum Dei in adulteros.

Huc enim referri debent, quae de Pharaone & Abimelecho paulo ante dicta sunt. Eodem pertinet quod de Leuite uxore à Gabaonitis violenter constuprata et inde exorto bello in libro Iudicum traditur, quo sexaginta quing. millia virorum caesa sunt, & maxima poena pars in eos redundauit, qui stuprorum licentiam tam diu impune grassari permiserant. Quid verò de Dauide dicemus, quo patroneo cum primis vitantur adulteri? Hunc quidè, quia ipse summum magistratum gerebat, nemo iudicio sistere & secundum leges damnare potuit. Iudicauit tamen illum Deus, vt primò quidem donum propriam incestu & parricidijs foedissimè pollui videret, tandem verò per filium regno pulsus, à Semeio ignominiosè lapidibus peteretur. Vtinam verò qui huius exemplum adducunt, eius penitentiam quog. imitentur, quam acerbissimè & omnibus numeris absolutam fuisse, ipsius Psalmi restantur. Adde his, quòd inter Babylonica captiuitatis causas prophetae adulteria & supra illicita numerant. Sic enim inter alia per Ieremiam loquitur Dominus: Filij tui adulteri facti, in domo meretricis collegerunt sese. Fuerunt equi saginati, mane educti, quisq. ad vxorè proximi sui adhinuit. An super his non vitaretem? &c. Et huius generis multa ex prophetis adduci poterant. Quòd si gentium historias inspicimus, vix vllam reperies, quae non exhibeat iudicij diuini exempla, quae vel in summos reges, vel etiam in homines priuatos sunt edita. Lacedaemonijs certè finis imperij imminere cepit, cum à maiorum legibus & moribus turpiter defecissent, & stupris subditorum atq. prouincialium animos abs sese alienassent, sicuti historia de constupratis Scedasi filiabus apud Plutarchum testatur. Graecia cum Asia comisit Helena raptus et licentiosa Paridis libido, quae patria comuni exitum attulit. Roma propter stuprum Lucretiae oblatum reges vrbe pulsati sunt, & reipub. forma mutata est, quae res bellorum maximorū causa fuit. Adulterium praeterea Gallis Senonibus occasione praebuit, vt in Italiam exercitum ducerent. Cum enim nobilis adolescens Clusinus Lucumon tutoris sui vxorè rapuisset, tutor hoc in isto dolore incensus, Celtas seu Gallos inuitauit, vt in ea Italiae parte vberissima sedes quaerent, & scelus Lucumonis punirent. Fuit ea res toti Italiae luctuosa & ex hoc principio exorta tempestas Romae vsq. peruasit, quam iidem hostes capti diripuerunt. Valentinianus tertius vitam & Imperium amisit, quòd Maximi vxorè dolo ad se euocatā vi cōpressisset. Sed quid istis immoror, quando totus dies non sufficeret ijs exponendis, quae in adulteros exempla Deus edidit. Et possent quaedam recitari, quae nostris temporibus acciderunt: sed quia omnibus nota sunt, ijs etiā scire abstinco. Quòd si priuatos homines respiciamus, quotidie eorū exempla occurrunt, qui sua libidine morbos foedissimos, egestatē, infamiam, & saepe mortē quoq. ignominiosam sibi ipsi accersunt. Non ergo cessauit sub Christi aduentū Dei seueritas, quae scelera, & inter illa adulterium atq. supra illicita, olim punire consueuit. Inter homines autem cessauit honestatis publicae cura, & cum pudore simul extincta & sepulta iacet matrimonij dignitas. Viam huic malo strauit Antichristi doctrina, quae matrimonium carnis immunditiam vocat, & sub religionis praetextu celibatū inuexit, cui non modo supra virginū, & adulteria & incestus, verū etiam Sodomiae nefariū scelus debemus, quo sese impuris polluerunt, qui reliquis omnibus pudiciae exemplar esse debebant. Itaq. factū est, vt populus antichristum exemplo seductus, de coniugio minus honorifice sentire, & paulatim in omnē libidinem ruere ceperit. Ferent quidè omnes suum iudiciū. Grauius autē multò subibunt, qui ex tenebris istis in euangelij lucē educti, in eadem tamen immunditie perseverant, & adulteris impunitatē concedunt, vt ipsi quoq. pro sua libidine viuere liceat. Mirantur equidem multi continuas nostri seculi calamitates, quibus nos Deus castigat. Sed quid faciat ille, quando (vt reliqua omnia nunc omittamus) hoc vnum ad prouocandam iram eius potest sufficere? Horum itaq. memores, simul in Christi studiū intēti simus, qui in hoc fuit totus, vt à peccatis & diaboli potestate liberatos Deo patri suo reconciliaret, vt ipsi seruiamus in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitae nostrae, & huius cursum emens cum illo aeternum viuamus. Ipsi debetur benedictio, honor, gloria potestas in aeternū. Amē.

HOMILIA LXVIII.

Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terram. Cū autē perfererēt eum interrogare, erexit se, & dixit eis: Qui uestrū immunis est à peccato, primus lapidem in illam iaciat. Et rursus inclinans se deorsum scribebat in terra. Illi uerò cū audissent, & à cōscien-

tia redarguerentur, singulatim alius post alium exierunt, initio facto a senioribus usque ad ultimos: & relictus est solus Iesus & mulier in medio stans. Cum autem exisset se Iesus, & neminem uideret præter mulierem, dixit ei: Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? Nemo te condemnauit: Ipsa uero dixit: Nemo Domine. Dixit ergo ei Iesus: Nec ego te condemno: uade, & ne amplius pecces.

Grauer admodum & uerè pronunciat Paulus Apostolus in priori ad Timotheum: Certum est quod & modis omnibus dignus quem amplectamur, quod Christus Iesus uenit in mundum peccatores seruaret. Neque solus Apostolus hæc dicit, sed multa in eandem sententiam passim dicitur. Quia uero in hoc plurimum peccatur, quod qui peccatis se grauatos sentiunt, aut in illis deprecantur, aut remissionem eorum atque salutem alicubi extra Christum quaerunt: ipse tam doctrinam quam facta sua omnia in eum sine dirigit, ut nos in huius promissionis fide confirmet. Imò totus uerbum est, ut aduersariorum ora obturet, qui gratia prædicatione impedire conabantur. Quod ipsum in presenti etiam historia luculenter facit. Quia enim ipsum uulgo hoc potissimum nomine gratia & misericordie esse uidebatur Iudeorum scribae & pharisæi, quod peccatores non grauius minus terret, sed amissionem solationibus afflictas conscientias foueret & gratiam peccatorum remissionem polliceretur, magno studio in hoc incumbunt, ut ab eo docendi genere ipsum abstrahant. Ideo mulierem in aditu deprehensam ad illum adducunt, & quid de ea statui uelit interrogant. Hoc uero unum insidiantur, ut uel indulgentia solita usus aliquid contra legem Moysi pronunciet, qua tales lapidari uerueri inuebat, siquidem ipsi aliquam accusandi occasionem præbeat: uel legis seueritate securus, diuinitate eo facere uideatur, quod docebat, & ita populo inuisus & exosus fiat. Cæterum causam hæc moderatur, ut miseram à mortis supplicio liberans, officio Messia cum primis fungatur, & tam suam legi auctoritatem saluam ratamque habeat. Multa igitur in huius historia tractatione conserunt consideratu dignissima, ex quibus nonnulla uidimus, de reliquis modo dicturi sumus.

Iesus scribit in terram.

Sequitur autem prima huius loci parte, quid cum scribis & pharisæis egerit. Iesus inquit Evangelista inclinans se deorsum, digito scribebat in terram. Quid uero scripserit, non indicatur, quod supernacaneum foret hoc curiosius inquirere, quod spiritus sanctus nos celatim uoluit. Sed & huius facti non exponit Ioannes, quas tamen ex circumstantiis reliquis aliqua ex parte colligere deprehendere possumus. Nam eiusmodi gestu ueritur, qui industrius & de salute sua seruo cogitans de nonnullis obseruatu dignis & uitibus admonere poterat. Et primò quidem, quia legem aduerant, & eius cognitione insolentius gloriabantur, adeoque plus quam humanam sapientiam uendicabant, quales reuera sint inuuit: homines nimirum carnales & terrenis studiis dediti, quos & huius uerum usum impie contemnunt, neque pluris faciunt, quam ea, quæ in terram scripturæ rumus pedibus conculcantur. Deinde admonet non temere pronunciantum esse de aliorum delictis, sed rem ipsam prius diligenter inspicere & examinari debere. Faciunt hæc Dei præcepta, qui tantam paruam quam magnum audire iubet, ne dum precipitanter agunt, per errorem et ignorantiam iniquas sententias ferant. Neque uerbis modo, uerumetiam proprio exemplo de hoc nos admonet Dominus, quando in scripturis caelo descendere et hominum opera atque instituta spectare dicitur, priusquam eorum penas exigit. Vide quæ in eam sententiã de turris Babel adificatoribus & Sodomis in historia scribuntur. Præterea illis relictis quasi aliud agendo, inuuit indignos esse quibus respondendum esse ad omnes impiorum & illusorum ueritatis quaestiones. Multa enim eiusmodi sunt, ut præterire præstet, quam relictis grauioribus circa res inuitiles occupari. Multa quoque, si in ditionem trahantur apud homines prauos & suis deditos affectibus, quaestiones pariunt iniquas, quibus, quibus sepe salutis nostra principia atque fundamenta conuelluntur. Et tunc locum habet illud Solomonis: Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne adqueris ei etiam tu. Quia stultitia prudenter prohibet, non modo ineptas uerborum commutationes & mutua comitia, quibus homines contentiosi sese inuicem proscindunt: uerumetiam disputaciones, quæ ex quaestione iniquitate & curiosis enata nihil diuini salis habent, & ad destructionem potius quam adificationem faciunt.

Es vinam hodie regula ista inter theologos observaretur, qui frequenter publicis scriptis de lana caprina aut asini ymbra contendunt, et magno cum scandalo infirmorum ea in dubium vocant suis disputationibus, quae nos simpliciter credere oportebat, cum humana ratione inuestigari nequaquam possint. Alia ratio est eorum, sine quibus salutis ratio consistere non potest. Quando enim illa ab hominibus vel ineptis vel malitiosis in disputationem trahuntur, tunc (ut idem Solomon monet) stulto secundum stultitiam eius (id est, sicuti ipse meretur) respondendum est, ne forte sibi ipsi egregie sapere videantur, et ita insolentiores fiant.

Ceterum hoc agente Christo, illi vehementius instant interrogando, et ipsum urgent, ut suam de proposita questione sententiam edisserat. Audaciores ergo fecisse videtur dissimulatio illa, quod nimirum eum animo perturbatum putarent, nec habere quod respondeat. Itaque victoriam sibi certam pollicentur, et ideo tanta importunitate interrogare pergunt. Est hic impiorum mos, qui adversus veritatem certamen semel susceperunt, ut piorum silentio aut prudenti dissimulatione ferociores fiant, eo quod illius causas non observant, et piorum ignorantia tribuunt, quod charitati, modestiae et concordiae studio tribui debebat. Non autem hoc nobis graue videri debet, neque ideo quicquam immodestius aut precipitantius agendum est. Semper enim occasione suo tempore offert Deus, qua nostri nominis honorem tueamur, et illorum petulantem impudentiam cum publica ipsorum confusione coercemus. Solet enim illis, quod ineptis et furiosis equitibus accidere, qui dum inconsulta temeritate ruunt, et quavis obuia prosternere conantur, saepe semetipsos ex equis excutiunt, aut rana cum illis se miserè perdunt. Quod illis accidisse modo audiemus.

Quia enim Christo impudenter instant, erigit seipsum ille, et eo gestu docet, audaciam illorum sibi minime terribilem esse, neque sibi deesse modum arg. rationem, qua se ab illis expediat. Et mox sententiam proferit: Qui vestrum immunis est à peccato, primus lapidem in illam iaciat. Quod responsum nonnullis absurdum poterat videri, qui seculi illius mores ignorant. Sed ex legis consuetudine desumptum est, et ratione aequissima nititur. Iubebat enim lex, ut in capitibus iudicij primos lapides iacerent in damnatos, qui de illorum scelere testimoniū dixerant. Vide Deut. 17. Quod in Stephani protomartyris supplicio etiam observatum fuisse apparet, quando testium mentio fit, qui vestes suas ad pedes Sauli deposuisse dicuntur, nimirum ut expeditiores essent ad iaciendum lapides, et sua alacritate testimonij sui veritatem probarent. Neque id sine ratione magna Deus statuerat. Ita enim lingua petulantiam frenare voluit, qua facile labitur, et si praeaus affectus accedat, quidvis temere effluit, quoad verbum solis res agitur. At si ad manus devenire oporteat, maior solet adhiberi in deliberando et ponderandis verbis omnibus prudentia, ne temere maioris alicuius mali nobis ipsi auctores simus. Voluit ergo Deus testibus metum aliquem incutere, ne quid aliud dicerent, quam quod factum est, et manibus quoque proprijs auderent confirmare. Et si verò mos iste postea abolitus sit, non tamen sublata est, et abolita Dei severitas, qui in testibus veritatis studium summum requirit, et (ut Solomon ait) testem mendacem odit, adeoque talionis lege punire iubet eos, quicumque falsis testimonij proximo malum dant. Quare cogitent testes homicidium non manibus modo, verum etiam lingua committi, et non minus homicidij reos esse qui lingua occidunt, quam qui manibus vel lapides projiciunt, vel gladium in alicuius latus aut iugulum stringunt. Si qui ergo vel à sanguinis innoxij effusione, vel à carnificis aut licitoris publici officio abhorrent (ut merito omnes boni abhorrent) curent iidem, quando testes sistuntur, ne vel falsum quid dicendo, vel verum reticendo, capitalis sententiae auctores sint, et carnificum manibus eos obijciant, qui nihil tale meruerunt.

Sed abucuntur quidam hoc Christi dicto, et dum ex eo regulam generalem colligunt, qua iudices omnes astringunt, nimis impudenter iudicia simul omnia tollunt, et scelerum omnium impunitatem invehere conantur. Clamant enim, Christum de adultera dixisse, Qui vestrum immunis est à peccato, primus lapidem in illam iaciat. Et ex eo inferunt: Ergo nemo de alterius peccatis penas debet sumere, nisi qui ipse ab omni peccato liber est. Atqui fatemur, hoc iudicibus observatu imprimis necessarium esse: ut nimirum dum in alios animadvertunt, ipsi innocentiae et honestati studeant. Nisi enim hoc fecerint, non scelera sancto odio persequi, sed his obnoxios homines ex privato affectu odisse videbuntur. Itaque nulla erit illorum auctoritas, et plerisque crudelitas vel tyrannis esse videbitur, quic-

Aduersarij
Christum im-
probe urgent.

Christus impro-
bis respondet.

Christi dicto
non tollitur iu-
dicia pub. et
poena scelerum.

quid illi sub legē & iuris prætextu statuunt. Et exempla tam vetera quam recentia testantur illa
sua severitate non in officio continere subditos, sed potius seditionū causas præbere, dum suppliciorum
crudelitate sceleratos & improbos quosq; irritant, malo autē exemplo morumq; periculantia bonos
quosq; & honestatis publicæ amantium animos abs se alienos reddunt. Quod verò isti ex Christi
bis regulam generalē colligunt, turpissimè falluntur. Primò enim etsi gravis sit iudicis culpa, si
emplo suo scandalū alicui præbeat, idem tamē scelera in alijs puniendo officium facit, neq; eo nomine
reprehendi, sed potius laudari debet, quòd non sublati simul vniuersis legum repagulis, publicis
rum licentiam inducit. Deinde neq; Christi verba rectè expendūt. Nam Græca vox ἀναρχία
qua Ioannes vtitur, non eum modo significat, qui peccatum nullū designauit, sed eum potius, qui
peccare quidem possit, adeoq; ab omni naturæ corruptione sit alienus. At tales in rerū naturā
inueniuntur. Omnes enim peccauerūt, ac destituuntur gloria Dei, &c. Rom. 3. Omnī cordis
visceribus lex peccati insidet, qua Paulus se captiuū duci queritur. Rom. 7. Omnes ex Christi
scripto oramus, Remitte nobis debita nostra, &c. Ergo, si istos novos regulatores audiamus, non
licebit vel latrone, vel furem, vel adulterū, vel falsariū, vel parricidā, vel quencunq; alium facinor
sum punire. Semper enim obijciat aliquis: Qui vestrum immunis est à peccato, primus in bono
tiam ferat, primus gladiū stringat, aut laqueū expedit. Ita verò frustra leges rulerit Deus,
iudiciorum suorum executionē iudicibus comiserit, & falso dixerit Paulus, magistratus Dei
esse, qui non frustra gladium gestent, sed idē hunc gestent, vt bonos quidem tueantur, facinorosa
tem pro meritis puniant atq; coerceant. Non ergo generalem regulam aut legem hic tulit Christus,
sed personale (vt ita dicam) est hoc responsum, & presenti modo causæ eiusq; actoribus accommodat.
neq; ad illos alios extendi debet, quam qui horum similes reperiuntur. Vult enim istorum im
sam quaestionem eludere, cum simplici responso indigni essent, & simul hypocritis ipsorum argueret,
qui cum aliorum seuerissimi censors essent, & vix illos supplicijs satiarentur, in propriam
licitis nimium faciles & indulgentes erant, & sibi ipsi turpiter blandiebantur. Ideo non vni
lem sententiam pronuntiat: Quicūq; à peccato immunis est, primus in illam iactat. Sed
Vestrum immunis est à peccato, &c. Est ergo particularis hæc propositio, & illis solum
Dominus, à quibus insidiosè tentabatur. Vult autem vt in seipso descendant, vitam antea
mores suos examinent, conscientie sue scrinia scrutentur, & ita mox inuenturos inuit, qua ipsi
propria salute potius cogitare cogant, quam aliorū vitia & honori insidias struere. Neq; hoc
factum aut dictum fuisse, euangelica historia abundè docet. Nam vt de auaritia, ambitione, vitijs
& gula studio alijsq; vitijs, qua cū multis alijs cōmunia habebāt, nihil dicamus, horrenda & quæ
supplicio digna erant illorū scelera, qua circa religionē et doctrinā designabant, cum Dei legē
nis traditionibus adulterarent, sacra omnia turpi nundinatione prophanarent, afflictis con
laqueos iniecerent, deniq; sub religionis prætextu omnīū fortunas deprædarentur. Quis ergo
gnos diceret, qui legū vindices & iudiciorū publicorū executores essent? Quin, si in presenti
stamus, plus ab illis quam ab adultera peccatum fuisse patebit. Hæc enim fidē marito datā
rat, illi sanctissimū Dei fœdus, quo is gentē illam sibi desponsauerat, impudentissimè violant.
vnum modò virum iniuria affecerat, illorum iniquitas ad totum populū redundabat. Hæc
fortunas modò & honorem læserat, illi publicam omnīū salutem in periculum adduxerat, in
thores fuerūt vt vniuersa Iudeorum gens paulò post horribili excidio perierit. Hæc intra
suum peccati conscientia torquebatur, de vitæ emendatione cogitabat, Dei gratiam implorabat,
cum illo reconciliari vnicè cupiebat: illi verò securi & confidentes penitentia doctrinā hostiliter
ijciebant, scelera sceleribus quotidie accumulabant, Dei gratiam contemnebant, & illius med
palam persequantur. Rectè ergo Christus incurabilem ipsorum malitiā tradidit, & in
lam (que etsi errauisset, ouis tamen erat) ex luporū immanū faucibus eripit. Fuit autē hoc peccat
re istius gentis vitium, quòd cum lege gloriarentur, et huius acerrimi vindices haberi vellet, ipsi
illā impudentissimè violarent: quod ipsum Paulus illis ad Rom. 2. cap. grauius exprimit
bis: Ecce, tu Iudeus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem
eius, & interno scis qua discrepant, institutus ex lege confidisq; te ducem esse cæcorum, lucem
qui sunt in tenebris, eruditorē insipientiū, magistrum infantium, vt qui habeas infirmitatē, &

tionis ac veritatis per legem. Qui igitur doces alium, ceipsum non doces? qui pradicat non fur andi, furaris? qui dicit non mechandum, mecharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis? qui de lege gloriaris, per legis transgressionem Deum dedecoras? Nam nomen Dei propter vos blasphematur inter gentes, &c. Hac ideo recitare libuit, ut in veteri exemplo nostri seculi hypocritas & iustitiaris agnoscamus, qui simili arrogantia omne ius omnemque potestatem in ecclesia & in quosuis priuatum sibi vendicant, cum Iudaeis hisce & illorum phariseis nihil meliores sint, &c.

Interim dum illos ad proprie conscientie scrutinium remittit Christus, omnes homines docet, ne dum in alios exempla fiunt, petulantius agant, ut qui crudeli spectaculo oculos pascere cupiant, quod olim barbara gentes facere solebant. Sed potius in illis comunem humane naturae corruptionem & miseriam agnoscant, quando certum est, omnes nos coram Dei iudicio nihil non malorum meruisse, & nullum scelus tam atrox & nefarium esse, quod non in vris quoque cadere possit, nisi gratia Dei singulari in officio contineamur. Est ergo memorabilis admodum D. Augustini sententia, quae dum in aliquem exempla sunt, semper animis nostris obuersari debet: Aut sumus, aut fuimus, vel possumus esse, quod hic est. Hoc qui non oscitant cogitant, ij pia comiseratione tacti humane corruptionis, miseram sortem in alijs deplorant, & eius consideratione excitati sibijpsis eo diligentius cauent, & ita ex aliorum exemplis fructum capiunt vberimum.

Sed ad Christi aduersarios, scribas & phariseos redeamus, qui cum haec sibi ab illo responderi au dissent, mox propriae conscientiae testimonio conuicti, e templo se subducunt, dum ille inclinatus ad scripionem redit, quam in paupum exarare ceperat. Et quidem simul omnes exiisse dicuntur, initio facto a senioribus: quos haud dubie diuini iudicij sensus magis percellit, quod se tam in Deum ipsum, quam in totum populum plus omnibus alijs peccauisse scirent. Hic autem primo obseruabimus insuperabilem nostri redemptoris Iesu Christi potentiam, & quam vere a Solomone sit dictum: Non est sapientia, non prudentia, non consiliu contra Dominum. Diu multumque, antea aduersus hunc isti consultarunt, et quide in Concilio eam ob causam congregato causam banc diligentissime tractarunt, ut nuper in fine Cap. 7, audiuius. Sed nequiquam hoc fecerunt, quando vnus Nicodemi intercessio, frigida licet, illorum consultationibus finem imposuit. Non tamen quiescunt, & nunc laqueum inextricabilem se inuenisse putant, quo comprehensus euadere non possit. Sed ipsi incidunt in foveam, quam fecerunt, quod impijs euenturum olim David praedixit. Psal. 7. Nam qui Christum insidiosa questione circumuenire volunt, vno eius dicto capiuntur, & pudore confusi non sine publica ignominia discedunt, suoque discessu se peccatores esse, imo adultera muliere deteriores esse testantur, & proinde indignos, qui in populo Dei aliquam dignitatem obtineant. Et huius quide generis exempla in euangelica historia passim habentur. Hac enim pertinent insidiosa questiones de vita aeterna, de censu Caesari soluendo, de resurrectione mortuorum & alijs articulis aduersus Christum instituta, quarum omnium hic finis fuit, quod huius quidem diuina sapientia clarius eluxit, hostium vero improbitas atque insidia magis patefacta est. Taceo nunc ea, quae in Christi morte & resurrectione acciderunt, de quibus suo loco dicetur. Ita vero impleri oportuit, quae olim in Psalmis & reliquis prophetis de Christi regno & victoria, deq; irritis aduersus hunc impiorum conatibus praedicta fuerunt. Non autem nunc cessasse putemus hanc Christi potentiam. Quia enim spiritum suum credentibus promisit, qui illis consiliator & consolator adsit, in illis quoque ita operatur, ut se penumero astutissimi nebulones eorum responsis confundantur, qui ob simplicitatem omnibus ferè ludibrio sunt. Istorum ergo consideratio nos consuletur, si quando nobis cum eiusmodi hominibus res est. Est enim illi potentia, rerum usu & astutia prestare videantur, fortior tamen, potentior & sapientior est qui in nobis agit, & cuius primum opus est capere sapientes in calliditate ipsorum, & consilia versutorum eludere. Vide Iob. 5.

Dicit praeterea exemplum hoc, quanta sit conscientiae vis apud impios quoque, qui omnia pro suo Cōscientie uis arbitrio agere instituerunt. Possunt illi omnem Dei timorem ex animis suis excutere, verbu & ad magua. monitiones omnes contemnerre, exempla item quae in sui similes fiunt scurriliter eludere: at ijdem conscientiam suam eludere aut sopire non possunt, quod minus scelera etiam inuitis in memoria reducat, Dei iudicij ipsi ob oculos statuat, & terroribus diris exagret, qui omnia ipsis in festa reddunt. Neq; hinc vi magna opus est, sed vnicu verbulu, aut casus aliquis leuissimus, vel etiam tacite obrepens cogitatio sufficere potest, ut conscientia, quae aut nulla esse aut quiete dormire videbatur, subito excite-

Aduersarij Christi sese subducunt.

Cōscientie uis

tur, & terroribus istis nos excruciet. Ad eod irritabilis est animus noster, vt nō tam facile leuamur, quam illum aduersus teipsum prouocaueris. Hinc factum fuit, quod isti, cum potentia auctoritate omnibus praestarent, vnico tamen hoc dicto Christi, quo nihil tunc contemptius & quae externam speciem infirmius erat, ita percelluntur, vt ne conspectum quidem eius amplius ferre possint. Experimur hoc ipsum in nobis ipsis frequenter, vt nunc nihil dicam de horrendis exemplorum, quos conscientia terror ad extremam desperationem adigit, dum illius accusationes molestissimas nec effugere, nec vllis rationibus confutare possunt. Vnus verò istorū nobis hic sit, vt prima quidem impiorum crudelibus ausis minus offendamur aut terreamur, qui vtut insaniant & inuicta audacia caelum terrae miscere conentur, intra animos tamen hunc stimulum sentiunt, & occulto timore constringuntur, quantumuis ipsum dissimulent. Deinde excitet nos horum consideratio ad timorem Dei & verbi eius obseruantiam, & semper illud Ioānis Apostoli nobis occurrat: Si condemneris cor nostrum, maior seu potentior est Deus corde nostro, & nouit omnia. Quid ergo fiet, si iste Deus suo iudicio aduersus nos tonare, & scelera punas exigere incipiat, cum ne propria quidem conscientia iudicium possimus effugere?

Impij et si conuincantur intra conscientiam suā, non tamen conuertuntur ad Christum.

Sed nequicquam ista dicuntur hypocritis, qui vt suo honori consulant, reluctante etiā conscientia sua veritatem oppugnant. Quales istos fuisse, de quibus hic agitur, multa illorū facta testantur. Multoties enim conuicti à Christo, cum neq. doctrinam eius cōfutare, neq. miracula negare possent, illum tamen odisse & persequi nunquam desierunt. Nunc verò iterum conuicti & confusi, non ad illius gratiam confugiunt, quam is oneratis & laborantibus conscientijs benignissime ac liberalissime offerebat: sed dilapsi sese occultat, nimirum de huius seculi honoribus & nominis sui exaltatione magis quam de gloria Dei & salute aeterna solliciti. Itaque faciunt quicunque iuramentum & se peccatores atque miseros esse intra animos suos negare non possunt, ne tamen tales videantur Christi conspectu sese subducunt, carius sacros declinant, & verbi praedicationē subterfugunt. Et quidem multis alijs meliores sunt. Inueniuntur enim, qui etsi se conuictos sentiant, nullo tamen pudore suffunduntur, sed Christo in faciem adhaec obstrepunt, dum verbo eius publicè relinquantur, & triq. tamen semetipso miserè fallūt. Nam nec priores illi à Christi conspectu fugere, aut eius latebram possunt, qui omnia penetrat & vbique praesens est: neq. alteri illi sua audacia iudicij libertatem superabunt vnguā, sed tandē magno suo malo sentiunt, quid sit cum Deo certamen sustinere. Nos itaq. mulierem imitemur, quam isti ad Christū adduxerūt. Poterat illa quoc. dilabuntur in accusatoribus suis sibi fuga cōsulere & latebras quaerere, ne iterū comprehensa in periculum rueret. Sed cum Christo mansit, cuius gratia & bonitate procul dubio iam intra animum suum quiescere cepit, & hac mansio ipsi salutē attulit. Mansit enim misera apud fontem misericordiae, & hoc auxilio subleuata est. Mansit ouicula cum pastore, qui perditam inuenit, errandam ad gregem societatem reduxit, sauciam obligauit, & debilitatam prorsus nouis viribus instruxit. Mansit peccatrix cum iustitia, & huius imputatione iustificata est. Itaq. in illa impletur, quod inper dicit Christus: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, &c. Veniamus ergo nos quoc. ad fontem huius fontis, vt ab alijs adducti cum illo maneamus, & ipsum nobis etiam salutarem experiemur.

Christus erigit se ad consolandum peccatricem.

Facit autem ad huius confirmationem actio Christi cum muliere, quam Euangelista admodum describit. Primum erigit se Christus, neq. aliquem praeter mulierem confpicatur, ex quo mirum, qui illam adduxerat. Mansit tamen reliquus populus (vt ex sequenti concione patet) quem actio ista nihil pertinebat, & quem ipsius audiendi causa collectum fuisse nuper auertimus. Erigit autem nunc se Christus vt miseram hanc consoletur & liberet, qui prius contra hostes suos exerebat, vt eos confunderet atq. profligaret. Est ergo potentia Christi & eius declaratio potestatis & salutaris, impijs verò terrificā & exitialis, eod quod iudicem seuerū ferre coguntur, quam potentiam agnoscere nolunt. Ideo in Psalmis frequenter clamant pij: Exurge Domine in furore tuo, nimirum vt hostes impios dissipet. Exurge in adiutorium mihi. Exurge & intende iudicio, &c. Est hoc ingens discrimen inter pios & impios, quod ex Dei inuicta potentia & maiestate, huiusmodi terrorem, illi verò dulcissimam consolationem & spem latam in medijs tribulationibus consequuntur. Est praeterea hoc ingens fidei & bonitatis Christi argumentū, quod non contentus hostes profligare

seipsum ex laqueis insidiatorum extricauisse, mulierē quoq; ex periculo omni liberat, quam apud se mansisse videt. Ita passim suorum curam gerit. Imò cum ad montem oliueti se captum iri videret, discipulos tamen tueretur & asserit, ne quid mali ab improbis hostibus patiantur. Quamò magis ergo nos nunc illi curā esse putabimus, quando omnibus priuatis periculis exemptus in cælis regnat & triumphat? Nemo igitur in periculis desperet aut ignauo metu succumbat. Sed in Christi promissionibus respiciamus, quales sunt: Non relinquam vos orphanos: Ecce ego vobiscum sum vsq; in consummationem seculi. Ad hæc officij nostri nos Christi exemplum admonet, vt ipsi etiam non contenti nobiscipis consuluisse, simul eorum quoq; saluti prospiciamus, quos nostra fidei Deus commendauit. Qui enim hos negligunt, modo ipsis bene sit, ij se a fide simul & charitate omni alienissimos esse produnt.

Deinde ad mulierem conuersus ait: Mulier, vbi sunt illi tui accusatores? Nemo te condemnauit? Et de istis quidem interrogat, nõ quòd aliquid horum ignoraret, sed vt calumnijs occurrat, ne quis illum aliquid contra leges & ius publicum ex priuato affectu fecisse dicere possit. Solent enim leges accusatorij locum dare, & eadem sceleris conuictos damnare iubent, neq; alicui priuato licet sententiam legū auctoritate confirmatā reuocare aut irritam facere. Ne ergo vel accusatores temere reuocasse, aut cõtra iudicum decretum hanc liberauisse putetur, quæstiones istas præmittit. Et vbi neminem esse videt, qui accusationem aduersus illam instituit, neque iudicis sententiam adhuc pronuntiatā esse intelligit, tunc demum inferet: Nec ego te condemno. Non ergo simpliciter aut temere illam absoluit, multo minus legem de adulterijs & adulterorum pœna abolet, sed quoad se liberam pronuntiat, vt qui non venisset in mundum, vt vel magistratum gereret, vel iudicem ageret, sed peccatores ad se cõuersos saluos faceret. Sic enim supra Nicodemus dixit: Non misit Deus filium suum in mundum, vt condemnet mundum, sed vt seruetur mundus per eum. Et sic itaq; turpis nimium illorum error, qui ex hoc loco colligunt, abrogatam esse per Christum legem de adulteris, neq; posthac illos capite plecti debere. Ita verò Christum licentiæ & impunitatis peccandi auctorem faciunt, qui vt iustitiam sempiternam (vt Daniel loquitur) adduceret, incarnari & in carne mori voluit. Non distinguunt hi inter ministrorū verbi & magistratus officia, quæ Deus ipse distincta esse vult. Et ministrorum quidem est religionem veram docere, pœnitentiam prædicare, singulis sua officia ex Dei verbo præscribere. Inobedientes autem & transgressores dignis pœnis coercere, ad magistratum pertinet, cui in eum finem a Deo gladium esse traditū, supra ex Paulo docuimus. Et coniunctionem quidem summam inter hosce duos ordines esse voluit Deus, eosdem tamen confundi non vult, sed vt vtq; intra limites suos sese contineat præcipit. Licet ergo ministris magistratum negligentiorē officij sui admonere, hortari, increpare, sed iisdē gladio vt non licet alio quam spiritali, qui Dei verbum est, quo scelera debellare, prauos affectus ex hominum animis excindere, & quosuis ad salutarem fidei obedientiam adducere debent. Eadē ratione magistratibus licet ministros vel negligentes vel perfidos in ordinem redigere, aut etiã officium facere detrectantes è suo gradu deicere, alios substruere, curare deniq; vt Dei cultus saluus & sincerus seruetur: at vt ipse ecclesiastica tractet, & ministrorum officia obeant, nusquam a Deo est institutum. Et hæc quidem exemplis plurimis & scripturæ locis confirmari poterant, si in re omnium manifestissima testimonijs opus esset. Nam vt in veteri Testamento soli Leuitæ ad tabernaculi & templi ministeriū admittentur, & Vxiã lepra percussit Dominus, quòd sacerdotū munus inuaderet: Ita in euangelio inter apostolos & principes huius seculi euidenter distinguit Christus, quando hos quidem dominari, illos autē non ita debere ait res suas instituire. Quia ergo Christus ad docendum venerat, quemadmodum Marci primo & Luca quarto Cap. testatur, alienam functionem inuadere nec voluit nec debuit. Et quæ ratio iubebat vt iudicem ageret, cum nec ipsi quidem scribæ & pharisei, qui mulierem adduxerant, talem agnouerint, sed eius modo de Mosis lege & adulterij pœna sententiam, vt doctoris alicuius voluerint audire? Alienam ergo Christo personā nostri illi hodie imponunt, & falso argumentantur: Christus adulteram ad capitis supplicium damnare noluit: ergo adulteri capite plecti non debent. Noluit enim illud facere Christus, quia hoc non sui erat officij, cuius ergo in mundū venerat, non quòd legem aboleret & abrogatam voluerit, qua adulteris pœna capitis statuitur. Et si argumentū istud valeret, eadem ratione quis argumentari posset: Christus inter fratres de hereditatis diuisione altercantes arbiter esse noluit. Ergo nõ licet hereditatē cum quoquā diuidere, aut vt illud legitime & iuste fiat

Christus nihil facit legibus publicis contrarium.

facile leonem
li, cum potentia
rempius & qu
amplius ferre
endos exemp
ationes molifi
e sit, vt prima
ant & immat
& occulto
leratio ad immo
Si condemna
no fiet, si ipse
a quidem conp
tante etiã con
rū facta testat
ula negare p
& confusio, no
gnissimæ ac
ominis sui ex
que suorum p
er bo conuict
tates videtur
ibter fugiat. Et
e, nullo tam
tate relinquit
ere, aut eius
iudicij eius
certamen p
og, dilabunt
periculum
sum gustat
ericordia, &
indam ad g
ruxit. Nam
quod nuper
entem hunc
emur.
angelista d
mplicatur, ex
concione p
e nuper ad
dora hostes
claratio p
oguntur, quem
mine in furor
nde iudicio, &
aitestate, in
ionibus con
no hostes p
& sp

curare. Quis verò non videat quàm absurdum & ab omni aequitate alienum hoc fuerit? Non enim ex quouis Christi factis vniuersalis doctrina colligi debet, sed inter personalem eius uocationem & que ut homo omnibus in exemplum fecit, diligenter distinguere oportet, ne dum Christi sectatores deri volumus, vnà cum religione Christiana iustitiam quoque publicam & vitæ honestatē & modum lamus. Neque hic mihi aliquis obijciat, Christum regis quoque officio fungi debuisse, & sub regis persona à prophetis describi. Fateamur hoc nos quoque, sed ex illius ore didicimus, regnum eius non esse hoc mundo, & proinde illi nec iudicia more huius seculi administrare, multo minus leges iudicium & scelerum penas abrogauisse. Est itaque, probè tenenda distinctio illa, quam paulò ante aduersarij alioqui multa absurda & iniqua sequuntur.

Christus adulteram absoluit.

Postremo absoluit adulteram Christus, dicens: *Vade, & ne amplius pecces.* Abire illam hoc quò velit, & ita eam à culpa & pena liberat, quoad corpus & animam: & ita veri redemptoris officio fungitur, sicuti illud *Isaias Cap. 61.* descripsit. *Addit autem: Et ne amplius pecces.* Quò dicitur gem de coniugali fide & adulterij pena non obscure confirmat. Nec enim huic conceditur peccati licentiam, sed potius vitam antea tam illi in mentem reuocat, & innocentie studium seriuè & grauer illi commendat. Idem enim huic dicit, quod *Cap. 5.* paralytico dixit: *Vide ne posthac peccaueris, ne quid deterius tibi contingat.* Et *Matth. 9.* in genere testatur, se uenisse, ut peccatores uocaret ad penitentiam. Calumniatores ergo sunt, qui per Christi & gratie prædicationem carnis securitatem peccandi licentiam inuehi clamant, cum huius prima pars sit penitentia doctrina, à qua tamquam prædicationem ipse Christus exordiri iubet. *Luc. 24.* Imprimis autem cauendum est, ne in his priora relabamur, & ita canes efficiamur, qui (ut *Petrus ait*) ad vomitum suum redeunt, qui prius qui abluti rursus in ceno & stercore volutantur. De his enim ipse Christus pronuntiat, quod ipsi qui peccati macia & deuoto ad omnem impietatem animo sempiternum exitium sibijipsis acceperunt, licet ista admonitione Christus, que nam uera sit satisfactio, quam à nobis Deus exigit: Nam posthac peccemus, id est relictis prioris vite studiis innocentiam & vitæ sanctitatē seclerum, & uita nostra Deo cõseremus, ut iustitiæ arma aut uasa sint, que prius diaboli instrumenta ad immunditiam & immunditiam fuerunt. *Vide Rom. 6.* Non ergo meritum intelligi debet, quo peccatores expiemus, sed officium potius, quod Deo debemus, cuius gratia per filij sui meritum liberati sumus. Quapropter grauer errarunt, qui solennes & publicas satisfactioes, quibus olim peccatores reconciliabantur, in supersticiosas scelerum expiationes conuerterunt: & ritum non hodie uis superstitionibus occasionem præbeant, qui satisfactioes eiusmodi rigidissime exigunt. Nihil certe Christum fecisse legimus, qui à peccatis ad se conuersos absq; omni ceremonia aut ritu in gratiam recepit, & ecclesie sue coniunctos esse uoluit, &c.

Ratio iustificationis et salutis humane.

Hec itaque, in adultera per Christum liberata historia dicta sint: que inter alia omnem nostre iustificationis & salutis nostre rationem pulchrè adumbrat. Et primò quidem nostre iustificationis nos admonet, qui natura peccatores sumus, & quotidie, uel potius omnibus horis, iustitiam tera huius in peccatis deprehendimur. Sunt enim figmenta cordis nostri praua ab inemite aetate, indefinenter occasione peccandi nobis suppeditant, & modò nobis cõsentientibus ex animo, modò negligentius agentibus, sepe etiam inuitis & reluctantibus, in opus erumpunt, ut Deo data sit uoluntatemus. Hic verò non deest oblata sibi occasio satan, sed abreptos ad Dei tribunal sistit, & accipit miseris, ut aeterna damnationis reos agat. Testibus autè contra nos uirtut, propria conscientia animo nostro, quo nullus testis fide dignior & terribilior produci poterat. Tabulas quoque & scriptura profert, ipsam Dei legem, qua mortè & maledictione transgressoribus denunciat. Neque modò crimina obijcit, sed falsa quoque comminiscitur, & calumnijs interpretationibus multa aduersus nos torquet, que pro nobis faciunt: unde apud Græcos diaboli nomen accepit. At hic quando nobis cadendū esset necessario, Christus Iesus sese interponit, quem nobis mediatorē & aduersarij pater ab æterno constituit. Is enim mortis sue merito peccata nostra expiauit, mortè deuitiolum è regno suo eiecit, & quod cõtra nos erat legis chirographum in cruce sanguine suo deluit, ut nec mortis nec diabolo quicquam iuris sit in eos, qui illum fide uera amplectantur. Sed oderunt hypocrite iustitiarum, & ex eius conspectu sese subducere cupiunt, quod tamen neque quæritur.

ipsi omnis potestas in celo & in terris data sit. At qui peccatorum suorum agnitione & sensu tanguntur, ad illum veniunt, & eidem fide insiti cum illo manent, neq. vllis exemplis aut periculis, aut illecebris se ab eo abstrahi patiuntur. Hos ergo ille absoluit, & sua iustitiae cofortes factos in pace dimittit, omnibusq. conscientiae terroribus liberat. Nostri vero est, vt totos nos ipsi consecremus, ipsi vniuiamur atq. moriamur, qui pro nobis viuere & mori dignatus est. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum, Amen.

Rursum ergo Iesus locutus est eis, dicens: Ego sum lux illa mundi. Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitae.

Vt quidem Deus pater omnes homines (vt Paulus ait) saluos fieri & in veritatis cognitionem venire: ea autem est hominum improbitas, vt ipsi sibi obstacula ponant, quod minus salutem assequantur. Sunt haec duo praecipua, vt multa alia omitamus. Primum, quod non contenti Iesu Christo, in quo vno gratiae & salutis fontes nobis Deus aperuit, circa res inanes occupantur, & (vt per Ieremiam Deus loquitur) cisternas sibi fodiunt perusulas, quae aquam non habent, & interdum ne infulsam quidem continere possunt. Alterum, quod etsi vno Christo omnem salutem contineri sciant, salutis tamen suae securi ferè eorum obliuiscuntur, quae ipsos cumprimis memori mente tenere et in diuulsi sequi oportebat. Verique malo Christus ipse medetur. Nam quoad primum, hoc vnum in omni sua doctrina assidue urget, quod in se vno animarum refocillatione & salutem aeternam inuentari sint, quicq. illam sicuti aut esuriunt. Et quod ille docet, hoc ipsum auctore spiritu sancto Apostoli eius vno ore praedicant. Quoad alterum vero, doctrinam hanc parabolis multis illustrat, quas ex rebus vulgo notis & in vsu quotidiano versantibus desumit, vt quocunq. oculos vertamus, semper occurrat, quod nobis de illo & salute nostra cogitandi occasione praebere possit. In qua finem nuper fontis parabola vsus est, panis item, quae duo inter homines vniuersissima esse solent. His in praesentibus aut Solis parabolam subiicit, qua omnia ea breuiter complectitur, quae cum nobis tam ad ipsius cognitionem quam ad salutem omnem seruire possunt. Huius vero studij hic nobis vsus esse debet, vt vniuersis se offerentibus salutis occasiones animis attentis apprehendamus, ne inexcusabiles simus apud Deum, quando omnibus contemptis in errore & ignorantia scientes volentes pergamus.

Accedamus ergo ad huius loci tractationem, quem ihs, quae proximè praecesserunt, ita conuertit Iohannes: Rursum ergo Iesus locutus est eis, &c. Vbi emphasim habet particula RVRSUM. Nam ad praecedentem historiam respicit, in qua illum a scribis & pharisaeis improbe tentati fuisse audiuius. Inuit ergo, quod licet noua haberet occasionem discedendi ab ingratis & contumacibus, denno tamen ad docendi munus redierit, ne quorundam improbitas electorum reliquijs fraudi esset, quas vocari & institui oportebat. Est autem obseruatu dignissima haec Dei bonitas, qua semper est vsus & quam hodie passim experimur. Etsi enim salutis doctrina partim hostiliter oppugnetur, partim pseudochristianorum licentia polluat, non desinit tamen ille lucernam hanc accendere, & eam multorum reluctantium oculis ingerit, ne ea electos suos spoliaret, quos per hanc illuminari & dirigere oportet. Superat in eo parentes indulgentissimos, quos frequenter liberorum quorundam incurabilis malitia prouocat, vt ea faciant, quae tori familiae, & interdum etiam posteritati ipsorum noxia sunt. Debet autem huius bonitatis Dei consideratio nos non modo consolari in tentationibus, ne de salute nostra temere desperemus, verum etiam animos nostros excitare, ne illam contemnamus, sed nos Deo praebeamus obsequentes, quem indefesso studio salutem nostram quaerere videmus. Ab hoc imitentur Christi exemplum ecclesiarum ministri, ne multorum improbitate se superari patiantur, vt abiecto ministerio ab ecclesijs suis discedant, & eos imprudenter deserant, quorum fidem eo magis confirmari oportet, quod plures sunt, qui eis aduersantur. Sed & omnibus alijs exemplum praebet Christus, ne benefaciendo defatigentur, sed officium suum facere pergant sedulo, licet plerisque ingratos feriant. Est enim nobis merces apud Deum reposita, quam certo consequentur, qui vocationem suam fideliter obeunt.

Christus ingratis & indignis praedicare pergit.

Christus e re
presenti occa
sionem docendi
arripit.

His premiffis tranfeamus ad Christi concionem, cuius argumentum vel occasionem ex re
fenti accepiffe videtur, quod illi familiare fuit, ficuti in multis alijs locis apparer. Cum Samaritan
enim collociturus apud fontem Iacobi, ex aqua dicendi occasione sumit. Et nuper eos ad caelestia
ta studium excitaturus, qui panes & epulum gratuitum querebant, doctrina suam panis parabolis
illustravit. Et in navi fedens de regno caelorum sub rei piscatoriae inuolucro differtur. Eandem
ratione hic quoq; obseruat. Quia enim matutino tempore in templum venerat, ex oriente iam dila
omnia fulgore suo illustrante, exclamat ille: Ego sum lux illa mundi: Qui sequitur me &c. Quae
ceret. Magna est Solis orientis iucunditas, & eius lucem non absq; singulari voluptate admittit.
At cur non simul totius mundi lucē obseruatis, qua nulla luculentior & salutarior inueniri potest
eō quod ipsas mentes irradiat & caelestium bonorum cognitione beatas reddit? Atqui lux illa ego sum
quem mundo toti Deus pater oriri voluit. Me ergo sequimini, & ita non errabitis postquam tene
bris, quae vos haecenus miserē seduxerunt, &c. Haec concionis huius summa est, cuius singula pa
res examinare proderit.

Christus lux
mundi.

Et primò quidem videbimus, quis sit Christus, aut qualem se esse profiteatur: Nimirum lux
totius mundi. Respicit autem ad prophetarum oracula, quae talem nobis illū describunt. Apud
enim Cap. 42. sic de filio suo in carne manifestando loquitur Deus: Ego Dominus vocaui te in
tia, & apprehendam manum tuam, custodiam te, & dabo te in foedus populi, in LVCEM gentium.
Vt aperias oculos caecorum, vt educas vinctos e carcere, & de domo carceris sedentes in tenebris
rursum Cap. 49. Leue sit, quod seruus meus sis ad erigendas tribus Iacob, & ad reducendas
tes Israel, nisi te dederō, vt LVX sis gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremum terra, &c. Alia
(inquam) & alia huius generis respiciens Christus, se lucem illam mundi esse ait. Senfus autem
se esse promissum humani generis seruatorem, qui solus miserum genus morte alium veritatis cog
nitione illummet, & vitam conferat in tenebris mortis sedentibus, vt alio in loco Isaias dicit. Dna
tem sunt, quae in lucis parabola obseruemus. Primò admonet, mundum hunc totum tenebris
adeoq; potestate tenebrarum obnoxium fuisse, priusquam Christi aduentu illustraretur. Quod
verè dicatur, mox apparebit, si quales singuli natura simus, & quae olim gentium omnium
fuerit, consideres. Quia enim Adamus peccando non modò a dignitate sua excidit, verum etiam
vina illa rationis luce spoliatus est, qua illum initio Deus donarat, & in ea conditione suam
tatem genuit, factum est, vt homo animalis non percipiat ea quae sunt spiritus Dei. Errat
cognitione Paulus testatur) affectibus prauis abripitur, vt quantus quantus est peccati seruus
tenebras simul & principē tenebrarum amet, eademq; cum illo stipendia accipiat. Quod verò de
gulis hominibus dicimus, hoc ipsum in gētib; simul vniuersis est videre: quae (vt idem Paulus
cum sub tenebrarum potestate cōstituta, nihilominus ex semetipsis sapere vellent, stultae factae
& veri Dei ignorantia excitata Deos sibi novos finxerunt, cultus item partim ridiculos partim
farios & horrendos instituerunt, adhuc oraculis diabolicis se circunduci passae sunt, & in omni
candi licentia effuse grauissimis sceleribus se polluerunt. Poterant haec exemplis infinitis demo
strari, sed quia haec in historijs passim occurrunt, illorum commemoratio non est opus. Et quibus
die patiantur, qui Christi cognitionem nullam habent, nemo est qui ignoret. Est ergo mundus
in tenebris, neq; aliqua ex hominibus lux est, quae tenebras istas discutere aut pellere possit. Haec
tem secundo loco Christus se profert, qui vt lucem illam mundi se esse clamat, ita omnia ea fidelium
praestat, quae lucis propria sunt. Vt enim lux per se purissima est, neq; aliunde polluitur sine
tur licet fedissima quaeq; loca, et ipsas quoq; clocas illuminet: Ita Christus Iesus suapte natura puri
mus & sanctissimus est, & quamuis in terras hasce venerit, homo factus sit, & inter homines
mē versatus sit, adeoq; publicanorum quoq; & aliorum commercia non exhorruerit, quos publicanos
lera infames fecerant, nihil tamē ex his omnibus labis aut sordium contraxit. Deinde vt lux &
videtur, & reliqua omnia, vt videri possint, illustrat (vnde illam visus medium physici discunt
Ita Christus lux est, quae & ipsa agnoscitur, & vbi nobis innotuit, simul mentes nostras vt ad
Deum & quaecūq; alia nobis ad salutē necessaria sunt, videre possumus. De illo enim verissimè
tes dixit: In luce tua videbimus lucem. Praeterea vt lux tenebras discutit, & animos tenebris

Mundus totus
in tenebris est.

Christus omnia
lucis officia
praestat.

Psalm. 36.

horrore prius consternatos exhilarat: Ita Christus Dei ignorantia à nobis remouet, conscientia ter-
 rores fugat, & mentes nostras nouo diuinae gratiae gustu aut sensu mirifice recreat atq; serenat. Item
 ut lux non gressus modo nostros, verum etiam negotia omnia dirigit, quae in tenebris perfici non pos-
 sunt: Ita Christus verum illud aeternumq; Dei verbum est, quod Dauid lucernam pedum nostror-
 um & lumen semitarum nostrarum olim dixit, eò quòd eius fulgore per viam praeceptorum Dei de-
 ducimur, quae vnica & certissima est actionum nostrarum omnium regula. Rursum ut lux discussa
 tenebrarum caligine, multa detegit, quae prius latebant, & idcirco furibus, adulteris, scortatoribus
 & ferè facinorosis omnibus exosa est: Ita Christus sublati ignorantiae tenebris peccata nostra de-
 tegit, superstitiones & errores arguit, imò corruptione naturae humanae accusat, & fœda atq; noxia
 esse docet, ex quibus plerumq; summam voluptatem homines capiunt: quae etiam causa est, quòd ple-
 rumq; ipsum odio persequuntur, qui opera sua praua calare, aut sub inani superstitionum inuolucro la-
 tere cupiunt. De qua re supra Cap. 3. ipse disseruit. Deniq; ut vnus Sol mundo vniuerso sufficit, &
 omnis lucis quasi fons est vnicus: Ita Christus spiritualis et caelestis lucis auctor vnicus, solus omnes
 illuminat, nec aliquem sui muneris aut honoris socium admittit. Eius enim vox est apud Isaiam:
 Ego Dominus, hoc est nomen MEVM, & gloriam meam alteri non dabo. Et supra primo Cap. di-
 ctum est, ipsum lucem illam veram esse, quae in mundum veniens omnem hominem illuminet. Neq;
 hic mihi aliquis apostolos obiiciat, qui ab ipso Christo lux mundi dicuntur. Hoc enim nomine eos ex
 gratia dignatur, ut ipsorum ministerium comendet, nò quòd ipsi lux vera sint, sed quia lucem illam
 veram ipsi inferunt atq; proponunt: quo nomine Baptistam supra lucernam vocauit Ioannes, ut eum
 à luce ipsa distingueret, quae nò alia est, quam Iesus Christus, Sol ille iustitiae, quem Malachias ori-
 turum praedixerat. Quapropter apud hunc solum queri debet saluifera veritatis cognitio, neq; du-
 bium est, in tenebris omnes eos oberrare, quibus lux illa nondum affulsit. Magnum verò hoc est di-
 uinae bonitatis argumentum, quòd cum tenebrae ille aliter discuti non possent, lucem hanc in filio suo
 accendere, & hunc in terras venire voluit, ne miseri in tenebris periremus.

Magis tamen bonitas ista elucebit, si quorū lux sit Christus consideremus; Mundi nimirum to-
 tius. Nam mundi vocabulo omnes omnis loci & ordinis homines comprehendit, nec aliquem exclu-
 dit, qui lucis & salutis amans est. Docent hoc ipsum Isaiæ verba, quae supra adduximus, quibus lux
 gentium & salus vsq; ad extremum terrae dicitur. Et verè hoc dici, ex eo patet, quòd apostolos in to-
 tum orbem emisit, quorum praedicatione lux illa omnibus innotesceret. Facit hoc multum ad consola-
 tionem tristitum conscientiarum, ne quis propter peccata aut priorem conditionem se à Christo & sa-
 lutis consortio exclusum esse arbitretur. Vt enim propter tenebras lux acceditur, & accensa non sub
 lecto aut medio occultatur, sed candelabro imponitur, ut omnibus luceat qui in domo sunt: Ita Chri-
 stus ad dissipandam regnum tenebrarum in mundum venit, & candelabro ecclesiae impositus se om-
 nibus offert, & frequenter nobis inuitis ingerit, ut eius beneficio ex caligine liberemur. Quis ergo
 ipsum ad se venientes reieciturum putet? Neq; nos offendat, quòd aliquando non pleno lumine nobis
 affulget, sed interdum paruula modo scintillam exhibet. Nam pro fidei nostrae modulo lucem istam
 videmus. At fides quamuis exigua sit, Christum tamen apprehendere potest, & illo apprehenso
 nouis quotidie augmentis crescit, donec ad finem suum pertingat. Praeterea dum lucem mundi Chri-
 stus se esse ait, salutis rationem, quae in ipso continetur, omnibus communem esse docet, ut quam ne-
 cessario omnes amplecti & sequi debeant, quotquot seruari volunt. Confutat ergo eorum deliria, qui
 vniquemq; in sua religione saluū fieri putant, modo animi intentio bona atq; sancta sit. Videntur
 hi omnium hominum comodissimi, qui neminem temere damnare velint, aut cum quoquam propter
 religionem certamen suscipere. At idem dum hominibus parcunt, in ipsum Deum contumeliosi sunt,
 & scripturas omnes negant, omnemq; religionē euertunt, adhuc stultos & dementes faciunt (quan-
 tum in illis est) sanctos Dei cultores, qui pro fide Christi sanguinē fundere ausi sunt. Quid enim hoc
 fieri opus erat, si in quauis alia religione seruari potuissent? At quia de hoc alibi quoq; diximus, haec
 pauca modo sufficiant.

Videamus nunc, quid eos facere cōueniat, qui luce ista ad salutem frui volunt. Qui sequitur me
 (inquit) non ambulabit in tenebris, &c. Non ergo vniuersaliter concludit, ut quemadmodū lucem
 mundi se esse dixit, ita omnes simul illuminari & ex tenebris educi affirmet, sed hoc eius beneficium

Christus toti mundo offertur.

ut luce in Christo frui possimus.

ad eos restringit, qui ipsum sequuntur. Non ergo ad salutem nostram sufficit, quod in filio suo saltem lucem Deus accendit, quod is in mundum venit, quod per euangelij prædicationem se omnibus offerat, sed requiritur porro, ut ipsi in luce ista ambulemus. Sunt enim qui tenebras potius amant quam lucem, & oculos occidunt, ne illius fulgore perstringantur. Scire autem oportet, quid sit Christus. Vbi non putabimus illum de sequela agere, quæ corporis incessu perficiatur. Eiusmodi enim nunc nullus potest institui, cum corpus suum e terris ille subduxerit, neque olim profuit hypocritis et malignis doctrinæ eius censoribus, quod ipsum per montes et vales sequebantur, animis autem ab illo erant alienissimi. Spiritu ergo & fide illum sequamur oportet, & ita mysterium hoc ipse exponit Cap. 12. vbi eandem doctrinam repetens inter alia sic ait: Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Item: Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et sane hanc lucem animos nostros attollit, ut relictis terrenis omnibus ipsum apprehendamus, & in unum hanc lucem eundem sequamur, & ab eius amore nos non patiamur diuelli. Quod qui semel affectu sunt, ipsi exemplum quoque eius sibi imitandum proponunt, & actiones suas omnes ad verbum eius regulant. Ut ergo Christum sequamur, fide opus est, qua hunc unum agnoscamus servatorem nostrum. Parit ea dilectionem Christi, qua omnia vincimus. Hæc verò obedientie studium exigunt, ut illi ad eere cupimus, in quo salus nostra omnis reposita est, et quem vita quoque nostra chariorem habemus. Pertinent huc apostolorum admonitiones, quales Rom. 13 & Ephes. 5. habentur. Non propter hoc est, dies autem appropinquat. Abijciamus ergo opera tenebrarum, et induamus arma lucis, ut in die compositi ambulemus, &c. Item: Eratis quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut in luce ambulatis, &c. Et rursum 1 Ioan. 1: Hæc est annuntiatio, quam audiimus ex eo, & annunciamus vobis: Quod Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus quod societatem cum eo habeamus, & in tenebris ambulamus, &c. Docet nos hæc iudicare de nostri seculi moribus. Nam si hodie ista quaras, forsatis lucerna in ipso meridie opus erit, ut olim philosophus dicebat, qui verum bonum quaerere instituerat. Quid ergo mirum, si plerique in ignorantia et errorum tenebris pereant?

Lucis fructus.

Restat huius sequela fructus & effectus. Non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen. Duo pollicetur. Primum, Qui me sequitur, non ambulabit in tenebris. Tenebræ ad satanæ regnum pertinent, qui princeps tenebrarum dicitur. Continent autem ignoracionem veri Dei & salutis, superstitiosas, idolatriam, peccata omnis generis & quæcumque inter carnis fructus numerantur. Horum omnium ea conditio est, ut sectatores suos impingere faciant, dum erroribus extacati nihil certi latere possunt, aut affectibus superati præcipites in exitum ruunt. At ab omnibus istis Christus liberat. Hic enim vera Dei cognicione nos instruit, fidei lucem in nobis accendit, idolatricas de Deo cogitaciones eximit, peccati odium nostris instillat, & verbi sui atque spiritus sancti luce gratiam nostris dirigit, ne vel proprijs affectibus vel mundi illecebris transuerfi abripiamur. Ergo qui Christum sequitur, in tenebris non ambulat, & proinde nec impingit aut offendit, ut salutis suæ salutem faciat. Alterum est: Sed habebit lumen vite. Lumen vite dicitur viuificam veri Dei & regni eternæ cognicionem, seu potius cordis illuminationem, cuius nobis auctor est Christus per suum spiritum. Debet autem inquit, ut lucis huius perpetuitatem exprimat, quæ sectatores suos nunquam desinit. Longe alia enim eius ratio est, quam externa huius lucis naturalis vel artificialis. Solis certum dios modo nubes de se hebetare, modo lunæ corpus interpositum nobis interciperi solent, & eundem modum sua luce nox sub terras quasi abscondit. Lucernas autem & faces venti & pluuie extinguunt, nulla vis accedit, cum sua materia deficiunt. At diuina illa lux, Christus Iesus, nunquam impingitur quod minus suorum mentes irradiet, nunquam occidit, nunquam exinguitur, & idem a quo ad essentiam suam atque operationes suas salutaris. Qui ergo hunc sequuntur, hi inter tenebras mundi lucem habent, quæ pedes ipsorum dirigit, quando eius verbum nemine errare patitur, ut olim in cælis luce illa inaccessa fruuntur, quam Deus inhabitare dicitur. Extitent nos ista fructus, Iesum Christum sequamur, in quo solo lux vite nobis affulget, cui æternæ salutis hereditas inuncta est. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est uerum. Respondit Iesus, & dixit eis: Etsi ego de meipso testor, uerum est testimonium meum: quia scio unde uenerim, & quod uadam; uos autem nescitis unde uenerim & quod uadam. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam. Quod si etiam iudicem ego, iudicium meum uerum est: quia solus non sum, sed ego & Pater, qui misit me. Sed & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testor de meipso, & testatur de me Pater, qui misit me.

Auidimus heri concionem Domini nostri Iesu Christi, qua docuit, se esse lucem mundi & aram, que sola regnum tenebrarum discutit, mentes hominum illuminat, & eos qui ipsam sequuntur, per asperas & periculi plenas huius uitae semitas pede inoffenso ad celestis regni possessionem deducit. *V*is illius doctrinae est, ut relictis omnibus alijs studijs & quaecumque in salutis ratione excogitant homines superstitiosi, unum Christum sequamur, in quo omnia nobis reposita sunt qua salutis nostrae inseruiunt. *A*t quia doctrina haec non semper locum inuenit, & ideo multorum fides saepe fluctuat, quando plerisque huic hostiliter aduersari uident, ne hoc nobis nouum & insolens uideatur, eodem modo subicit Ioannes concertationem acerrimam, qua Christo ob hanc doctrinam cum phariseis intercessit: In qua primum discemus non nouum aut insolens esse, si ueritatis doctrina in hoc mundo expulsi fuerit, quando talia aduersus ipsum Dei filium olim ausi sunt, qui omnium sanctissimi habebantur. Deinde uerum audiemus, quibus rationibus ille doctrinae suae ueritatem asseruerit, & quibus nos etiam hodie aduersus eius hostes pugnare conueniat.

Principio autem pharisei inducuntur, qui cum Christi gloria & autoritate suam obscurari uiderent, mox se illi opponunt; & cum rem ipsam, de qua nuper egerat, negare non possint, ut pote miraculorum splendore & propria conscientia testimonio conuicti, ex modo, quo inter docendum Christus reprobatur, calumniandi occasione arripiunt. *A*iuunt enim: Tu de teipso testaris. *A*t ne id fiat in causis controuersis leges omnium gentium prohibent. Ergo tuum testimonium uerum non est, neque fide aliquam meretur. *E*t recte quidem in eo sentiunt, quod illicitum ipsis uideatur, ut quis in propria causa testis sit. Tanta enim est uis philantiae, qua omnium animos & sensus occupat, ut errores nostros aut non uideamus, aut agnitos quoque excusemus & defendamus. Male autem hoc argumento aduersus Christum uiuunt, qui cum a communi hominum grege esset exemptus, lege illa nequaquam tenebatur, ut postea pluribus dicitur. Apparet autem in istorum exemplo, quo ingenio & quibus moribus ingenuum iustiariorum. *F*ere praediti sunt, qui propriae iustitiae fiducia aduersus gratiae doctrinam efferuntur. Tales enim phariseos fuisse, ex multis alijs locis constat. Primum adeo non cedunt ueritati, ut quod magis illa lucem suam oculis istorum ingerit, eo magis aduersus eam insurgant, & ut mente capti in eos maxime sentiant, qui illos ab erroribus liberare, aut animis male affectis medicinam salutarem adhibere cupiunt. Solent ita omnes hypocritae, eo quod simulatum istud sanctimoniae studium sibi quaestuosum et ceram mundo honorificum esse sentiunt. Idem etiam palam impij faciunt, quibus graue uidetur a sceleribus discedere, quibus assueuerunt, & ex quibus summam voluptatem capiunt. In eo autem patris sui diaboli ingenium referunt: qui tunc quam maxime furit atque tumultuatur, quando sibi cedendum esse uidet, sicuti in demoniacorum historijs est uidere, quos ab eius tyrannide Christus asseruit. Neminem ergo istorum furor & horribiles conatus terreant; quin potius ex eo consolationem petamus, quod haec fere postrema impiorum lucta sit, eoque minus dubitemus de ueritatis doctrina, quo magis hanc ipsi exorsam esse cernimus, quibus nihil placere potest, quod ad prouehendam Dei gloriam facit. Deinde Christum mendacij insimulant, quando dicunt: Testimonium tuum non est uerum. *E*t ut haec magna temeritas & impudentia plus quam ethnica, cum scirent illum omnis doli & peccati expertem esse, ut paulo post patebit. Interrogante enim illo, Quis ex uobis arguet me de pec-

Pharisei Christi de teipso testimonium reijciunt.

ingenium iustiariorum.

catos non habent quod respondeant. At tamen nunc mendacem & vanum proprie virtutis pro
vocare audent. Faciunt hoc ipsum nostri temporis pharisaei. Nam etsi faciant nos nihil aliud
quam quod scripturis sacris continetur, doctrinam tamen nostram audent falsam & hereticam
dicere. Hoc igitur exemplo fidem nostram aduersus eiusmodi calumnias obstruimus. Nec enim
falsum & hereticum esse, quod multi potentia & auctoritate praediti hoc nomine insamant, quia
do hoc ipsum olim Prophetis & Apostolis accidit, imò ipsi filio Dei, qui ab omni suspitione quae
& fraudis alienissimus fuit.

Christus doctri
ne suae veritatem
asserit.

Porro ipsum audiamus, qui mox responderet aduersarijs, & quamuis incredibili (veritas
cam) mansuetudine atrocissimas quasque iniurias patienter tulerit saepe, hic tamen ferre non
potest, ut doctrina eius publice profcindatur, & apud vulgus in dubium veniat. Et quidem
magna cum grauitate causam hanc agit. Nec enim de ipsius persona tantum hic agebatur, sed
Dei patris gloria & humani generis salus, cuius ergo in mundum venerat. Non debuit ergo
in sua persona multorum salus periclitaretur, quos phariseorum auctoritas à veritate
abstrahere poterat. Imitentur exemplum hoc ecclesiarum ministri, imò Christiani etiam magis
tutus, ne sub mansuetudinis & patientiae praetextu fidei vera doctrinam in periculum venire
sint. Qui enim hoc faciunt, non mansueti aut modesti, sed potius ignaui & perfidi gloriae
publicae salutis desertores, aut etiam proditores sunt, cuius vindices & assertores esse debent.
Meminerint ergo patientiae & modestiae locum esse in ijs, quae ipsos solos attinent, neque cum
ca salutis & gloriae Dei periculo coniuncta sunt: aliam autem esse rationem eorum, in quibus
salutis ratio simul oppugnatur. Vidit hoc Moses, ipseus etiam Dei iudicio mansuetissimus
lium: quando Coriis tanta cum vehementia sese opposuit, qui in ipso communem reipublicae
clesiae statum oppugnabant. Et Paulus Apostolus, cum iniuriarum tolerantissimus esset, accensus
tamen aduersus illos ubique disputat, qui Apostolatam eius in dubium vocabant: quia non de
solo illos contendere videbat, sed istud potius agere, ut suam de iustificatione fidei doctrinam
terent. Et veterum patrum ea fuit sententia, quod in haeresis crimine nemo patiens esse debet.
haec obseruanda hodie aduersus astutos euangelicae doctrinae labefactores, qui huius quidem
profitentur, interim verò sub modestiae & Christianae mansuetudinis praetextu modo hunc
lum articulum vel aperit prodeunt, vel malitiose corrumpunt, & ita paulatim superstitiosum
cunt, vel potius Epicureismum inuehant, & multorum fidem euertunt, qui parum referre
tur, quam religionis formam vel regulam quisque sequatur, quando suos antecessores & praecedentes
frigidè affectos esse vident. Videamus autem quo ordine, & quibus rationibus aduersus
Christus pugnet, & quid nos hodie facere conueniat.

Christus inter
se & reliquos
homines di-
stinguit.

Primum ad legem publicam respondet, quae prohibet, ne quis in propria causa testis aut iudex
Et hanc quidem neque abolet neque iniquam aut iniustam esse ait, sed inter se ipsum et reliquos homines
distinguit, ut se ista lege nequaquam teneri ostendat. Dicit enim: Etsi ego de me ipso testor, verum
testimonium meum. Quasi diceret: Fateor non temere nec inique constitutum esse, ne quis sub
monium ferat, cum ne in priuato quidem colloquio probentur, qui suas laudes superbe praedicant.
longè alia est ratio mea, quam aliorum hominum. Quod enim in illis improbat, hoc mihi factum
cet, & ut faciam res ipsa exigit. Causam verò seu rationem hanc asserit: Quia scio unde veni, &
quò vadam? Id est, scio quis sim, & à quo missus sim, quid item mihi in mandatis datum sit, & p
rediturus sim, ubi meam functionem obiero. Alij quidem homines de terra nati terrenis negotiis
cupantur & affectibus carnis abrepti in propria causa ea loquuntur & agunt, quae illis conueniunt
aut seruiunt, ideoque suspecta merito sunt illorum omnia. Ego autem ex ipso Deo processis, cuius
nus & illi coessentialis filius sum, & licet hominem quoque assumpserim, hoc tamen non communi
tione, qua alij homines generantur, factum est, sed spiritus operatione, quae mihi ex virgine gene
tionem puram & ab omni vitio naturae humanae aut hereditariae corruptionis alienissimam pro
buit. Nullis itaque affectibus prauis abripior, sed totus à Dei patris mandato pendo, ut quod illi
iniunxit exequar, id est, ut humanum genus meae mortis merito redimam, inde vero resuscitatus
mortis imperiū destruaui, & relictis terris assumptam carnem in caelos inferam, ut illi gloriae
caelestis confors fiat. Quia ergo talis sum, verus nimirum Dei filius, homo autem factus sum, ut

peccato, ad hoc non priuatas res ago, sed quas Deus pater ad publicam humani generis redemptionem mihi iniunxit, nemo me quoad hanc causam humanis legibus teneri dixerit, quod minus de mea dispensationis mysterio, quod humani ingenij vires longè superat, testimonium feram. Quis enim alius hoc faciat comodius & verius? Itaque argumentum hoc vestrum minime consistit, & quamuis ego contra vulgè receptam inter homines consuetudinem de me ipso testor, testimonium tamen illud legitimum, idoneum & fide dignissimum est, &c.

Obseruabimus hoc loco primum, Christum sui ipsius & doctrina sua testem esse idoneum & per omnia sufficientem, ad eò vt eam nullis præterea testimonijs opus sit confirmari. Docet hoc lucis parabola, quam heri vidimus. Vt enim lux suo splendore de semetipsa testatur, neq; alia luce opus habet, quia illuminetur aut innotescat: Ita quia lux vera & æterna Christus est, ipse etiã proprijs operibus se mundo declarat, vt testimonia noua aliunde producere non sit necesse. Adde his, quod Deus verus est, Quis verò Deum testimonijs aliorum subijci debere dixerit? Sed & Veritas ipsa est, quam gentium quosq; philosophi nudam finxerunt, vt eam nullo externo presidio aut phaleris artificijs opus habere docerent. Præterea cum à Deo missus sit, qui ipsi publicè testimoniũ tulit, cum ab Ioanne baptizaretur, in Deũ iniurijs & impijs sunt, quot quot illi fidem adhibere dedignantur. Sunt hæc ijs opponenda hodie, qui Euangelij doctrinam ecclesie testimonio confirmari oportuisse contendunt, idque eam potissimum ob causam dicunt, vt ecclesie auctoritatem supra scripturas euebant, deinde verò sub ecclesie prætextu potestatis sibi ipsi vendicent inuehendi nouas traditiones & quidvis cõstituendi pro suo arbitrio: sicut iam seculis aliquot ab illis factitatum fuisse scimus. At sicut Christus ipse sibi testis est sufficiens, ita Euangelium quoque ab ipso nobis traditum auctoritatem & fidem ex seipso habet, & tam abest, vt ab hominum testimonijs pendeat, vt nec sancti nec ecclesie membra, aut promissionem Euangelij conseruantes censerentur, nisi qui ex illo semine renati, se totos illi per fidei obedientiam subiecerint.

Deinde non præteriri debet, quòd suæ conscientia testimoniũ aduersus hostes suos & prophanos sua doctrina cõtemptores Christus allegat. Scio (inquit) vnde venerim, &c. Quasi diceret: Esti vos me ignoratis, aut etiam scientes de me falsa & iniqua loquamini, ego tamen scio qui sim, quod item mandatum à Deo patre acceperim, & qua fide in eo hæcenus sim versatus. Et hoc mei animi probe sibi consij testimoniũ mihi sufficit, vt vestris calumnijs minime offendar. Ita nos quoque nobis ipsi animũ addere conuenit, quando non aliud est, quo nos aduersus hostium veritatis conuicta & mendacia tueamur. Cogitemus nos causam bonam sustinere, neque latere Deum qua fide hæcenus egerimus, & eundem cum iustus & fidelis sit, minime neglecturum seruos suos, qui officium suum probe faciunt. Deinde vt Christo Domino nihil decepsit ex hostium ignorantia aut improbitate, ita nec nobis officium ingrati mundi calumnie, quò minus studium nostrum Deo probetur, & suum quoque effectum habeat. Et ista quidem cum primis locum habent in fidei & religionis negotio. Ibi enim sepe audiunt schismatici, hæretici, impostores, seductores & turbatores publici, quicumque vni Deo per fidem in Iesum Christum seruire student: neque vllus excusationi locus est apud tyrannos, qui cum omnes homines facile contemnant, in hac sola causa Pontificibus gratificari in animũ mouerunt. Tunc ergo cum Christo dicamus: Scimus quis nos in istam arenam deduxerit, & vbi nobis brauium sit repositum. Quibus etiam illud Pauli addere licebit: Scio cui crediderim, & mihi persuasum est, eum posse depositum meum in illum diem seruare, &c. Obseruemus hoc ipsum in omnibus alijs negotijs, que nobis incumbunt, quando constat Deum omnium inspectorem esse, & eos tueri, qui bona conscientia in commissio sibi munere funguntur. Fecit hoc olim David, quando Saulis tyrannide pressus omnia fora & tribunalia sibi clausa videbat. Tunc enim ad Deum prouocabat, bene nimirum sibi conscius: neque eum fessellit conscientia testimoniũ quando vindicem sensit Deũ, in quo sperabat. Idem Paulum fecisse legimus, eum publicis Iudeorum hostijs esse, & in illorum odium gentes ad ecclesie consortium adducere crederetur. Tunc enim Rom. 9. sic scripsit: Veritatem dico in Christo, non mentior, attestante simul mihi conscientia mea per spiritum sanctum, quòd dolor mihi sit magnus, &c. Idem aduersus ministerij sui calumniatores hoc ipso potissimum argumento sese consolabatur, vt in posteriori ad Corinth. cap. 1. est videre, vbi ait: Gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientia nostra, quòd cum simplicitate & sinceritate Dei, non sapientia carnali, sed

Christus sue doctrine testis idoneus & sufficiens.

Christus conscientie sue testimonium allegat.

Psal. 7. 26. &c.

per gratiam Dei versati fuerimus in mundo, abundantius autem erga vos, &c. Discant erga se sibi applicare omnes ministri atque magistratus, qui ingratos & improbos suorum laborum & rarum astimatores experiuntur eos, pro quorum salute ipsi dies & noctes inuigilat. Faciant illi coniuges, quibus contigit cum duris & morosis coniungi: serui item, quibus cum heris iniquis & subditi, qui tyrannos immites sentiunt: omnes denique, qui iniquis iudicij circumuenti innocentiam suam aliter tueri non possunt. Atque hoc ingenium illud bonae conscientiae bonum est, quod omnia ad se mitigat & leuia reddit: cuius consideratio sola innocentiae studium nobis commendare debeat, quando hoc bono frui non possunt, qui aut malis artibus in aliquam functionem sese intrudunt, aut officij suis per fide & maligne omnia faciunt.

Causam erroris indicat pharisaeis.

Sed redeamus ad praesentis loci tractationem, ubi Christus pharisaeis causam erroris ipsorum, & simul ipsorum temeritatem reprehendit, qui ipsum nimis praecipiti iudicio damnabant. (inquit) nescitis unde venerim, & quod vada id est, nescitis qui sim, quae uis mea sit origo, et quae dispensationis scopus & finis sit. Hinc fit quod secundum carnem iudicatis, quia & in me uisus est humilem carnis assumptae speciem consideratis, & simul uestra carnis affectum sequimini, & priuati comodi & gloriae studio transuersos abripit, ne quod uerum, & uobis salutiferum est, uobis possitis. Longe aliter ego, qui non quenquam iudico, id est, non ita indulgeo affectibus, ut memorem, sed eum praeceptum, sed etsi magna & iusta mihi sit occasio aliquid seuerius contra uos statuerem, tamen memor cuius causa in mundum uenerim, saluti potius tam uestra quam aliorum hominum iudicium autem omne in eum diem reseruo, quem illi Deus pater ab aeterno constituit. Haec uero Christi sententia, meo iudicio, simplicissima est, & cum praesenti tractatione optime conuenit. Non enim illius modestia diligenter considerari debet, cum ista & conuenienti seueritate conueniat. Terat enim in illis accusare malitosum & incurabile contendendi studium, imò dignas impunitorum poenas ab illis exigere poterat, & exempla in illos edere, qualia olim Moysi & Eliae temporibus in uerbi Dei contemptores edita fuisse scimus. Sed mansuetudinis sua memor culpam illorum extenuat, et ignorantiae tribuit, quod impietas dici merebatur. Nescitis (inquit) unde uenerim. Ita tamen hoc dicit, ut simul non excuset aut dissimulet temeritatem ipsorum, quae ex uoluntate la & crassa ignorantia enascebatur. Mox enim addit: Vos secundum carnem iudicatis. Quod quum & iniustum esse non poterant ignorare, qui legum & iuris praesides uolebant haberi. Non tamen temeritas ista inscitiam comitari, quando ita comparatum est, ut ferè damnemus qui quod praecipimus, ne res uiliter & alicuius pretij ignorare uideamur. Est autem exemplum hoc Christi clarum ualde, & dignum quod omnes imitentur, ne uel odiosius exagitent errores aliorum, qui non dari adhuc possunt, uel ignaue & turpiter dissimulent, quae reprehensione digna sunt, & quae non dari necesse est. Exigit utrumque charitatis lex, quae proximi peccata operire, & rursus eos corrigere iubet, ne uel uulgo infames fiant, uel in suis erroribus male pereant. Peccatus uobis in ego in utraque partem. Regnat enim ubique inuidia malum, quo fit, ut leuissimum quae de illis in proximis facile notemus, & mox odio abrepti eadem mirifice exaggeremus, adeoque capitale inuicem temus quicquid praeter officium alij faciunt. Neque tamen hoc illis audientibus facimus, ut commendatione dignum sit intelligant, sed potius ne quid emendare possint, clam illis obreptam, hoc unum intenti, ut apud omnes excosi & infames fiant. Vide autem quam alieni sint a spiritibus Christi qui haec faciunt. Is enim etsi iudicio suo falli non posset, & iudicandi potestatem sibi debere non uoluit tamen quicquam praecipitantius pronunciare in eos, qui quous supplicio digni erant. Nam eius spiritu aucti eos putabimus, qui cum saepe nihil certo coeperti habeant, & se falli posse seipsum periti sunt, adhuc sibi interdicitum esse sciant, ne quem temere iudicent, nihilominus tamen assensibus suis tam impotenter indulgent, ut omni conuulsi & probri genere eos adobruant, quos non fouere, & errantes amice in uiam reducere debebant?

Ignorantia Christi errorum omnium causa est.

Docet praeterea locus hic, ignorantiam Christi Iesu praecipua omnis erroris & impietatis causa esse. Quia enim solus hic lux mundi est, & extra illum tenebra omnia occupant, fieri non potest, ut turpiter & perniciosè errent, quicquid illius cognitione destituntur. Fit hoc in fidei & religionis gogio, ex quo salus nostra dependet. Quomodo enim non errabis in fide, qui huius fundamentum

sciam Iesum, ignorat? Quomodo item Deum recte colet, qui fide caret, sine qua peccatum est quicquid facimus? Aut num cum Deo in gratia redire & seruari poterit, qui gratie & salutis mediatorem non agnoscat? Quam multiplex certe errandi occasio hic se offerat, res ipsa docet, quando constat mundum olim in sectas diuersissimas scissum fuisse hanc vnā ob causam, quod Christum ignoraret: & hodie non alia sectarum & dissensionum, adeoque absurdissimarum superstitionum causa est, quam quod Christum non nouit mundus vel saltem illum non vult nouisse. Nam si huius cognitionem admitteret, mox neq. satisfactionibus, neq. nostrorum operum meritis, multo minus autem personato eius vicario, sacrificio Missæ, purgatorio, Diuorum intercessione aut alijs eiusmodi rebus opus esse videret, quæ miseros hinc inde distrabunt. Eadem est vita totius ratio. Qui enim Christum nouerunt, ij peccata odisse solent, quæ eius morte expiari oportuisse intelligunt, simul verò innocentie & sanctimonie studium animo concipiunt, & in illo propositum vice exemplar sedulo sequuntur, quod illos à vero virtutis tramite aberrare nequaquam sinit. At qui illum ignorant, ijs lusus & fabula est, quicquid de sceleribus & horum penis dicitur, & ijdem facile Epicureas de Deo cogitationes admittunt, et illis seducti in omne scelus ruunt, quod suis desiderijs arridere sentiunt. Exemplis hic minime opus est, cum res ipsa abunde loquatur. Scudeamus ergo Christi cognitioni, quæ tunc demum vera & nobis salutaris erit, si neq. secundum vilem carnis ab illo assumptæ speciem, neque secundum nostre carnis sensum de illo iudicemus, sed talem agnoscamus, qualem prophetica & Apostolica scriptura depingunt.

Hic interferit redit ad institutum Dominus, & amplius docet, maximè inter se & illos discrimen esse, neq. rejci debere testimonium seu iudicium suum, quod de seipso aut alijs hominibus ferat. Au enim: Quod si etià iudicem ego, iudiciū meum verum est. Ratione, quæ hoc probet, hanc asserit. Quia nō sum solus, sed ego et pater qui misit me. Patrē sibi adesse dicit, non vulgari more loquens, ut cum aliquē aliorū præsentia siue auxilio stipari dicimus, sed ut coniunctione, quæ illi cum patre intercedit, archetypicā & summā exprimat. Missionis enim vocabulo (quod et Augustinus annotauit) non aliquā filij à patre separationē, sed incarnationē denotat, quæ factū est, ut in carne nobis manifestaretur, qui tamen à patre, quoad diuinitatis essentiā nunquam recessit. Vnde idem Augustinus dicebat: Si in celo pater, in terra filius, quomodo pater cū filio erat? Quia & pater et filius vbq. erat. Non enim in celo sic est Deus, ut non sit in terra. Quod si verò priusquam caro Christi glorificaretur filius ille vbq. fuit quoad diuinitatē, cur hodie illius in ecclesia præsentia negare dicimur, quando eam quoad carnē, sibi in celis locū certū delegisse docemus, cuius diuinitas omnia penetrat? At præsentia loci hic sensus est: Quandocumq. ego iudico, siue de mea causa, siue de vobis aut alijs hominibus, iudiciū meum ratum erit. Non enim sum ex hominū vulgariū numero, sed verus & patri coæternus atq. essentialis sum Dei filius, qui à patre nusquā diuellor aut separor, et licet homo factus in mundū venerim, illum tamen quoad carnem quoq. mihi semper habeo cōiunctum, neq. aliquid ex carnis affectu ago, sed in oibus actionibus meis obseruo patris voluntatē, & illius spiritui ducor. Facit hoc multū ad Christi cōmendationem, & ad asserendam salutis nostræ certitudinē. Debet enim ad omnia extendi, quæ illum vnquam fecisse legimus, ut nimirum illum agnoscamus verum Dei filium, qui ab illo cōmissum sibi munus obiorit, & cū patre semper manserit & maneat cōiunctus. Quo tū ergo docentem audimus, cogitemus non solum esse, sed patrem secum habere, adeoq. vni et eundē cum patre Deum esse: & proinde doctrinā eius non hominis, quem assumpsit, sed Dei esse, & pro diuina recipi debere. Audimus promissiones, quibus in se credentibus vitā æternā pollicetur: cogitemus hæc non ab homine solo dici, sed à Dei filio, cui pater hanc potestatem dederit, eiusq. promissiones ratas esse veli. Audimus illum famem, sitim, ignominiam, flagra & verbera, mortem deniq. acerbam in cruce sustinisse: hæc nobis in mentē veniat, illum nō solum esse, sed Deum simul & hominem esse, & licet mihi horum passa sit Deitas, tamen quæ ille in assumptæ carne passus est, ex coniuncta sibi Deitate suam dignitatē obtinent, & idē ad peccatorū nostrorum expiationē sufficere possunt, quia idē ille dilectus Dei filius est, qui ut homo cōemptissimus ista omnia sustinuit. Ex hæc cogitando minus offendemur crucis ignominia, & certissima nobis erit, quam in eius merito collocamus, nostre salutis fiducia. Cæterum ut ista de se pronunciat Christus, ita nos quoq. idem nobis & omnibus ijs conuere cogitemus, qui ex Dei mandato aliquid dicunt aut faciunt, licet non natur aliter & essentialiter

Christi iudiciū
semper verum
est.

cū Deo uniti sint. Prophetis certè olim pollicebatur Deus, quòd ipse illis adesse, & sua verba in
 eorum ora & linguas deponere vellet; & Christi ad Apostolos vox est: Non vos estis loquentes
 spiritus sanctus. Item: Ecce ego vobiscū sum vsq; ad cōsumationē seculi. Hinc ergo colligamus
 prophetas & Apostolos non solos fuisse, & illorum doctrinam ad Deum auctorē debere referri, & pro
 inde certam esse & infallibilem. Idem ad se quoq; pertinere sentiant ministri omnes, qui in iudiciis
 bi docendi munus fideliter obeunt; & qui illos contemunt, se in illis ipsam Deum & Dei filium
 temnere sciant, cuius nomine (vt Paulus ait) ipsi legatione funguntur. Eadem magistratus legi-
 mi est ratio. Quia enim hunc Deus instituit, hunc sua iudicia commisit, & se in iudicium conspici
 dium versari dicit, non soli sunt iudices quando sententias dicunt ex lege Dei, sed hunc secum ha-
 bent, qui sententias eiusmodi nequaquam patietur irritas esse. Similiter quacunque patentes cau-
 beris ex officio agunt, non soli agunt, sed adest illis Deus, qui auctoritatem, qua illos munus iudi-
 factari minime patietur. Sint ergo in huius dīcti consideratione frequentes omnis loci & ordinis ho-
 mines; sic enim fiet, vt qui officium aliquod publicum sustinent, animum ex eo concipiant imper-
 ritum, reliqui verò libenter se ijs submittant, quæ diuina auctoritate fieri intelligunt.

Christus legis
 auctoritate
 pugnat.

Pergit autem Christus, & vt auditorū, vel potius hostium acerrimorum ingenio se melius ac-
 moderet, argumentū ex lege profert, quo illorum calumniam confutat, & sui de seipso testimoniū
 ratem asserit. Sic autem ait: Sed & in lege vestra scriptum est, quòd duorum hominū testimo-
 rum est, &c. Lege vestra, inquit, non quòd hanc Dei legem esse neget, sed quòd illis potissimum
 esset, & ipsi huius cognitione cūprimis gloriarentur. Extant autē leges istæ Deut. 17. & 19. ad
 modū: Secundū os duorū aut triūm testium morte mulctetur (scilicet qui facinus aliquod capiti-
 signauit) secundū os vnius testis non interficiatur. Et rursus: Nō stabit testis vnus cōtra alium
 in quacūq; iniquitate, in quocūq; peccato, in quocūq; scelere, in quo peccatū fuerit; sed in ortu
 testium, aut in ore triū testium stabit omnis actio. Quibus legibus iudiciorū licentiā Deus coercere
 luit, & iudices in audiendis testibus officij admonere, ne temere accusationes quorumvis reus
 quando nemo tam inculpatē viuū, qui non hostem aliquem habeat, qui ipsius honori & vita in-
 tur. Et quā periculosum sit viro bono fortunæ & famam suam testibus subijcere (qui si non
 tia, certè inficitia & obliuione, peccare facile possunt) exempla multa testantur. Hinc autē et
 pio & diuinitus præscripto iudiciorū forensium more Christus argumentū eiusmodi ducit: Si
 re eadem vnanimiter testentur, testimoniū illorū verum est, id est, idoneum et verum esse iudicatur.
 Atqui ego de meipso testor, & simul de me pater quoq; testatur, qui me misit. Ergo testimoniū
 lud pro idoneo & vero haberi debet. Poterat tamen argumentum hoc si ad legum ciuiliū regu-
 ex aminetur, infirmius videri, quia hæc neminē in propria causa testem admittunt, neq; etiam testi-
 di potestatem faciunt parentibus aut quocūq; propinquiori consanguinitatis gradu conuictis.
 hīc repetemus, longè aliam esse Dei rationem, qui humanis legibus non tenetur, & Christum
 tam propter diuinam eius naturā, quā propter personam ipsi à Deo patre impostam & cōmuni-
 minum gradu eximi debere. Et sufficiebat in præsentī demonstrare, non omnino alienum esse
 ca & recepta iudiciorū forma, quòd ipse pro causæ suæ defensione assererat. Habet autē locum
 dens de distinctione personarum patris & filij testimonium. Quia enim duos testes testis, scilicet
 mirum & patrem, quoad personas distingui eos oportet, licet quoad essentiam vnus Deus sint. Re-
 Et ergo hunc locum contra Sabellianos & Patripassianos D. Augustinus producit, qui vnū
 vnū esse probarent, personas confundebant, & Patrem ipsum hominem factum & passum esse
 tendebant. Neq; periculum est, ne duos Deos nobis fingamus. Manet enim firmum principium
 quod scriptura tradit, Deum vnū esse, quāuis in illo vno tres persone distinctæ nobis desin-
 tur. Præterea diuinitatis Christi argumentum hīc continetur aduersus Arianos veteres & nouos,
 qui quando filium à patre miti audiunt, mox aliud quid quā incarnationem imaginantes, illi
 hoc inferiorem & minorem esse clamant. At qui alibi dixit: Ego & pater vnū sumus, hæc
 sibi cum patre auctoritatem atq; fidem tribuit. Nam in eodem sese cum patre gradu collocat.
 Ego sum qui testor de meipso, & testatur de me pater, &c. At quia hæc alterius loci sunt & temp-
 ris, nunc ijs omisis ea videamus, quæ ad præsentem tractationem pertinent.

Ubi primum occurrit, quod Christus doctrinam suam non alio quam suo & patris testimonio confirmat. Atqui non deerant testes alij auctoritate graues, utpote Moses, Dauid, Solomon, prophetae, Simeon, Anna, Ioannes Baptista, denique angeli, qui illum natum primi pastoribus nunciauerunt. Sed vno hoc in praesenti contentus est, ut ostendat eoram sua doctrinae & nostrae in ipsum fidei causam, non hominum testimonijs, sed Dei patris auctoritate niti, adeoque auctoritate ex seipsa habere. Est ergo turpis nimium error eorum, qui in religionis causa ad homines respiciunt, quorum fides non potest non dubia esse, cum carnis ratio in diuinis plane caeca sit, nec quicquam videre possit, nisi Dei spiritu illuminetur. Itaque nemo offendatur, si hodie euangelicae veritatis sectatores paucos & ferè ignobiles, huius autem hostes illis numero, potentia & auctoritate multo superiores esse videat. Semper enim iam inde à prima origine rerum maior fuit eorum numerus, qui de Deo minus rectè senserunt, & hoc nouissimis quoque temporibus sic fore Christus non vno loco praedixit.

Christus patris solius testimonio nititur.

Praeterea doctrinae Christi seu euangelij certitudo hinc colligi potest, quod Dei patris testimonio illam confirmari audimus. Est hoc multiplex admodum. Huc enim referri debent primae promissiones, quarum auctorem fuisse Deum, liber Geneseos abunde testatur. Pertinent eodem quoque ad Moysen in reliquis libris de Christo habentur, quando haec ille non aliunde quam ex Dei colloquio & spiritu reuelatione habuit. De prophetarum oraculis idem dicamus oportet, nisi illos incertis somnijs agitados fuisse dicere libeat. Luculentissima tamen omnium sunt, quae de illo iam in carne manifestato caelitus pronunciant, dicendo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hunc audite. Accedens his operibus, quae inter patris de se testimonia referri debere, ipse docebit Cap. 14. his verbis: Verba quae ego loquor vobis, à meipso non loquor: Pater autem in me manens, ipse facit opera. Potest his connumerari vnanimis apostolorum consensus, quos ex spiritu suggestionem de Christo & euangelio eius testatos fuisse scimus. Quibus omnibus si Martyrum eborum addas, qui doctrinam hanc atque fidem sanguine etiam suo confirmarunt, fatendum erit, nullum vnquam doctrinae genus exiisse, quod pluribus & fide dignioribus testibus fuerit confirmatum. Est ergo maxima nostrae religionis & fidei dignitas, inexcusabilis autem & quouis supplicio digna illorum temeritas, qui post haec omnia illius certitudinem in dubium vocare audent. Nos itaque, relictis illorum delirijs vnquam hanc doctrinam audiamus, quae ut omnium est certissima, sic omnibus, qui hanc amplectantur, salutem certam & omnibus numeris absolutam offert in Christo Iesu, vnigenito Dei filio & seruatore nostro, cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

Euangelij certitudo.

Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque me nostis, neque patrem meum: Si me nossetis, patrem etiam meum nossetis. Haec uerba locutus est Iesus in Gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum uenerat hora eius.

Diuina euangelistica ex spiritu sancti suggestionem diligenter describunt crebra & assidua certamina, quae Iesus Christus cum suis hostibus sustinuit: nobis verò illorum usus est duplex, ut primam ex his discamus, quae semper doctrinae eius in hoc mundo fors futura sit, neque offendamur temerè, si haec & eius sectatores à multis oppugnari & certaminibus periculosis exerceri videamus. Deinde ut exemplo Christi discamus, quid nos interea facere cõueniat. Quo loco plurimum nobis seruire potest praesentis concertationis tractatio, si scopum probe obseruemus, quem in ea Christus sibi propositum habuit. Est is, quod ostendit in se patefactam esse salutiferam aeternae veritatis lucem, quae sola in tenebris versantes illuminet & dirigat, ut vitam cõsequi possint. Hoc verò negantibus aduersarijs Dei patris testimonium opponit, & cum multa alia producere potuisset, hoc vnum sufficere putauit, quo causam suam tueretur. Idem ergo hoc nobis quoque sufficiat aduersus omnem huius mundi auctoritatem & hostium numerum veritatis calumnias, quod nimirum scimus nos causam bonam suscinere, & ipsius Dei testimonio probari, qui solus huius cause iudex est.

Iudæi Christū
de patre in-
terrogant.

Sed videamus locū, quem modò recitauimus, cuius prima parte narratur, quid Christo patre testimonium alleganti, pharisæi responderint: Vbi (aiunt) est pater tuus? Est hæc questio prophanæ contemptus plenissima, & simul insidiosa nimis. Perinde enim est, ac si dicant: Multa quidem tu a patre tuo gloriaris, & huius autoritatē nobis subinde inculcas. At vbi tandem est pater ille, cui tu quin illum coram sis, ut quis nam aut qualis sit videamus? Vel num adeo nos, recordes, & nos esse putas, qui eius testimonium admittimus, quem nobis nondum contigit videre, & qui alius noster pater sit, nescimus? Hæc autem dicendo, simul apertam de patre suo confessionem ex illo elicere cupiunt, ut ampliorem calumniandi occasionem habeant. Si enim patrem suum dicat Deum, mox illi vidimus Cap. 5. Quòd si patris sui putatitij, seu nutritij potius, mentionē faciat, cum risu illam contempnent, qui hominem pauperculum, idiotam, fabrum, & qui fortassis non amplius in vniuersis etiam sanctissimo doctissimoq; pharisæorum atq; scribarum collegio opponat, sicq; toti populo deridendis proponant. Venit itaq; hic nobis consideranda astuta & subdola hostiū veritatis improbitas, qui quid cum illis agas, inueniunt semper quod calumnientur. Non possunt illi ad argumenta Christi respondere, multò minus opera eius negare, quibus se ex Deo natum esse probabat. Improbè tamē & scurriliter contemnant atque eludunt, quòd de Deo patre dixerat, & vbi nam ille sit querit, cuius virtus & potentia in omnibus Christi dictis & factis elucebat. Similis est hodie multorum improbitas, qui si scripturarū testimonijs conuincantur, ut ea negare non possint, neq; rationibus idoneis refutare, ad calumnias conuersi, scripturæ sacræ autoritatem cōcellere audent. Faciemur (inquant) hæc scripturis contineri, sed an Deus ista dixerit, querimus. Vel, vbi nam ista dixit Deus, qui sub eius nomine proponitur? Scripturas quidem vos allegare audimus, sed annon mendacia quædam perinde ut quod verum est scribi possunt? Vel quis nos certos faciet, ne vel vos ipsos vel saltem vestri similes librorum istorum auctores esse dubitemus? Audiuntur hæc & alia huius generis multa, quæ ut de seculi nostri impietate testatur, ita facile cōfutari possunt. Et ut ab eo exordiamur, quod illi postremo loco inferunt, vnanimi vetustatis consensu, adhuc Iudæorum & Turcarum testimonio excusamus, scripturæ veteris libros neq; nostri similibus confictos aut scriptos esse. Hæc huius enim auctores, vel potius amanuenses spiritus sancti, Moses numeratur, Imperator ceterosque, quo cum nullus eorum conferri potest, qui aliarum gentium historijs cōmendantur. Quem enim dabis alium, qui tot armatorū millia vnā cum suis vxoribus, liberis, senibus fortunis demis, suis in annis, totis annis quadraginta duxerit, & inter omnis generis pericula seruarii? Sequitur huius sue, regum potentissimorum victor. His accedunt Samuel, qui summū in Israelitica gente magistratum gessit, David & Solomon, reges potentissimi. Sed & inter prophetas, non omnes eiusdem huiusmodi ordinis fuisse cōstat. Alij enim ex sacerdotibus, alij ex nobilibus & regijs familijs, alij ex plebeo generati fuerunt, quosdam verò ab agricultura & re pecuaria ad docendū munus Deus vocauit, quos ipsum de noui quoq; Testamenti scriptoribus ex parte dici potest. Iam si ipsas scripturas videamus, quid hæc aliud tradunt, quàm quòd partim natura legibus, partim ipso rerū euentu cōfirmantur? Leges enim & præcepta cum communi sensu & lege naturæ conueniunt, promissiones verò & prædictiones euentu ipso comprobantur. Historia verò rerum cognitu dignissimarū ab ipsa mundi origine in scripturis continetur, ea diligentia consignata, ut ex solis his certa temporū series colligi possit, qua de aliarum historiaram fide iudicium fiat. Quæ ratio olim Ptolemæum Philadelphum mouit, ut libros illos in Græcā linguam transferri curaret, ut in Bibliotheca totius orbis celebratissima cum habere, & à pluribus legi possent. Adde his consensum totius orbis scripturæ, qui inter scriptores multos tamq; diuersos tantus apparet, ut vel solus hic testetur, omnes illos ex vniuersis & eiusdem generis suggestione locutos esse atq; scripsisse. Est ergo horribilis & omni execratione digna improbitas, quæ in tanta euangelij luce hæc dicere audeat, quæ Iudæorum improbitate comminuitur. At simul horum exemplo admonemur, quæ causa sit, quòd hodie etiā doctrina Christi plurimū contemnitur. Nimirum quòd de eius patre adhuc pleriq; dubitant, neq; Dei filium, cui a Deo missum doctorem esse credunt. Hinc fit, ut licet nomen Christi multi ore profiteantur, eundem tamen vitam & factis abneget, & in corde dicant: Vbi est pater Christi? Vel quis tandem Christus illis legibus omnes obedire necesse est? Nisi enim prophana ista opiniones & cogitationes impie-

Scripturæ au-
thoritas asse-
ritur.

rorum animos occupassent, impossibile foret, euangelij doctrinam tam parum autoritatis habere inter eos, qui Christianorum nomen sibi ipsi publice vendicant.

Adumbratur praeerea in his comūnis humani ingenij cecitas, qua fit, ut Deum quasi nupsi-
st, subinde queramus. At ubique sit oportet, qui caelum & terram implet, sicuti de semetipso apud
leremiam testatur. Et David se illius conspectu subterfugere non posse dicebat, siue in caelum ascen-
deret, siue in maris abyssum descenderet, aut etiā in terrae visceribus occultaretur. P. sal. 139. In illo
denique (ut Paulus Poeta ethnici verbis docet) sumus, viuimus atq; mouemur. At tamen ubi nam
fit Deus, pleriq; querunt, & interdum pijs quoq; eiusmodi cogitationes obrepunt, ut Dei locum sibi
manifestari cupiat, ut suo tempore in Philippi exemplo discemus, qui Christo dicebat: Domine, osten-
de nobis patrem. Idem ergo quoad Deum fieri solet, quod de anima fieri videmus. Ut enim de illius
sede multi anxie & curiose disputant, cum illa in omnibus corporis nostri membris efficaciter opere-
tur, & in omnibus actionibus nostris, imo in somnis quoq; sese conspiciendam praebeat: Ita cum Deus
non procul absit ab vnoquoq; nostrum (ut rursum Pauli verbis utamur) & singulis momentis illius
opera oculis nostris obuersentur, adhuc tamen ubi nam ille sit, querimus. Sunt autem eiusmodi cogi-
tationes siue quaestiones admodum periculosae. Nam ut disputationes de anima multis de illarū im-
mortalitate dubitandi occasionem dederunt, qui primus ad Epicureisum gradus est: Ita otiose de
Deo disputationes multos eō deducunt, ut Deum esse omnino negent, aut salte dum ubi ille sit, ne-
scire volunt, eius providentiam in dubium vocent. Quae causa est, quod rebus secundis turpiter abu-
tantur, & quasi Deo absente pro sua libidine omnia faciūt: in aduersis vero horribiliter desperant,
& licet Dei praesentis testimonia plurima habeant, adhuc tamē se ab illo ignorari & omnino dereli-
ctos esse querunt. Fugiamus ergo quaestiones eiusmodi, & ut Deum esse credimus, ita illum nobis
praesentem adesse cogitemus, ut in conspectu eius sancte viuamus, & certam in quouis aduersario-
rum genere habeamus consolationem.

Porō Christum Dominum audiamus, qui ad quaestione illorum non directe responderet, sed igno-
rantiam ipsorum maiorem esse docet, quam ipsimet arbitrentur. Et merito quidem sic eos tractat,
qui in minori infirmitate nequaquam digni erant, cum non discendi studio interrogarent, sed malitiose
calumniam occasione quererent. Deinde necesse fuit arrogante illorum persuasionem deiici, qua
se esse efferebant, quasi in vera Dei cognitione omnium instructissimi essent. Quod ipsum etiam hodie
fieri oportet, si in confidentes sciolos incidamus. Ut enim male instituti discipuli sub praecceptoribus no-
uis & eruditus nihil proficiūt, nisi quod perperā didicerunt rursum dediscant: Ita nec in Christi schola
cum aliquo fructu versabuntur, qui veteres opiniones nō prius abijciunt, & se prorsus rudes & in-
eptos esse sentiunt. Sic ergo istos alloquitur Christus: Neq; me nostis, neq; patrem meum. Videmini
quidem vobis egregie sapere, adeoq; Dei veri cognitionem vobis solis quasi ex priuilegio quoda
ven-
dicatis: Me vero hominem arbitramini vilem & obscurum, qui merito à vobis contemni debeam.
Sed in vtroq; multum fallimini. Nam neque me nouistis qui sim, neque patrem meum. Et mox sui
diffinitionem subiicit: Si me nouissetis, patrem etiam meum nouissetis. Quae verba contraria videntur
sibi, quae Cap. 7. dixit: Et me nouistis, & vnde sim nouistis. Sed contradicentia species facile tollitur, si
vtriusq; rem ipsam, de qua agitur, inspiciamus. Supra enim per Sarcasum in illos regebat quod ipsi
dixerant, se Christum nouisse humili loco natum, qui Messias dici nullo modo mereatur, & ut pro-
prij vris testimonio illos convincat, eam sui cognitionē illis tribuit, quam ex operibus eius vel inuici
concupiant, & quae illis condemnandis sufficere poterat, cum opera illum hominem non vulgarem
esse admodum testarentur. Itaq; plus illos nouisse dicit, quam aliquando ipsis sit profuturū, si in impie-
tate sua concumacius perseuerent. Hic autem de vera & perfecta sui cognitione loquitur, quae electi
ipsam agnoscunt verum & aeternum patriq; coessentialem Dei filium, qui ex aeterno patris decreto
homo factus, genus humanum redimat. Hae quia Iudei nō habebant, recte se ab illis ignorari dicit.
Iude vero colligit, quod neq; patrem nouerint. Neq; enim recte agnoscitur Deus, nisi talem agnosca-
mus qualis reuera est, & qualem sese praebeat in nostra redemptionis negotio, quod opus eius omnium
excellensissimum esse, nemo sanus negauerit. Quia vero hoc totum per filium confectū, fieri nō potest,
ut illum vere norit, quisquis hunc ignorauerit. Est itaq; locus hic multa consideratione dignissi-
mus. Docet enim, quae vera & saluifer a sit Dei cognitio, ad quam omnes homines necessariō aspici-

Humani ingenij cecitas.

Christus Iudeo- rum ignorantiam arguit.

Quae vera Dei cognitio.

rare debeant. Habuerūt quidem aliquam supremi numinis notitiam gentes, quam ex operibus illis obrigisse, Paulus scribit. At hac intra suos terminos substitit, quod nimirum in genere intellexerunt Deum esse, qui mundum hunc creatū gubernet, & quod idem tam iustus quam misericors remunerator sit. Eundem verò hunc simul patrem esse, qui nos per peccatum ex priori dignitate deiectos denno adoptarit, & in filio suo vero renatos sibi filios et regni sui heredes fecerit, minime intellexerunt. Quare cognitio illa aliquem quidem numinis metū incutere, & superstitionum cultum causam præbere potuit, salutē verò & vitam conferre non potuit. Eadem ratione demonibus quoque Dei cognitionem Iacobus apostolus tribuit, ad quam illi contremiscunt: at quia idem non tantum agunt, in quo certā salutem sperare, & cui obedire debeāt, nihil ex ea utilitatis capiunt. At quia in malis homo suis viribus ad sublime illud humane redemptionis mysterium ascendere nō potest, ita quoque salutiferam Dei cognitionē nunquam assequetur, nisi in Christo eam apprehenderit, quod deitatis nostre auctor, voluntatis diuine verus interpret, ad hæc imago Dei est, qui cum in corpore filii sit & lucem habuit inaccessam, in filio incarnato se manifestare dignatus est. Et sicut in Christo elucent quæcumque, ad veram Dei cognitionē faciunt. Nam qui hunc intuetur, mox Deum, qui electus vnus est, personis trinum esse videt, cum pater filium ex se coeternum sibi genuerit, & ex vno spiritu procedat. Quod referri debet, quod ineffabile illud adorandæ Trinitatis mysterium in Christo baptismo oculis quoque & sensibus hominum subiecit, & de eodē nos admonet, quando per baptismum Christo consecramur. Quoad verò iustitiam, veritatem, sapientiam, potentiam Dei, nullam heroniam euidentiū & plenius, quam in Christo cognosci possunt, vt alibi fusius est dictum. Bonitatem paternam, quam in filiorū locū adoptauit, & heredes suos scripsit, in solo Christo sentitur, quod si medio tollas, quæcumque, alia de Deo dicuntur, terrorē potius incutere possunt, quam salutem præbere. Vides ergo verissimè à Christo dictum esse: Si me nossetis, patrem etiam meum nossetis, & etiam illud numerabimus, quod Cap. 17. dicit: Hæc est vita æterna pater, vt teolum cognoscatur Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Ita verò rursum damnantur omnes fidei, qui Dei cognitionem veram, vel salutē certam extra Christū pollicentur, de quo aliis prolixè diximus.

In Gazophylacio docuit Christus.

De bel. iud. lib. 7. cap. 11.

Ceterum locum indicat Ioannes, vbi hæc à Christo dicta sint, quod vt ad fidē narrationis facit, ita doctrinam hanc nobis vehementer commendat. Oporteret enim non vulgarem fuisse, quæ tantum fecit Euangelista, vt omnes eius circūstantias tam diligenter annotandas esse putari. Et hoc tem illud in Gazophylacio locurum scribit, & quidem non temere aut quasi aliud agerem, sed vt doceret populum. Fuit autem Gazophylacium locus certus in templo, in quo (vt ex Iosepho potest) plures arce erant, in quibus oblationes & donaria sacra asseruabantur. Vnde apparet, quod fuisse imprimis celebrem & frequentē. Christus cerè illo præcipue delectatus fuisse videtur, quod cum aliquando eos spectauisse & obseruasse scribat Marcus, qui donaria sua eò conferbant. De quibus ex eo, opes publicas ecclesie non improbari Deo, qui has colligendi rationem in lege sua instituit, & quarum curam semper habuerunt diligentem, quotquot verum Dei cultum prouebere aut conseruauerunt. Neg, alia est (vt quidam suspicantur) noui Testamenti ratio, cum hodie etiam ad conseruandam doctrinam & externum Dei cultum, qui in cæribus sacris & sacramentorum administratione consistit, ad pauperum alimoniam item, opibus non minus quam olim opus sit. Quæ ratio fuit, vt in primitiua ecclesia ararium sacrum apostoli instituerint, in quod opulentiores conferunt sua, vt ex ijs pauperes alii & ecclesie necessitatibus prospici possent: qua de re in Marco nostro diximus. Quibus hoc vnum addo, quod Iosephus scribit, in Gazophylacio imprimis horreum dicitur apparuisse, cum vrbis à Romanis capta esset. Illic enim crudeliter trucidati sunt qui ea fugerant, & arca incensa cum vestibus & pecunijs conflagravit: ita nimirum vlciscens Deus opum sacrarum abusum, qui inter Iudeos iam pridem obortus fuerat, cum omnia ad se rapere non timerent, qui interea cum doctrina pauperes quoque, negligebant, vt in publico stipem mendicare cogitarent, qui ex sacro arario ali debuisse. Quod exemplum vnam obseruarent, qui hodie sub eadem prætextu ecclesie depradantur, & domesticos fidei in mendicitate turpiter negligunt, &c.

Diuina Christi potentia.

Quoad verò præsentis tractationis historiam, videtur Ioannes loci ideo quoque mentionem facere, vt simul Christi diuinam potentiam demonstraret. Addit enim: Et nemo prehendat eum. Quod si prehendat, et si in publico doceret, & quidem in templo, vbi rerū potestas omnis penes sacerdotem erat, &c.

de illo occidendo dies noctesq; consultabant, imò illis presentibus ista diceret, tutus tamen fuit, ut ne capere quidem auderent, quem occisum volebant. Unde verò hoc? Quia nondum venerat hora eius, id est tempus illud, quod eius morti eterno Dei decreto erat constitutum. Diximus de hoc sepe: nunc autem obseruemus, nobis quoq; certum vitæ & mortis tempus esse à Deo præscriptum, quod nulla homini tabes aut potentia intercipere aut detruncare queat. Nec enim cogitare decet, eum vitæ dies negligere, qui pilos capiti nostri in numero habet, & absq; cuius voluntate passerculi non pereunt. Hinc ergo memores, vitam omnem Deo consecremus, in periculis autem animosi simus & fortes, neq; hominum furiosis minis nos à statione deiici patiamur, in quam nos Deus collocavit. Consolatur his argumentis discipulos Dominus, cum illos ad prædicandum emitteret. *Matth. 10. Luc. 12.* Eadem verò singuli ad se transferant, & intrepidi suum cursum absoluant, neq; dubitent Iesu Christi protectione tutos fore omnes, quicumq; illi fideliter inserviunt. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum, Amen.

H O M I L I A L X X I I .

Dixit ergo iteris eis Iesus: Ego uado, & quæretis me, & in peccato uestro moriemini. Quò ego uado, uos nò potestis uenire. Dicebant ergo iudæi: Nūquid occidet seipsum qui dicat, Quò ego uado, uos non potestis uenire? Tunc dixit eis: Vos ex inferis estis, ego ex supernis sum: Vos ex mundo hoc estis, ego non sum ex hoc mundo. Dixi ergo uobis, quòd moriemini in peccatis uestris. Nam nisi credideritis quòd Ego sum, moriemini in peccatis uestris.

Omnia quidē scriptura Iesum Christum prædicat, qui vnicus humani generis redemptor sit, & cui pater omnem potestatem in celo & in terra dederit. Ne verò regnum eius terrenum esse putemus, & neglectis bonis æternis atq; celestibus, temporaria in illo quæramus, eadem non minus diligenter docet, illum in terris hisce hostes habiturum innumeros, qui se ipsi indesinenter opponant, & regnum eius vnā cum illius doctrina & huius sectatoribus exintētū velint. Et sanè ut nihil nunc de ijs dicamus, qui iam inde ab origine rerum regni eius hostes fuerunt, constat illi nunquā defuisse aduersarios, quam primum homo factus in terris versari cepit: id quòd euidenter docet euangelica historia, quæ illius assiduas cum aduersarijs concertationes studiose describit. Ut primò discamus, quid nos in hoc mundo sperare conueniat. Deinde, ut hostium veritatis ingenium & mores agnoscamus, neq; offendamur si similia hodie contingant, sed aduersus illa constanti fide nos armemus. Postremò, ut intelligamus, quid hostes eius maneat, qui & in hoc seculo spe sua frustrantur, & olim penas æternas dabunt, quas ab illis Deus exigeret. Et huc imprimis facit præsens hic locus. Quia enim Christus aduersarios suos incurabili contumacia pergere vidit in suo instituto, nouam concionem orditur, qua penas illis denunciat quas breui de illis sumpturus sit Deus. Vbi ante omnia obseruari debet indefessum Christi studium, quò docendi munus subinde reperit apud eos, quos incurabiles & sibi inferissimos esse sciebat. Hoc enim ut de eius erga nos fide & bonitate testatur, ne salutē nostrā ad illi negligi putemus: ita omnes ministros sui officij admonet, ne auditorum inobedientia atq; proterua se superari patiantur, sed commissum sibi à Deo munus constanter obeant.

Concionis autem huius argumentum est, quòd quid de se simul & hostibus suis futurū sit docet. Iudæis penas denunciat. Ego uado (inquit) & quæretis me, & in peccato uestro moriemini, &c. Sensus verborum hic est: Vado vos hoc vnū agere, ut me atq; doctrina mea liberemini, & ideo de me occidendo dies noctesq; consultatis. At ista cura vel sollicitudine hauquaquam opus erat. Nam ego ipse iam uado, & tam me ipsum quam doctrinam meam à vobis omnino auferam. Non autem tunc (ut putatis) leta & fausta omnia vobis contingent: quin potius fiet, ut me quæretis, id est ut extremis malis & angustijs circumuenti, Messiam & olim patribus promissum liberatorem vobis dari exoptetis, qui vobis opem ferat. Sed nihil proderunt tunc vota vestra. Quia enim non aliud quam liberationem ex temporarijs afflictionibus quæretis, non autem ut cum Deo vere reconciliemini, nihil proderunt vestra

vota, sed interim perseverabitis in hac vestra contumacia in finem usque, qua vobis excidij et
 tus extremi causa erit. Facit autem ad huius sententiae confirmationem, quod addit: Quo ego
 vos non potestis venire. Ego enim ad patrem abeo in celos, ut illic aeterna gloria & beatitudo
 vos autem in terris hisce inter omne genus malorum luctabimini, donec ad vestrum quocumque
 lum abeat, aeternis cum illo supplicij excrucianti. Et haec quidem verissime impleta sunt. Non
 paulo post Christus in cruce moriens corpore suo de terris discessit. Deinde, cum illi non desinerent
 stulos persequi, & fidem Christianam vobis, terrarum hostiliter infestarent, doctrinam quoque
 ab illis abstulit. Quo facto, mox cepit horribilis illa, & a prophetis etiam praedicta gentis Iudaicae
 lamitas. Nam duro Romanorum praesidium imperio oppressi, Messiam quidem experierunt, sed
 qualem Deus promiserat, verum qui carnis affectibus satisfacere, & miseris in libertatem
 caret. Qua occasione factum est, ut seductoribus seipsum circumducendos praeberent, qui perperam
 rum novarum studio & quotidianis tumultibus Romanos irritarunt, ut missis in Iudaeam exerci-
 bus, regionem omnem crudeliter vastarent, deinde urbem quoque obsiderent, quam post horribiles
 audite crudelitatis exempla coeperunt, incenderunt & dirutam solo aequarunt. Tanta autem
 hisce calamitatibus Iudaorum contumacia, ut ne tunc quidem vel cum Deo vel cum Romanorum
 tiam redire cuperent, cum res suas in extremum discrimen redactas viderent. Scribit enim
 phus, Titum aliquando, cum fossas cadaueribus e muro deiectis repletas vidisset, cum gemis
 tensis in caelum manibus testatum fuisse, hoc non suum opus esse, sed Iudaeos se invito tanta mala
 ipsis accersere. Itaque, sicuti praedixit Christus, in peccatis suis mortui sunt, cum in fine usque
 les manerent, & hodie adhuc in peccatis suis miserè pereunt, quando proprijs sementibus exca-
 Christum odisse & persequi non desinunt. Sunt autem in Christi verbis aliqua dixerunt obse-
 da, quae ad nostram institutionem faciunt.

Lib. 6. belli Iud.
cap. 14.

Poenae contem-
porum gratia
Christi.

Primò generalem de poenis contemptorum aut hostium Christi atque euangelij ipsius doctrinae
 locus continet. Ut enim alias suae bonitatis exemplum in Iudaorum gente Deus praeberit, ita
 etiam praesum est, quid omnes gratia in Christo exhibita contemptores passuri sint, nisi re-
 Primò abiit ab illis Christus, & suam ab illis doctrinam simul atque spiritum auferens, proprio
 bitrio relinquit. Sequitur mox omnis generis calamitates. Sublato enim aut bore benedictione
 ledictionem succedere necesse est, quam mala omnia comitantur, quae ex peccato suam originem
 xerunt. Quod si fiat, liberatorem quidem quarunt homines, sed quia illorum vota cum bellum
 latu coniuncta sunt, & ipsi sibi redemptores fingunt, qui praevis illorum affectibus respondere
 inde utilitatis referunt. Et quia carni nunquam renunciant, in peccatis quoque pergunt, in quibus
 dem horribiliter pereunt. Poenis enim & iudiciorum Dei sensu non emolliuntur qui tales sunt, sed
 durantur & irritantur, ut (quod de Turno suo Vergilius dicebat) anima illorum cum vana
 rione ex hoc mundo fugiant. Cuius rei exemplum memorabile in Iuliano historia proponunt, qui
 se letaliter vulneratum sentiret, sanguinem manu exceptum in aerem sparsit, & Christus
 scurriliter insultans dixit: Vicisti Galilee, vicisti. Nec tamen solus iste sic perijt, sed multos
 non multo feliciter occumbere videmus, quibus lusus iocumque videtur Christum Iesum in evan-
 & membris suis hostiliter infestari. Non autem in morte poenarum aut malorum finis est, sed
 morte in poenas sempiternas transeunt, & licet integras sacrificulorum myriades condacant
 pro ipsis sacra faciant, canant, legant, aut Pontificum quoque bullis ut alii clientarum con-
 nunquam tamen ad beatorum sedes peruenient, in quibus Christus solus Iesum locum paravit, qui
 vera fide amplectantur. Haec vitam cogitat et hodie, qui in Pontificum gratiam euangelium
 Christi & huius studiosos persequi audent, &c.

Mortis conditio
quae sit.

Deinde observabis quod de morte sua loquens, se vadere aut abire ait. Qua locutione docentur
 quae sit mortis conditio, & ut nos de illa iudicare oporteat. Videtur haec multis terribilis esse, quia
 minem totum in ea interire putant. Atqui non interitus est hominis, sed profectio potius ex hoc
 do, in quo peregrinamur, in patriam, ubi nobis hereditas nostra est reposita. Quod enim de
 cit Christus, hoc idem ad omnes credentes extendit, quando illos a morte in vitam transferre
 Ioan. 5. Atqui profectionis huius initium non in mortis demum articulo constitui debet, sed
 potius natiuitatis nostrae hora. Ut enim nascendo in hanc lacrymarum vallem ingredimur, ut

ner sum nostra vita tempus peregrinatio aut profectio continua est, in qua singulis horis & momen-
 tis ad metam nostram propius accedimus. Est autem magna huius considerationis utilitas. Excita-
 tas enim securos, ut vigilemus, ne mortis hora nihil tale cogitantes ex improviso obruat. Deinde in
 omni afflictionum genere dulcissimam consolationem exhibet, si cogitemus, nos singulis momentis
 progredi, & proinde in horas singulas ex nostris aerumnis aliquid decedere. Imprimis autem aduer-
 sus tyrannos & fidei persecutores haec meditatio nos consolatur. Hi enim, si quod maxime volunt
 conficiant, & nobis vitam hanc eripiant, quid aliud faciunt obsecro, quam quod nostram hanc profe-
 ctionem accelerant, quod citius ad metam exoptatam veniamus? Quod ubi fecerunt, nihil illis in nos
 iuris est amplius, eo quod illi eodem venire non possunt, quod nos abimus. Progrediuntur quidem illi quoque
 in via sua, sed longe aliam vitam finem inuenient, cum Christo duce destituantur. Nos autem mo-
 rando manus illorum effugimus, & ita nobis maximi boni auctores sunt, qui nos persequendo sibi
 ipsis interitum accersunt, ut modo diximus.

Videamus autem, ut grauem hanc Domini admonitionem Iudaei acceperint. Rident, & verba Iudaei minas
 eius scurriliter in sensum non modo alienum, sed impium plane & blasphemum detorquent. Nun- Christi ri-
 quid occidet seipsum (aiunt) qui dicit: Quo ego vado vos non potestis venire? Quasi dicerent: Si abi-
 turus est, quod nos ipsum sequi non possumus, utique ipse sibi manum inferet, ut maiori ignominia sese
 subleuet, quoad se omnibus exoptatum esse videt. Atqui licet illi per nos ire quod volet, quin ocyus hinc
 faceret a nobis, qui illum sequi nequaquam cupimus. Est hoc magnum proteruit & impudentiae
 vitium, quod ab illis argumentum. Quid enim unquam Christus vel dixerat vel fecerat, cuius ergo tale quid
 de illo suspicari deberent? Qui enim sibi ipsi mortem consciscunt, hi aut desperatione, aut impatien-
 tia sperant hoc faciant, aut mente capti nesciunt quid agant. Num vero adeo scelerate vixerat
 Christus, ut de Dei gratia desperare cogerecur? Nequaquam, Imo ipsi paulo post interrogati, nul-
 lius peccati illum possunt conuincere. Num iniuriarum tam impatientem viderunt, ut ex eo hoc cog-
 nandi occasionem potuerint arripere? Ne id quidem. At mente capti videri non potuit, quem om-
 nia cum ratione optima dicere & facere videbant. At tamen crimen hoc illi obijciunt, quo nullum
 atrocius excogitari poterat. Vbi tamen obseruabis, quod dum illi conuiciantur, seipos prodiderunt,
 & Christi verba confirmarunt, qui eos in peccato suo morituros dixerat. Quis enim eos emendari
 aut conuerti posse arbitretur, qui absque ulla graui causa aduersus monitorem suum eodem usque exasp-
 rantur? Vides autem in horum exemplo, quod usque Christi hostes progrediantur, si affectibus suis
 indulgere incipiunt. Nimirum, ut nullius sceleris & impietatis eos pudeat. Quod enim de istis dicitur,
 in multis hodie cernimus: qui ex eo laudem veniantur, si omni pudore absterfo aduersus veritatis
 doctrinam atrocissima quaeque dicant & faciant, atque insuper pios exquisita maledicentia lace-
 rent. Tunc autem patientes nos reddat Christi exemplum, nec grauis nobis sit ea ferre, quae ille pro-
 pter nos sustinuit. Simul tamen meminerimus, caute et circumspecte versandum esse cum ijs, quos ob-
 finatis animis aduersus Christum pugnare videmus. Ut enim ferè astutissimi sunt, (ut et Christus
 ait) prudentiores filijs lucis in sua generatione: ita nihil tam iniquum, tam immane & atrox est,
 quod non audent facere, si irritatis animis aliqua sese occasio offerat: & vehementer falluntur, qui ab
 eiusmodi hominibus aliquid moderatum aut aequum sibi ipsis pollicentur, qui ipsum Deum & ver-
 bum eius iam dudum conculcarunt.

Sed ad Christum redeamus, qui cum indignos videret quos porro doceat siue admoneat, grauius Fons impietatis
 cum illis egere incipit, & vehementi obiurgatione comminationem priorem repetit atque confirmat. ostenditur.
 Inuid autem omnis mali fontem aperit, ostendens unde hoc sit, quod nullas rationes admittant, qui-
 bus emendantur. Vos (inquit) ex inferis estis, ego ex supernis sum. Et hoc ipsum declarans, addit:
 Vos ex mundo hoc estis, ego non sum ex hoc mundo. Inferos ergo vocat mundum, adeoque infelicem il-
 lam mundi conditionem, quae ex peccato originem duxit, qua fit, ut homo animalis diuina & celestia
 non sapiat, non amet, neque querat, sed solis terrenis & impuris carnis suae studijs occupetur. Oppo-
 nit hinc conditioni corruptae superos, & ita se ex communi hominum sorte excimit, non (ut quidam
 haereticorum olim somniant) quoad humanam naturam veritatem, qua verè ex virgine matre homo
 factus est, sed quoad corruptionem & cognatam nobis legem peccati, quae in illo locum non habet,
 cuius conceptio & natiuitas omnibus modis sancta & pura fuit. Sensus ergo verborum hic est:

D.

Cur Christi doctrinam pauci percipiant.

Non mirum cuiquam videri debet, vos me & doctrinae meae mysteria capere non posse, tamquam & horrenda de me cogitare. Tam ingens enim inter vos & me discrimen est, quanta inter caelum & terras distantia cernitur: & ideo inter nos conuenire nunquam poterimus, nisi prius totum remini. Vos quanti quanti estis, ex inferis & mundo estis, neque alia quam carnalis sapientia & quae ritus. Ego autem ex supernis sum, verus utique Dei filius, qui etsi verus homo factus in mundum venerim, & in mundo hoc viuam, non tamen sum de hoc mundo, id est, non quicquam carnis corruptione & impuris studiis commune habeo, quoniam potius ideo veni, ut illa oppugnem & huius mundi principis opera destruam. Quibus verbis admonemur, quae causa sit, cur hodie etiam Christi doctrinam pauci admittant & capiant. Est haec sapientia caelestis, quam caro non capit, ut scilicet hominem contemptissimum & crucis supplicio infamem factum, Dei filium agnoscat, & omni spe abiecta in cruce vitam atque salutem speret. De terra enim genti, nihil exitium aut salutem ista nos auocat, à quibus caro naturaliter abhorret. Nunquam ergo ista capient homines, nisi prius regenerentur & nouos animos accipiant, sicuti supra Nicodemo Christus dixit. Quare non ridiculi, vel potius miseri & infelices sunt, qui regni Dei mysteria nostra rationis acumine tractari & perspicere posse putant, aut fidei atque salutis humanae causam, de qua hodie passim conuincuntur, illorum iudicio submitunt, quos totos mundo & carni addictos esse vident. Et vixit in Christi dictum diligentius expendere, qui causam hanc non aliter quam Concilii generalis auctoritate determinari posse clamant, & ut huic se omnes ecclesiae subiciant acerrime contendunt, etsi non negemus, ex Concilio libero & Christiano fructum magnum sperari posse, frustrata tamen hac re disputari dicimus, cum Concilium eiusmodi hoc seculo nemo sibi ipsi polliceri queat. Vnde enim omnem Concilii indicendi & celebrandi auctoritatem penes se esse Romani Pontificis, per vim potentia eoque usque processit, ut nullis principum viribus coerceri possit, à multis autem sanctorum atque confirmetur. Hi ergo nemini, nisi in ipsorum verba iurato, in Concilio sedendi & sententiam dicendi potestatem faciunt. Sunt hi Episcopi & Monachi, quibus nihil licet pronuntiare, quod à Romana sede prius dictatum sit. Quales verò illi sint, & quibus studiis addicti sint, totos orbis det & nouit. Illis ergo salutis suae causam permittant, quibus perire libet. Quia enim ex inferis de mundo sunt, nihil statuent, quam quod ipsorum ingenio & moribus seruire possit.

Qui non credunt in Christum, moriuntur in peccatis suis.

Ceterum comminationem priorem repetit Christus, ne quis hanc illi temere excidisse putet. Ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Ratione verò qua hoc prober, hanc adducit: Si credideritis quod Ego sum, moriemini in peccatis vestris, id est, nisi credideritis, quod ego sum, missus ille humani generis redemptor, & in me agnoscat quaecumque, de illo scriptura praedixerit, non poteritis non perire in peccatis vestris. Ratio huius dicti vel argumenti vis in eo est, quod si Christus nos à peccatis & morte liberat. Est ergo fides in Christum vnica via aut ratio euadendi morte aut damnatione, eoque quod hac sola Christus apprehenditur, qui totius salutis auctor est. Consentiunt in hoc omnes scripturae, ut alibi demonstrauimus. Regula autem fidei est, ut non modo credamus esse Christum, sed eum esse credamus, quem sacra scriptura esse docet, verum scilicet Deum & hominem, medicum & seruatorem vnicum humani generis, fontem aquae viuentis, patrem lucem mundi, pastorem, doctorem, denique Messiam aut vnicum Dei, id est, regem & salutem nostram, qui miseros nos suae mortis merito peccati noxa liberat, et ex morte aeterna redemit. Qui talem agnoscunt & firmiter credunt, hi ut fide hac iustificantur, ita illius spiritu & virtute inuocati peccato non amplius seruiunt, innocenter & sanctè viuunt, & si quando ex immunda infirmitate labuntur, ex lapsu illo mox resurgunt & ardentius concipiunt rectè viuendi fructum. Longè aliter impij, qui Christi & fidem in hunc aspernantur. Non possum illi peccata vere esse, quae tam leuia ducunt, ut nostris meritis illa expiari posse putent: neq. semen illud, dum vel horum illa ex improviso obruit, vel lentis & diuturnis cruciatibus enecati horribiliter desistant. Excitemur ergo fratres, & excusis mundi infelicis studiis, Iesum Christum amplectamur, in quo vnica salus certa & omnibus numeris absoluta habetur. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

HOMILIA LXXIII.

Dixerunt ergo ei: Tu quis es? Tunc dixit eis Iesus: Quod à principio dico uobis, Multa habeo quæ de uobis loquar & iudicem: sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundum. Non cognouerunt quod de patre eis loqueretur.

Quæmadmodum in re medica non ea modò tenere conuenit, quæ ad ualitudinem conseruanda faciunt, uerum etiam morbos & horum causas inuestigare oportet, quod facilius illi uidentur: Ita in æternæ salutis negotio non satis fuerit Christum Iesum nouisse, unicum huius auctore, & quæcumq; is propter nos fecit aut passus est, sed ea quoq; obseruare necesse est, quæ nos ab eo auocare possunt. Quia in re scripturæ nos non tam uerbis nudis quàm exemplis instituit, inter quæ cum primis memorabile est, quod in Iudeis habetur. Nam etsi illis peculiariter promissus esset Christus, & ex illis natus seipsum eis quotidie offerret, ipsum tamen incurabili pertinacia aspernati sunt. Pertinacia uerò huius cause fuerunt, partim quod eius doctrinam prauis suis desiderijs contrariam esse uiderent, partim quod de illo secundum externam speciem iudicarent. Sunt ergo duo hæc maxime cauenda ijs, qui in salutis negotio & Christi cognitione proficere cupiunt: Ne uel carnis affectus ijs præstant, quæ salutis æternæ seruiunt, sed illos Dei uerbo subijciant: uel ex hominum iudicio pendant & Christum ex primo aspectu aestiment, sed talem agnoscant, qualem scripturæ proponunt. Hoc enim quia Iudei non obseruarunt, nihil uilitatis ex Christi doctrina & operibus ad eos rediit, sed maiores subinde in impietate sua progressus fecerunt, sicuti ex huius cap. historia, imprimis autem ex hoc loco apparet, qui nouum contumacia illorum exemplum proponit, & simul etiam ex postulationem continet, quæ ita illos reprehendit, ut simul seipsum quoq; illis amplius manifestauerit propter electos, quos in tanta reprobatorum turba reliquos adducere sciebat.

Quoad Iudeos, Christi aduersarios, interrogant illi: Tu quis es? Quam questionem ex ijs inferunt, quæ proxime præcesserunt. Dixerat enim ille: Nisi credideritis quod Ego sum, moriemini in peccatis uestris. Quia ergo non expresse docuerat, quis sit et quis agnosci aut credi uelit, illi malitiosè nimis & non sine impio contemptu interrogant: Quis uerò es tu? aut quem te agnoscere oportet? Hoc autè querendo illum uanitatis & iactantiae insimulant, quæ se ostentet & ambitiosè nimis tam magnifica de seipso polliceatur. Quo loco obseruanda nobis uenit ingenij humani improbitas & uoluntaria ignorantia, quæ seipso multo excæcant atq; indurant. Postquam enim Christum docentem multoties cum totius populi admiratione audiuerunt, & miracula uiderunt, quæ de eius uirtute diuina palam testabantur, nunc demum, quis nam sit, interrogant. Similes sunt hodie multorum questionum, quibus Christi doctrinam in dubium uocare conantur. Cum enim hæc proponitur & eius compendium indicatur in Decalogo, oratione Dominica & Symbolo, quod Apostolicum uocant: adhuc tamen, quasi res noua & prius inaudita prædicetur, clamant: Et quæ nam est hæc noua doctrina? Qui nam sunt doctores isti noui, qui fidem euertere uolunt, quam à patribus accepimus? Et sic ferè subrogantis prætextu doctrinam ueritatis satan oppugnat, aut saltem contemptam reddere conantur. Sed facillè omnibus illis responderetur. Doctrina hæc alia nõ est, quàm quæ Decalogo traditur, quæ oratione Dominica comprehenditur, & articulis Symboli Apostolici continetur, imò quæ ex ueterum promissionum fonte deriuatur, & omnium scripturarum testimonijs confirmatur. Nos uerò qui istis, qui hanc non agnoscitis? qui hæresim esse clamatis, si quis salutem omnem in solius Dei gratia per Christi meritum monstret? quibus nouum & insolens uidetur, si quis unum Deum inuocare, & unum Christum intercedere, reipsa negare audetis? Hæc (inquam) & alia huiusmodi responderi poterant prophanis illis & temerarijs percontatoribus: quos ferè ita punit Deus, ut tandem in sensum reprobam traditi, uidentibus oculis nihil uideant, auribus nihil percipiant, & rationis suæ usum non habeant aliquem, quod Iudeis accidisse scimus, sicuti olim per Isaiam Deus comminatus fuerat. Vide Isa. 6.

Iudei Christum uanè iactantiae insimulant.

Mundus non
agnoscit Dei
filios.

Deinde admonet nos exemplum hoc, ne offendamur, si de nobis etiam non minus contemptum erant aduersarij nostri: Et qui nam vos estis, ut omnes vos audire, & vobis obtemperare debeant? Vel, qui nam sunt noui illi euangelici, qui soli sapiunt, & quibus tot iam seculis occultata veritas primis innotuit? Est enim hoc proprium mundi, quod Dei filios non agnoscit, quantumuis manifesta festa spiritus sancti & regenerationis indicia in illis appareant. Ideo Ioannes in sua Canonica scribat: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, nempe ut filij Dei vocemur: propterea mundus non nouit nos: quia non nouit eum, &c. Deinde quia Veritate frustra oppugnari videt, satan, per translationem vitur, & personas ministrorum aut sectatorum veritatis oppugnat, ut ea ratione in inuisam reddat. Quod in Christo alibi quoque, factum fuisse scimus, quando Iosephi filium & Iherosolymam adhaec Galilaum dixerunt, qui eius doctrinam volebant oppressam. Fit hoc frequenter hodie, quando in ministrorum personis omnia sollicitudine conquirunt impij, quae illos in contemptum adducere possunt. Idem etiam magistratibus pijs euenit. Vt enim olim Dauidem aduersarij & emuli eius per contemptum solebant filium Isai dicere: ita non raro generis ignobilitatem, maioris inopiam aut primam vitam genus pijs magistratibus exprobrant, qui leges bonas extinguere & omnem ecclesiae disciplinam dissoluere cupiunt. Vt vero ista non mouerunt Christum, quod minus officium faceret: ita nec moueat mundi ingrati scurrilis proteruita, ut ideò à statione sua discedat. Nouit enim nos Deus, idem studium nostrum nouit, quod olim dignis praemijs remunerabitur.

Christus quid
sit

Sed audiamus Christi responsionem, quae duabus partibus constat. Prima ad quaestiones illarum responderet, & quis sit doceret his verbis: Quod à principio dico vobis. Id est, hoc ipsum sum, quod iam pridem vobis dixi, & multoties inculcaui: Nimirum lux mundi, fons aquae viuificantis, & vita, denique Dei filius & ab hoc missus, ut humanum genus ex diaboli tyrannide redempserim, reconciliem: adeoq; is sum, quem olim ex meo spiritu prophetae praedixerunt, & quem me lucis gratia verbis tum factis abunde declarauit, & indies declaro, &c. Scio haec Christi verba à patribus non exponi, & recentiores interpretes diuersas sententias afferre: at haec mihi omnium simplicissimum datur, quia & praesentis tractationis argumento maxime seruit, & Graeci sermonis consuetudini non male conuenit. Hac autem dicendo potius quid, quam quis sit, docet. Praestat enim officium Christi, cui illum pater destinauit, diligenter inspicere, quam circa curiosas quaestiones cogitari, quibus nullo aeternae Deitatis & unitatis cum patre mysterium, naturarum in eadem personae coniunctionem, & alia eius generis anxie inuestigant. Quae ut pie credi debent secundam scripturas, ita non sine periculo inquiruntur, & curiosis ingenijs contentionum materiam praebent, quae infirmiorum fides grauisimè labefactatur. Est autem multa obseruatione dignum, quod nouum dicit Christus: sed ad ea suos collocutores remittit, quae prius non semel dixerat. Quod hoc spiritus sanctus in tota scriptura, ut nihil noui illic audituri sint inquam, quod ipsorum sensibus respondeat, quicumque in salutis negotio quaestiones nouas & curiosas comminiscuntur. Cuius enim sibi ipsi semper Deus, neque hominis instar mutatur. Christus quoque vnus & idem est, & heri & in secula. Eadem ergo est etiam salutis ratio semper, quae in hoc continetur. Quare videtur errant, qui cum scripturis omnia tradita esse audiant, subinde tamè noua & prius mandata mandata audire aut comminisci student: Vel propter se in religionis & salutis doctrina aliquid nouum volunt. Quorum audacia intolerabilis est, quando à Deo postulare non verentur, quod non minus à patrefamilias frangi & prudente postulare audeat, ut nimirum in suam gratiam suam vitam vel oeconomia rationem aliter instituat. Quibus proximi sunt, qui cum dixit epulone discipulo vitam magistrorum ex alio mundo mitti cupiunt, per quos de rebus antea non auditis in suam vitam veniant. Vnde hi omnes putare sibi dictum, quod Timotheo suo in posteriori epistola Paulus scribit: Tu nonne in ijs quae didicisti, & quae tibi concredita sunt, sciens à quo didiceras, & quod à patre sacras litteras noueris, quae te possunt peritum reddere quoad salutem, per fidem quae est in Christo Iesu, & in scriptura diuina: est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad reargutionem, ad correctionem, ad instructionem, quae est in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte institutum. Quibus etiam illa Ioannis consentiunt: Fratres non nouum mandatum scribo vobis, sed mandatum, quod habuistis à principio. Vetus hoc mandatum sermo ille est, quem audistis à principio. Quod igitur audistis iam inde à principio, id in vobis maneat. Sin vobis mandatum

Christus nihil
noui de se ipso
dicit, &c.

quod audistis iam inde à principio, vos quoque in filio & patre manebitis, &c. 1. Ioan. 2. Hac si ho-

die pleriq; obseruauerint, minus errorum & contentionum esset in ecclesia. Altera responsio huius parte illorum improbitatem reprehendit, & Deum huius ultorem & iudicem fore minatur: Multa habeo quae de vobis loquar & iudicē, sed qui me misit, verax est, &c. Senfus verborū hic est: Vos contemptim & malitiosē queritis, quis ego sim, vt calumniandi occasiōem inueniatis. Quod si ego tam vobis infensus essem, aut nunc tempus esset iudicij, multa de vobis dicere possem, & vestram improbitatem arguere, vt ex eo innocentia mea magis eluceret. Sed vt id nunc faciam minime opus est. Nam primum qui me misit, verax est, id est constat sibi ipsi semper, & proinde non deerit suo officio, quin mei cōtempm dignis pœnis vlciscetur, nisi emendemini. Haec ergo iudicium omne permitto. Deinde mihi ipsi bene conscius vestris iudicijs non multum moueor. Vt enim de me & doctrina mea iudicetis, ea tamen diuina, vera & salutaris est: quia non aliud loquor in mundum, quàm quod ab illo audiui, qui ipsa est veritas. Docet autem suo exemplo Christus, quomodo cum calumniatoribus agendum sit, quos incurabiles esse videmus, & contradicendi occasiones vniquē conquirere. Vbi ante omnia cauere debet, ne illorum vitia amarulentiū infestetur. Nam si hoc fiat, maledicta illorum maledictis confutando illorum similes efficiuntur, & nos ipsos magis inquinabimus, dum aliorum sordibus nostras eluere conamur. Deinde iudicium omne Deo permittamus, qui suis partibus nunquam deerit, licet neminem inter homines nostra innocentiae vindicem habeamus. Obseruauit hoc olim Dauid, quando iniqua Saulis tyrannide oppressus, falsis simul criminibus obruebatur. Tunc enim ad Dei tribunal prouocabat, qui & causam eius fidelissimē asseruit. Et frequentes sunt in scripturis piorum voces, quibus impiorum hostiū iniurias propulsant: Iudicet Dominus inter me & te, &c. Quod qui verē & ex animo dicunt, ij nec priuata vindictae cupiditate peccant, & semetipsos magna molestia liberant. Quod si iudicium suum Deus aliquando differat, sufficere nobis debet conscientiae nostra testimonium, si nobis cerō constet, nos nihil dicere aut facere quàm quod à Deo in mandatis accepimus. Vide Pauli exemplum, qui in priori ad Corinthios capite quarto amulsi suis dicit: Mibi pro minimo est quod à vobis iudicet, aut ab humano die siue iudicio, &c.

Iudeorum improbitas reprehenditur.

Præterea quod verum doctrinarum omnium examen sit, locus hic docet. Vt nimirum videamus, an ex Deo sint. Nec enim alio argumento suam doctrinam Christus defendit, quàm quod à patre audita vel accepta loquatur. Adhæc Prophetæ etiam & Apostoli hoc iniunctum fuisse scimus, vt nihil ex semetipsis fingerent, neque hominum traditiones seu potius paleas (vt Ieremie verbis vtar) tritico dominico permiscerent. Ideo Ioannes Apostolus de doctrinarum diiudicatione scripturus dicebat: Dilecti, ne cuius spiritui credatis, sed probate spiritus an ex Deo sint. Id verò non difficile est factū, si ad scripturas sacras, ceu Lydium lapidem, dogmata omnia examinentur. Quia enim per has nobis loquitur Deus, vtique ex Deo prodixisse constabit, quicquid cum illis planè & per omnia conuenit. Falluntur ergo miserè, & simul alios etiam fallunt turpiter, qui in ecclesia Conciliorum decreta, Patres, Traditiones, Canones & alia huius generis tonant. Nec enim, quid hominibus aliquando probatum fuerit, querimus: sed quid Deus dixerit, cuius solius auctoritas valere debet.

Ratio vera examinandae doctrinae.

Adhæc exemplo suo monet Christus, quomodo proponi debeat veritatis doctrina, cum dicit: Quae à patre audiui, hæc loquor in mundum. In mundum loqui, est publicè omnibus denunciare quod rei in mandatis accepimus, vel animo nostro concepit. Est hoc in verbi prædicatione necessarium omnino. Quia enim in eo omnibus loquitur Deus, ita etiam illud proponi debet, vt singuli de se agere intelligant, & quod dicitur sibi ipsi accommodare possint. Rursum quia ea est hominum ositantia, vt quamuis verbum audiant, tamen vix putent de se agi, sed illud instar cantilenæ nihil ad se pertinere audiunt (sicuti apud Ezechielem de quibusdā Dominus loquitur) aperta & ingenua docendi ratione opus est, ne quid obscurius aut ambigüe dictum auditores suspensos teneat, aut in sua illa contumacia magis confirmet. Iubet hoc Deus, quando prophetas clamare & vocē tubæ instar exaltare iubet. Et Christus Apostolis ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in testis, &c. Minime ergo probari debet, qui omnia simulant, & dissimulant, & in articulis cōtrouersis sententiam suam studiose cœlant, ne quem offendant. Venantur hi modestiæ

Veritatis doctrinae quomodo proponi debeat.

laudem & pacis studiosi videri volunt, sed ignavi potius canes & veritatis proditores dicuntur & iidem fere maxima mala dant ecclesijs. Sua enim dissimulatione infirmorum fidem graviter labefaciunt, hostibus vero animum addunt, qui eo ferociores redduntur, quod se adversarijs errorum esse putant. Discant ergo qui in ecclesia ministerio versantur, fortiter & ingenue agere, ad id mundum loqui & libere ea predicare, quae à Domino acceperunt: ne dum neutrales videntur, & omnes bonam gratiam inire volunt, neque Deo neque hominibus probentur, &c.

Iudei Christum
non intelligunt.

Sequitur quid responsione ista apud auditores suos Christus effecerit, quod his verbis exponitur: Non cognoverunt, quod de patre eis loqueretur. Nullus ergo tanti studij effectus fuit, ut quid diceretur non intelligerent. Ignorantia vero istius causa fuit, vel quod voluntaria excusatione indurati intelligere nollent quae per se clara & aperta erant: vel quod in solam humanitatis speciem intenti, nihil de illo sublimius sentire possent, quem pauperem & omnibus modis miserum videbant. Et hoc mundi & filiorum huius seculi ingenium, ut cum versutissimi sint in ijs quae in ni & affectibus carnis serviunt, in divinis scientes volentes caecuriant: cuius rei exemplum nobis passim occurrunt, quibus nos non offendi oportet, quasi ea sit causa huius obscuritatis, ut cognoscendo modo possit: aut ministrorum malitia, ut studiose obscurant & implicant, quae clarius debet explicari poterat. Quid enim mirum fuerit, si nos non intelligat mundus, aut intelligere nolit, quod Dei filio hoc ipsum accidisse audimus? Terreat autem nos Iudeorum exemplum, qui cum soli populus sapiens ab ipso Deo dicti fuerint, eo usque tamen delapsi sunt, ut ipsam Dei sapientiam perspicue loquentem intelligere non potuerint. Ita enim impleri oportuit, quod per Isaiam Deus imitatus fuerat, fore ut videntes non viderent, audientes non audirent, adeoque devotis ad imperatorem animis in exitium ruerent. Quia vero in his praelusum est omnibus euangelij concupiscentiam excitari nos decet, ut in euangelio nobis loquentem Iesum Christum audiamus, audito credamus, in eius merito salutem veram consequamur. Illi debetur benedictio, honor, gloria & perpetua regnum. Amen.

Deut. 4.

HOMILIA LXXIII.

Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc agnosce-
scetis quod Ego sum: & à me ipso nihil facio, sed quemadmodum docuit me pater, hæc loquor. Nam qui me misit, mecum est: non reliquit me solum pater, quia ego quæ placita sunt ei facio semper. Hæc illo dicente, multi crediderunt in eum.

Diligenter admodum describit Ioannes concertationem, quæ Domino nostro Iesu Christo pharisæis & reliquis eius adversarijs intercessit: partim quidem, ut horum contumaciam
eius eluceat, quæ sibi ipsi exitium accersuerunt: partim vero, ut Christi bonitatem & studium
sciamus, quo is salutem nostram consultum cupit. Vtrumque hoc in hesternis & ijs, quæ modo recitata
luculenter apparet. Cum enim contemptum & scurriliter nimis illum Iudas interrogasset, quis
quis es? non illos, ut digni erant, abs se rejicit, sed primum amicum docet quis sit: deinde
quidem eorum reprehendit, & Dei iudicium illis denunciat, ita tamen hoc facit, ut simul sua
rationem reddat, & illos ad hanc amplectendam excitet. At nihil profecit apud contumaces
præfactos, qui cum aliis illum occidere voluerint, quod patrem suum dixisset Deum, nihil de
loquentem non intelligunt, aut certe intelligere nolunt. Poterat ergo ingratos & ad omnia
deuotos relinquere, adhuc tamen pergit, & nunc novam concionem oratur, quæ amplius illos
& suam aduersus illos auctoritatem asserit. Est autem obseruatum dignissima hæc eius
atque industria, quæ erga reprobos & incurabiles vti dignatur. Ex ea enim possunt
petere, quos peccatorum conscientia excruciat, ne temere desperent, quando Dei filium erga
hostes tanta clemencia atque benignitate usum esse vident. Deinde officij admonet ministros
auditorum contumacia se superari pariantur, neque statim ab ijs discedat quos minus obsequere

tiunt. Sed & singuli discunt salutem hostium suorum indefesso studio querere, quod olim Paulum quoque & reliquos apostolos sedulo fecisse constat. Sunt autem concionis huius partes due, ut etiam precedentis, quas ex ordine videbimus.

Prima crassam & voluntariam illorum cecitatem atq; sanguinarium ipsum occidendi studium reprehendit, & quid ex eo ipsis sit euenturū, denunciat. Cum exaltaueritis filii hominis, tunc agnosce-
scitis quod Ego sum. Filium hominis se dicit, ut magis illorum sententia, aut potius opinioni, se accommodet. Et sensus verborum est: Video me nequicquam vobiscum agere, nec aliquid vel monendo vel minando proficere. Nihil enim in me homine maius agnosceitis, sed nudum hominem esse arbitramini, cuius doctrina facile opprimi & exingui possit, si semel à vobis occidar. Sed multum fallimini hac vestra persuasione. Ut enim me sublimè in cruce suffigeris, ita reuera mors ista tam meam quam doctrinae meae exaltatio erit, & tanta cum luce mea gloria & maiestas sese tunc exeret, ut vel nuntii intelligatis, me eum esse, quem dixi: Dei filium videlicet, & humani generis redemptorē. At sera nimis erit ista cognitio & inutilis, eò quod ne tunc quidem me, qua decet, fide amplexabimini. Faciunt autem ad horum declarationem, quae in morte eius & non multò post illam acciderunt. Primum mundi partes propè omnes creatori suo indignam mortem patienti testimonium dederunt, quando Sol quidem præter naturæ leges lucem suam occultuit, terra verò horrore concussa tremuit, petrae fissæ & sepulchra patefacta sunt. Excitatus hæc spectatorum animos, ut multi terrore percussis pectora planxerint, & hunc Dei filium esse sint confessi, ex quorum numero milites nonnulli fuerunt, vna cum suo Centurione: quos ita percelli voluit Deus, ne quis hæc terculamenta anilia fuisse putaret. Secuta est mox tertio die resurrectio ex mortuis, ipsa quoque angeli de caelo descendentes maiestate & inmani terramotu gloriosa atq; terribilis, cuius testimonium contemnerè aut eludere non poterunt, cum eam ex custodiibus didicissent primum, quos ipsi sepulchro adhibuerat. Inde cum per dies quadraginta discipulos in regni Dei mysterijs instruxisset, eandem illis videntibus in caelum quasi triumphans subuectus est, & ex vobis assumptam carnem in gloriam caelestem collocavit. Unde decimo post die spiritu sanctum apostolis misit, quo animati & aucti euangelium in ipsa vrbe prædicauerunt, & doctrinam hæc signis quam plurimis confirmauerunt, idq; tanta animorum constantia & tam mirifico successu, ut hostibus quoque admirationi essent, qui etiam inuiti spiritus diuini virtutem in illis agnoscerè cogebantur. Neq; intra Hierosolymæ muros aut Iudææ fines Christus sese continuit, sed paulò post per eosdem apostolos regnū suum per totum orbem propagauit. Facta itaq; est inter omnes gentes non modo externæ religionis, verum etiam animorum mutatio talis, qualem nulla vis externa facere potuisset, & quam diuinæ virtutis opus fuisse nemo cordatus negauerit. Hæc certe eiusmodi fuerunt, ut non raro ipsis quoque Iudæorum sacerdotibus aliquam veri confessionē excorserint, quando homines illiteratos & idiotas tantū posse videbant. Quod autē pleriq; in Christi odio obstinatis animis perstiterunt, & adhuc hodie illum pertinacia insuperabili persequuntur, voluntarie execrationis argumentum est, & illos in spiritu sanctum peccauisse, & proinde excidium atq; repudium meruisse, ex eo apparet.

Reprehendit Iudeos ob se occidendi studiū.

Interim docet nos huius historie contextus, vanissimos esse impiorum conatus, quibus regnum Christi opprimere & euangelij cursum impedire student. Tam enim nihil proficiunt, ut potius veritatis doctrina per ipsos prouebatur, Christus glorificetur, & ipsi tandem in suis illis studijs male perireant. Quod istis accidisse euidenter apparet. Cur enim illos crucis supplicium præ omnibus alijs esse parauimus, quo Christum è medio tollerent? Nimirum ut huius infamia omnes abstereret, ne eum vel magistrum suum vel redemptorem profiterentur, quem medium inter latrones in cruce pendisse constabat. Sed ecce in cruce adhuc pendente multi palam confitentur, & eidem (ut modo diximus) omnes ferè mundi partes, tam superæ quam inferæ, diuinitatis testimonium ferunt, & Iosephus, homo diues & ordinis Senatorij, eundem honorificè sepeliendū curat, & ex eodem ordine, in dno exemplo multos excitatos fuisse credibile est, ut de tota Christi causa diligentius cogitarent. Deinde milites sepulchri custodes adhibent, qui eius resurrectionē impediunt, at illi primi huius præcones facti sunt. Postea in carcerem coniiciunt apostolos, & manè de illis in ordinem redigendis magno cum conatu consulant, illi verò per angelum è carcere educti, interea in templo docent. In Sena

Regnū Christi nequicquam oppugnatur.

rum productos obiurgant & increpant: sed illorum fide constāti & inrepida dicendi libertate
funduntur, ut rerum omnium incerti fiant. Tandem in maiorem audaciam erumpentes, supra
lapidibus obruunt, & crudeli persecutione atq; inquisitione fidelium sanguinaria ecclesiam Hiero-
lymitanam sedē dissipant: at illi dispersi per totam Iudaeam euangelium docent, Samaritanam ad Chri-
sti fidē conuertunt, imò nonnulli in Phœniciam & Cyprum vsq; delati, religionem Christianam in
gentes propagare incipiunt. Tandem cum & domi & foris vbiq; gentium euangelio obstrerent
dai, iusto Dei iudicio excisi & in omnes gentes dispersi sunt, sicq; factum est, ut inter gentes scriptura
sacrae libris testimonium perhiberent, quod etiam hodie ferunt, & ita in hunc vsq; diem in prae-
sua verae fidei doctrinam vel inuiri prouebunt. Quid autem de eo dicemus, quod intra confessionem
suas Christum vindicem & vltorem sentiunt, & interdum morituri hunc sibi in seipsum esse quere-
tur? Possem huius generis exempla commemorare, si exemplis aliunde adductis opus esset, vbi res
loquitur. Nos potius vsum istorum omnium obseruemus, qui est, ut in vera Christi cognitione
fide confirmati, hostium eius minas & conatus sancta confidentia contemnamus, quando his ex-
emplum prouehi potius quàm impediri, adeoq; Christum vere exaltari, in q; suam gloriam euehi con-
lium prouehi potius quàm impediri, adeoq; Christum vere exaltari, in q; suam gloriam euehi con-

Mors piorum
est exaltatio.

Ceterum quod de sua morte Christus dicit, hoc singuli credentium ad se transferre debent, ut
eo contra mortis terrores consolationem petant. Est enim illis etiam mors exaltatio gloriae
lutari. Anima siquidem impuro & scdo corpore et castulo liberata in caelos euehitur, ut illi
ronam iustitiae accipiant, & aeternum cum Christo viuant, cui crediderunt. Ita enim is supra
citus est, quando credentes à morte in vitam transire dixit. Adhuc hostium suorum manus & vi-
biem effugiunt, quando illis in defunctos nihil licet amplius, qui cum hac mortali sententia
malorum omnem amiserunt. Memoriam verò illorum seruat & custodit Dominus, ut apud
ros in honore & pretio sint, qui dum viuere, omnibus inuisi et exosi erant: id quod propheta
apostolorum & aliorum martyrum exempla abundè testantur. Sequetur tandem laeta & glorio-
na resurrectio, in qua profusus fratribus & cohaeredibus illos Christum agnoscat, & magna in
coram hostibus suis conparebunt, qui & illos admirabuntur, & suam sortem miserè deplorabunt.
Vide Sap. 4 & 5. cap. Haec qui non negligenter secum expendant, ij mortis metu & horrore se ab-
ficio suo reuocari nunquam patietur, quin potius cum Paulo apostolo cupient dissolui, ut cum Chri-
sto viuant, adeoq; hunc sibi vitam, mortem verò lucrum esse existimabunt. Philip. 1.

Impij post fa-
ctum sapiunt.

Debet praeterea obseruari Christi dictum, quo Iudeos tunc demum agnituros ait tam qui ip-
sum quàm quid in ipsum designarint, vbi ipsum in crucem suffixum exaltauerint. Est haec commo-
nium Christi & impiorum fors, ut post factum demum sapiant, & quid fecerint intelligant. Ita
enim sibi cum hominibus obscuris & nullius pretij rem esse arbitrantur, neq; se aduersus Deum
Christum siue vultum eius pugnare putant. Tandem verò se Deum hostem habere sentiunt, &
ipsum magno suo malo fatentur. Exempla huius rei multa passim occurrunt. Huc enim Phari-
saeus, qui cum sibi negotium esse putaret cum Israelitis, hominibus peregrinis & totis mundis
tandem Deum verum & Iehoua aduersum sibi esse clamat. Simile quid Iudas quoq; post
cum initio nullis admonitionibus ab instituto Christi proedēdi auocari posset, vbi scelus illud de-
uit, mox eius atrocitate intra conscientiam suam territus, spontè fatetur se sanguine innoxium
didisse, & sibi ipsi laqueum nescit. Quid autē de Iuliano dicemus, qui Christum Galilei nomine
famare solitus, postremò in acie vulneratus & iam moriturus, ab hoc se victum esse testabatur?
desunt nostri etiam seculi exempla, quae singulis excutienda relinquo. At quod Christi hostibus
& facili via in scelera ruunt. At postquam illa designauerint, conscientiae stimulis punguntur, &
scelerum quàm suis ipsorum illos pudet, quando in Dei conspectu locum sibi nullum amplius sup-
vident. Hoc olim Caino euenisse scimus, & in seipsis multi quotidie experimur, ut nō timent
lus ad Romanos cap. 6. scripserit: Quem fructum tunc habebatis in his, de quibus nunc erubescit
mus, nec ementita illius dulcedine nos patiamur inescari.

Christus suam
authoritatem
asserit.

Sed redeamus ad Christi sermonem, qui cum sciret auditores suos ista nō magis facere, ut
in vili & abiecta assumpta ab illo humanitatis specie haberent, porro suam auctoritatem asserit.

hac a bi se verissime dici probat. sic inquit: A me ipso nihil facio. sed quemadmodum docuit me pater, hoc loquor, &c. Quae verba non extra huius loci argumentum aut praesens Christi institutum trahi debent, ut eius divinitatem in dubium vocemus. Nihil enim hic de divinitate sua ex professione loquitur, sed auditorum captivi se accommodat, quos monet, ne in eius humili & abiecta specie subsistant, sed a Deo patre sibi impostam personam propius considerent. Sensus ergo verborum est: Etsi homo nudus videar, nihil tamen ex humano affectu, sed ex Dei patris mandato omnia facio, neq. alia loquor, quam quae ille mihi iniunxit aut praecipit. Itaq. quod alias dixi, doctrina mea non est mea, sed patris qui misit me. Id vero probat: Nam qui me misit, mecum est, & non relinquit me solum pater, sicut hominum miserimus, & ab omnibus derelictus videar. Et huius etiam dicti rationem subiicit: Quia ego quae placita sunt ei, facio semper. Sum enim obediens ille filius, qui ne mortis quidem infames supplicium subire detrecto, ut aeternum patris de humani generis redemptione consiliū exequar: adeoq. dilectus etiam filius sum, quem pater nunquam deserit, & quem oleo lactis unxit praefortibus suis, ne unquam excidere aut deviare possim. Et haec dicendo seipsum ex communi hominum ordine eximit, de quorum nemine dici potest, quod semper faciat quae Deo placent: quando in multis omnes labimur, & peccati legem in membris nostris gestamus, quae nos ad ea captivos ducit, quae Deo displicere & nobis etiam noxia esse scimus.

Dicant autem ministri ecclesiarum, ut ipsi quoq. sese ista consolatione sustentent, quod Deū sibi praesente habeant, dum ab hoc accepta praedicant. Est enim is cōiunctus cum suo ministerio, sicuti Deus cū verbis ministerio coniunctus est. promissiones olim prophetis & apostolis factae testantur: nec credendum est a seruis suis eum abesse, qui sua virtute omnia penetrat, & ubiq. praesens est. Ieremia certe dicebat: Pugnabunt contra te sed non praevalent: ego enim tecum sum, ut te liberem, &c. Apostolus verò idem promisit, dicens: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationē saeculi. Item: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, &c. Unde haec sua desumpsit Apostolus: Nomine Christi lectione fungimur, tanquam Deo obsecrante per nos, &c. Et rursum: Experimentum queritis in me loquentis Christi? &c. 2. Corinth. 13. Ergo nec potentū huius saeculi auctoritate moveantur fideles ministri, neq. minus & conatibus hostium acerrimorum terreantur. Nam licet omnes homines illis oggantant, Deum tamen secum habent, cuius auctoritas aduersus omnem huius mundi splendorem potest sufficere. Quod autem ministris verbi dicitur, non minus ad pios omnes pertinet, quos etiam Deus sua ope fovet atq. tuetur, & tunc maxime illis adest, quando ab omnibus derelicti periclitantur. Dicant ergo cum Dauide singuli: Vbi pater meus & mater mea destituerunt me, ibi Dominus colligit me. Domino à me stante, non timebo quid mihi faciat homo. Psalmo vigesimo septimo, & centesimo decimo octavo.

Habet praeterea locus hic generalem doctrinā, quid facere eos oporteat qui Deum sibi praesente Deo obediunt & propitium adesse volunt. Opus his, ut eius voluntati sese accommodent, & quae illi placent faciant qui hunc sibi adesse volunt. semper. Est autem hoc nobis impossibile praestitū, qui (ut antea diximus) naturali corruptione infestis ad malum propendemus, & quotidie peccamus. Attamen ad hoc nobis summo studio enitendum est, & singulis quidem hoc curandum, ut quam à Deo habent vocationem diligenter sequantur, & in ea officium faciant. Istud ergo ad se transferant qui in magistratu sunt constituti, neq. dubitē de Dei gratia & auxilio, si quod ille praecipit, fideliter exequantur. Habent hi exempla, quibus se ipsi excitent atq. confirmet, Moysen, Iosiam, Davidem, Iosaphatum, Ezechiam, Danielem, et ex noui testamenti principibus Constantinum, Theodosium cum infinitis alijs, quos inter grauissima pericula Deus fideliter defendit & seruauit, cum ipsi sua potestate legitime vterentur. De ministris ecclesiarum antea diximus, quos hodie etiam multis in locis inter medios lupos mirifice seruari videmus, si Deo sese obsequentes praebeant. Ad patres familiās verò, adeoq. ad singulos haec pertinere, promissiones in lege euidenter docent, quibus suam benedictionem omnibus ijs Deus pollicetur, qui praecepta eius custodiunt. Ad quarum confirmationem faciūt quae apud prophetas passim leguntur, & quae David in Psalmis aliquot, Solomon item in Proverbiorum libro scripserunt. Quae si hodie omnibus cordi essent, felicitas multo omnes publicè & priuatim agerent. At quia pleriq. mundo potius quam Deo placere student, non mirum videri debet, si Dei fauore destituti, vna cum mundo infelices sint, & tandem male pereant.

Deus cū verbis ministerio coniunctus est.

Fructus concio-
nis Christi.

Restat huius concionis fructus seu effectus, quæ hisce verbis Ioannes exponit: Hæc illo dicitur multi crediderunt in eum. Credidisse dicuntur, qui fidei vera semina iam animis suis conciperant, aliqua Christi cognitione illuminati, ad illum recipiendum propendebant. De perfecta enim fide intelligi non posse, ex eo apparet, quod hanc tunc temporis ne apostoli quidem habuerint, quæ in regnum carnale & huius seculi commoda speravisse & somniavisse scimus. Habet verò hoc dicitur modicam consolationem, quod fidei initia fides dicuntur. Hinc enim constat, Deum fidem quantum modicam & exiguam non aspernari, modo cum serio proficiendi studio coniuncta sit, ut alibi præsertim est dictum. Docet præterea locus hic, Dominum ubique locorum & in quovis hominum genere electos habere, neque inutilem prorsus esse verbi prædicationem, quamvis plerique illam oderint & persequantur. Et laudem non vulgarem meretur istorum pietas, qui esse Christum suis principibus sum esse, & horum emissarios aut Coryceos ubique obambulare sciunt, qui singulorum de hoc mundo & sermones observabant, credunt tamen, neque dissimulant hanc quantumcumque cognitionem, quæ ex eius doctrina & factis conciperant. Probavit hoc studium illorum Dominus, & quid illi prædicare facere conveniat, amicum docuit, ut in sequenti sermone audiemus. Nos itaque illos imitemur, ut ipsum Christum fide vera amplexi, in ipso vitam & salutem consequamur. Illi debetur benedictio, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LXXV.

Dicebat ergo Iesus ad eos, qui ipsi crederant: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et cognoscetis veritatem, & veritas in libertatem vindicabit vos.

Multis hucusque Dominus noster Iesus Christus adversus Iudæos disseruit, & se verum patris coeternum Dei filium & promissum humani generis redemptorem esse demonstravit, adeo graves penas ijs comminatus est, qui ipsum recipere dedignantur. Et quamvis plerique eius doctrinam contempserint, multos tamen credidisse audivimus, quorum exemplum nos mirifice commendat. Docet enim prædicationem verbi nunquam omnino fructu carere, cum ubique locorum suos habeat Deos, quos quando vult trahit & illuminat. Ad hæc officij nos admonet, ut post habitum mundi huius exemplo & hostium Christi potentia vel autoritate, doctrinam eius fide vera & constanti apprehendamus. Quia verò non satis est bene cepisse, sequitur nova Christi concio, vel potius adhortatio, quam in fide confirmavit qui crederant. Habet locus iste generalem doctrinam, quam omnes sibi commutare debent, qui per Christum servari cupiunt, quæ de re suo loco dicemus.

Christus reli-
ctis rixatori-
bus cum pijs agit.

Nunc ante omnia exemplum Christi nos inspicere convenit, qui relictis rixatoribus, quæ ratio & veritatis odium toros excacauerant, ad eos sermonem convertit, qui vere fidei principibus bant, & de illis eos admonet, sine quibus salutis ratio consistere non potest. Sciebat enim adversarios consilio, potentia, dicendo ut & autoritate plurimum valere, neque ignorabat quanta sermone plorum vis apud rudes & imperitos, qui plerumque ab externis toti dependent. Caveat ergo diligenter ne rursus excidant quos semel sibi lucrifecerat, aut qui saltem fidei principia habebant non contemnenda. Est hoc in ecclesia perquam necessarium. Ut enim nequicquam fundamenta iacuerint, & edificium totum absoluat, ut domus habitationi commoda fiat: & frustra seritur aut plantatur, nisi seges probe custodita ad maturitatem perveniat & fructum ferat: Ita inanis est prædicationis, nisi animis conceptum verbum fidei admonitionibus foveatur, & quæ bene concipiunt, memores quotidie in melius proficiant. Docet hoc sementis parabola, quam Marcus A. exponit. Et ideo Paulus ad Corinthios scribens, cum plantatione rigationis quoque meminisset, quam esse debet, utius fieri oportet, quod satanas quam maxime insidiatur, ex quibus se expulsus videret, qui in tanto loco dent, sunt postrema eorum peiora primis. Sed Christum loquentem audiamus, qui prædicationis partes duas constituit, de quibus ex ordine dicemus.

Hortatur ad
perseverantiam.

Primam his verbis comprehendit: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Habent ista adhortationis huius propositionem, cuius hæc summa est, in eius sermone constantiam

in suum usque perseverandum esse ijs, qui servari velint. Habent autem singula verba suum pondus. Si manseritis, inquit. Non ergo simplici admonitione vritur, sed conditionalis particula apposta necessarium hoc esse docet, ut maneat. Ut enim in re quavis nihil laude dignū sit, nisi quod bene est ceptum, constanti perseverantia ad finem suum perducatur; ita in religione & salutis causa hoc cū primis factū opus est. Nec temere ista admonitione vritur Dominus, quando in hoc multivariam peccatur, sicuti in sementis parabola Christus docet. Quum enim Dei verbum predicatur, alij quidem mox admittunt infernales illas malarum suggestionum volucres, quae semen illud salutiferum ex animis eorū auferunt, quod minus fructum ferat. Alij dum solitum vitæ genus mutare dedignant, Christum quidem ore iactant, verbum verò illius voluptatum illicitarum studio et huius seculi curis impie suffocant. Sunt rursus qui praecoces nimium magnam de seipsis spem praebent, sed postea crucis & persecutionum pondere oppressi & superati cur piter desiciunt. Opus ergo est, ut adversus haec omnia animos obfirmemus, ne ex eorum numero deprehendamus, qui ubi manum aratro admovent, a tergo respiciunt, et ita minus idoneos se reddunt ad capeffendum regnum Dei. Ceterum quia non omnis perseverantia laudem meretur, & multi hoc ipso graviter peccant, quod semel conceptas persuasiones contumacissime vrentur, & has cum Dei voluntate convenire putant; disertè docet Christus, in quo nam permanere eos oporteat, qui salvi fieri volunt. Nimirum in ipsius sermone. Est autem sermo Christi euangelium, quo is predicatur, quod sit filius Dei, manifestatus in carne, ut in se credentes servet. In hoc manere dicuntur, qui verbum euangelij libenter audiunt, illud (ut de lege Domini in Psalmis dicitur) dies & noctes meditantur, idem memori mente custodiunt, secundum huius praescriptum omnia sua institunt, & nullis alijs doctrinis se circumferri patiuntur. Et haec vera Christianorum nota est, ut alibi quoque docetur. Paulò post enim adversarijs suis dicit Christus: Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et rursus cap. 19. ait: Oves meae vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Item: Qui ingreditur per ostium, pastor est ovium; huic ianitor aperit, & oves vocem eius audiunt, & suas oves vocat nominatim, & educit eas: Cumq; suas oves emisserit, ante eas vadit, & oves eum sequuntur, quia norunt vocem eius. Alienum autem nequaquam sequuntur, sed fugiunt ab eo quia non norunt vocem alienorum, &c.

Continetur autem his vera Christiana et orthodoxa fidei ratio, quā ijs opponere possumus, qui cum rixas & contentiones crebras nostri seculi audiunt, indigni abundi queruntur, omnem fidei et religionis doctrinam obscuram & incertam esse. Et hoc quidem frequenter in ore habent, quos certum est de fide & Dei cultu nunquam seriò cogitare, cum neq; caelos neq; inferos credant, hoc autem praetextu suam impietatem palliare student: quos iudici Deo relinquendos puto, qui illos faciliè coercerit. Quia tamen illorum sermonibus multi non omnino mali homines inficiuntur, ut de veritatis doctrina ipsi quoque dubitent, ad querelas eiusmodi omnino respondendum est. Iniuriam autem illos Deo simul & verbo eius facere dicimus, & in hoc impie transferre quod illorum vitium est, quando in fidei & religionis causa nihil certi haberi aiunt. Comprehenditur enim fides nostra a certis articulis, quorum compendium in Symbolo apostolico habetur. Est praeterea eius doctrina certa, simplex & perspicua. Constat item ubi illa quaeri & vnde peti debeat. Ex Dei verbo nimirum, quod scripturis veteris & novi Testamenti continetur. Quod autem illis incerta sunt omnia, ex eo est, quod ex hominum auctoritate ipsi dependent, & suam rationem in consilium admittunt. Quia ergo ratio humana in diuina ceca est, & in super affectuum pravorum impetu saepe abripitur, nihil certi in hac causa statuere potest, & dudij fluctuant oportet quotquot humanis rationibus nituntur. Meminerint ergo isti primam fidem non ex hominibus, sed Dei revelatione disci, de quo ipse Christus nos admonet, Petro dicens: Caro & sanguis tibi non revelavit, sed pater meus qui est in caelis. Deinde cogitent regulam fidei in Dei verbo nobis praescribi, quod ex spiritus suggestionem prophetarum & apostoli literis mandavit; neq; alios apud Deum pro verè credentibus & germanis Christi discipulis agnosci, nisi qui in illo verbo perseveraverint. Si enim anathema est, quisquis aliud euangelium predicat, siue ille apostolus siue etiam angelus è caelo sit, Christi certe discipulus censei non potest, qui aliud euangelium docenti credit & obtemperat. In Christi ergo sermone maneamus, quod in Canonica quoque, sua Ioanes apostolus verbis monet: Quod audistis à principio, id in vobis maneat. Si in vobis manserit quod

Fidei ratio certa & perspicua est.

audistis iam inde à principio, vos quoque in filio & patre manebitis. Horum itaque memores à Christo per apostolos & prophetas traditam doctrinam constanter retineamus, ad eius canonice articulos & troversos examinemus, & mox certum quid habebimus, quod doctissimis & acutissimis disputantibus, imò quod publicis patrum & Conciliorum decretis aut statutis opponamus. Vt enim Christus unus & idem est semper, ita verbum eius sibi ipsi semper constat, & qui huius vestigijs insistant, veritatis tramite nunquam aberrabunt.

Fructus perfectioris.
1. Christi discipulos facit.

Sed transeamus ad alteram huius adhortationis partem, qua perseverantia fructus & effectus Christi exponit. Primum est, quod ita veri discipuli erimus. Quo dicto suos electos ab hypocritis distinguit, ne quis fucatam & instabilem nominis Christiani professionem sufficere arbitretur. Eandem hanc præclaram & eximia dignitas, quam hic Christus promittit. Si enim mundus magnificum & principum servos, quibus illi ad aule sue fastum & magnificentiam ostentationem, quantum maioris fieri debent, quos Christus Iesus, æternus ille rex regum & dominus dominantium in suum comitatum admittit, ut illos non servorum, sed discipulorum, imò amicorum loco habeat, infra Cap. 15. testatur? Quid amicos dico, quando eosdem fratres suos & matrem suam dixerit? Olim enim quibusdam dicentibus, Ecce mater tua & fratres tui foris quasi te respice manent, super discipulos extensa respondit: Ecce mater mea & fratres mei: Quisquis enim secutus est voluntatem patris mei qui in calis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Neque hanc in mentem potestatem putabimus, qualis eorum est, qui à sua secta aut horibus Socratici, Platonici, Aristotelici, & aliorum, quos nobilitatis persuasio & maiorum stemmata superbos reddunt; sed cum salutem conuenit quod hic Christus pollicetur. Vult enim, ut discipuli sui secum sint, ut ipsi & eiusdem cum ipso regni gaudijs fruantur, ut infra Cap. 12. 14. & 17. audientur. Nunc autem neamus, Christi discipulos, id est Christianos, verè censei non posse, nisi qui in eius sermone contentes manserint. Vt enim Platonici non dici meretur, qui à Platonis doctrina dissentit: sic Christiani nomine indignus est, quisquis aliam quam Christi doctrinam sequitur. Sufficit ergo locus hic ad futandum ordines Monachorum, qui ipsi quoque nominibus alios magistros proficere, dum Demostheni, Bernardini, Augustiniani, Franciscani, Domiciani (Dominicanos dicere volent) præquam Christiani dici volunt. Nec est quod se simul Christi discipulos esse protestentur, & alios magistros delegisse, quod perfectiorem haberent vitæ Christianæ regulam. Nam vi istorum regulam à Christo nihil dissentire fateamur, nefas tamen est in hominum verba iurare, & abiectionem nominum sanctissimi & ipsi inferis formidabili, noua ab hominibus petita induere. Qui enim præbentur magistri nomen ambitiose offeremus, multo magis eos detestatur, qui superstitione detestantur magistros fidei & religionis novos sibi accersunt. Sensit hoc Paulus, qui cum sua & Petri & Petri, alij rursum Apolloniani dicerentur. Ita enim Christum scindi, crucis eius merum mutuari & baptismum prophanari videbat, quo qui tinguntur, Christo nomen dare consueverunt. At tamen intolerabilior multo est Monachorum audacia, qui mutato Christianorum nomine, quoque sectas transeunt, quarum regula Christi doctrinam palam aduersantur. Ostendant enim illi, ut coelibatum vouere instituerit? Vbi pro desuetis sacrificare inserit? Vbi in scripturarum littera recitatione, psalmorum decantatione, vigilijs, cucullis & habitu scenico salutis meritum esse docuerit? Vel vbi nam Christus præcepit relicto patrimonio sub religionis prætextu ad opulentias contendere, & abiectionem parentum atque magistratus legitimi iugo obedientiam Abbati palatii cuius potestas legibus diuinis probari nunquam potest? At quid verbi opus est? Gloriamur autem in vaticum bullis, regum autoritate, longi temporis præscriptione; nos tamen ex Christi verbis ostendimus, verè Christianos eos modo esse, qui in eius sermone perseverauerint, quo omnes hominum conditiones iam olim damnatas esse scimus.

2. Veritatis cognitio.

Secundo ait Christus: Et cognoscetis veritatem. Veritatis nomine seipsum & vniuersam veritatem nostram negotium comprehendit, cuius ille doctor simul & auctor est. Promittit autem, quod eius verbo constanter insistant, maiores quotidie in salutis cognitione progressus facturi, & ipsa experiri sint eorum veritate, que nunc credunt & sperant. Quia verò hoc in se credentibus & in sermone suo perseverantibus pollicetur, satis euidenter apparet, saluum verè cognoscere

Christum omnino nullam esse. *Ut enim tota salutis ratio hoc vno continetur, ita extra illum nihil invenitur, quod nos salutis certos reddere & animos fluctuantes placare possit. Quod ipsum quoque, scilicet omnes iugulat & evertit, quae ab vnius Christi verbo & merito homines abstrahunt. Simul vero observabis, veritatis vberiorum & certam cognitionem ijs promitti, quos iam prius credidisse audivimus. Habet ergo fides sua incrementa, neque primo statim die omnium mysteriorum regni Dei cognitio perfecta nobis obtingit. Apparet hoc in Apostolis quoque, quos in multis nimium ignorantes fuisse scimus, priusquam spiritu sancto liberalius donarentur. Sufficit quidem ad salutem quantumvis exigua Christi cognitio cum fide vera coniuncta. At quorum animis ea verè insedit, ij indices proficiunt, & ex verbo Dei multa indices addiscunt, ex quibus consolationem capiunt, & in fide sua confirmantur. Olim vero perfectio sequetur, quando facie ad faciem videbunt Deum, & in regni eius hereditatem animis simul & corporibus suis admittentur. Debet horum consideratio nos ad assiduam verbi studium & preces ardentem excitare, quibus cum Davide oremus, ut vias suas nobis patefaciat Deus. Ad haec horum memores non contemnamus eos, quos multis alijs adhuc imperfectiores esse videmus. Poterunt enim hi quoque proficere, ut maiori veritatis cognitione illuminati in virum perfectum adolescant in Christo Iesu, quem nunc fide non fucata apprehenderunt.*

Tertio addit Dominus: *Et veritas in libertatem vindicabit vos. Quibus verbis Christiana religionis finis indicatur, qui est libertas, quia nihil in hac vita agentibus operantibus & vilius accidere potest. In humanis certe libertate publica nihil prestantius duxerunt apud omnes gentes optinere, quibus etiam cum primis gloriosum visum est pro illa mortem oppetere. Suam vero propriam libertatem tanti fecerunt sapientes & magnanimi omnes, ut servitutem extremum malorum omnium & ipsa morte duriores putarent. Ergo magnum quid & eximium Christus hic pollicetur. Quia vero regnum eius non est de hoc mundo, hic quoque non de corporum aut huius seculi libertate loquitur, sed animorum, vel potius totius hominis, quem in libertatem spirituale vindicat, cuius finis tandem est vita aeterna. Comprehendit igitur huius promissionis consideratio praecipua nostra redemptionis & salutis capite. Inter quae primum occurrit, quae sit omnium nostrum conditio, priusquam ad Christum accedimus & cum illo coniungimur. Patet hoc ex illius verbis. Si enim vindicabit nos servitus, qui in libertate asserat, servus finis oportet. Intelligitur autem peccati servitus, quam diaboli primorum parentum transgressione inuexit. Hac enim factum est, ut oblitterata Dei imagine, ad quam initio conditi fuerant, a sua dignitate exciderint, & a peccato superati, illius servi facti sint. Nam ut Petrus ait, a quo quis superatus est, huic etiam in servitute additus est. Itaque peccati servus factus Adam, suae quoque conditionis filios genuit, qui & ipsi peccati servi sunt. Quod non obscure Moses innuit, quando Adamum initio quidem ad Dei imaginem creatum esse, postea autem hunc in sua imagine, corrupta nimirum & peccatrice, filios genuisse scribit. Genes. 5. Et eadem ratione Paulus peccatum per unum hominem in mundum ingressum esse, & omnem Adami posteritatem perussisse ait. Sunt autem servitutis huius conditiones tres. Prima, quod divina illa intellectus luce, quam primus homo habuit, extincta, non percipimus ea quae sunt spiritus Dei. Ergo caeci & ignorantiores in tenebris obrutamur, & erroribus oblectamur, lucemque divinam noctuarum instar fugimus. Exemplo hic nobis sunt philosophorum de summo bono disputationes, gentium superstitiones et nefarii cultus, turpes de Dijs fabulae, & quae hisce etiam temporibus vulgo creduntur & docentur ab ijs, quos Dei spiritus nondum illuminavit. Et sane quid obsecro in diuinis & caelestibus mysterijs videtur homo, qui in terrenis & ijs quae ante pedes sunt turpiter caecutit? Nec obscure hanc nostri intellectus tunc acutatem Socrates confessus est, qui cum recte Apolline omnium sapientissimus & iustissimus haberetur, post tot vigilatas noctes & multorum annorum studia dicebat: Hoc unum scio, quod nihil scio. Quod dictum suo exemplo confirmant, qui postquam libros omnes evolverunt & multorum sententias rogarunt, ut salutis rationem intelligant, tandem Monachi fiunt, & ijs votis sese obstringuunt, quae nunquam suscipere, si aliquam haberent gratiae Dei & verae salutis cognitionem. Sequitur intellectum corruptum voluntas depravata, quae altera est huius servitutis conditio. Quia enim quod bonum & salutarium est homo non videt, illud ipsum etiam velle non potest. Imò ea est naturae nostrae corruptio, ut ne ad cogitandum quidem idonei, a bono abhorreamus, affectum autem mala & noxia. Vocat hanc corruptionem naturae nostrae legem peccati Apostolus, eò quod*

3. Libertas vera

Omnes homines servi nascuntur.

2. Pet. 2.

Servitutis nostrae conditio

nos quasi cum imperio regit, & ad ea aperit quae Dei legibus sunt contraria. Eandem originale peccatum veteres dixerunt, quia ex primo parente, seu iure hereditario in nos derivatum & in eo omnes concipimus & nascimur. Quo fit, ut signa cordis nostri ab inveniēte aetate sua sint, & ex nobis ipsis non aliud possimus quam peccare, neque etiam alia re magis delicta. Quod cum in semetipsis omnes homines experiantur, non multa demonstratione opus est. Itaque ex his tertiae servitutis huius conditio, quod morti subiicemus, quam peccati stipendium scriptura docet. Comprenderit verò mors omnia adversa, quae nos in huius vitae studio detraherent, morbos, famem, sitim, curas, dolores & quae tandem sequitur totius hominis corruptionem, quam mors aeterna excipit, nisi ex servitute ista infelici prius in libertatem afferatur. Haec est itaque omnium nostrum conditio, quod non modo à dignitate prima excidimus, verum etiam viribus omnibus exuti sumus, nec quicquam ad nostram liberationem possumus conferre. Quare non minus ridiculus quam noxius illorum error est, qui hominem à rebus mundi finxerunt, qui ipse sui iuris sit, & libero arbitrio feratur, adeoque suis viribus caelos conscendere & salutem mereri possit. Quid enim hic faciat, qui divina non intelligit, cuius voluntas à bono abhorret, qui malo deletatur, boni nihil ex semetipso facere potest, qui denique quantum quantum est, pauperi mancipium & aeternae morti obnoxius est? Erat ergo alibi quaerenda libertas nostra, cum sit omnium hominum conditio. Hanc in seipso nobis Christus monstrat, cum dicit: Veritas in libertatem vindicabit vos. Quod ipsum Paulus probe intellexit, qui cum sua corruptionis et gratiae huius servitutis sensu & consideratione diligentiori percussus exclamasset: Nisi ser ego homo, qui eripiet ex isto corpore mortis? Mox respondet: Gratias ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum. Rom. 7.

Quomodo
Christus nos
vindict.

Porro hic modum quoque tenere oportet, quo nos in libertatem Christus affert. Expressit Veritatis vocabulo, & reuera per veritatem nos Dei filius vindicat. Primo enim homo factus mundum venit, & omnia ea praestitit, quae olim patribus promiserat Deus, & quae prophetarum ruculis continebantur. Suae enim mortis & resurrectionis merito peccata nostra expiavit, mortem denique inferorum portas effregit, serpentis veteris caput contriuit, fecit denique, ut nec peccatum amplius imputari, neque mors nos detinere possit, sed ut ex fide iustificatis ad throni gratiam perhibe aditus pateat. Facit huc quod Cap. I. audivimus: Lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Iesum Christum. Deinde veritatem hanc nobis in verbo suo revelat, quae lux vera est, quae nostrum illuminans, & errorum tenebras discutiens: quos qui vident & agnoscunt, nisi amplius errare non possunt. Tertio spiritum veritatis animis nostris inserit, qui nos ex semine veteris regerat, voluntatem in nobis creat novam, & viribus quoque novis nos armat & instruit, adeoque reddat ad ea quae salutem nostram serviant. Hinc fit, ut caelestium honorum amore & desiderio inflammur, terrenis relictis ad illa sola contendamus, praeceptis Dei delectemur, carnem nostram & peccata reliquias mortificemus, & membra nostra praebeamus arma iustitiae Deo, quae prius iniustitiae fuerant. Haec illa libertas est, quam in praesenti Christus pollicetur, & qua in hac vita fruamur. Quae quae hanc olim aeterna salus, quando anima quidem in morte huius corporis erga stultum carnem Christum colligentur, corpora verò in novissimo die resuscitata à corruptione liberabuntur, & in aeternum cum Christo vivemus atque gaudebimus. Confutantur his illorum errores, qui vel in libertatem in Christo quarunt civilem, vel quidvis agendi licentiam: quod hodie multi passim faciunt, partim seditiosis consilijs, partim vita dissolutioris exemplo evangelij doctrinam omnibus subvertunt & exosam reddunt. Atqui Christi regnum spirituale est, & libertate spiritus suos donat. Non perturbat leges civiles, non mutat regna & republicas, non magistratus abolet, non suum principatum in subditos imperium, neque heris in servos dominium eripit: et ea est libertatis Christianae conditio, ea non minus subditi & servi quam reges & heri frui possint. Nemo igitur sub huius praetextu suo iure defraudet, sed quisque, (ut Paulus monet) in sua vocatione maneat, in qua vocatus est. Sed non minus verò peccandi licentiam libertas haec invehit. Quia enim in mundum venit Christus, ut diaboli opera destruat, & nos ex eius tyrannide afferat, non ingrati modo, sed iniqui & impudenter si fuerimus, si in libertatem afferti, nos denuo servituti tam turpi & infelici subiiciamus. Debet ergo agnoscere ingens hoc Dei beneficium, ut libertatem nostram fortiter teneamus, & hanc

ipfa ressemur, dum relicto satanae seruitio, & (vt Zacharias olim canebat) e manu inimicorum nostrorum liberati, sine metu Deo seruiamus per fidem in Iesum Christum: cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

HOMILIA LXXVI.

Responderunt ei: Semen Abrahami sumus, neque cuiquam seruiimus unquam: Quomodo tu dicis, In libertatem uindicabimini? Respondit illis Iesus: Amen amen dico uobis, omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in aeternum, filius manet in aeternum. Si ergo filius uos in libertate uindicauerit, uere liberi eritis.

Inter omnes controuersias siue disputationes, quae Christo Iesu cum suis hostibus intercesserunt, admodum memorabilis est, quam deinceps Euangelista describit. Dissertur enim in ea de articulis grauisimis, & quorum cognitio omnibus perquam necessaria est. Nimirum de seruitute peccati, quae praecipua nostrae perditionis causa est, et Libertate Christiana, ex qua salus nostra omnis dependet. Occasionem huic tractationi praebuit fidelis admonitio, qua nuper Dominus eos, qui credere coeperant, ad constantem in fide perseuerantiam hortatus est, & ita promisit fore, vt germani sint eius discipuli, qui in ueritatis cognitione indies magis atq; magis proficiant, & in ueram libertatem asserantur. Ex eo nunc contendendi ansam aduersarij arripiunt, quibus cum tunc nihil negotij erat Christo, & ad quos ista non pertinebant. At bene uirtus illorum improbitate Dominus, quando non modo illorum obiectiones grauius confutat, uerum etiam totum hoc nostrae uindicationis & libertatis mysterium ampliori declaratione illustrat. Proderit ergo singula propius inspicere.

Occurrit autem primo loco aduersariorum obiectio, qui ex Christi uerbis eam particulam deceptum, quae facilius quam reliqua & plausibilis per calumniam in sensum alienum detorqueri, & illi apud populum inuidiam conflare poterat. Cum enim plenior ueritatis cognitionem simul & libertate in suo sermone permanentibus pollicitus esset, illi neglecta ueritatis mentione (fortassis quod suae ignorantiae sibi satis conscij eam publice argui & traduci nolent) de libertate contentionem instituerunt, quam Christus in dubium uocauisse uidebatur, cum in hanc uindicandos dixisset. Id uero intulerat ab eis Iudaeorum populo, qui maiorum uirtute & generis prerogatiua ita superbiebant, vt gentes omnes praese contemnerent. Deinde seruum esse & censer non miserum modo, sed contumeliosum quos, erat, cum solis liberis ad honores publicos accessus pateret, & hi soli publicis priuilegijs frui possent, serui uero non ab illis modo, uerum etiam ab artibus ingenijs et hereditatibus excluderentur. Clamant ergo: Semen Abrahami sumus, nec cuiquam seruiimus unquam, &c. Vbi in illorum exemplo multa nobis obseruanda ueniunt, quorum cognitio cum utilissima tum necessaria est. Primo uidemus quam pertinaciter & irremisso aduersus ueritatem contendendi studio ferantur, quia enim illam sibi contrariam esse uident, implacabile eius odium concipiunt, cuius tanta uis est, vt illius cognitionem ne in alijs quidem ferre possint, & a nemine lacepsiti aut prouocati sponte ad pugnam prosiliant, & contentiones instituunt nunquam finiendas. Quid enim hic dixerat Christus, quod ad illos pertineret? Nam ut demus illum non sine contumelia suos illos, qui fidei semina conceperant, uel turpis ignorantiae uel seruilis conditionis insimulauisse, quid tamen hoc ad istos, qui a fide alienissimi erant, & quibus ille non erat locutus? Nihilominus tamen ipsi causam hanc defendendam suscipiunt, vt Christo ogganniendi & ueritatem oppugnandi occasionem nullam praeterlabi patiantur. Sic Apostolus Euangelium inter gentes predicantibus Iudaei fecerunt, & Aetorum libertatem illis uobis locorum seditionum & turbarum auctores fuisse, vt nascentem ueritatis doctrinam extinguerent. Et quod illi fecerunt, hodie passim fieri solet, & ea est hostium Euangelij rabies, vt quam ipsi admittere nolunt salutis doctrinam, toto simul terrarum orbe eiecram uelint, et quamuis ipsi superstitiones suas retinere, redditibus suis tuto & pacifice frui, & pro suo arbitrio uiuere liceat, quiete tamen non possunt, sed ex concionibus sacris, ex doctorum scriptis, denique ex dictis

Iudei de libertate licem inueniunt Christo.

Veritatis hostes rixatores asidui.

& factis piorum omnibus occasiones veniantur litigandi, ut pijs negotium faciant. Est hoc ingenium, cui non sufficit, si ipse pereat, nisi secum alios quoque in exitum trahat: Quod nos eluare conuenit, ne similibus hodie offendamur, sed constanti fide armati in nostro quoque infirmo perseveremus.

Hostium veritatis astutia.

Deinde astutiam quoque hostium veritatis videre licet, qua in causa pessima videntur, ut astuti & fidelissimi publicae salutis propugnatores videri possint. Ne enim priuata causam agere videntur, communem totius gentis dignitatem tueri institunt, & huius progenitorem Abrahamum in medium producunt, cum huius mentionem nullam Christus fecisset. Cur verò hoc? Quia maxime erat huius apud omnes Iudeos auctoritas, & ex illo omnem suae gentis gloriam & prerogatiuam pendere sciebant. Hunc enim singulari gratia Deus ex Chaldaea eductum ad opus peculiare segregarat, ut in illo sœdus salutis instauraret, quod in diluuium ruptum & abolitum videri poterat. Huic promissionem dederat de semine benedictio ex sua stirpe nascituro. Ab hoc imprimis descendari voluerat Deus, quando se Deum Abrahami, Isaaci & Iacobi dicit. Quibus si egregiam Abrahami fidem & præclara facta, quibus hanc testatus est, coniungas, heroes item, Iudices, reges, legatos, prophetas, & infinitos alios summi Dei amicos atque cultores, qui ex eius stirpe descendentes nullam unquam in orbe terrarum familiam fuisse patebit, qua cum huius nobilitate & dignitate comparari possit. Ut ergo Christus non in ipsos modo, sed in sanctissimum gentis totius auctorem, adeoque in Deum contumeliosus esse putetur, ista proferunt: Semen Abrahami sumus, nec cuiquam seruimus unquam: Quomodo tu dicis, In libertatem vindicabimini? Quasi dicerent: Vindice opus est, ut seruicium obnoxij aut serui nati sumus. At nos Abrahami posteritas sumus legitima, quo neminem magis liber vel nobilior exiit. Non est ergo quod vindicem promittendo nostrae gentis dignitatem Abrahami patris nostri gloriam, & vna Dei promissiones, quibus nos exornauit, in dubium ab illo reuocare conantur, ne hunc sequendo, publicam gentis suae & sanctissimorum maiorum suorum gloriam turpiter prostituunt. Similis hodie illorum astutia est, qui Diuos subinde in ore habent, & nos nulla prorsus horum mentione facta, vni Christo redemptoris & mediatoris gloriam vindicant ipsi. Diuam virginem & omnes sanctos caelites in medium adducunt, quos à nobis sua dignitate & gloria spoliari, & insuper maiorum nostrorum fidem atque salutem in dubium vocari clamant, qui hoc meritis & intercessione sese seruari crediderint. Tunc verò exemplum istud nobis in mentem veniat, ut contemptis hominum superstitiosorum & impiorum clamoribus, rem ipsam propius expendamus. Quis enim nostrum vel Mariam virginem vel Diuos caelites sua gloria spoliare unquam conatus est? Quis illos, dum viuerent, vasa gloria fuisse, & nunc in caelis gloria sempiterna frui negat? Atque horum doctrinam, fidem & exemplum publice predicamus, & omnes ad huius imitationem exhortamur? Si ergo sanctos caelites illi tantum faciunt, cur non audiunt in scriptis suis loquentes? Cur non illos imitantur, & secundum illorum exemplum vni Christo viuunt, & huic omnem suae salutis gloriam transcribunt? Quoad maiorum nostrorum fidem, annon eius forma & summa in Symbolo apostolico articulis continetur? Annon hos illi nobis tradiderunt? Annon iam moriuri hos confestim temporum errore decepti, multa admiserunt, quae Symboli articulis contraria sunt, quae deest est, illa hodie in tanta Evangelij luce tueri velle, & non potius in ijs solis acquiescere, de quibus maiores quoque nostros nulla unquam controuersia fuit? Haec & alia huius generis si probe expendimus, ineptis aduersariorum clamoribus non multum mouebimur.

Aduersariorum Christi impudentia.

Tertio audacem quoque istorum impudentiam obseruabimus, quam astuti licet dissimulauerunt, vel dissimulatione non opus esse putarunt apud rude vulgus, cuius simplicitate non abusi erant. Primo enim cum totius verborum Christi contextus euidenter ostendat, illum de libertate spiritus egisse, quae non ex carnis generatione, sed veritatis cognitione dependet, illi de gentis nobilitate & libertate huius seculi contentionem instituunt, & impudenter statum distemperant.

mutando, & Christo iniuriam faciunt, & populo rudi imponunt. Deinde non pudet eos aperte mentiri, dum se nemini unquam seruisse aiunt. Quid ergo in Aegypto passi sunt, quando libertate amissa Pharaonis iugo durissimo oppressi fuerunt? Vel num Deus mendacij arguetur, qui illos seruituros esse praedixerat, & qui ex monte Sinai alta & tremenda voce illis concionatus, hoc dicendi exordium sumpserat: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, ex domo seruitutis. Quid verò totus Iudicum liber aliud quàm catalogum continet, quo recensetur, quoties vicinis gentibus seruerint, & quoties illorum misertus Deus ipsos vindicavit? Quae ergo impudentia est, haec dicendo simul etiam Dei beneficia negare, qui totos illos in libertatem vindicavit? Quid verò de Assyriaca & Babylonica captiuitate dicemus, quando bello capti reuera serui fuerunt? Sed re vetera omittamus, annon cum haec dicerent, Romanorum serui erant, quibus census exolvere cogebantur, quorum praesidibus parebant, & qui sua per omnes propè vrbes praesidia dispoiebant? Quid ergo impudentius ab istis fingi & dici potuit, quàm quòd se nemini unquam seruisse aiunt? At quid obscuro aliud hodie faciunt aduersarij nostri Romanenses, & qui eorum partes tuentur? Simili certe impudentia controuersia, quae cum illis nobis intercedit, statim mutant & improbe dator quent. Cum enim de fidei iustificatione disputamus, illi bona opera à nobis damnari & prohiberi clamant, cum de libertate Christiana concionamur, respub. conuelli & suum magistratum & imperium in subditos eripi dicunt. Cum in vno Christo salutem omnem contineri docemus, Diuos et Diuinas (ut antea quoque diximus) à nobis è caelo deiici & conculari aiunt. Cum Pontificum tyrannidem oppugnamus, ecclesiasticam libertatem simul & disciplinam cõuelli & euerri calumniantur. Possem multa alia huius generis commemorare, sed sufficiant haec, quae de alijs cogitandi occasionem facile dabunt ijs, quibus istares cordi est. Neque eo contenti, cum errores & abusus graues in ecclesiam irrepsisse dicimus, qui reformationem postulent, illi plus quàm Iudaica impudentia abrepti, plenis buccis Romanae ecclesiae auctoritatem praedicant, & hanc errare nõ posse, neq. unquam errauisse perimaciter contendunt. Et istud dicere non pudet nunc, quando illorum scelera & errores omnium oculis expositi sunt, ut de illis agricola, nauta, cerdones, imò mulieres & pueri iudicare possint. Sed respondeate quæso ó boni, annon error est infame scortum virum putare, in Pontificie dignitatis sacrilegium euehere, huic clauis regni caelorum committere, & caelestium bonorum dispensatorem constituere? Annon error est, improbos hypocritas pro viris bonis ducere, & ecclesiarum gubernaculis admonere? Annon scelus est, cynedos & catamycos, lenones, veneficos & scelerum ministros, in pretio habere & dignitatibus ecclesiasticis ornare? Annon error & flagitium est, sacramentorum usum mutare, prophanare, & in ijs nundinationem sacrilegam instituire? Annon error est, humanas traditiones Dei verbo equare? Annon error est, imagines ad cultum & adorationem prostituere? Annon error est, bonum dicere malum, & e contra malum bonum, quod toties facitis quoties quæ Deus coeclis prohibetis, aut in ijs dispensatis, quæ ille diserte prohibuit? Annon error est, in Christi morte abrogatas ceremonias reducere? Sed quid Augie stabulum purgare instituo, quando totus dies non sufficeret, si quis omnes ecclesiae Romanae errores commemorare vellet. Neminem ergo illorum clamore moueant, sed in Christi doctrina constanter pergamus, qui solus errare non potest, cum sit via, lux & veritas.

Postremo docet exemplum hoc, quàm noxia & perniciosa sit generis & maiorum fiducia. Hac inflati Iudaei, Christum fastidiunt, neq. eo se opus habere arbitrantur, & insuper impunitatem perperam sibi ex eo promittunt, quòd secundum carnem Abrahami semen & patrum sanctissimorum posterum. Idem illos fecisse legimus, quando Ioannes Baptista penitentiae praedicatione populum Christo preparabat. Imitantur hos hodie in externis, qui vulgò nobiles & generosi dicuntur. Nam hi quoque se maiorum suorum & stemmarum splendore inflati, nihil egregij sibi praeterea putant agendam, & sub honestissimo generis praetextu turpem & detestabilem quiduis audendi licentiam venantur. Quàm multos enim ex his reperias, qui tunc demum se nobilitatis titulo respondere putant, si omni tam Dei quàm hominum reuerentia extincta leuitatem et improbam audaciam vestiant, incesu, potu, deiectionibus, minaci vultu et omni immodestiae specie prodant? Sunt hi non nobiles, sed nobilium familiarum labes & maculae. Imitantur hos in spiritualibus Pontifices & Episcopi, qui successione titulo errores & abusus omnes palliari & defendi posse putant. Et publice hic ab

Generis & maiorum fiducia noxia.

ijis erratur, qui ad salutem sufficere putant, quod ex Christianis parentibus nati sint, & Christus dicantur, securi interim eorum, quia homines Christianos decet. Sed vana est haec fiducia, quia Deus nec generis nobilitate, nec maiorum aut antecessorum meritis mouetur. Quoad enim generis nobilitatem, constat filios Dei non ex carne aut sanguine, sed ex verbi semine per Christum nasci. Cap. primo est dictum. Quoad maiorum virtutem, notum est illud propheta: Iustus sicut arbor ubi uet, sed Deus eo grauiori iudicio eos punit, qui cum tam praecleara ad virtutis adiumenta habuerint, turpiter tamen degenerant, neque eos imitari student, quorum virtute superbiunt. Sed plura de hoc Christus dabit, ubi hanc Iudaeorum confidentiam ipse confutat.

Christi responsio.

Accedamus ergo ad eius responsionem, cuius duo sunt capita. Primum, quo docet illos seruos esse, & proinde vindicere opus habere. Altero illos Abrahami germanos filios esse negare, & ipsis factis se degeneres esse ostendat. Vriusque capituli hic finis & scopus est, ut larum illi deturbat, & inane fiduciam retrundat, qua de mentati, ipsum vere salutis autorem negligebant. Hoc factu plane necessarium, & hodie ita cum illis agendum est, qui simili confidentia meriti Christi & gratiae Dei praedicationem aspernantur. Ut enim medicum non admittit, qui se agere putat, aut morbi vim & periculum non intelligit. Ita neque Christo locum dabitur iniquum, qui licentiam humani generis conditionem non agnoscent, quam sub peccati & mortis dominio sustinent. Magnum vero modestiae argumentum est, quod cum illos turpissima vanitatis & mendaciam conuincere posset, humaniter tamen cum illis agit, ut omnino cogeret, ipsum hoc potius quam ut illorum saluti consuleret, & suorum dictorum veritatem confirmaret, quam ut illorum reuerentiam publice traducendo infames faceret. Quod exemplum si hodie omnes imitarentur, qui verum Evangelicae propugnatores videri volunt, facilius multo componi possent omnes controversiae, et tunc cum fructu veritas praedicaretur.

Sed Christum audiamus, qui primum sua responsionis caput his verbis absoluit: Amen dico vobis, omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo aeternum, filius manet in aeternum. Si ergo filius vos in libertatem vindicauerit, vere liberi eritis. Iam tunc a graui asseueratione, quia de re magna agebatur, & quam ipsis difficulter persuaderi possent, tres tria autem dicit, quae ad praesentem causam cum primis faciebant. Primum seruos esse peccati, & quales serui sint docet. Deinde duram & infelicem huius seruitutis ipsorum conditionem exponit, adeoque penam ijs denunciat, qui in ea manent. Tertio vindicem illis ostendit, ut intelligant, quod audire debeant atque sequi, si manumitti velint & spiritus libertate frui.

Probat Iudaeos peccati seruos esse.

Ad primum pertinet, quod ait: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Quasi dicitur: Iam tunc vobis videtur, me vobis vindicem polliceri, cum nemini unquam serueritis. At multum vobis limini vestra hac confidentia, & si maxime verum esset, vos nunquam in seruitutem corporis rediret. Sed vos esse, & nunc etiam quoad corpus plena libertate frui: non tamen hinc colligi posset, vel vos vobis nullo opus habere, vel me vanum quiddam & superuacaneum polliceri. Sunt enim aliae seruitutis species, quae prius inspicenda erant, et videndum, an nulla illarum teneremini. Quia haec cura vos non tangit, ageat ego quod res est dicam. Serui estis vilissimi & miserrimi, & turpissimi, aut turpissimi, turpissimi & immanissimi, peccati nimirum, quo nihil turpius, & turpissimum exitiarius excogitari potest. Id autem ratione probat, quam ita in argumenti formam colligitur. Quisquis peccatum facit, seruus est peccati: Vos peccatum facitis: Ergo peccati serui estis. Quisquis peccatum facit, seruus est peccati, & per consequens, vindicere etiam opus est vobis, qui vos in libertatem offerat. Peccatum vobis facit, qui naturam alii corruptione infecti, ex semetipsis nihil aliud quam peccare possunt, quam in vobis hominibus communem conditionem esse omnis scriptura testatur. Quare quamuis cum Iudaeis hic agat Christus, vniuersalem tamen humani generis corruptionem in medium adducit, & hoc testimonio illos conuincere voluit, ut facilius confidentiae cristas deprimeret, quas aduersus praedicationem attollebant. Sicut ergo ignis calefacere, aqua humefacere dicitur, eo quod hoc ipsum proprium est, neque aliud facere possunt: Ita homines peccatum facere dicuntur, quia hoc quoque proprium est, neque aliud facere possunt: Ita homines peccatum facere dicuntur, quia hoc quoque proprium est, neque aliud facere possunt. Minorum hic non adducit, quia per se clara & omnibus nota erat, & a communibus sorte nemo sese eximere ausit, nisi quae omnes vera esse sciunt, impudentissime negare voluit.

Quia verò ista in genere proponit Christus, nos quoque ex his generalem doctrinam petere decet de peccatorum infelici conditione, ut beneficij in Christo nobis exhibiti magnitudo melius cognoscatur. Peccati servus esse dicit omnes, qui in nata nobis corruptione indulgēt, & desiderijs pravis obsequuntur. Rationem huius dicti in precedenti Sermone ex posteriori epistola Petri adduximus, cui etiam illud Pauli addere licet: An nescitis, quod cui vos stistis servos ad obediendum, eius servi estis cui obditis? Et. Roma. 6. Est autem inter externa & temporaria mala servitute nihil miserius, scilicet & homini indignius, cum (ut Cicero in Philippicis ait) ad decus & libertatem nati simus. Imò idem mortem servitute potiore esse dicit, quod ex gentibus multi senserunt, qui honestè potius mori voluerunt, quam in hostium manus venire & servitutis iugo subijci. Et quis non miseriam summam esse ducat, ita in alterius potestate esse, ut totus ex illius arbitrio pendeas, illi viuas, labores, vigiles, qui & vita & necis in te potestatem habeat, & cum volet alteri te vendat inuitum, cui similiter in te quavis servire cogaris? Sunt tamen hæc tolerabilia, si cum servitute hæc cõferantur, de qua in præsentia Christi loquitur. Primò enim durissima licet sit corporum servitus, & in heros interdum immansissimos incidamus, homines tamen sunt, quos vel casus subitus aliquando movet, ut de comuni hominum sorte cogitent, vel lucri spes excitat, ut servus suis humanius utantur. At qui peccatis sese addixerunt, diaboli mancipia sunt, qui ab omni humanitatis sensu alienissimus, ex eo omnem voluntatem capis, si nos anima simul & corpore perire videat. Nota est Ciceronis sententia: Cum omnis servitus est misera, tum verò intolerabile est servire impuro, impudico, effeminato. Quid ergo illum dicitur fuisse putabis, si diaboli servus fieri intellexisset eos, qui peccati desiderijs serviunt? In historia vixi traditur, Arabatum Medum hac sola ratione motum fuisse, ut à Saradanapalo deficeret, & socius ad defectionem sollicitaret, quod illum inter scortorum greges colo assidere, & muliebri habitis cum mollitia corporis & oculorum lascivia omnes feminas antea deprehendisset. Indignabatur enim vir fortis tali femina viros parere, & se ei parere posse negabat, qui se feminam esse mallet quam virum. Quanto verò turpius fuerit & miserius, homines, qui ad Dei imaginem conditi, ratione & intellectu animaribus ceteris prestant, diaboli servos fieri, quo nullus tyrannus fædior & crudelior reperiri potest? Et quam ardentis studio haud dubiè generosiores illi spiritus ethnicorum servitutem hanc fuissent abominari, si mysteria hæc cognita habuissent, quibus vsq; adeo graue fuit hominibus impuri & effeminati servire? Accedit tamen quod hæc omnia longè superat. Cum enim externa servitus corpora sola premat, animorum verò libertatem impedire non possit, qua in pijs & electis tunc deum maiori cum laude sese prodit, sicuti Iosephi, Danielis, Neemiae et similium exempla testantur: nostra hæc, de qua in presenti sermo est, ipsum quoque, animum hominis inuadit, simulq; totum hominem peccatis, vel diabolo potius mancipat, ut iam non sibi, non Deo, nõ hominibus, sed soli diabolo vianant, qui iugum istud semel susceperunt. Quod quia durè dictu videtur, exemplis vel re ipsa hoc verum esse demonstrabimus. Exordiamur autem ab avaris, qui opum huius seculi seruitio sese cõsecraverunt. Horum animum & mentem primò occupat insatiabilis diuitiarum cupiditas. At quia potior hominis & facultatum eius pars in animo consistit, mox iste has omnes post se rapit. Itaq; ratio sue intellectus non alijs cogitationibus occupatur, quam qua ad opes spectant; & his quidè ita intentum reddat, ut & Dei & propriae salutis quasi oblitus, dies atq; noctes non aliud quam pecunias somniet, imò noctes ducat infomes, ut istis cogitationibus vacare possit. Sequuntur duas hæc præcipuas hominis facultates membra corporis omnia, quæ quasi conspiratione facta post opes ruunt, neq; vllis laboribus aut curis defatigantur, modo aliqua has consequendi spes sese ostendat. Crescit interea avaritia, ut cū opibus quotidie augetur: quò fit tandem, ut nec vitæ pericula metuant, qui hoc toti ardent, neq; à facinoribus atrocissimis abhorreant, si ea cū lucro coniuncta esse conspiciunt. Fit ergo quod Apostolus dixit, ut qui discere volunt, in tentationem incidant et laqueum, et cupiditates multas amentes & damnosas, quæ homines in exitium demergunt & interitum. Huic enim pesti debemus imposturas omnes, mendacia, periuria, surra, rapinas, ius venale, & plerumq; supra quos, cedes, & neficia, & si quæ his etiam sunt atrociora. Neque finem inuenit ista libido in opum iam acquiratarum abundantia, sed (ut Cicero in Paradoxis ait) nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis; neq; solum ea quæ habent libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Quapropter opes cõgestas nouæ curæ comitantur, quæ animum non tam amittendi metu sollicitum reddunt, quam eundem

Peccati seruitus omnium nostrum ferrima.

à beneficentia studio abstrahunt, & planè immitem & ad egentium clamores surdum reddunt. Quis enim alienis à se auarus largiatur, qui & suos domesticos parcissime alit, & suum quosq; genus miser defraudat, ne sumptus faciat maiores? Seruit ergo quaesitis opibus, & dum nummos contemplantur in arca, adeo sollicitè eos obseruat, ut nemo seruulorum in obsequijs hero suo praestandis aquilam gens aut attentus esse possit. Quòd si verò casus aliquis opes auferat, Deum immortalis quodammodo mores, gemitus, fletus, eiulatus est videre? Quem non accusat? quos Deos non execratur? Quis edit extremae desperationis indicia, quibus euidenter animù plus quam seruilis prodit? Quis hominem eiusmodi liberum, & non potius vilissimum auaritiæ mancipium esse dixerit? At quòd hoc dicimus, non minus de omnibus alijs dici potest, qui corruptis carnis suae affectibus indignant. Quis enim seruum esse neget eum, cui vindicta cupiditate abrepto cor totum aestuat, sanguis circa per cordia ebullit, oculi ardentes micant, lingua voces minaces & confusas edit, pedes deniq; & manus precipites eò feruntur, quo illas furor caecus abripit? Eadè est hominis libidinosi conditio, quem carnis illiciti & cæci seruum esse, pallor in ore, vigiliae continuæ, suspiria, lachrymae, extrinsecus patet. In seipsum quisq; descendat, & tam crudele sentiet esse affectuum & cupiditatum dominum, ut seruus molestior & laboriosior excogitari possit, quam qua nos peccati mancipia reddit. Itaq; Christus pronunciat, peccati seruos esse, qui peccatum faciunt. Auger verò huius conditionis malum humani ingenij infelicitas, ut cum seruitutem corporis omnes fugiant, aut saltem effugere cupiant, hac tamen delectentur, qua illos peccati mancipia reddit. Blandiuntur enim peccata hominum, & celsissimè his etià blanditur ratio nostra, quae in excusandis grauissimis sceleribus ingeniosa nimè non modò extenuat, verumeritã virtutum nominibus exornat, dum auaritia frugè alit, prodigalitas liberalitatis, scortandi libido humanitatis titulo commendatur. Quòd ipsum in reliquis sceleribus fieri consuevit. Et hanc quidem praecipuam reipub. pestem esse, Cato Romanorum sapientissimus & grauissimus morum censor, apud Salustium vidit, quando in frequenti Senatu dicitur: *Sus est. Iam pridem nos vera rerum vocabula amisimus: quia bona aliena largiri, liberalitatem nostrorum rerum audacia, fortitudo vocatur: eò Respub. in extremo sita est. At quomodo non frugè alit, prodigalium & exitiale sit, quòd toti reipub. perniciem afferre potest? Nec enim de effugiendis peccatis quis unquã cogitabit, qui sceleribus delectatur, & illorum turpitudine suo cuiusmodi oblectamento caelare studet. Pereat ergo in illis necesse est, quoad non rectius indicare discit. Deinde, cum corporum seruitutem vel effugere, vel pecunijs redimere possumus, haec animorum seruitus ratione mutari potest, neq; ad redemptionem nostri vlla vel vires hominum vel pecunia suffecerit. Saltem mutatio seruitutis iugum aliquando tolerabilius reddit. At hic mutatio quòq; nulla sperari potest, cum semel susceptum peccati iugum excuti non possit, & eorundem scelerum conscientia non perit infestet. Quòd praclare D. Augustinus exposuit his verbis: O miserabilis seruitus. Peccati homines, cum dominos malos patiuntur, venales se petunt, non quærentes dominum non habent, sed saltem mutare: seruus peccati quid faciat? quem interpellat? apud quem se venalem petat? Dominus seruus hominis aliquando sui domini duris imperijs fatigatus, fugiendo requiescit: seruus peccati fugit? Secum se trahit quòcumq; fugerit. Non fugit seipsam mala conscientia, non est qui eam deserat, sed, imò non recedit à se: peccatum enim quòd facit, intus est. Fecit peccatum, ut aliquam temporalem caperet voluptatem: voluptas transiit, peccatum manet, praeterea quòd delectabat, remanet quòd pungat. Mala seruitus. Haec Augustinus.*

Seruorum peccati poena.

Ut autem à seruitute ista nos absterreat, mox eius stipendium subiicit Christus, vel poenam denunciat, qua pertinaciter in ea pergentes Deus multare consuevit. Vbi cum multa dicere possent, quae de scelerum poenis cum temporarijs tum aeternis passim in scripturis habentur, vnum adhaerens contentus est, quòd mala reliqua omnia in se complectitur. Seruus (inquit) non manet in aeternum, filius manet in aeternum. Habent ista parabola speciem, quam ex communi & legitime confirmata consuetudine desumit, & sensus est: Quemadmodum serui, etsi pars familiae sint, non tamen in domo ius habent aliquod, sed eiciuntur vbi ita visum fuerit patrifamilias, ita quoque serui, etsi in Dei domo ad tempus censeantur, in ea tamen locum stabilem non habent, sed hereditatem regni Dei adeunt, quam solis filijs suis Deus destinauit. Est enim domus Dei in qua

quidem terris Ecclesia, ut in priori ad Timoth. Apostolus docet: in caelis autem gloriosa & aeterna beatorum sedes, ubi illi in conspectu Dei satietate gaudiorum replebuntur: de qua infra Cap. 14. plura dicentur. Docet ergo Christus peccati seruos neq. in Ecclesia & caeru electorum locum stabile habituros, neq. regni caelestis hereditate adituros esse. Haec autem dicendo, non obscure Iudeos pungit, qui cum germani filij Abrahami dici vellent, seruire potius Ismaelis ingenium, quam Isaac liberalem spiritum referebant, & ideo illos e domo Dei eijciendos esse minatur. Est haec grauis admodum comminatio, licet huius sensu reprobi non semper tangantur. Nesciunt enim in sola ecclesia gratie thesauris repositos esse, quibus nunquam fruuntur, qui ab eius consortio exclusi sunt. Quod magis nobis annuendum est, ut excusso seruitutis huius infelicitis iugo, filij Dei efficiamur, & ei in spiritu libertate seruiamus. Vnde verò hoc nobis obringat, paulo post ipse Christus docebit. Nunc non officiantur prateriri debet, in externa ecclesia societate non electos modo Dei filios, verum etiam peccati seruos haberi. Idem alibi in xix. aniori & verriculi piscatorij parabolis Christus docet. Et sicuti in magna domo (ut Pauli parabola utamur, 2. Tim. 2.) non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea & testacea, & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus; Ita in domo sua Deus non gloria modo, verum etiam ira & ignominia vasa habet, quorum omnium illi vsus certus est. Vt enim in vasis misericordiae diuitias gloriae suae notas facit, ita in vasis irae aut ignominiae iusta suam iram atq. potentiam aduersus peccati seruos declarare consuevit. Erant haec ijs obseruanda, qui ecclesias mox damnant & restacea, in quibus aliquos conspicantur, qui reproborum mores referunt, & non magnos penitentiae fructus ferunt. Disciplina quidem in ecclesijs opus est, neq. excommunicatorem simpliciter improbamus, sed eam volumus retineri, quae colligendis potius peccatoribus seruiat, quam abstergendis infirmis, neq. ex imbecillis profusus durus & praefractus reddat. Et curandis imprimis quod & Christus monuit ne dū in euellendis xix. anijs nimij sumus aut seuiiores, simul frumentum quoq. euellamus. Deniq. quia fieri nequit, ut in hoc seculo ecclesia ab omnibus sordibus repurgetur, patienter feramus oportet, quod mutari non potest. Interim meminerint pertinaces illi & male frugis serui, fore aliquando tempus, quando aream suam purgabit Dominus, & procul eos eijcet, qui nunc pijs non scandalo modo sunt, sed in ecclesiam dominium exercere audent: quod ut Christi temporibus impij sacerdotes facebant: ita nouissimo seculo Antichristum in templo Dei sedem habiturum esse, Apostolus praedixit. 2. Thess. 2. Rursus soletur electos Dei filios, quod ipsos Christus in domo mansuros ait. Quia enim hoc ita vult ipse paterfamilias, & quem ipse domus sua heredes fecit, neque quā aduersus illos fulminabunt Antichristi, qui eos pro haereticis, schismaticis, sacrilegis & reprobis excommunicare solent.

Restat tertium huius loci caput, Vnde libertas vera & saluifera nobis obringat, de quo sic loquitur: Si ergo filius vos in libertatem vindicauerit, verè liberi eritis. Vbi ante omnia obseruabis, quod expresse de Filio (vnicō nimirum) non indefinitè de filijs quibuscumq. loquitur. Sibi ergo soli hanc potestatem vendicat, quod eos, qui natura sua serui peccati sunt, in libertate asserere possit. Vt enim seruus confernum libertate donare non potest, quam ipse nondum habet. Ita nemo hominū libertatis spiritualis donum alijs conferre poterit, cum ex aequo omnes peccatores simus. Rursus, quē admodum libertus, vel etiam adoptiuus filius alios manumittendi aut adoptandi ius non habet: Ita nec sancti, quos ex gratia Deus vindicauit & in filios adoptauit, ea potestate donati sunt, ut quos ipsi volunt in filiorum Dei numerum adoptare & cohæredes suos facere possint. Nihil ergo hic potest quae ex carne est generatio, nihil legis opera, nihil Diui aut Diuæ castitatis. Solius Christi haec gloria est, ad quem iure caelestis regni hereditas pertinet. Ergo nisi per Christum liberemur, peccati mancipia manemus, & morte aeterna (quod peccati stipendium est) multabimur. At quomodo nos Christus liberet, nuper diximus, ut eade repeterere non sit opus. Libertatis verò huius consortes efficiuntur sola fide, qua semè illud verbi apprehēdimus, & ex quo in filios Dei regeneramur. Docuit hoc primo Capite Ioannes quando de Iudeis Christum non recipientibus scribens, mox addit: Quorū quot receperunt eum, dedit eis dignitatem hanc, ut filij Dei fierent: nempe ijs, qui credunt in nomen eius. Quia tamen de fide & eius virtute alibi prolixè dictum est, hic consulto breuiter atque studemus.

Namque potius libertatis huius, in quam Christus nos vindicauit, effecta siue fructus considerare Libertatis Christi oportet. Sunt enim qui loco hoc abutuntur, ut credentes libero arbitrio vri & avrefcoris esse enim- stians effecta.

Vnde libertas nobis obringat

cant. At nihil hic de hominis viribus Christus disputat, sed de dignitate agit, cuius ipse nobis dicitur esse. Et quamvis credentes liberiori cursu seu motu ad bonum serantur, & multi a facilius laude dignissima, nihil tamen hic illorum viribus tribui, sed omnis gloria vni & soli Christo ferri debet, in quo Paulus se omnia posse gloriatur, qui alibi fateetur se legem peccati in membris circumferre, quae ipsum peccato captivum ducat, & eadem quasi oppressus clamat: Miser ego quis me liberabit de corpore mortis huius? Non ergo nobis ipsis posthac sufficimus, ut ex nobis voluntate aut facultatibus nostris salus dependeat, sed inchoata est libertas ista (ut Augustinus non perfecta. Quare, inquit aliquis, non est perfecta libertas? Quia video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae. Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio. Carnis concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non ea quae vultis illa faciat. Ex parte libertas, ex parte servitus: nondum tota, nondum pura, nondum plena libertas, quoniam nondum plena aeternitas. Et paulo post idem pater dicit: Ergo ex eo quod remansit aliquid infernitatis, audeo dicere, Ex qua parte servimus Deo, liberi sumus: ex qua parte servimus legi peccati, huc servimus, &c. Quis ergo (inquit) ex libertate illa fructus ad nos redit? Nullus, si fructus eximius. Primo enim spiritus Christi adiuti legem peccati coercemus, ne nobis amplius dominari semel lapsos in luto peccatorum detinere possit. Deinde non imputatur peccatum creditibus, quod quia in Christo sunt, condemnationi non amplius sunt obnoxij. Praeterea peccato sublato mortis extincta est, nec quicquam in nos habet imperij amplius. Denique coheredes Christi efficiuntur, & plena libertate fruuntur, quando corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, & ipsa quae mortis victoriam aborsu debetur. Est ergo eximium & multiplex hoc libertatis donum, cuius nobis ante est Dei filius. Nostrum vero fuerit illo recte & bene uti, ne (ut Paulus ait) libertatem carnis occasione peccandi datam putemus. Galat. 5. Ex peccati enim servitio nos afferuit Christus, ut servos faceret, qui non servili timore, sed ingenuo & liberali spiritu omne illi obsequium praestarent. Noli ergo (inquit Augustinus) libertate abuti ad liberè peccandum, sed vere ad non peccandum. Erit enim voluntas tua libera, si fuerit pio: eris liber, si fueris servus: liber peccati, servus gratiae. Quod ipsum Paulus apostolus ad Roman. 6. cap. graviter monet his verbis: Cum servus peccati, liberi eratis in servitute. Nunc vero liberati à peccato, mancipati autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam, finem autem viam aeternam. Hac qui probe expendunt, in libertate Christiana consolationem dulcissimam percipiunt, & eadem bene utentur atque fidei fructus veros ferent ad gloriam Iesu Christi, cui se totos consecratos esse debere intelligent. Illi detur neditio, honor, gloria & potestas in aeternum, Amen.

HOMILIA LXXVII.

Scio quod semen Abrahami estis: sed queritis me occidere, quia sermo meus non habet locum in vobis. Ego loquor quod vidi apud patrem meum: & vos facitis quod vidistis apud patrem vestrum. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit ei Iesus: Si filij Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis. Nunc autem queritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audiit à Deo: Hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri.

A Crem istam & vehementem cum Iudaeis concertationem non remeraria & inconsulta libidine Iesus Christus instituit, sed publica salutis studio, ut ei vitio mederetur, qui illi ac in ipsum & universa salutis ratione abstraherentur. Erat hoc superba & pertinax generis maiorum fiducia, qua illos iam olim quae prophetarum temporibus peccavisse constat. Quia tamen Abrahamo secundum carnem progenti erant, quo cum salutis foedus olim Deus instituit, necesse colligebat, se Dei peculium & ecclesiam esse, & proinde non aliquo redemptore aut vindice habere. Ideo Christus in hac concertatione duo potissimum arguit. Primum, quod servi sumus, & peccati, vel diaboli potius, quam nulla servitus infelicitior & homine indignior est. Alterum, quod

veri & germani sint Abrahami filij, ad quos ecclesie Dei titulus & veterum promissionū fructus pertineat. De primo capite nuper diximus. Sequitur modo alterum, ex quo maior & vehementior contentio enata est, eò quòd plausibile argumentum iam haberent aduersarij, vt qui pro publica & communi totius gentis gloria dimicarent. Quæ causa est, quòd ita hanc causam agit Christus, vt vobis cum inuicta constantia summam quoque prudentiam coniunctam videre possis.

Et primò quidem, ne eos offendat, qui iam cœperant credere, Concessione vritur, qua illos secundum carnem ex Abrahamo originem ducere fatetur: at simul docet, illos tantum patrem non referre, & prinde illius virtute & titulo nequicquam gloriari. Scio (inquit) quòd semen Abrahami estis. Quasi diceret, Ne putetis me ad eò impudentem esse, vel tam impotentem gentis vestre odio flagrare, vt vos Abrahami posteros esse negem, quem vestrum progenitorem esse omnes norunt. Sed hoc dico, inane esse hanc generis fiduciam, nisi quoad mores & actiones illum referatis, quo patre gloriamini. Itaq; vobis ipsos inspicite, & videre qua vestra sint studia, qui mores, et quibus rebus delectemini. Vbi primùm occurrer, quòd me nihil tale de vobis commercium occidere cupitis. Sicut igitur studia vestra plena inhumanitatis, crudelitatis & iniustitie, à quibus omnibus Abrahamum alienissimum fuisse constat. Quid verò vos mouet aut cogit, vt me occisum velitis? Num scelus aliquod abs me commissum? Num iniuria aliqua sine publica sine priuata, quam ego vobis fecerim? Nihil horum vos posse patere fati. Quo ergo huius odij causa est? Dicã ego paucis: Quia sermo meus non habet locum in vobis. Id est, quia sermo meus eiusmodi est, vt apud vos locum inuenire nullum possit. Est enim verax, purus, diuinus, celestis, salutaris: cum non aliud loquar quam quod apud patrem vidit, id est, quod à patre Deo in mandatis accepi: Vos autem à veritate alieni, impuri & terreni estis, & hoc quoque, solum facitis, quod apud vestrum patrem vidistis, id est, quæ ille vobis suggerit, & ad quæ vos ille instigat. Ita verò ostendit, nullam in se culpam habere, ipsos autem inueterato veritatis odio exagitari, & malitiosè sibi ipsos aures & animos obstruere, ne Dei verbum apud ipsos locum inueniat, quo solo curari poterant. Et patrem quidem illorum in presenti non exprimit, vult autem vt ipsi ex proprijs factis intelligant, cuius similes sint, & quid in ipsis emendari oporteat, si germani filij Abrahami censerì velint.

Nos autem Iudeorum exemplo docemur primùm, omnis impietatis, adeoq; omnium flagitiorum Verbi contemptum atq; causam precipuam esse, si Dei verbum excludant homines, ne quem in ipsorum animis loptus origo omnium impietatis. Et reiecto, non modo inuata nobis corruptio manet, sed eadem indies quoque augetur, et nouos quotidie ad peiora progressus facit. Fugiamus ergo hanc pestem, quicunq; salutis propria studio tenemur. Ac comedemus autem nos totos Dei verbo, neq; illud audiamus modo, sed intra cordis nostri recessus admissum indefinente meditatione foueamus, vt in nobis efficaciter operari possit. Ita fiet, vt quod nos capimus verbum, nos vicissim capiat, & ceu hamo tractos ad Deum ducat, cuius spiritu animati fructus vberimos feramus. Admonemur præterea, quid ab illis expectari debeat, qui Dei verbo locum Verbi contemptum & ingentium. quæ in hoc illorum similes sunt, ij non contenti propria impietate, simul omnes in societate m trahere student, & omnes eos è medio sublato volunt, quos corruptis suis studijs aduersari vident. Est hoc præteritum omnium seculorū exemplis. Sic Abelum ob veri cultus studium Cain occidit. Sic Ismael Isaacum in seclatatus est: quam historiam Paulus ad Galat. 4. allegoricè exponens, inter alia ait: Quem admodum tunc is, qui secundum carnem natus erat, persequatur eum, qui natus erat secundum spiritum: ita & nunc, &c. Hinc ergo persecutiones omnes exortæ sunt, hinc inter coniunctissimos odia enascentur, quæ vt omnium acerbissima sunt, ita nullis rationibus placari, neq; repositis diuertuntate restinguui queunt. Falluntur ergo vehementer, qui inter diuerse religionis sectatores pacem certam & stabilem putant constitui posse. Hac enim spe aut persuasione inescati, illorum moribus sese accommodant: quo fit, vt ipsi quidē multa præter officium faciant, illis interim in sua malitia perseuerantibus, imò etiã in peius proficientibus, quãdo se in pretio haberi vident. Paci quidē nos studere iubet Apostolus quantum in nobis est: at simul cauere etiã iubet Christus homines, ne illorum dolis circumuenti vel periculis inuoluamur non necessarijs, vel à pura veritatis confessione abducamur.

Generis Abrahamici fiduciam oppugnat.

Psalm. 1.

Verbi contemptorum mores & ingentium.

Iudei uerba
Christi contra
Abrahamum
detorqueunt.

Ceterum Iudeos audiamus, qui mox Christo ogganiunt: Pater noster Abraham eff. Et in
insidiosa plane obiectio. Omnis enim omnibus ijs, quae de peccati seruitute, credentium libertate
ipforum sanguinario instituto dixerat, plurimum illud arripunt, quod de patre ipso & illius
ribus adiecerat, & ex eo captant calumniandi occasionem, ut toti populo inuisum & exosum
dant. Perinde enim hoc est, ac si dixissent: Tu nos scelerum grauissimum accusas, & ea
cere ais, quae apud patrem nostrum uiderimus. Atqui pater noster est Abraham. Ergo hanc
scelerum magistrum suae auctorem esse dicis? Itane uero non contentus es gentem nostram
lia affectisse, nisi illius quoque progeniorem, uirum sanctissimum & singularem Dei amicum
luminijs adobruas? Erat haec dura & intolerabilia Iudeis, apud quos de Abrahami fide & ueritate
publica in sacris literis testimonia extabant, & qui (ut nuper diximus) hoc potissimum nomine
biebant, quod Abrahami posteritas aut progenies dicerentur. At nobis hic obseruanda
tio hostium ueritatis astutia. Nihil toto suo sermone in Abrahami contumelia Christus
sed illorum malitiam accusat, quae illi ab exemplo & ingenio Abrahami procul exorbitabat
però callide praetermissis omnibus ijs, quae neq. negari neq. excusari poterant, solum Abrahami
proscenium producit, quasi hunc iniuria graui affecterit. Eunt hodie multa huius generis. Similes
similes horum Papisticae superstitionis defensores, qui si quando horribiles abusus & errores
tur, quibus illi simplicem ueritatis doctrinam & uerum Sacramentorum usum corrumpunt,
quasi haec nihil ad ipsos pertineant, non ad obiecta ipsis crimina respondent, sed impudenter
Ergone tam diu errauit ecclesia? Ergone perierunt omnes, qui iam seculis aliquot hanc
firmiter secuti sunt, & istam fidei atque cultus diuini rationem tenuerunt? Ita si quis Diuina
cacionem atque intercessionem improbet, & unum Deum inuocandum esse doceat per nomen Iesu
Christi, apud quem mediator nullo nobis opus sit, cum ad se omnes amice inuiter, nec aliquem ad
nientem rejiciat: mox illi in Diuorum laudes digrediuntur, & hos à nobis contumeliosius tracta
mant. Atqui nihil nos de Ecclesia, nihil de maiorum salute aut perditione, nihil de Diuorum
nore aut gloria dicimus. De ecclesia, quae Christi sponsa est, honorifice sentimus: maiores Dei
cio relinquimus, & de iisdem bene speramus, cum non destinata malitia, sed communi errore
peccarunt: Diuos caelites in honore & pretio habemus, doctrinam illorum laudamus, fidem ex
mur, exempla omni studio imitanda esse dicimus. Cur ergo istos in medium adducimus aduersari
si uiuerent nos minime essent accusaturi? Nimirum ut hoc plausible praetextu superstitione
tegant, & nos praeter omne meritum populi ignorantis & rudis odio exponant. Et hoc ipsum
quoque, quae ad morum disciplinam pertinent. Si enim publicam morum corruptionem accu
cum illis certamen suscipimus, qui à maiorum uirtute turpiter degenerauerunt: mox illi maiore
bis obijciunt, illos laudant, & extollunt quasi quisquam illos aliqua contumelia afficeret
nihil proficitur istis tergiversationibus, sicuti modo ex Christi responsione patet.

Negat esse ger
manos Abraha
mi filios.

Hic enim, quia contumaci impudentia eos armatos esse uidet, nunc apertius agit, & illis
nos Abrahami filios esse negat. Dicit enim: Si filij Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.
Nunc autem queritis me interficere, hominem qui ueritate uobis locutus sum, quam auctus
Hoc Abraham non fecit, &c. Ita uero argumentatur: Quicquid germani sunt Abrahami filij, o
rahami opera faciunt. Vos non facitis Abrahami opera. Ergo non estis germani eius filij. Oper
autem mentione ingenium & mores complectitur, ut idem sit Abrahami opera facere, quod illorum
res atque ingenium referre. Maior probatione non opus habet, cum communi omnium confessio
tur, & notum est illud Poetae: Forces creantur fortibus, & bonis Est in iuuentis, est in equo
trum Virtus, nec imbellem feroces Progenerant aquila columbam Sed & qua opera Abraham
fuerint, non commemorat, cum omnibus nota essent. Possunt tamen omnia, quae ad hanc tractat
pertinent, Fide & obedientia fidei comprehendendi, quam in illo praeclearam & quasi absconditam
fuisse, Moses scribit. Minorem uero eiusdem sceleris repetitione confirmat, quod illic penitus
probrauerat: utq. magis eluceat, quam procul absint ab ingenio Abrahami, orationem gerentem
quibusdam extollit, neq. aliquid eorum omittit, quae ad amplificationem sceleris faciunt. Quasi
(inquit) me occidere, hominem, &c. Quasi diceret, non maleficum & morte dignum, sed hominem
quem sine graui causa occidere nefas est, & legibus diuinis prohibitum. Deinat non uoluerunt

minem occidere vultis, sed veritatis doctorem, cui bonam gratiam referre debeatis. Tertiò, cuius veritatis doctor aut præco sit indicat, eius nimirum, quam à Deo audierit, & cuius reuelanda causa à Deo in mandum missus sit. Paucis ergo verbis tria immanissima scelera illis exprobrat, homicidium, ingratitude in veritatis doctorem, & impietatem in Deum, cuius legatum violare non vereantur. Et mox addit: Hoc Abraham non fecit, qui nimirum ab omni maleficio alienissimus fuit. Homicidia enim ita horruit, vt non nisi semel, & quidem extrema necessitate compulsus, ad arma venerit, vt fratrem & nepotem suum & conciuos, inter quos habitabat, ex hostium manibus eriperet. Veritatis autem adeò fuit studiosus, vt à Deo euocatus, mox patrios cultus, natale solum, cognatos & quæcumq; homini in terris iucunda esse possunt, reliquerit. Adhæc promissionem benedicti seminis firma fide apprehendit, in hoc omnem salutis fiduciam collocavit, & ea fide confirmata Deo in omnibus se obsequensimum præbuit, adeò vt ne filio quidem dilectissimo parcendum putaret, quòdo illum immolare inebatur. Cum his conferte vestros mores & studia, & mox apparebit, vos longe alio quam Abrahami spiritu duci, & proinde non esse germanos eius filios. Quare non sine causa alium patrem vobis tribuo, cuius ingenium referatis, et cuius instinctu vestra omnia facitis. Quem verò intelligat, ipse in sequentibus aperte docebit.

Observatu autè dignissima est Christi modestia, qui cum incurabili cõumacia induratos sciret, non tamen adhuc in illos acerbius inuehitur, sed argumentis & rationibus eos conuincit. Poterat sane multa in illos congerere crimina, & initio statim illis exprobrare quæ postea sequuntur, & quæ alibi in illos dixit: & ita illi merebantur. Sed astantis populi rationem habet, ne quem ex infirmiori bus importuna seueritate offendat. Et hanc rationem olim prophetis quoq; deinde Apostolis obseruatam fuisse scimus. Obseruent eam hodie etiam doctores & ministri. Frustra enim obiurgantur & diris criminationibus obruuntur, qui sceleris intra animos suos nondum conuicti sunt.

Però quibus argumentis vtatur videndum est: Iis nimirum, quæ ab operibus petuntur. Si filij Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis. Item, Quæritis me interficere, &c. Hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri. At qui poterat fidei meminisse, qua Abrahamum iustificatum fuisse scimus, & quæ hic porissimum considerari debet. Ceterum quia hæc Iudei gloriabantur, neq; videri volebant à fide Abrahami defecisse, opera adduci oportuit, quæ instar fructuum de fide testificari solent. Est enim bona arbor fides, & proinde fructus suos fert, ex quibus agnoscat. Ideò Iacobus dicebat: Ostende mihi fidem tuam ex factis tuis. Admonemur itaq; hoc exemplo, non referre quales dicamur, aut quæ sit fidei nostræ professio, sed re ipsa, id est, operibus testemur oportet id, quod videri & dici volumus. Pertinet ergo huius loci doctrina ad omnes homines: & primò quidem in genere eam obseruare debent, quicumq; nomine Christiano gloriantur, ne illis idem dici possit: Si Christiani essetis, opera Christi faceretis. At scortamini, mæchamini, luxu & intemperantia diffluitis, odio & inuidia excecatis vos inuicem mordetis & profcinditis, opes alienas concupiscitis, furta, rapinas, imposturas & iuras omnis generis exercetis. Hæc nõ fecit Christus. Sunt ergo hæc opera vestra, non Christi, sed alterius, cuius vos discipulos & seruos esse apparet. Et ita quidem olim iudicatum esse Christum, ex illius verbis constat, quæ Matth. 7. leguntur: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum meum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est. Deinde ista sibi accommodare debent, qui nobilitatis titulo superbi, maiorum virtutes & stemmata pleni vultu iactant. Nec enim stemmata & depicta insignia, aut familiae veteris successio nobiles faciunt, sed virtute nomen et honor iste acquiritur atq; retinetur. Sibi ipsi ergo hanc cantilenam nobiles occantant: Si nobilitas maiorum estis filij, nobilitatis opera facite. Sunt hæc ius sancte dicere, viduas & orphanos tueri, pro patria & libertate pugnare, virtutis exemplum præbere, omnibus benefacere. Cur ergo iur a publica violatis? Cur leges omnes perumpitis? Cur ex rapto viuitis? Cur viduas & orphanos spoliatis? Cur militiam exercetis mercenariam? Cur in patriæ viscera ferrum stringitis? Cur libertatem publicam ipsi quàm maxime opprimitis? Cur affligitis innoxios? Cur libidinis, vtrietatis, luxurie exempla præbetis? Cur sacra omnia cum Deo contemnitis? Hæc sanè non nobilitas, sed turpissimorum nebulonum & mancipiorum Satanae opera sunt. Simili ratione hæc Christi verba considerent Pontifices & episcopi, qui Apostolorum successione gloriantur, & propter hæc omne sibi ius et imperiũ in ecclesia vendicant. Potest enim his quoq; dici: Si Apostolorum success-

Modestia Christi.
Operibus probat ipsos à fide Abrahami alienos esse.

fores estis, opera Apostolorum facite. At vos relicto docendi officio regna huius seculi administratis, bella geritis, venationes, aleam & ludos quosuis sectamini, ecclesias hominibus partim inepis, partim improbis cōmendatis, traditiones humanas inuehitis, sacra cauponatis, sacramentorum rumpitis, stupratis toros alienos violatis, & multa alia facitis, quæ nec hominē Christianū decet, nec dum episcopū. Hæc Apostoli non fecerunt. Facitis ergo opera patris vestri, Antichristi nimirum, quibus hisce vitijs insignē fore, olim Apostoli prædixerunt. Vides ergo quàm multiplex huius loci vitium, quem si omnis loci & ordinis homines diligentius expendere, minor esset tam in ecclesiasticis quam in politicis rebus corruptio, & minus peccaret qui fere omni licentia et nequitia primi aulores facerent.

Doctrina Christi cōmendatio.

Priusquam verò sermone concludamus, ea etiã obseruare nos decet, quæ Christus in doctrina sue cōmendationem hoc loco dicit. Ego loquor, quod vidi apud patrem meum, Et rursum Veritas, quæ ab eis locutus sum, quã audiui à Deo. Est ergo doctrina eius celestis et diuina, quam merito audire debent, quotquot salutem consequi cupiunt. Temerarij autem & impij sunt, qui hanc hominum sermonijs demum confirmari oportere clamant, aut illi humanas traditiones assuunt, quas non magis auctoritatis esse contendunt. At quia de his Cap. 7. multis diximus, hæc in præsentia annotari sufficiat. Discamus nos Iesum Christum, veritatis et salutis doctorem vnicum audire, audire, ut re, & eundem vita tota referre, sicq; in illo salutem æternam consequemur. Illi debetur beatitudo, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LXXVIII.

Dixerunt itaque ei: Nos ex scortatione non sumus nati, unum patrem habemus Deum. Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater uester esset, diligeretis me: ego enim à Deo exiui & ueni. Neque enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelã hanc meam non percipitis: quia nõ potestis audire sermonem meum.

ET si Dominus Iesus Christus acrem hanc & vehementem disputationem, quæ hoc Cap. dicitur, cum pharisæis et alijs nonnullis Iudeorum principibus instituerit, eius tamen cōsententia non minus ad nos & omnes homines pertinet, quando omnia quæ scripta sunt, in nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturaru, spem habeamus. Quæ causa est, quod Ioannes ex suggestione spiritus sancti, non modò Christi doctrinam, verum etiam Iudeorum obiectiones diligenter commemorat, ut de tota causa iudicare, hostium veritatis conatus & dolos cognoscere & facilius cauere possimus. Est autem hic scopus Christo propositus, quòd inanem & superbi generis fiduciam reprimere instituit, quæ Iudæis obstabat, quò minus ipsum reciperent, cum per se dice & redemptore nequaquam opus habere putarent. Docet ergo illos non esse legitimos Abrahami filios, sed alterius, cuius opera imitentur. Quis verò is sit, hæctenus non expressit, propter aliam ex astantibus, de quibus spes aliqua esse poterat. Ne tamen quid temere effugere videretur, ad adduxit certas & infallibiles, quas ex illorum operibus desumpsit. Sequitur præsens locus, in quo propius cum illis congregatur, & Dei quoque filios esse negat, ut simul omni gloria & dignitate spoliaret, quæ aduersus ipsum & gratiæ Dei doctrinam efferebantur.

Iudei gentibus idololatriæ accenseri nolunt.

Rursum autem nouam Iudeorum obiectionem interlerit, quæ illum, ut hæc diceret, mouerat. Iam enim intelligere incipiebant, illi non de carnis generatione loqui, sed spiritali, ut eos gentibus idololatriæ pares faciat. Idèd non sine stomacho dicunt: Nos ex scortatione non sumus nati, unum patrem habemus, Deum. Loquuntur autem ex vitioso more scripturaru, quæ idololatriam sibi per communicationem dicere. Sic enim apud Ieremiam Cap. 3. ait Dominus: Tu scortata es cum amantibus multis. Frons meretricis facta est tibi, &c. Item: Annon vidisti quid fecerit auerisio Israhel abibi super omnem montem excelsum, & sub omnem arborem frondosam, & scortata est illi. Imprimis pertinent, quæ Ezechielis 16. & 23. in hanc sententiam copiose dicuntur, & quod Hoseam sub coniugij fornicarij typo adumbratur. Peritur autem istarum locutionum sine fine.

ratio ex federe, quo nos sibi inftar coniugis Deus desponsauit, vt bonorum suorum cōsortes faceret, *Fornicatio sibi*
 quos primi parentis transgressio ab ipso alienauerat. Et rectè quidem idololatria scelus adulterio ritualis.
 conferitur. Vt enim maritus vxorē abs se vno pendere vult, & ea coniugij lex est, vt parentes quoq;
 homo relinquere, & coniugi suo adhaerere debeat: Ita nos sibi soli consecratos esse vult Deus, & si ita
 necessitas ferat, parentes vnā cum amicis, fratribus, sororibus, liberis, adeoq; omnibus rebus quae no-
 bis charae sunt, potius relinquere debent, quam vt fidē Deo datam violemus. Sic enim ille iubet, quan-
 do praecipit, vt ipsum ex toto corde, ex tota anima, & omnibus viribus nostris diligamus. Et spon-
 sa ecclesiae in Psal. 45. dicitur. Audi filia, & ride, & inclina aurem tuam, obliuiscere populi tui &
 domus patris tui. Vt autem adulterio & fœda fornicatione seipsam polluit, quae non vno viro con-
 tenta fidem illi datam violat, et alijs sese prostituit: Ita spiritaliter fornicantur & mœchantur, qui
 relicto vero Deo, seipsos Dijs alienis consecrant, quos colunt, & à quibus opem & salutem petunt
 in periculis constituti. Neg. minor est animorum alienatio, vel furor potius, in fornicatione ista spi-
 rituali, quàm in carnali esse soleat. Nā vt scortatores suos adulterae ardentius amant, quàm legitima
 mox maritos, & multa sub illorum dominio ferunt, quae à maritis imposita ipsis intolerabilia vide-
 rentur: Sic qui Deos sibi ipsi falsos fingunt, totis animis ad illos rapiuntur, & vt illos colant seipsos
 dies & noctes curis, cogitationibus, laboribus, peregrinationibus, vigilijs consueiunt, adhaec loculos
 & facultates omnes in illorum cultum exhauriunt; deniq; multa faciunt & patiuntur, quae in veri
 Dei honorem nunquam facturi erant. Adhaec, vt quae fidem conjugalem semel prostituit, simul per-
 ficit frontem & omni pudore excusso in omnem libidinem ruit, ab amatoribus accepta munuscula
 publice ostentat, & stupri mercede insolenter atque turpiter superbit, tandemque ex scelere lau-
 dem & gloriam venatur: Ita qui fidem, qua Deo obstricti sunt, violari audent, hi impudenter
 quoque idololatriam & superstitiones suas iactant, & cum à falsis Dijs nihil vnquam accipiant,
 tamen quaequae ex Dei beneficio acceperunt, illis accepta ferunt, adeoque stupri mercedem faci-
 unt qua diuina liberalitatis sunt munera. Quod praclare Deus per Hoseam describit, quando
 fornicatorem synagogam ita inducit loquentem: Ibo, sequar amatores meos, qui dant mihi panem
 meum, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & pocula mea. Et mox ipse
 respondens ait: Et ipsa non agnouit, quod ego dedissem ei frumentum, vinum & oleum, quodq; mul-
 tiplicassem ei argentum & aurum, quae aparunt ipsi Baal. Fiunt haec hodie nimium impudenter à
 Diuorum & simulachrorum cultoribus, qui non contenti sacrificios suos Deos eorum auctores fecisse,
 quae à Deo vero acceperunt, insuper omnia ea in simulachra conferunt, quae ab illis auro, argento &
 vestitu pretioso ornantur, quibus cerea incendunt, sacra faciunt, & omne officij genus impendant.
 Eius maior est istorum impudentia quàm adulterae mulieris, quod cum Deum nihil horum late-
 re sciant, in eius tamen conspectu haec facere audent. Vt verò qui ex adulterio nati sunt, pro legiti-
 mis filijs habentur, cum reuera spurij sint: Ita idololatrae cum suis omnibus in externa ecclesia qui-
 dem ad tempus locū habent aliquem, sed cum degeneres & spurij sint, neq; Dei oculos latere queant,
 eijciuntur tandem, nec cum veris Dei filijs hereditatem regni Dei adeunt. Poterant huius generis
 multa recenseri, sed ista sufficiant modo, cum ex ijs abunde pateat, cur scripturae idololatriam adul-
 teria conferant, & quò isti respexerint, quando se ex fornicatione natos esse, tam audacter negant.
 Sensus enim verborum est: Non sumus gens idololatræ, sed vnum Deum agnoscimus patrem no-
 strum, in vno illo fiduciam collocamus, illum vnum colimus. Tu verò nos atroci iniuria & contu-
 melia offendis, quando nos Abrahami filios esse negas, & hoc dicendo nos prophanis gentibus adnu-
 meras, à quibus nos distinctos esse voluit Deus, & peculiaribus sacris idē instruxit, vt eius pecu-
 lium agnosceremur, &c.

Nunc autem videamus in illorū exemplo, qui nam hostium veritatis mores sint, quò facilius ho-
 die eos caueamus, qui illos imitantur. Primò astute disputationis statum mutant, & quia negare nō
 possunt, se ab ingenio & virtute Abrahami degenerauisse, ipsum Deum in medium adducunt, quasi
 ipsi à Christo facta contumelia in illum redundet, qui ipsos sibi in filios adoptauit. Fit hoc ipsum fre-
 quenter hodie. Quando enim causam suam aduersarij nostri tueri non possunt, neq; horribiles errores
 excusare, quos circa Missa sacrificium, Diuorum inuocatione, sacrorum nundinationem, purgato-
 rium, vota monastica, meritorum suorum fiduciam, & infinita alia eius generis admittunt, mox
 Hostium verita-
 tis mores.

Christum & ecclesiam allegant, & alium exclamant: Atqui Christiani sumus, non Iudaei. Tu
 ca, ad nos ecclesia nomen continua successione peruenit: quis ecclesiam tam turpiter tamq[ue] diu
 posse dixerit? quis impium putet, qui Diuos caelites honore afficit, & quidem eo nomine, quod
 storgana & seruis fuerunt? Quis autem horum omnium scopus est? Hic nimirum ut & dispu-
 nem contra se institutam declinent, & nos omnibus suspectos & iniustos faciant, quasi in ip[s]am
 sti Iesu ecclesiam, vel (ut ipsi loquuntur) in sanctam matrem Ecclesiam, & in Dinam v[er]gunt,
 reliquos Diuos contumeliosi simus, quorum memoria meritò apud omnes sancta & honorifica
 Hic ergo illis occurrendum est, neq[ue] permitendum ut extra oleas v[er]gentur, sed v[er]gentes sunt, ut
 obiecta respondeant, cum quae illi adducunt alterius sint tractationis. Deinde impudenti arro-
 gia aduersus Christum insurgunt Iudaei, & cum euincere non possunt, se germanos esse Abrah-
 lios, filiorum Dei nomen & titulum sibi vendicare audent, quasi verò Dei filij esse possint alij
 qui veri sint Abrahami filij. Ita verò illos mebrauit generis fiducia, quod Dei vel Abrahami
 lios ex carne & sanguinibus nasci putarunt, & perpetuò ad omnem posteritatem extendi debere,
 quod semel dictum erat: Filius meus primogenitus est Israel. Exod. 4. Quenam admodum ex
 stri illi ecclesiam ex Episcoporum successione pendere, & vera huius membra esse arbitrantur
 ex Christianis parentibus nascuntur. Sed respondit illis in primo Capite Ioannes, quando
 Dei esse dixit, qui non ex sanguine, neque ex voluntate carnis, neq[ue] ex voluntate viri, sed ex
 geniti sunt. Quò Paulus respiciens, ait: Non omnes qui sunt ex Israele, sunt Israel, neque qui
 men Abrahami sunt, idè omnes sunt filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen. Hoc est, non qui
 carnis, ij sunt filij Dei, sed qui sunt filij promissionis, numerantur in semine. Quod ipsum de
 illis pseudochristianis non minus dici potest: Non omnes qui ex Christianis parentibus depen-
 runt, Christiani sunt, sed qui à Deo electi illius promissiones vera fide amplectantur, quas in
 sto ille praestitit. Est ergo intolerabilis arrogantia, eos qui à fide maiorum defecerunt, Chris-
 tianam tamen & filiorum Dei nomine gloriarì. Accedit hinc tertio, quò impudentissime men-
 tur, quando se ex fornicatione natos esse negant, sed vnum patrem se habere, Deum, gloriantur.
 Constat enim plerisque ex maioribus ipsorum à Deo fornicatos fuisse, & illo relicto Deo
 alienos. Fecerant hoc qui in Aegypto seruierunt, & iidem inde educti post acceptam legem
 scelus istud reuersi sunt, cum vitulum aureum facerent, & Moabitum filiabus seductum
 Peor fornicarentur. Iudicum etiam tempore frequenter à Deo defecerunt, quae illis omnium
 mitatum causa fuit. Quid? annon Samuelis tempore Baalim & Astaroth coluerunt, quorum
 gines ille abolere iussit. 1. Samuel. 7. Postea exteris Dijs templa aedificauit Solomon, ad
 naria publica constituit, in quibus fidem Deo datam publicè violabant. Auxerunt verò
 primam idololatriam postea reges Israelitici, Ieroboam & Achab. A quo tempore in
 Iudaico & Israelitico, ita inualuit superstitio & idololatria, ut non alijs scopis, quam
 captiuitate Assyriaca atque Babylonica expurgari potuerit. Annon ergo ex fornicatorijs
 genis ducebant? Praeterea, quomodo vnum patrem Deum habere se dicunt, qui iam tum
 diuersas erant diuinitates? Mentuntur ergo, & eo turpius, quòd in ipso facto deprehensi, tamen
 dent dicere, hoc ipso adultera ingenium referentes, quae (ut Solomon Prout. b. 30. ait) ubi
 rit extergit os suum, & ait, Nihil mali feci. Similis planè est eorum impudentia, qui ecclesiam
 lum & Christianum nomen hodie in ore habent. Clamant ecclesiam non posse errare: quasi
 in omnium oculis versentur errores, abusus, scelera denique & atrocissima flagitia, quae iam
 aliquot designarunt, qui ecclesiae capita et proceres voluerunt haberi, Christianos t[ame]n & Deo
 tores se esse aiunt. Atqui publicè inter illos audiuntur factiosa Benedictinor[um], Bernar-
 stinianorum, Franciscanorum, & c. nomina. & Diuos palam inuocant, ad simulaebra sup-
 sternunt, & infinita alia faciunt, quae cum idololatria manifesta coniuncta sunt. Quis ergo
 videat illos turpiter mentiri? Imò maior multò est ipsorum impudentia, quam Iudaeorum
 de quibus hic agitur. Hi enim etsi multa praeter officium facerent, principum tamen illud
 nis retinent, quòd vnum patrem, Deum, profiteri debeant, qui eius filij & cultores haberi
 At nostri illi, patres innumeros sibi faciunt, à quibus denominari volunt, perinde ac si
 vera in marii conspectu vno alio gloriatur, & spurij filij patri in faciem dicant, se alio

bere, ex quibus progenti sint. Quid enim aliud faciunt, qui ordinum monasticorum auctores, & monasteriorum antistites Patrum & Abbatum titulis exornant? Cum enim hos quoad carnis natales pro patribus non agnoscere possint, in religione patres suos hos agnoscant oportet, nequicquam illis dicente Christo: Patrem vestrum neminem vocetis in terra: vnus est enim pater vester, qui in caelis est. Matth. 24. Neq; nobis obijciat, veterem hunc morem esse: quando errores & vitia vetustate non excusantur, sed potius confirmantur, & quasi incurabilia fiunt. Et nos vicissim dicere possumus, morem hunc iam olim viris pijs & doctis displicuisse, qui illum publice improbarunt. Scimus enim quid D. Hieronymus senserit, qui in Cap. 4. epistole ad Galat. sic scribit: Cum Abba pater Hebraeo Syroq; sermone dicatur, & Dominus in Euangelio precipiat, nullum patrem vocandū nisi Deum: nescio qua licentia in monasterijs vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus. Et certe ipse precepit hoc, qui dixerat non esse iurandum. Si non iuramus, ne patrem quidem quempiam nominemus. Si de patre interpretabimur aliter, & de iurando aliter sentire cogemus. Et Augustinus in libro Collationum cum Donatistis, scribit, quod his Pauli locum obijcientibus: Etsi multos pedagogos habetis in Christo, sed non multos patres: In Christo enim Iesu per Euangelium ego vos genui: Catholici responderint, hoc honorificentiae causa dictum propter Euangelicum ministerium, quod dispensabat Apostolus: Nam patrem ad fidem salutemque aeternam non esse, nisi Deum, Neq; nos possit contrarium Christo Apostolus loqui, vt cum ille diceret, Ne vobis dicatis patrem in terra, &c. contra Apostolus tanquam resistens Christi verbis, patrem se diceret eorum, quibus annuntiauerat Euangelium, nisi esset vtrique distinguendum, quid diuina gratia, quid humane honorificentiae causa diceretur. Similia his idem Augustinus in explanatione Psal. 77. tradidit. Ex quibus satis apparet, quam parum cum veteribus conueniat illis, qui fidem & salutem omnem in eo consistere arbitrantur, quod in religione patres novos sibi faciunt, in quorum verba iurant, & a quibus denominari volunt.

Ceterum relictis istis Dominum audiamus, qui vt suos aduersarios conuincat mendacij, ex filio- rum Dei natura atque ingenio argumentatur, sic dicens: Si Deus pater vester esset, diligeretis me, &c. Producit autem duo argumenta. Primum tale est. Qui Dei filij sunt, illius filium primogenitū, quem ex se natum ille in hunc mundum misit, diligunt & obseruant. At vos me, verum Dei filium, qui ab aeterno ex illo genitus nunc ex eius consilio in carnem veni, vt humane redemptionis opus exequar, nec diligitis neque obseruatis, sed odio implacabili persequimini & occisum vultis. Ergo non estis Dei filij. Maior communi omnium consensu probatur, adeoq; publico omnium gentium iure, quod primogenitis plurimum honoris deferre iubet. Quis ergo Dei amore eos prae ditos esse dixerit, qui Dei filium odio persequuntur? Ad minoris verò confirmationem & sceleris amplificationē facit, quod se à Deo exiuisse & venisse, neq; à semetipso venisse, sed à Deo missum esse ait. Istis enim verbis docet, se & Dei filium verum esse, & illius in terris legatum nunc agere, & proinde non posse non in ipsum Deum redundare iniuriam atque contumeliam, qua ipsum afficiant. Rursum vero admonemur, sine fide in Christum, Dei cultum omnino nullum esse posse. Qua ratione enim cum Deo conuenit ijs, qui Dei filium, qui vnicus inter nos & illum mediator est, contemnere non verentur? Aut quomodo in aliquam Dei cognitionem peruenire poterunt, qui viuam eius imaginem non recipiunt, in qua se nobis manifestare dignatus est? Vide de hoc plura Cap. 5.

Alterum argumentum interrogatione figurat, vt magis feriat impudentes illos iactatores, qui cum Dei hostes essent, eius tamen filij censerī volebant. Quare loquelam hanc meam (inquit) non percipitis? Sensus est: Vt germani filij domus paterne linguam & idioma agnoscunt: Ita qui veri sunt Dei filij meam loquelam intelligunt, quae non alia quam patris est, qui per me suam voluntatem mundo manifestare dignatur. At vos me loquentem non magis intelligitis, quam si peregrino & nauquam vobis audito sermone vterer. Ergo non estis Dei filij. Ad maioris probationem facit, quod alibi docuit, se nihil ex semetipso loqui, quatenus homo est, & doctrinam quam proponit, non hominis, sed Dei patris esse. Minorem verò per causae redditionem amplificat. Quia non potestis audire sermonem meum. Quasi diceret: Sermo meus apud vos non inuenit locum, neque à vobis intelligitur, non quod adeo obscurus aut perplexus sit, sed quod vos odio veritatis, ambitione, voluntaria malitia, adeoq; iusto Dei iudicio excacati, illum audire non potestis, quem vestris deside-

rijs videtis planè contrarium esse. Impletur enim in vobis, quod olim per Isaiam Deus comminatus est: Audiendo audite, & ne intelligatis: & videndo videte, neque cognoscatis. Extremum populi huius, & aures eius obtura, & oculos eius obline: ne fortè vel oculis suis videat, vel auribus suis audiat, vel corde intelligat, & conuersus seruetur. Ita verò omnem impietatis simul & damnationis causam in voluntaria ipsorum ignorantia & cecitate consistere docet: quam reprobus in nobis propriam esse, in sequentibus argumento à contrarijs ducto demonstrabit, dicens: Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Qua ratione David reprobus serpentibus confert, quæ ad vocem incantatoris aures suas obturare dicuntur. Psal. 58. Et quidem omnis impietatis & perditionis fons est, quem obturare oportet, si cupiamus salutem consequi. Obturabitur autem, si affectus carnis non patiamur dominari cordibus nostris, sed illos regimus sub fidei obedientiam, ne expresso Dei verbo obstrepant. Pertinet huc, quod Moyses cæcitate exuere iubetur ad Dei colloquium accessurus. Per hos enim carnis affectus adumbratur, quos etiam diu ille in consilium admittere, Deo obedire non potuit. Et hæc vna causa hodie Evangelij predicatorem remoratur, quò minus ad Christi regnum accedant, quòd nimirum huius doctrinam ad carnis iudicium reuocant, & corruptis suæ carnis desiderijs frangere inijci nolunt. Et elucet in eo nostræ carni corruptio, quòd cum in ijs quæ mundo & carni seruiunt, omnia possimus, solum Christi regnum nobis graue & intolerabile videtur.

Note filiorum Dei.

Obseruabimus autem in toto hoc loco, Christum certas notas indicare, ex quibus filij Dei agnoscantur. Prima earum est, quòd opera Dei patris sui faciunt, non quidem omnia, sed quæ ab hominibus renato fieri possunt, & professioni ipsorum cõueniunt. Sanctitati enim student & beneficentiæ, veritatis sui ingenium referant, qui & sanctus est, & creaturis omnibus beneficit. Vide Leuit. 19, & c. Item Matth. 5: Diligite inimicos vestros, bene precemini deponentibus vos, benefacite ijs, qui vos oderunt, orate pro ijs, qui vos ledunt & infestantur: ut sic filij patris vestri, qui in caelis est, & solem suum oriri sinit super malos & bonos, & c. Deinde Iesum Christum vnice diligunt, id quod in fidei obedientia & patientia inuisita testantur in afflictionibus: sicut in Martyrum exemplis videre, qui dirisimos quosq; cruciatus subire potius, quàm à Christo desicere voluerunt. Vnde Augustinus dicebat, Quis nos separabit à charitate Christi? Num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? & c. Vide locum Rom. 8. Tertiò non Christum modo diligunt filij Dei, sed in vniuersum omnes Dei filios amore verò complexantur, quos in Christo à patre adoptatos esse narrant, qui eodem spiritu animati eundem cum ipsis patrem inuocant. Ideò fraternam dilectionem Christus resseram seu notam esse voluit, ex qua credentes agnoscantur, ut suo loco videbimus. Quos se missos Dei legatos amanter excipiunt, & honore prosequuntur. Sic olim pij prophetas & Apostolos in pretio habebant, quos impij cane & angue peius oderant. Et frequenter Deus in prophetis & in vno argumento Iudeos conuincit, quòd abs se alienissimi sint, & indigni, qui filiorum nominemur. Postremò vocem Christi, quæ eadem patris quoque vox est, agnoscunt & eam exequuntur, ut Cap. 10. de omnibus suis ille differet. Ad ista si nostri seculi Christianos examinemus, Deum immortalem quàm alienos à Deo reperiemus, qui filij germani censerì volunt? Vbi caritas & beneficentiæ studium? Vbi Christi Iesu dilectio? Vbi fraternæ charitas? Vbi verè Dei reuerentia? Vbi obedientia, quæ voci eius debetur? Exulant ista vbique terrarum. Succedunt autem in illorum locum effrenis peccandi libido & impunitas, malefaciendi studiù inflatibile, contemptus, legatorum Dei odium, & immanis euangelicæ vocis derisio: ut iam de illis nihil dicamus, qui illam ferro & igne crudeliter persequuntur. Desinant ergo sibiipsis fucato ecclesiæ & filiorum Dei titulo blandiri, qui istis studijs occupantur. Nos verò horum memores, Iesum Christum amore sincero complectamur, ut eius spiritu inuati, germani stamus Dei filij, & in illo aeternum seruemur. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LXXIX.

Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri uultis facere. Ille homicida fuit ab initio, & in ueritate non persiuit: quia ueritas in eo non est.

est. Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & mendacij pater.

Inter omnes Iesu Christi conciones aut disputationes, nulla grauior & vehementior est, quã qua hoc Cap. describitur. Pugnât enim non cum vulgò Iudeorũ, qui Dei populus dicebantur, sed cum eorum scribis & phariseis, qui inter eos præcipuam eruditionis & sanctimonie existimationem susceperant: & eo vsq; incalcescit iusto & sancto seruiore disputatio, vt omnia illis adimat, quibus solebant gloriari. Negat enim illos esse Abrahami filios. Deinde multò minus Dei filios germanos esse dicit, sed spurios & adulteros, qui ex fœda et impia fornicatione nati, nomẽ istud sibi falsò usurpent. His in præsentia addit, quod omnium grauißimum habetur, esse nimirũ eos diaboli filios, et proinde vilissimã perditionis mancipia. Seruiunt hæc nobis quoq; ad institutionem. Primò enim docemur, nullis vel ciuilibus vel maiorum virtute eos defendi, qui non reipsa hoc præstant quod dici volunt. Quamuis enim externo splendore homines decipi possint, falli tamen non potest Deus, qui cordium arcana scrutatur, & ipsos nostrarum actionum fontes inspicit. Admonemur item, qua dicendi libertate ministros instructos esse oporteat, qui publicè docere et hominum vitia corrumpere volũt. Ea enim est cæcitas hominum, vt peccata & conditionẽ suam infelicitissimã non agnoscant. Imò si eos leuius modo perstringas, serè irritati ferociũt, et quia se metui arbiũt, horrendis minis fremunt aduersus suos monitores, qui salutem ipsorum consultum volunt. Hic ergo liberiori & acriori redargutione opus est, que in animos vsq; penetrat, vt vel conuicti scelera sua agnoscant, vel quamuis ipsi incurabiles pergant, alij tamen illorũ exemplo non offendantur. Neq; conuictatores dicendi sunt ministri, quando in corripiendis impijs officium faciunt. Hoc enim olim prophetis mandauit Deus, sicuti Isa. 58. & Ezech. 3. est videre. Nec mutatam esse docendi formulã in nouo Testamento, Paulus aperte docet, quando Timotheum suum sanctissimè obtestatur, vt non modò prædicet sermonẽ, verum etiam in sterpe tempestiue et intempestiue, ad hæc arguat, obiurget, exhortetur. Et hanc rationem ab ipso Christo obseruatam fuisse, cùm multi alij loci, cum imprimis præsens hic euidentissimè docet, cuius singulas partes modò ex ordine inspicimus.

Primò distictè pronunciat, & clarè exponit quod hucusq; obscurius dictum esse poterat videri. *Iudeos ex patre vero ille ipsorum pater sic non indicat. Ne ergo tergiversari putetur, nunc aperte quod res est edicit. Vos ex patre diaboli estis. Quasi diceret, Quoniam incurabiles esse video, imò tales, qui se miseris & infelices esse non sentiunt: & huius mali præcipuam causam esse scio, quòd maiorũ virtute et titulorum splendore superbi, inani prætextu malitiam vestram velare soleris: age dum liberè edicã quod res est, & quis nam sit ille vester pater, de quo hætenus locutus sum. Dico autem vos quicũq; aut qualescũq; velitis haberi, ex patre diabolo prognatos, & eius filios esse, quẽ meritò abominari & odisse debeatis, &c. Vbi ante omnia inquirendum est, quo sensu illorum patrem esse dicat diabolum. Nec enim Manicheorum errori locus hic patrocinatur, qui duo principia statuebant, & impios quoad suam essentiam dicebant ex principe & genere tenebrarũ esse procreatos. Quoad enim naturam & substantiam suam, homines erant ex hominibus enati, filij Abrahami, & (vt Paulus ait) eam sanctissimã stirpem aut radicem, quam Deus ipse amplissimis promissionibus exornatam sibi conseruauerat. Non ergo de illorum natalibus aut essentia, sed moribus & studijs hæc Christi verba exponi debent. Nam vt Augustinus scribit, filij diaboli erant, non nascendo, sed imitando, & quòd ab hoc se duci & moueri paterentur ad oppugnandã veritatem & ipsum Dei filium, cui diabolus iam inde ab initio semper insidiatus est. Et huius generis locutiones alibi quoq; reperimur. Eodẽ enim sensu Hiesaias cum indignatione summa Chanaanicos dicit, & Ezechiel eosdem ex patre Amorrhæo & matre Hitheæ progenitos esse clamat. Quò & illud Baptista referri debet, qui illos Abrahamo patre gloriantes progeniem viperarum vocauit. Neq; multum ab his abluat, quòd Iudam diabolum & Petrum satanã dixit Christus, eò quòd huius suggestionibus locum darent, & hic quòdam his deceptus, ipsum à cruce subeunda dehortaretur, ille vero proditoria aduersus ipsum consilia mitteret. Admonent autem exempla hæc, non tam videndum esse quales nos fecerit Deus, & qualis vulgò dicamur, quam qui et quales reuera simus. Nisi enim firmiter stemus in vocatione nostra,*

& nobis à Deo concessam dignitatem constanter tueamur, ad nostri damnationem facient ea quibus falsò gloriamur. Quod ut publicè obseruare debent, quot quot Christiani dici & haberi volunt, ne priuatim hoc ipsum singuli ad se transferant, ut siue magistratu funguntur, siue ecclesie ministerii sunt, aut quancumq; aliam susinent vocationem, ei respondere sat agant, ne falsi crimen incurant, quando alij esse deprehenduntur, quam censerì cupiunt.

Filiorum diaboli nota.

Porro ratione adducit, qua quod dixit probet: Desideria patris vestri vultis facere. Arguerunt ut a formari poterit: Quicunq; diaboli desideria implere student, & eius ingenio se totos accommodant, ij diaboli sunt filij. Vos diaboli desideria facere studetis, & eius ingenio vos accommodatis. Ergo illius estis filij. Cum q; superius de Abrahamo loquens, operum meminerit, nunc desideria diaboli producit, nimirum ut ostendat, ipsos totis animis diabolo addictos esse, ut non aliud querant, quam ut eius suggestionibus prauis obtemperent. Est autem obseruatu dignissimum, quia diaboli & filiorum eius nota, non in operibus, sed in desiderijs & voluntate monstrat. Sunt enim quidam diaboli opera faciunt, cum ab eius desiderijs sint alienissimi, neq; huc se vnquam cõsecraverint. Diaboli opus faciebat Dauid, quando Priam uxorem constuprauit, & cum adulterio homicidium nefarium coniunxit. Quòd verò ille non eo animo & sine hac fecerit, ut diaboli seruitio se totum addiceret, ardentes illius preces & poenitentiae studium abunde testantur. Idem de Petro Christi abnegante Paulo persecutore, & multis alijs dici potest. Quorum similes sunt, qui vel ex humana infirmitate labuntur, vel ignorantia & caeco pietatis zelo decepti veritatem persequi solent. Faciunt hi omnia diaboli opera, & grauis admodum illorum culpa est, non tamen de illis desperare debemus, quia illorum animos & voluntatem diabolus nondum omnino occupauit. Longe alia est ipsius diaboli ratio, & eorum, qui se totos illi addixerunt. Ille enim deuoto nocendi studio rapitur, & totus in hoc, ut Dei voluntati atq; cõsilio reluctetur, adeoq; omnes homines ab illo in errores & scelera abstrahat. Et ingenium illius impij quoq; referunt, quibus non sufficit semel peccasse, nisi alios simul in sceleris societatem trahant, disciplinam cum politicam tum ecclesiasticam omnem euertant, & regnum Dei inter homines in vniuersum aboleant. Sunt hac non oscitantur consideranda, ne ex vno aliquo peccato lere eos teme. damnemus, qui adhuc inter Dei filios locum suum obtinent: rursus verò, ne nobis imitemur, & perniciosè blandiamur in sceleribus, & indies ad deteriora pro vestris tandem diaboli mancipia & filij efficiamur.

Diabolus desideria habet, nõ autem liberam potestatem.

Est præterea consolatiõis plenum, quòd diabolo & filijs eius desideria quidem & voluntas nocendi aut malè agendi tribuit, non autem vires aut facultatem. Nam etsi defecerit à prima statione angelus ille, adhuc tamen Dei manu gubernatur, qui impios quoq; suo freno coercet, ne sint quacunq; volunt. Et de diabolo quidem exempla habemus manifesta. Volebat Iob nocere, nihil aduersus illum potest, nisi quòd Deus permittebat. Et in Agypto haud dubie Israelitas omnes cum Agyptiorum primogenitis occidere voluisset, sed ex Dei mandato à reliquis committenda sinere cogitur. Quid? annon in euangelio supplex Christus orat, ut in porcos immundos ingredi, qui prius omnia regna huius mundi Christo pollicebatur? Et cum illum Petrus discipuli gentis Leonis oberrare scribat, ut inueniat què deuoret, certè res ipsa docet, illum occidit, ne coerceri, ne homines simul omnes malè perdat. Eandem impiorum quoq; sortem esse Christiani cet. quãdo pilos capitis nostri numeratos esse ait, et eos timere vetat, qui absq; Dei patris potentia nihil possunt. Confirmatur hæc doctrina Iudaorum exemplo, qui priusquam hora illa diuinitus constituta venisset, aduersus Christum nihil potuerunt, licet non modo inter illos publicè versaretur, numerum docendo, monendo, corripiendo, illorũ rabiem indies accenderet. Et hodie multa hominum numero, potentia & opibus nos longè superent, euãgelij tamen lucem in nobis extinguere non possunt. Nemo igitur inter pericula metu superatus desperet: sed fortes simus in Domino, qui in exercitũ dicitur, quòd tam bonis quàm malis angelis imperat, & immanes quoq; tyrannos superius potèri manu regit. Quia tamè hæc alterius loci sunt, hæc in præsentì paucis annotasse sufficiat, ut potèri manu regit. Quia tamè hæc alterius loci sunt, hæc in præsentì paucis annotasse sufficiat, ut potèri manu regit.

Diaboli desideria quæ sint?

Sequitur nunc rationis adductæ explicatio & confirmatio. Quia enim illos diaboli desideria quæ sint? Scire velle dixerat, quæ nam illa sint exponit, dicens: Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non mansit, quia veritas in eo non est. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, &c. haec

argumentatur: Diabolus quantus quantus est, homicida & mendax est, neq. aliud quam mendacia & cedes spirat. At qui idem vos quos facitis, qui dies & noctes de me occidendo cogitatis, & qui dem non aliam ob causam, quam quod veritate vobis annuncio. Ergo recte dixi, vos diaboli desideria facere, & proinde illius filios esse. At quia his communem generis humani hostem describit Dominus, proderit singula quae dicuntur propius inspicere. Primo homicidam fuisse ait ab initio. Debet autem initium non ad satanam, sed ad mundi & hominis creationem referri. Priusquam enim homo esset, homicidium fieri non poterat. Quod observandum est aduersus eos, qui vel duo principia aeterna constituunt (ut paulo ante de Manichaeis diximus) vel diabolum talem initio statim a Deo factum esse credunt. Constat enim ex Creationis historia, Deum omnia bene & recte creauisse, & notum est illud Moysi: Et vidit Deus omne quod fecerat, & ecce erat valde bonum. Errant itaque qui diabolum initio suae creationis malum fuisse sentiunt. Sed & ipse Christus eos confutat, quando mox subiicit: Et in veritate non perstitit. Hinc enim colligitur, illum aliquando in veritate fuisse. Excidit autem a sua statione, in quam illum Deus constituerat. Qua vero ratione & quando hoc factum sit, scriptura non docent certo, quia ut illud sciamus, non est necesse. Verisimilis tamen est illorum sententia, qui superbia elatum, & ideo ex caelesti gloria deturbatum esse putant, quod honores diuinos affectari, Dei filio sese opposuerit, cui omne imperium debere videbat, neq. (quod officium angelorum est) Deo seruire & honorem debitum exhibere voluerit. Hi per similitudinem & exempli loco de Balthazare, Babyloniorum tyranno, dictum sentiunt, quod Isa. 14. ad hunc modum loquitur: Quomodo decidisti de caelo Lucifer, fili aurorae? Ad terram deiectus es, qui gentes vulnerabas. Cum tamen tu in corde tuo sic cogitaueris: Caelos ascendam, supra stellas Dei exaltabo solium meum, & sedabo in monte constitutionis, in lateribus Aquilonis: Ascendam super altitudinem nubium, ero aequalis altissimo, &c. Sed ut ista habeant, constat, propria malicia lapsos esse & sua gloria deiecit angelos, quos Deus initio bonos creauerat, quod Petrus quoque, apostolus in posteriori epistola Cap. 2. annotauit. Hic autem tertio loco Christus addit: Quia veritas in eo non est. Quae particula non debet per cause redditionem exponi, quasi ideo eum excidisse dicat, quod veritas nullum unquam in eo locum habuerit: sed potius argumentum est ab effectu vel consequenti, quo illum ita excidisse probat, ut veritas posthac in illo nulla sit amplius. Et mox hoc etiam exponens subiicit: Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Id est, ea est in illo iam natura corruptio, ut ex semetipso nihil aliud quam mentiri & fallere possit. Et hic iam postremo causam huius dicti affert: Quia mendax est, & mendacij pater. Quae particula diaboli ab hominibus omnibus distinguit. Nam hi quoque mendaces quidem sunt, sed non sunt mendacij patres, neq. ex proprijs loquuntur, quando mendaciam dicunt, sed illud vel ab alijs hominibus acceperunt, vel ex diaboli suggestionem constiterunt. Hic vero mendacia ex semetipso habet, neq. ab vlllo alio ad mentiendum impellitur. Faciunt ad horum confirmationem, quae in primorum parentum lapsu contigerunt. Annon enim ex semetipso mendacium habuit diabolus, quo Eua persuasit, fore ut Deo similes fiant, si ex vetito fructu edat? Quis vero mendacij illius finis fuit alius, quam homicidium, & tale quidem, quo in Adamo omnem eius posteritatem occidit? Idem postea in Caino patrauit, quem falsa spe decepit, ut se eum demum beatum fore putaret, si Abelum fratrem interficeret, simulq. eum mouit, ut sub amoris fraterni praetextu vice eius insisteretur. Et huius generis multa possent recenseri, quae cum priuatis hominibus egit, & quae quoties experimur. Sed quae publice ab illo facta sunt, & adhuc hodie fiunt, praeter alijs considerari merentur. Diaboli enim opus est, quod aduersus veritatis doctrinam errores omnis generis inducuntur, quod promissiones salutis olim superstitionis figmentis partim corrupta partim extincta fuerunt, quod relicto vero Deo falsos Deos sibi plerumque gentes finxerunt, quod sub religionis praetextu multi corpore simul & anima pereunt, quod demum immanes tyranni ecclesiam oppugnarunt omnibus seculis, & tandem oppugnare adhuc pergunt. Quid multis? Quicquid in orbe terrarum dictum aut factum, per vim aeternam aut sub amicitiae praetextu in hominum perniciem instituitur, hoc omne ad diabolum, primum autorem referri debet. Cuius ea est astutia, ut verum dicendo nos fallat, quia non alio fine aliquando verum dicit, quam ut inescatos in nassam trahat, & mendacia eius maiorem apud nos fidem inueniant. Exemplo sunt Deorum oracula, quae euentum quidem suum plerumque habuere, sed praecipua fuerunt causa superstitionum, quibus gentes in exitum sunt demersae. Neq. aliam ob causam

Satan aliquoties Christo & apostolis veritatis testimonium tulit, quam ut viri cordatis suspicari faceret eam doctrinam, quam ab illo videbatur commendari. Verisimile ergo Christus illum mendacem & mendacij patrem, ad hoc homicidam esse dicit. Nobis vero istorum omnium hic vsus esse debet, quid cum illo habeamus commercij, neque eius vel oraculis vel suggestionibus oculis credamus. Quia si illius insidias, quoad fieri hoc potuit, quotquot inter ethnicos sapientia titulo pre alijs dignes fuerunt. Quis ergo non detestetur eorum leuitatem (imò impietatem) qui cum Christo non conderint, diaboli tamen opera & consilio vtuntur, quem in euangelio clamantem audiunt, Quia & tibi fili Dei? Sed & consolationem hinc petant, qui conscientia astuantis terrores sentiant, in illis Satan excitat, dum illos ab omni gratia Dei excidisse neq; in Christo aliquam partem habere per suadere conatur. Quia enim mendax & homicida est, ex eo nos potius in fide confisi maritorem quod illum nobis tam improbe insidiari videmus.

Diaboli filij
sum mendaces
& homicidæ.

Docent præterea hæc Christi verba, quales etiã hodie omnes illi cenferi debeant, qui diabolici sideria facere satagunt, & illius studia pertinaciter nimis imitantur. Ex horum numero sunt mendacij libidine ita tenentur, vt absq; vlla causa mentiantur, & falsis narrationibus animos nos leuesq; pascant. Videatur hoc multis leuiculum esse, qui talibus aures libenter accommodant, ipsi quoque ex aliorum vanitate voluptatē capiunt. Sed reuera diaboli filios hoc arguit, & sententia damnantur, qui nos de quouis verbo otioso rationem reddituros esse ait. Quia ergo hoc ex corrupta carnis natura enascitur, consuetudine autem confirmatur, etiam atq; etiam vici dum est, vt nostri ingenij figmenta suspecta habeamus, & à pueris statim veritatem assuetam tandem reddamur incurabiles, vbi mentiendi habitum contraximus. Vbi parentum studio & præsertim dicendum assuefaciant, ne diaboli filij fiant, quos Deo adducere debent. Proximi his sunt peccatores tamen, qui ex ijs mendacij præcipuam voluptatem captant, quibus aliorum fama laudum proinde obrectatores & calumniatores fiunt, vt nomen quoq; diaboli (quod Grecis calumniatores sonat) mereantur, cuius imitatores esse volunt. Sequuntur hos doctores falsi, qui cum à simplicioribus abducant, reuera animas illorum occidunt, & proinde homicidæ dici mereantur. Quia causa est, quod tales capite plebæ olim Deus iussit. Deut. 13. Socij horum sunt, qui ad laudem citant, & verbi blandioribus à virtutis via incautos reuocant: quales sunt præcipue, qui in aetate insidiantur, & ebrietatis, libidinis & nequitie mancipia faciunt eos, qui toti Deo derisores fieri. Cõcionatur his D. Augustinus, quãdo sic scribit. Videte genus homicidij fratres. Homicidæ dicitur diabolus: non gladio acutus, non ferro accinctus ad hominem venit: Verbum malum nauit, & occidit. Noli ergo putare te non esse homicidã, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidit: & vt scias quia occidis, audi Psalmum: Filij hominum, detestati sunt arma & sagittas, & lingua eorum gladius acutus. Hæc August. Quod si qui ad hoc Dei verbum vtuntur, horum eò grauior culpa est, eòq; propius ad diaboli ingenium accedunt. Debent præsertim connumerari vsurarij, monopole, & quicumq; publicæ egestatis aut hoies sunt, atque fame occidit, quos beneficentia sua alere debebant. Petinent ad eundem catalogũ tyranni, qui ex sanguinis effusione & vrbium euerisionibus laudem venantur: quibus merito conuinxeris Caret mercedem, illis ad immanissimum hoc studium suam operam locare consueuerunt. Quod si hæc ad nos transferas, Deum immortalẽ, quam multos inueniemus diaboli filios inter eos, qui in hoc mundo & optimi haberi volunt? Quid ergo Dei iram & continuas calamitates miramur, quibus illi leuiculum nostrum flagellat? Cur enim Dei fauore fruuntur, qui diaboli potius quam illius filij sunt? Discant singuli relictis satana studijs, ad veritatis patrem recurrere, euangelium recte amplecti, desiderijs prauis resistere, vt huius tyranni imperio liberati, cum Iesu Christo regnent: cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LXXX.

Vos autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi Quis ex vobis arguit me de peccato? Si autem veritatem dico, quare uos non creditis?

ditis mibi: Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.

Dominus noster Iesus Christus non temere in ijs, quae proximè praecesserunt, diaboli hostis nostri communis ingenium atq; mores tanta diligentia descripsit. Etsi enim cum Iudeis illi tunc conuenticus fuerit, simul tamen omnium nostrum institutioni seruiunt, quae illis dicuntur. Discimus ergo, commendat nobis esse diaboli artes & insidias, ne quid cum eo commercij habeamus, quem iam inde ab initio mendacem & homicidam esse audimus. Admonemur praeterea, ut ea studia caueamus, quae nos illius filios facere possunt: Mendacium uidelicet & homicidium. Solet quidem caro ista pro leuiculis diaboli desideria Christus numerat, & eadè à Dei ingenio alienissima sunt, qui ut ueritas est ipsa, in hominibus saluti uicè studet. Vult enim (ut Paulus ait) omnes homines saluos fieri, & in ueritate cognitionem uenire. Et pro suis quidem agnoscit eos, qui spiritu suo ducti, illius ingenium referunt: omnes autem eijcit ex sui regni consortio, qui diaboli desiderijs sese arripere patiuntur, ut uita suam alia ratione infirmitat, quam ipse nobis in uerbo suo praescripsit. Quia uero suscepta disputationis stantus est, ut Iudeos, qui in inani & superbo filiorum Dei nomine gloriabantur, diaboli filios esse, & nihil cum Deo commune habere euincat, in praesenti quae haecenus de diabolo dixit, illis accomodat: & sic quidem, ut rursus generalè doctrinam proponat, ex qua cum de nobis ipsis, tum de alijs discamus iudicare, quo loco nobis habendi sunt.

Vos autem (inquit) quia ego ueritatem dico, non creditis mibi. Dependunt haec ex ijs quae praecesserunt, & hunc sensum habent: Diabolus, quia mendax & mendacij pater est, ueritatè non fert, neq; hanc alia ratione odit, quam quòd ueritas est, & proinde ipsius naturae & studijs aduersatur. Atqui uos etiam hanc uiam ob causam mibi credere dedignamini, & doctrinam meam rejicitis, quòd ueritatè uobis praedico. Quis ergo non uideat, uos diaboli filios esse, & Deo patre falso gloriari, quòd hoc argumentum firmum & irrefragabile, quo docemur, hanc certissimam & infallibilem filiorum diaboli & reprobè mentis hominum notam esse, si qui doctrinam Christi audire noluit. Ut enim animi impuri & libidinosis indicium est, non posse audire eos, qui de castitate & fide coniugali differunt: Ita diabolicum ingenium non alia nota euidentius & certius agnoscitur, quam si qui Deum in uerbo suo, aut hoc de diuinis loquentes audire nolint. Cuius uerba meminissent, qui hodie ex eo sibi laudè capiunt, quòd euangelium Iesu Christi odio implacabili persequuntur, aut improbo atq; scurrili còtemptu fastidiunt. Caterum in Iudeorum exemplo communis hominum & naturae nostrae corruptio arguitur, quae sit, ut pleriq; ueritatem còtemnant, mendacij uerò delectentur: id quod in multis argumentis apparet. Huc enim pertinet, quòd libèrtae fictas narrationes quam ueras historias legimus: quòd fabulas studiosius quam res serias audimus, & frequentius de rebus nullius momenti, quam de uerbis & cognitijs necessarijs differimus. Obseruauit hanc humani ingenij peruersitatè Demosthenes in Athenensibus suis, & eam festino apologo perstrinxit, qui postea communi prouerbio occasionem praebuit. Cum enim in concione dicenti obstreperent, ait se breuiter illis narrare uelle rem nouam & audiri iucundam. Mox igitur silentio facto, ait: Adolescens aestatis tempore asinum mercede condonarat, ut eo ab urbe Megaram usq; ueretur. Meridie autè cum Sol acriter aestuaret, nec inueniret quoniam umbraculo sese tueretur, depositis clitellis sub asino sedens eius umbram sese obregebat. Id uero non sinebat agasus, qui hominem inde depellens clamabat asinum esse locatum, non asini umbram. Rursum alter, sibi plenum in asino abs se conducto ius esse respondebat, & tandem ad indices prouocabat. Et haec locutus Demosthenes, à tribunalibus abire parabat. Retinentibus autem illum uerba audire cupiens, de rebus serijs loquentem audire non uultis? Potuit istam leuitatem in hominibus ethnicis obseruare, & reprehensione dignam iudicauit. Cur uerò nò pudeat suae oscitantiae Christianos homines, qui cum huius generis exempla quotidie edantur, ea tamen nec in semet ipsis, neq; in alijs obseruant? Tolerabilis tamen esset haec leuitas, si in externis modò admitteretur, & nò etiam illis regeretur, ubi de aeterna salute agitur. At illic quoq; neglecto Dei uerbo libèrtae circa hominum commenta pleriq; occupantur, quòd Iudeorum & gentium exemplis abundè probari poterat. Sed il

Diaboli filij doctrinam Christi non seruiunt.

Quis ex uos non creditis

lus minime est opus, quando inter Christianos multa huius generis quotidie contingunt. Ferunt Papatu Monachos & sacrificulos, qui vel peregrina lingua utuntur, vel insulis figmentis & vulgò loquuntur) fabulis paschalibus aut Sanctorum Legendis aures simplicis plebecula demerent vel animos auditorum falsis purgatorij minis territant, lidem verò Dei verbum, quo ad omnia rucem edocentur, & in salutis via diriguntur, ferre nolunt. Olim item nò pigebat homines in perstitiosos horas complures inter sacra non intellecta consumeret; at hodie plerisque, res indignas & tolerabilis videtur, si ad sesquiboram extendatur sacra còcio, in qua Christum eterne vite ad ipsi offerentem audiunt. Quòd si huius mali causam queras, non aliam inuenies, quam immatris nature corruptionem, & quòd Veritatem nostris desiderijs & studijs inimicà esse sentimus, de re Cap. 3. apud Nicodemum Christus disseruit. Meminerimus autè hoc verbi Dei falsitatem impietatis principium esse, quæ diaboli filios reddit, & proinde inijs obstemus, ne in mansuetudinis odium declinet, & nos malè perdat.

Christus sue doctrine veritatem asserit.

Ceterum ut ad Christi verba redeamus, poterat Iudæi obijcere: Crederemus tibi, si te dicerem & veritatis præconè esse sciremus: Quia verò homo es, & perinde ut reliqui homines fallere errare potes, non tutum satis nobis videtur, si relictis maioribus statuis et auita religione, nos abicendos præbeamus, & c. Est enim hoc impietatis ingenium, ut qui se huic addixerunt, semper niant quod opponant veritatis doctoribus. Et hodie multos est audire, qui quod Iudæi in scriptura sua cogitarunt, palàm effutiunt, & Iudæis multò deteriores de scripturarum veritate disputant non minus scurriles quam impias insinuerent audent. Clamant enim: Non equidem ij sumus, qui Dei verbo contradicere, vel veritatis doctrinam oppugnare velimus. At quis nos certos faciat, ut verbum & evangelium Iesu Christi esse, quòd non isti concionatores prædicant? Vel quis sanè daci tam facillè quam quòd verum est, scribi poterit? Hæc & multa alia huius generis hodie audiuntur, quibus impij suam improbitatè palliare & excusare student. Sed omnibus istis per occupationè Christus occurrit, dicens: Quis ex vobis arguit me de peccato? Nèdaci aut iam meminisse poterat: sed de peccato loquitur, ut generalior sit propositio, & illos efficacius conuertat. Ita enim dicere videtur: Scio quid causamini, & quibus rationibus non modò vos ipsos excusaturum etiam doctrinam meam apud rude vulgus faciatis suspectam. Sed agedum si quid in me reprehensione dignum, id mihi nunc coràm omnibus hisce in faciem edicite. Per me enim licet, per modò errores & mendacia, si qua hucusq; in doctrina mea deprehendistis, arguat, verum in quoq; omnem inquirite, & si potestis vel ex hac euincite me non esse Dei legatum. Sed scio horum posse. Accusatis quidem me sedulo, & apud vulgus rude me meamq; doctrinam traducunt, terùm nullius erroris me convincetis sat scio, & velitis nolitis cogemini me veritatis doctorè & delem Dei legatum agnoscere. Et his mox grauius inferi: Si autem veritatem dico, quare non creditis mihi? Quasi diceret, Quæ hæc vestra est vel improbitas, vel infelicitas, quæ veritatem negare non potestis, vos recipere prohibet? Vides ergo grauem esse hanc Christi responsionem, quæ verbis multa continere, quæ ad arguendam aduersariorum eius improbitatem faciunt. Atque nus hodie locum habet in illis arguendis, qui (ut supra diximus) scripturæ sacre auctoritatem inuocant. Garriunt illi quidem multa, & scurrilibus dictis simpliciū fidem labefactare conantur. Sed nos illos cum Christo interrogamus: Quis ex vobis veteris aut noui Testamenti librum quet de mendacio? Proferite, si quas habetis rationes, quibus illorum fidem merito suspectam putatis. Constat hæc historicis narrationibus, præceptis de fide, religione & toto vite cursu æternæ salutis negotio, ad hæc prophetarum & apostolorum prædictionibus. Excute ergo partes singulas, & si quæ res, si qui subsunt, ostendite. Quid verò in historijs sacris falsi subest? Annon probe sibi omnia constant? Annon sola hæc certam temporum seriem continent vsq; ad Christi natales, ad quam huiusmodi prophæta omnes examinari & corrigi possunt? In præceptis autem quid desideratis, quorum præceptio reprehendi meretur, quæ in vno Deo omnem felicitatem monstrat, idq; per Iesum Christum vicarius inter illum & nos mediator est? Quoad prædictiones, quid hæc falsi continent? Annon sic præstitit Deus, quæcumq; olim de Messia & humani generis redemptione prædixerat?

Scripturæ veritas asseritur.

quod die ea experimur, quæ nouissimis temporibus euentura esse, Christus & Apostoli prædixerunt? Quæ ergo ratio vos cogit de scripturis dubitare, aut illarum testimonia scurriliter eludere? Hæc si impiji istis illis scribentibus proponantur, non habebunt quod respondeant, nisi quod nequicquã altercandis & cauillando impietatem suam magis prodent, quod Iudæis quoque accidisse scimus. Quia autem verbis istis alia quoque insunt obseruatu dignissima, de illis etiam aliquid est dicendum.

Et primò quidem euidentis habemus hoc loco innocentia Christi testimonium, quam omnibus committam fuisse oportet, quando hostes acerriimi nihil in illo deprehendere potuerunt, quod damnari mereretur. Et in hoc quidem ab hominibus omnibus distinguitur, qui cum omnes in peccato concipiuntur & nascantur, tale quid de seipsis dicere nullo modo possunt. Nos autem innocentia Christi sumus imprimis tenere oportet, qui duplex est. Primò enim euangelium nobis commendat, ne de ea doctrina dubitemus, cuius auctorem ne hostes quidem oculatissimi alicuius erroris aut vitij potuerunt conuincere. Deinde ad nostram redemptionis & salutis certitudinem facit. Quia enim tanta est Christi innocentia, potuit reus sufficiens esse pro peccatis nostris sacrificium, & eadem ne uos & uita nostra natura procul dubio sarcire poterit, ut damnationis periculum minimè metueri debeant, qui ipsi per fidem insiti sunt.

Deinde indigna Iesu Christi fors simul nobis consideranda venit, qui cum talis esset, maleuolorum tamen hostium calumnias effugere non potuit, quin mox Samaritanis & demoniacum dicerent, & tandem apud præsidem Pilatum regi per seditione affectati accusarent. Quid ergo miramur, si quid simile nobis præter omne meritum nostrum accidit? Passi sunt hæc olim propheta, quibus seditiones & prodiciones ab hostibus obiectas esse scimus. Quid Apostolis euenerit, Actorum liber prolixè docet. Veteres uero Christianos horrendis criminibus obrutos fuisse, præfati scriptores testantur, imprimis Tertullianus, qui homicidiorum, sacrilegiorum, incestuum, prodicionum, coniurationum, infanticidiorum & epularum abominabilium crimina inter gentes quasi publica Christianorum elogia fuisse scribit. Idem uero de his quidam accusatos, nunquam autem conuictos esse testatur. Quod ipsum nobis etiam sufficere debet, quando certum est, Deum suorum innocentiam asserere, & ferè apud poteros immortalis nominis gloria eos florere, qui cum in uitijs essent, omni criminum genere adobruantur. Soleat item, quod Christus nos beatos pronunciat, si nobis homines conuiciantur, & propter ipsam probra falsa in nos congerant.

Adhuc peculiarem considerationem meretur, quod Christus ait: Si autem ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Docet enim absq; omni contradictione credendum esse ueritati, neq; ulla ratione eos excusari, qui uera docentibus contradicere audent. Habebant enim multa Iudæi, quæ prætexerunt. Nimirum quod non publica sacerdotum auctoritate ordinatus esset, quod nouum doctrinae genus proferret, quod maiorum statutis & patrum traditionibus contraria doceret, quod nemo principum ipsi crederet, & quæcumq; alia huius generis homines uel impij uel superstitiosi comminuntur. At nihil horum satis auctoritatis habet ad excusandum eos, qui quod uerum esse sciunt, tamen amplecti dedignantur. Nam ex semetipsa auctoritatem habet ueritas, neque illi quicquam accedit ex eorum dignitate, qui eam uel prædicant uel reijciunt. Uiderunt hoc veteres, qui ueritatem nudam p. inxerunt, eo quod ueritate uel fucis minime opus habeat, quo commendetur. Obseruabis etiam, Christum hoc loco omnibus loqui, quibus graue uidetur eam doctrinam recipere, quam ueritatem esse intelligunt. Quales hodie passim inueniuntur, qui nos quidem uera docere aiunt de fidei iustificacione, Christo uero redemptore & mediatore, tota demique salutis ratione, simul uero doctrinam nostram admittere nolunt, & ne qua secundum hanc fiat ecclesiarum reformatio, omnibus modis reuolunt. Rationes uero, quibus nituntur, alias non habent, nisi quod ab hominum auctoritate pendunt, & negotium hoc omne ad eos pertinere arbitrantur, qui sibi ipsi summam in ecclesia potestatem propria temeritate & uulgi soliditate adiuri uendicant. At nos illis istud Christi obijcimus: Si ueritatem loquimur, quare non creditis nobis? An uero cum alijs turpiter errare & perire potius uultis, quam nobiscum per ueram salutis uiam ingredi? Quibus etiam illud adijcimus: Si cocus cocos dux fuerit, ambo cadunt in foueam, &c.

Restat disputationis huius conclusio, qua & sua probat Christus, & incredulitatis uel rebellionis Electorum non fuit aperit, atq; scelus eorum amplificat, ostendens, ipsis cum ipso Deo negotium esse, si ita doctrina sua propria.

Christus innocens, licet, non potest obrectatores effugere.

Veritati credendum absq; omni contradictione.

Electorum non sua propria.

ipsum reluctari pergant. Qui ex Deo est (inquit) verba Dei audit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Ex quibus verbis perspicuitatis causa argumētum ita formabit: Qui ex Deo verbum Dei audit. Vos Dei verbum non auditis: Ergo ex Deo non estis, sicq̄ verum esse videtur quod non Abrahami neq̄ Dei, sed diaboli filij sitis. Vbi obseruabis, ex Deo esse hic dici, quos alij lectos scriptura vocat. Traditur autem his verbis certa & infallibilis regula, qua homines discerni possunt. Omnes quidē ex Deo se prognatos esse clamāt, & veri Dei cultores videri volunt, & promiscue quidem electi reprobis conuersantur, simulq̄ vnā succrescunt, sicuti in xix̄ anōrū parabola Christus docet. At quādo Dei verbū predicatur, mox qui nam & quales singuli sint, videre licet. Nam qui ex Deo, id est, ex electorum numero sunt, ij etsi aliquandiu latuerint, tamen vbi temporis mutationis ipsorū adest, mox diuinitus tacti oculos atq̄ aures aperiant, noua veritatis luce delectantur. (vt Christus ait) pastoris sui vocem agnoscunt: sicuti in Pauli, Matthai, Lydia & ceteris exemplis apparet, qui subita conuersione testati sunt, se minimē ijs pares fuisse per omnia, cum quibus studia aliquandiu secuti sunt. Et illi quidem non externo tantum sensu verbum audiunt, sed pro Dei verbum esse agnoscunt, ideoq̄ audiunt, quia Dei verbum est, neq̄ vlla hominum auctoritate cūtur. Deinde solū illud audiunt, neq̄ hominū traditiones simul admittunt, quibus doctrina corrumpatur. Adhuc cum fructu audiunt, & hoc intra animos ipsorum receptum esse respiciunt, dum promissionibus quidem firmiter credunt, præceptis autem eius sancto & indefesso studio temperant. Alteri verò illi auditō Dei verbo, vel indignabundi fremunt, vel subdole terguntur, & cum optimi videntur, multa alia admisceri volunt, quibus eius veritas obscuratur. Et quidem certissima reproborū nota est, si in finem vsq̄ sic pergant, neq̄ institutionem admittant, & emendentur. Etsi enim vitæ sanctimonia fulgeant & operibus bonis mirifice ornati esse videantur, tamen ille fucus est, quando peccatū esse constat, quicquid non ex fide sit, quæ sine Deo nulla esse potest. At nos Dei bonitatis exoculari deest, qui etsi verbum suum non ab omnibus sciat, illud tamen promiscue omnibus proponit: vt electi quidem ex eo salutis promissæ occasione beant, reprobis verò non aliqua excusatio relinquatur, qua suam contumaciam & voluntariam rebellionem defendant. Horum itaq̄ consideratione excitari, audiamus boni illius pastoris vocem, ex immortalis verbi semine renati in filios Dei, regni eius celestis hereditatem adambulantibus eius unigenito, Iesu Christo, cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA LXXXI.

Responderunt ergo Iudæi, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honoro patrem meum: & vos ignominia afficitis me. Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet.

Datus Ioannes totam hanc Iesu Christi cum suis hostibus concertationē ita describit, vt quidē absolutissimum veri atq̄ fidelissimi doctoris exemplū, in istis verò impiorū hostilitatibus ruatus mores depingat, simulq̄ ostendat, quid præmij ab ingrato mundo expectent, quocumq̄ doctrinam fideliter tradendo Dei gloriam & publicam multorum salutem perhibere student. Et Christo quidem hucusque vidimus, quod omnia medici animarum officia fideliter præstitit. Vnde fideles & industrij corporum medici, non modò pharmaca salutaria adhibent, sed humores noxios expurgant, & quæcūq̄ alia vel morbum augere, vel valetudinē meliorem impedire possunt. Ita in præsentī Christus Dominus agit. Primò enim salutis doctrinam paucis comprehendendum præstitit, & se docuit veram & vnicā mundi lucem esse, qua sola mentes illuminet, & suos salutem celestis patriæ hereditatem deducat, eosq̄ demum libertate filiorum Dei si uirtutes ostendat, in eius doctrina constanter perseuerent. At doctrinam hanc plerique non admittunt, sed acriter malitiosè exagitant, idq̄ ea potissimum causa faciunt, quod maiorum & generis sui fiducia non existimant sibi aliquo vindice opus esse, cum ex Abrahamo progeniti & ex Iudæis sibi

quod filij sint. Eam ergo per suasionem nimis confidentem expurgare studet Dominus, & liberè illis edicit qui nam & quales sint, simulq; monet quales fieri oporteat, si germani Dei filij censerentur. Vbi multa audiuius, qua ad fidei & vite nostra institutionem faciunt. Sequitur modo, quam nihil apud incurabiles istos Christus profecerit, qui pertinaciter pergendo omnibus istis impiè abusi sunt, & quid porrò cum illis Dominus egerit. Vbi, quod initio diximus, in illius exemplo paret, quid nobis in hoc mundo expectandum sit, & quibus rationibus cum eius incurabili contumacia luctuari conueniat.

Responderunt enim Christo Iudæi: Nonne bene, id est, verè & rectè dicimus, quòd Samaritanus Iudæi Christum
et, & demoniū habes? Que verba sic pronuntiant, vt non nunc demū his conuictis illum petant, sed conuictis excipiunt.
orationi pondus addit, ita emphasim quoq; habet particula, NOS. Sic enim suam auctoritatē ostentant, & eam populi iudicio opponunt, qui de illo honorificentius sentiebat. Quasi diceret, Tu quidē ignobilis vulgi fauore & inconsiderato applausu ebrius tibi tantopere places, vt quicquid in buccā venit effusias. At non te fallat ista fiducia. Nos enim, qui rerum vsu & prudentia instructi sumus, iam dudū vidimus qui sis? Samaritanus nimirum ac prophanus populi sancti hostis, & deuotū mali demonis mancipium. Et de hoc quidē iam antea populum sepe admonuimus: Frustra tamen, quia tuis dolis decepti, hostilem & prophanum in te animū non potuerunt agnoscere. At cum iam non pudeat te in publico eos diaboli filios dicere, qui ex sanctissima patrum priscorum stirpe progeniti sunt, & quos cadere aeterno sibi obstrinxit Deus: satis iam decepta est tua nequitia, nec quisquam tam cæcus est, qui non videat te hostili in hanc gentem animo esse, neq; talia abs te dici aut fieri posse, nisi totum te diabolo iam pridem occupauisset. Duo ergo grauissima conuicta coniungunt: quorū primum est vulgi vsu quotidiano desumunt, quò magis prodant animi sui leuitatem. Quia enim Samaritani (vt Cap. 4. diximus) ex Assyria oriundi terram olim à patribus inhabitatam occuparunt, & cum sacris Iudæis gentilitios ritus miscuerant, adhuc multis vtrinq; iniurijs sese mutuo hæ gentes affecerant, adeo inuisum fuit apud Iudæos Samaritanorum nomen, vt si quem apostatam & prophanum religionis patrie illiusorem dicere vellent, Samaritanum vocarent. Et si verò petulantius nimis trivialis conuictio vrantur, qui viri graues volebant videri, certa tamen eius petulantia ratio illis constitit, quòd nimirum populo inuisum & publicè infamem reddere voluerunt. Quia verò singulari doctrine grauitas, insolitus item sermonis lepor & occulta spiritus sancti virtus, qua in auditorum animis sentiebat, ad hæc miraculorum splendor multos detinebat, vt contemnere vel odisse non possent eum, in quo hæc omnia videbant: non contenti hoc conuictio, alterum addunt, & demonio illum agitari aiunt, vt tam doctrine quàm operibus ipsius miraculosis fidem omnè derogent. Fuit huic sententia, quòd Matth. 9. scribitur. Cum enim hominem mutum & demoniacum, eieccto demonio, sanauisset, & turbæ cum admiratione dicerent: Nunquam ista visa sunt in Israele: mox vocati pharisæi cauillo exceperunt, dicentes: Per principem demoniorū eiecit demonia. Et rursum Cap. 12. cum cæcum mutumq; expulso maligno spiritu, saluum fecisset, & multi dicerent: Num hic est ille filius David? Pharisæi viderem responderunt: Hic non eiecit demonia, nisi presidio Beelzebub, principis demoniorum. Qui duo loci aperte docent, quo consilio hic quoque illum demoniū habere dixerint. Quòd si causam quæras, cur ita conuicti sint ei, qui populi studium atq; amorem nouis quædam beneficijs declarabat, & legis Dei obseruantissimus nihil vnquam faciebat, quo tanti sceleris suspitionem contra se excitare posset: non aliud dici poterit, quàm quòd ordinis pharisaici hypocrisis arguebat, et adiciones illorum supersticiosas damnabat, & publicè urgebat ecclesia totius & animi cultus reformationem. At quia horum illis meritò pudebat, astute nimis ex priuata causa publicam faciunt, quò plurium mentes aduersus illum concitent.

Obseruabimus autem in hoc exemplo, que sit ministrorum verbi Dei conditio sub impijs, qui ministrorum
suo errore & scelera tueri semel in animū induxerunt. Debebant illi ad Christi verba respondere, uerbi conditio
& vel suam innocentiam asserere, vel agnita sua culpa penitentiam meditari, & salutis consilium sub impijs
querere. At quia nec negare possunt quòd de illis Christus dixerat, neq; studia & mores suos in melius mutare volunt, conuictis rem agunt, quasi abundè se omni crimine purgarint, si illū falsis criminibus adobruant. Pasi sunt hoc ipsum olim propheta, sicuti illorum historie & Sermones restantur.

vos non audiu
bi: Qui ex De
verum esse
ic dici, quæ
ua homines
ri volunt, et
iorū parabola
videre licet.
n vbi tempus
lucē delectat
ia & eorum
cum quibus
audiunt, sed
num aut hor
tibus doctrin
um esse reij
indefesso
subdole terg
obscuretur.
em admittant
mari esse vid
que sine D
n ab omnib
missis occasi
& voluunt
pastoris voc
on ad amicus
ternum. Am
cimus nos
sefus: Ego
gnominia
quærat. S
describit, in
impiorū
e, quicquid
obere. Iudæi
r præfati. V
sed humores
m impedire
omprehensum
& suos scilicet
turos ostend
tant, sed ac
sui fiducia
sua federe sim

Accusabat illicitos Baalis cultus Elias, & à Deo Israëlitis destinatas pœnas prædicabat. Atque ab Achabo seditiosus regni turbator dicitur. Inuehebatur in publica Israëlitarum scelera Amos, & excidio mox secuturo vaticinabatur. Hunc verò mox apud Ieroboamum accusat Amasias Ieroboam & illius conciones seditiosum quid spirare, & proinde intolerabiles esse ait. Quid Ieremias accitior totius est, quam ut multis commemorari oporteat. Cum enim vrbe iam à Babylonensibus obsessa, & reuelatione suaderet, ut iudicio Dei sese patienter submitterent, & ira ingruere sibi faceret tolerabilius, procerum illum Babylonensium fauere dixerunt, & perfidia in patriam insimularunt. Similiter Apostolorum conditio post Christi in caelos ascensionem. Qui enim omnes gentes ad fidei vnitatem in Christo acquisitæ societate adducere studebant, non vno loco sibi in faciem exprobrari cœperunt. Hi qui totum orbem turbant, ad nos quoque venerunt. Hostes verò acerrimos atque eximios habuerunt, Iudæos, quorum saluti imprimis consultum volebant. Fuit eadem plane nostro tempore, enim veritatis lucem reducere, collapsam religionem instaurare student, & manifestos abusus & improbos personati antistites, quibus populi ignorantia quasi uersa est, hereticos, blasphemos, sacrilegos, & numerum corruptores, apostatas, Diuorum & imprimis Mariæ virginis hostes, Sacramentarios, & regnum affectatores, seditiosos, pacis turbatores, denique mortalium omnium flagitiosissimos, & peccatis atque Iudæis nocentiores esse clamant. Et cum istis inter Christianos turba versari, & multis eius sacra sua obire liceat, illis solis nihil respiciam tutum est, cum nec publica fide illis conuicta, & gentium iure publico defendantur. Quod si ijdem morum probitate commendentur, & decentium mûm valeant, hypocritas dicunt, qui malo damone agitati verba profundant, quibus in beatas mentes penetrant. Sunt hæc innumeris exemplis comprobata, & quotidie ista experientur, qui verum volumus. Debent autem isti in vetera exempla respicere, ne ceu insolita re offendantur, & rationibus seipsum consolari, quas mox Christi responsione audiemus. Cogunt præterea, & deinde ad ministrorum verbi sortem esse, sed idem ferè in republica ijs accidere, qui de cõmuni patria merentur, sicuti Moysi, Dauidis & Samuelis, in prophanis item historijs Cimonis, Nihilodis, Aristoclis, Camilli, Scipionum, Ciceronis & multorum aliorum exempla docent. Sed nec patrum militum ab hac sorte exempti sunt, quin ingratos & iniquissimos experiantur ex se prognatos, & domesticos suos, quando eos in officio continere student, ut ipsorum honori atque saluti prospiciant, & multum. Ea est infelicis mundi peruersitas, ut siue amicis moneas, siue hostili animo sua vitia, & vitibus exprobes, non aliud ab illis præter cõuitia referas. Est hoc ita vulgare, ut in pueris & mulculis exempla huius generis quotidie videre liceat: quod tolerabile poterat videri, nisi vitiis interdum & in publica auctoritate constituti, se ista lingua petulantia & animi impotentia paterentur. At meminerint omnes isti, nihil profici hac conuictandi libidine. Nam ut istis hinc Christi accusationem confirmant, & diaboli filios se esse reipsa probant: ita plerique conuicti, & uiuendo sese purgare volunt, latentem animi improbitatem produunt, ut omnibus manifestum, qui viri boni & graues putabantur. Deinde ijdem crimina sua augent, & scelera scelerius acculant, & ita Dei vindictam iram contra seipsum magis accendunt. Itaque præsentis hoc & similibus exemplis admoniti, admonitiones placide feramus, imò hostium quoque conuictis non irascimur, sed eius ex illis occasione sumpta, de vitiis nostris & eorum emendatione cogitemus, qua ipsi non agnouimus antea, & quæ amici quoque vel non obseruauerunt, vel ob nimium nostri amorem simularunt. Est hæc insignis utilitas, quam ex inimicis capi posse, olim gentium philosphi amiserunt: quod magis pudendum est, in Christianis hominibus tam effrenem atque immanem animi impotentiam conspici.

Impij conuicti
do nihil proficiunt.

Ceterum Christum istis respondentem audiamus. Poterat is meritis illis succedere, & in peccatis gerere crimen quod ipsi intentabant. Verè enim apostata & Samaritanis peiores, & peius, & grauisissimi hostes, ad hæc diaboli filij atque mancipia erant. Sed contentus eos de his uisus edocuisse, nunc amice & modeste agit: sic tamen ut & causam suam grauitate tueatur, & illis iudicij denuntiatione terreat. Sunt autem responsionis huius partes tres, ex quibus duas priores respiciemus, de tertia cras dicturi.

Christus crimē
sibi intentatum
purgat.

Prima crimen sibi intentatum à se repellit, paucis quidem verbis, sed quæ grauitatem præ se ferunt. Ego (inquit) demonium non habeo, sed honoro patrem meum. Vbi obseruandum,

cum aduersarij Samaritanū & demoniacum dixerint, ipse priori quasi dissimulato ad posterius so-
 lum responderet. Nimirum, quod veriusq; conuictij eade ratio & finis esset phariseis propositus, ad hęc
 quod omnibus abunde cōstaret, ipsum nec gente neq; studio aut moribus Samaritanū esse. Quem enim
 hic petulantem nimis Samaritanū vocarunt, alias per contemptū solebant Galilæū dicere, & eidem
 fratres sue cognatos viles & obscuros exprobrare. Deinde Samaritanorū cōmercia studiose deuota-
 bat, & discipulis praeceperat, ne ad illos predicatū abirent. Quod enim Cap. 4. audiuius, peculiare
 quoddā & extraordinariū factū fuit, ex quo minime debuit de omnibus ipsius studijs iudiciū fieri.
 Sed ipsos quoque Samaritanos suae innocentiae, quoad hanc causam, testes habere poterat: qui ipsum
 Hierosolymā proficiscentem interdum ex vrbibus suis solebant excludere, vt Lucas Cap. 9. scribit.
 Minime ergo opus erat crimen illud diluere, quod ipsius hostibus animi impotentia & lingua petu-
 lantia, nō aliqua ratio probabilis extorserat. Quo exemplo docemur, in diluendis criminibus mode-
 stia simul et prudentia nos vti debere: ne dum paria aut etiā grauiora regerimus, eorū similes simus,
 quibus cum nobis res est: aut dum ad omnia respondemus, nouis rixis materiae praebeamus, & conten-
 tiosi dicamur, quando nulli veritatis defensores videri volumus. Adhuc non verbis nudis, sed rationibus
 agendum est in ijs, quae excusatione opus habent, ne insolenter & imperiose nimis nostra rueri pute-
 mur. Ideo hic quoque Christus non modo negat se demonium habere, sed hoc ipsum ratione euidenti à
 contrarij desumpta, probat. Honoro (inquit) patrem meum. Argumentum ita formari potest: Qui
 demonio agitatur, Deum non honorant, sed contumelia afficiunt. Ego Deum patrem meum honoro.
 Ergo non habeo demonium. Maior ex eo notissima est, quod diabolus iam inde ab initio Dei gloriae
 sese hostiliter opposuit. Vt enim hanc obscuraret, primos parentes ad Dei imaginē conditos seduxit,
 nam aliam ob causam omnis generis errores, superstitiones, nefarios cultus & scelera atrocita in mun-
 dum inuexit, quam vt sua mancipia fiant, qui vni & soli Deo consecrati esse debebant. Quoad mino-
 rem, iace clarius est, Christum non alium suorum operum & doctrinae finem habuisse sibi propositum,
 quam vt Dei patris gloriam prouerberet, & ex diaboli seruitio liberatos veri Dei cultores faceret.
 Itaq; abunde satis confutatum est crimen, quo Christum pharisei diffamare conati sunt.

Quid in diluen-
dis criminibus
obseruari de-
beat.

Hic autem primo obseruemus, quo argumento nos quoque, probemus non malo spiritu agitari, sed
 bono & sancto spiritu duci, quem necessario requiri in ijs, qui Christi esse volunt, Paulus docet. Eo
 nimirum, si Deum vere honoremus. Quia enim in hunc finem homo conditus est (quod olim poetae
 & philosophi viderunt) quomodo vel suae conditionis memor, vel aliqua spiritus Dei scintilla pradi-
 tus esse dicitur, quem nisi sua gloriae diuinae cura sollicitum habet, sed cum prophano Dei contemptu o-
 mnia sua facit? Admonet nos de hoc non obscure Christus, quando hunc nostrorum operum finem esse
 iubet, vt his vix alijs quoque Deum patrem nostrum glorificare discant, qui ab eius cognitione prius
 alieni erant. Docet idem orationis Dominicae ordo, inter cuius petitiones prima est, qua Dei patris no-
 men sanctificari, id est, in nobis & per nos glorificari & celebrari petimus. Est enim haec frugi filiorū
 nota certissima, si in hoc totis animis intenti sint, ne quid ignominiae ex ipsorum vita & moribus ad
 patrem redeat. Quare nimis manifestum est, nequaquam filiorum Dei loco habendos esse eos, qui
 vti scelerum licentia & moribus corruptissimis Dei nomen prophanant, vel illius gloriam in crea-
 turas, imo in manuum suarū opera, imagines nimirum ligneas, lapideas, figulinas, aut etiam argen-
 teas sive aureas transferunt. Nec enim illi cum Christo dicere possunt: Nos demonium non habemus,
 sed honoramus Deum patrem nostrum. Sed e contra de illis dici potest, quod malo spiritu ducantur,
 cum Deum patrem publica contumelia afficiant.

Quo argumēto
bonus spiritus
dignosci queat.

Obseruadimus praeterea, quomodo patrem suum Christus honorauerit, vt quid nos facere deceat,
 intelligamus. Hic autē non modo doctrina & opera eius miraculosa consideranda veniunt, mores
 item incorrupti & totius vitae inculpata integritas: verum etiā quod in hac causa potissimum fecit,
 Nimirum quod hominibus mendacibus & sanguinarijs filiorum Dei titulum eripuit, & diaboli fi-
 lios esse omnibus ostendit, qui sub Dei nomine populi seductores erant, & in ecclesia iniustam atq; im-
 piam tyrannidem exercebant. Est hoc imprimis factū necessarium, & vix alia re Dei gloria verius
 & rectius asseritur. Finge enim impostore aliquem sub magni alicuius & illustris viri nomine hinc
 inde regari, seq; artibus & dolis in eorum amicitiam insinuare, quos illi amicos esse nouit, & ab il-
 lis pecuniam emungere, quam turpiter dilapidet: Annon viri huius gloriam & honorem pra omni-

Quomodo
Christus patrem
honorauerit.

bus alijs afferere dicitur, qui impostore illum detexerit, ne quem deinceps fallat & nobilitatem militiam ementio nobilitatis titulo diffamet? Eadem prorsus ratio est quoad Deum. Quia enim simul occurrunt, qui sub huius nomine impiè & sceleratè viuunt, & insuper veritatis doctrinam rumpunt, superstitiones inuehunt, quibus rude vulgus, & cū hoc frequenter nobiles & principes ros à Deo vero abstrahunt, & insuper fortunis suis magna ex parte spoliant: Dei gloria magis vindicari, neq. illi cultus aliquis gratior exhiberi poterit, quam si isti arguantur, ut falsis illis cauere discat, qui prius miserè decepti errarunt. Hanc ob causam olim propheta cū impostores & falsis sacerdotibus bellū & implacabile gesserūt. Ideo Christus quoq. in scribas & phariseos tanto impetu passim inuehitur. Et huius exemplū secuti Apostoli, non eos modo oppugnant, qui ipsi viuentibus ecclesijs sub Dei nomine turbabant, sed ex spiritus reuelatione eos quoq. detestantur, quos nouissimis temporibus idē facturos esse prouidebant. Nemo igitur hoc nobis vitio hodie, quādo Papas, Episcopos, Monachos & alios huius ordinis impostores accusamus. Exigunt publica salus, & Dei gloria, quæ inter homines locum habere nequit, nisi illorum artes & dolosus patefiant. Et qui hos patienter ferre, vel etiam in pretio & honore habere possunt, ne illi amore non magno teneri, neq. de eius gloria multum sollicitos esse, nō obscure testantur. Memoretur contra ipsos quoq. patris sui gloriam vindicaturū esse, quantumuis nunc sibi placeant, & suo tempore favore, autoritate & potentia defendantur. Vide 2. Pet. 2. &c.

Christus hostes
iniuriarum ac-
cusat.
Prou. 10.
1. Pet. 4.

Sequitur secunda responsionis pars, qua illos iniuriarū accusans, dicit: Vos ignominia affligite me. Quo loco simplex illa verborum breuitas obseruanda est, qua Christus vitatur. Ea enim dicitur leue peccatum esse, hominem innocentem falsis criminibus grauari & ignominia afficere. Ita enim in charitatem peccatur, quæ (vt ex Solomone Petrus annotauit) proximi peccata obregentur, & in charitatem abest, vt quenquam falsis criminibus infamare cupiat. Quod vim diligenter expendimus, qui ex obreclationibus & calumnijs voluptatem & laudem venantur. Ne tamen Christus faciendo ambitiosus putetur & impatiens iniuriarum, mox subiicit: Ego non quero meam gloriam, qui querat, & iudicet. Quasi diceret: Parum curo, qualis vobis aut vestri similibus videtur, mea gloria neq. ex vestro neq. aliorum arbitrio dependet, sed ex æterno Dei patris conspectu, qui illam violare ausi fuerint. Vbi rursum Christi exemplo admonemur, eos se modo exorsos esse, qui illam infamia notari, qui Dei gloria ex animo querunt. Ego (inquit Christus) honore patris & vos ignominia me afficitis. Quod si hoc illi contigit, quid de nobis speremus, qui est nullis nobis obnoxij simus, multis tamen alijs rationib. hominū odia in nos possumus prouocare? At si aliud accedat, solum gloria Dei studiū sufficit, quando mundus hic nihil minus quam istam ferre solet. Quō Paulus respexisse videtur, quādo ait: Si hominibus placere, Dei seruis non essem. Quod merito nobis suspecti esse debent ecclesiarum ministri, quos hominibus vel palam impijs vel in rebus placere, & apud falsos presules in honore ac pretio esse videmus. Commendantur fræ illis destituta, beneficentia, liberalitate & comitate. At quid horū Christo defuit? Quis illo modestior, erga quosuis benignior & ad beneficentiam propensior? Quia tamen Dei gloria vnicè querentibus & phariseis atq. sacerdotibus probari non potuit, qui qualescunq. fuerint, nostris illis multo meliores fuerunt. Aliud ergo quid isti habeant oportet, quo fauorem hunc merentur, & vel casu sumunt, vel turpiter blandiendo puluillos consuunt, quibus patres isti reuerendissimi suauiter inueniuntur, qui sub religionis prætextu medium Deo vnguem ostendunt.

Quid faciendū
quando nos mū-
dus ignominia
afficit.

Docet autem simul exemplo suo Christus, quid nos facere conueniat, quando propter patris gloria Dei studiū nos mundus contumelijs & iniurijs afficit. Licet quidem impijs Dei iudicari minitari, ne se extra omnem culpam esse arbitrentur. Interim patienter feramus quod contumeliam patitur, & rem omnem Deo committamus, qui cum iustus iudex sit, suorum causam non pretertere: sed suo tempore & hostium insolentiam dignis penis coercet, & suos præmij atq. honoris munera nunquam perituris. Eius enim promissio est: Honorantes me honorabo, 1. Sam. 2. Et hoc infinitis exemplis confirmatam esse scimus: inter quæ cum primis memorabilia sunt, quæ de Dauid, Daniele eiusq. socijs, Hestera & Mardocheo, Nehemia & similibus in sacra historia

ponuntur. Quibus Constantinum, Iouinianum & Valentinianum addere licet, qui cum ob fidem Christianam & veri Dei cultū tyrannis exosi essent, tandem ad Imperatorie maiestatis fastigium ascenderunt. Et huius generis multa in omnibus propē nationibus nostro seculo vidimus. Neq; nos eorum exempla terreant, qui diram & infamem mortem pro Christi gloria obierunt olim, & hodie obire coguntur. Nam horum quoq; memoriam Deus apud posteros honorificā conseruat, & eosdem immortalis glorie in cælis heredes facit. Discant ergo singuli, Dei gloriam summo studio sectari, in mundo ignominiam & crucem patienter ferre, neq; diffidere Deo, qui coronam iustitiæ omnibus præparauit, qui illustrem aduentum filij sui Iesu Christi diligunt: cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum, Amen.

H O M I L I A LXXXII.

Amen amen dico vobis, si quis sermonē meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmonium habes. Abrahā mortuus est & propheta: & tu dicis, Si quis sermonē meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum? Num tu maior es patre illo nostro Abraham, qui mortuus est: & propheta mortui sunt. Quem tu teipsum facis?

Quamuis Dominus noster Iesus Christus atrocibus conuictijs à Iudæis laceſſitus sit, quando illum Samaritanum, id est apostatam à fide & populi Dei hostem esse, imò dæmonium habere dixerunt, nulla tamen in eos conuicta ille regeat, neq; durius & pro meritis ipsorum eos increpat: sed causam suam sic agit, ut illum de ipsorum salute potius, quam priuata gloria sollicitum fuisse appareat. Vidimus hoc nuper in duabus sue responsionis partibus, quibus suam innocentiam argumento infallibili tænet, & simul Deum vindicæ illis ob oculos statuit, ut diuini iudicij consideratione terri de penitentia cogitent, & non negligant oblatam sibi salutis occasionem. Euidentiùs tamen sua benignitatis argumentum tertia huius responsionis parte proponitur, quam modo audiemus. Quia enim in tota auditorum turba aliqui (ut supra vidimus) iam crediderant, aliqui uerò non ab omni pietatis sensu alieni, ad fidem aliquando poterant adduci, redire tandem ad doctrinā, unde illum digredi cogent aduersarij, & totam ueræ fidei arg. salutis humane rationem, amplissima & consolationis plena promissione confirmatam proponit: nec quò minus id faciat, aduersariorum improbitate absterretur, quos inde nouam calumniandi occasionem arrepturos esse sciebat. Ut autē cōmune omnibus sue doctrine professoribus Christiana mansuetudinis exemplū proponit: ita ecclesiarum & uerbi ministris regulam tradit, quam inter docendum sequantur. Quia enim rete illud euangelii cum omnis generis pisces tam bonos quàm malos attrahit, & ideo in externa ecclesiæ societate boni, mali, multi item medij reperiuntur: ea doctrine moderatione ministros uti conuenit, ut mali quidē arguantur, interim uerò non fraudentur institutione & consolatione, qui uel iam uerè pii sunt, uel diligenti cura & studio lucriferi possunt. Obseruarunt hanc rationē olim propheta diligenter, ut in illorum sermonibus est uidere: & horum exemplum, uel Christi potius, apostolos quoq; secutos esse, quia uel gratie solius predicatione impios magis indurant, & euangelium illis deridendū propinat: uel spūalis comminationibus & horribili iudiciorum Dei denuntiatione afflictas piorum conscientias in desperationis præcipitium adducunt.

Ceterum audiamus Christum loquentem: Amen amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Est autem uerborum istorum usus duplex. Primò ad eorum confirmationem faciunt, quæ antea dixit. Docent enim, nihil sibi cum diabolo comercij esse posse, cum eius doctrine author & præco sit, quæ uitam æternam propinat, & morte liberat, cum longè aliud sit diaboli studiū, qui hoc unum querit, ut tam corpore quàm anima perdat homines, & ideo humida & leo rugiens dicitur. Deinde totum salutis nostræ negotium hac uerba comprehendunt, & grauem habent exhortationē, ut qui uerbum salutis semel amplexi sunt, illud constanter seruent.

neq; se ab illo dimoueri patientur. Est itaq; sententia hæc vna ex nobilissimis totius scripture, quæ omnibus notissimas esse, & in frequenti omnium meditatione versari oportet. Ideo cum gratia ueracitate illam proponit. Nam qui ipsissima est veritas, & cuius uerbis simpliciter credere non debet, iurandum quasi interponit, quando ait: Amen amen dico uobis. Quod vnum nos ad hoc debet. Et diligenter consideratione excitare debet. Cum enim iurandi leuitate ipse prohibeat, & ab omni leuitate semper alienissimus fuerit, magnū & graue quid sit oportet, cuius causa iurare debet. Vt uero hoc propter nos facit, & hoc facto ardens nostræ salutis studium testatur: ita nos debet impietatis & contumacia conuincimus, si iurante illo uel non credamus eius dictis, uel eade obtemperare negligamus. Deinde ad huius dicti commendationem istud etiam facit, quod non temere illius re natum est, sed pronuntiatum in graui disputatione, quæ illi cum astutissimis & acerrimis hominibus intercessit, quos vndiq; calumniandi occasionem captare sciebat. Nihil ergo hic superuacuum aut temerarium dicere uoluit. Ad hæc vniuersaliter loquitur, nec aliquem mortaliū, cuius loci aut ordinis, excludit. Ad omnes ergo ista doctrina & promissio pertinet, imò omnibus obtemperare necessaria est, cum salutis viam vnicam esse constet, quam omnes ingredi debet, quicunq; ad salutem uenire cupiunt. Vt ergo rectius intelligamus quod dicitur, singulas huius sententiæ partes uideamus.

Sermo Christi
quis?

Occurrit hic primum, quis ille sermo Christi sit, quem tantopere nobis commendat. Is noster cuius doctorem & præconem Deus pater esse uoluit. Est autē is euangelij sermo, quo docetur, Iesum hunc esse Christum seu Messiam, id est, promissum humani generis redemptorem, Sacerdotem regem nostrum, qui destructo diaboli regno, miseros nos ex eius tyrannide vindicaturus, & subacta patri noxa nos cum Deo patre reconciliauerit, ut pro filijs & hereditibus agnoscat eos, qui prius ad alienati erant. Hic (inquam) sermo ille est, quem Christus prædicare debuit, sicuti apud Iherosolimam testatur his uerbis: Spiritus Domini Dei super me est, & quod unxit me Dominus, & misit me, ut nunciem mansuetis, ut obligem vulnera corde contritorum, ut proclamem captiuos liberatos, uincis aperitionem, & cæcis uisum, ut proclamem annum beneplaciti Domini, &c. Et apud Lucam Capernaui ipsū apud se retinere uolentibus responder: Certè etiā alijs uerbis oportet me euangelizare regnū Dei: nam in hoc missus sum. Debet igitur locus hic de euangelij uerbo intelligi, quod uniuersa salutis ratio in uo Iesu Christo monstratur, & damnantur, qui illud amplecti uolunt, quia de hoc agit Christus, non obscure docet nullam aliam salutis doctrinam exire, quam quæ euangelio per ipsum prædicato continetur. Conueniunt cum his, quæ Marci ultimo dicuntur: Ite in uniuersum, prædicare euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Quod cum de nullo alio doctrinæ genere dicatur, constat impostores esse nequissimos, qui aliam salutis rationem monstrant, quam quæ per euangelium in uo Iesu Christo monstratur. Rectè igitur Iohannes dicitur: Etia si nos aut Angelus è caelo euangelizet uobis præter id quod euangelizatum est uobis, anathema sit, &c. Gal. 1. Sunt hæc obseruanda aduersus eos, qui in Philosphorū & Scholasticorum scriptis salutem quaerunt, aut Concilia & patres nobis obtrudunt. Solum Christus uerbum æternæ habet, ut Petrus uerè confessus est. Hunc ergo solum audiant, quicunq; seruari uolent.

Sermo Christi
seruari debet.

Deinde quid fieri uelit Christus, uideamus. Si quis seruat (inquit) sermonem meum. Non dicit: Si quis audit, legit, scribit, canit, murmurat, aut descriptum in libris eleganter exornatum uerget. Nam etsi euangelium audire & legere pietatis uerè officia & nobis præstitum necesse est, tamen ad salutem non sufficiunt, quando hæc etiam hypocrite & interdum impij omnia dicuntur, aut sacrorū contemptores faciunt. Itaque ut sermonem suum seruemus monet Dominus, quæ per hæc omnia nobis cõmendat, & simul de ijs nos edocet, sine quibus ista nihil profunt. Nam si uemus illius sermonem, necesse fuerit eum prius audire uel legere, ut intra animos nostros recipiamus. Id uerò sine fide fieri non potest, quæ sola Dei uerbo in animis locum parat, & uero illius fructus accendit. Vbi autem seruat uerbum hoc, ibi non otiosum delicescit, sed quia uinum est & fructus fert, ex quo agnoscatur, dum hominem totum immutat, in se suam quasi naturam inuenit. Ita mysterium hoc ipse Christus Luc. 8. in seminatore & seminis parabola exponit. Quod in bonam terram cecidit semen, ij sunt, qui in corde honesto & bono audium sermonem accipiunt, & fructum afferunt per patientiam, Vbi uerbum quidem audiri uult, sed ad illud audientiam cor afferre iubet honestum & bonum, id est, cupidum discendi & ad pietatem propensum.

immedi esse monet, ne vel obrepentes nobis pravi affectus aut impiorum illusorum sermones semen illud auferant, vel spine huius seculi illud suffocet, vel in animis pracocibus & no serio pietatis sensu affectis intermoriatur. Praterea patientia opus esse ait, qua desideriorum carnalium aestus & vndam ex hoc semine renati, ipsi vni fidimus, & fide hac animari sancte & inculpare viuimus, caelestia sciamur, charitati studemus, sic deniq; omnia nostra insituiimus, vt in nobis Deus pater glorificetur. Haec igitur omnia Christus seruandi verbo comprehendit. Vnde colligimus, euangelium nihil prodesse hypocritis iustitiaris, qui est aliquas eius partes, vel etiam totum audiant, non tamen illi credunt, sed salutis fiduciam in suis figmentis & suorum operum meritis collocata habent. Sed nec illi ex eo salutis fructum percipiunt, qui eius praecepta scurriliter contemnunt, & pantere nescij in sceleribus suis concumaciter pergunt. Multo minus salutis in Christo cofortes erunt, qui se publicos euangelij eius hostes praebeant. Si enim ad eos ista promissio restringitur, qui euangelium seruant, quomodo illius capaces esse poterunt, qui illud ne admittere quidem dignantur?

Tertio huius studij effectum sive fructum eximium pollicetur, dicens: Mortem non videbit in aeternum, id est, non morietur vnquam, sed (vt alias loquitur) vitam habet aeternam. Voluit autem in praesenti mortis mentione facere, vt periculi metum excutiat, qui ferè salutis dubios & incertos reddat. Est autem duplex mortis genus. Alterum corporis solius, quam anima & corporis separatio nem dicitur. Alterum totius hominis quoad corpus & animam: non quod ista aboleantur, sed quod a vite beata cofortio exclusa aeternis cruciatibus puniuntur. De hac morte in praesenti loquitur Christus, & huius immunes plane fore promittit eos, qui sermone eius seruauerint. Ratio huius promissionis est, quod fides in Christum a peccati liberat, vel iustificat, vt apostoli loquuntur. At quia aculeus mortis peccatum est, vtiq; hoc sublato, illa nos amplius letaliter vulnerare non potest. Quoad enim corporis mortem, ea quidem nobis subeunda est, vt corruptae carnis molem exuamus: eadem vero Christi beneficio non amplius peccati poena, sed ex hac vita misera & lachrymarum valle in patriam caelestem transitus est, in quam anima mox recipiuntur, quam primum in vera fide hinc migrauerint. Corpus vero non tam moritur quam obdormit, vt olim in magno illo die Domini immortale & incorruptibile atq; aeterna caelestiq; gloria capax resurgat. Nihil ergo maius & salutaris polliceri poterat Christus, quam quod mortem no visuros dicit, qui sermone ipsius seruauerint. Haec enim promissio mortis consideratione nobis incundissimam reddit, quam vt necessariò omnes subire cogimur, ita eam carnis miserè metuit, aded vt eius metus ipsa morte ferè grauior sit & miserior. Fortes ergo nos reddit & intrepidus ista promissio aduersus omnes tyrannoru & persecutorum minas, qui vt animi sui libidinem in nobis ex cruciandis expleant, nihil aliud tamen quam in corpus furere possunt, a salute vero aeterna aded non excludere possunt, vt huius potius nos cofortes reddant, dum vitam hanc miseram cum aeterna & caelesti commutare cogunt. Eadem quoq; in morbis, egestate, fame, exilio & quouis alio afflictionum genere efficacissime consolatur. Cur enim ista nobis intolerabilia videantur, qui remunerationem tam liberalem & cum sempiterna felicitate coniuncta in Christum preparata esse scimus? Horum cognitio certè Martyres olim mouit, vt quæuis supplicia potius subire, quam a Christo & euangelio eius deficere voluerint. Quorum exempla nos imitari conuenit, ne dum vite huic mox perituræ parcimus, aeterna faciamus iacturam. Vbi multum proderit inguere aeterna huius sententia meditatio. Quisquis enim eam animo suo verè perceperit, ne ille thesaurum inuenit longè preciosissimum, seq; aduersus omnem fortunam instructu & armatu esse experietur. Et est hoc praclarum bonitatis Christi argumentu, quod de tantis mysterijs concionari & se Messiam verum manifestare dignatus est inter eos, quos in eius mortem animis insensissimis conuertauit, se non repudiat. Vt eadem etiam hodie, quod magis nos aduigilare decet, ne illam contemnendo nobis ipsi perditionis auctores simus. Potest enim conuerri hac Christi sententia, neq; minus vera erit, si ita pronuntietur. Amen amen dico vobis, quisquis non seruauerit meum sermonem, vitam non videbit in aeternu. Et de hoc ipse nos admonet Marci vlt. dices: Qui non crediderit, condemnabitur.

Sed Iudeos audiamus, in quorum responsione rursum apparebit, quæ doctrina huius fors sit inter homines carni & mundo deditos. Debebat sanè vel diuini iudicij denuntiatione commoueri, eum in omnibus eius factis virtutem diuinam elucere viderent, aut praemij amplissimi & salutis promissa quærent.

Sermonis Christi fructus.

Iudei uerba Christi detor-

scribitur, quod cum gratia... iter credere nos... nos ad hunc... hibear, & ob... iurare de qua... rit a nos de... is, vel eade... non temere... & acerrima... ic superuacua... alium, cuius... omnibus ob... uicung, ad... partes vider... endat. Is numer... quo doceret... Sacerdotem... is, & sublat... eros, qui pr... i apud Iuda... inus, & missi... aptius libert... r. Et apud Lau... oportet me... verbo intelli... amplecti volu... are, quam qu... dicuntur: Ite... fuerit, alia... nos, qui aliam... Regis regum... angelis annu... horu & st... hristus veru... eruari voluit... meum. Non... er exornati... stitu neq;... ij omnia dicit... minus, quo &... sunt. Nam... nostras recipi... ero illius... a vnum est &... quasi natus... sola exponit... um sermonem... ad illud dicit... dem sum. Deinde...

spe excitari, ut quod ab illo dicebatur diligentius expenderent. Sed nulla horum omnium ratione bita, eius verba scurriliter detorqueant, & hoc unum querunt, ut & mendacii suspectum & vulgum ui sum reddant. Est hoc proprium reprobis, quod neg, minus terrentur, neg, promissis trabuntur. Cuius concumacia causa est, quod lusum iocumq, putant, quicquid in scripturis de Deo seclerum re & de futura vitæ premijs aut pœnis dicitur. Et sanè singula istorum verba impudentem concumaciam declarant. Primo enim aiunt: Nunc cognouimus, id est, certo & infallibili iudicio tam per tum habemus, quod demoniū habes. Repetunt ergo crimen, quod ille rationibus grauius futauerat, & in eo impiorum mores egregie referunt, qui Dei verbis adeo non mouentur, ut et nouas calumniandi aut conuiciandi occasiones arripiant. Quid, quod seipsos accusant hæc dicunt? Si enim nunc demum cognouerunt Christum demonio vri, cur illud prius tam audacter de illis marunt? Sic suo iudicio sese produnt hypocritæ, dum sanctissimi & innocensissimi haberi volent. quo argumento hoc nunc cognouerūt, quod tam constanter asserunt? Abraham (inquunt) mortuus est, & propheta: & tu dicis, Si quis sermonem meum serauerit, non gustabit mortem in æternam. Argumentū tale est: Quisquis seipsum Abrahamo & prophetis præstantiorem facit, demonium habet: quia sine diaboli suggestione tanta insolentia in hominis mentem cadere non potest. Tu prius Abrahamo & prophetis omnibus longè præfers. Ergo demoniū habes, ex cuius instinctu tuus & loqueris. Minorem eo probant, quod non mortuos dicat eos, qui eius sermonem seruauerunt. Abrahamum & prophetas mortuos esse omnes sciant, quàmuis electa gratia & gloria Deo serauerint. Vtq, crimen hoc magis amplificent, nō sine indignatione addunt: Num tu maior es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est? & propheta mortui sunt. Quem tu teipsum facis? Quærent: que hæc tua est insolentia, ut non contentus nos contempsisse, simul etiam sanctissimos patris nostri & progenitores & Dei interpretes, prophetas, contumelia ista afficias? Erant ista hæc dura auditu rudi vulgo, qui omnem genis sue gloriā ex patribus pendere arbitrabantur. At ista ista diligētius excutias, illos multiuariam errauisse patebit. Primo in maiori fallunt, quod in genere pronunciant, eos demonio duci & regi, qui Abrahamo & prophetis præstantiores ducunt. Nam etsi illi omnes eximij Dei serui fuerint, non tamen illis certo constabat, neminem horum præstantiorem fore. Imò exrabant prophetia de Messia & eius regno, cuius ciuibus & regibus id spiritus sancti gratia promittebatur, quàm veteris testamenti hominibus obigerit. Nunc imprudenter istud pro confesso statuunt, cum in Christo & discipulis ipsius quotidie multa & quibus illi Abrahamum & prophetas longè superabant. Secundo dum Abrahamum & prophetas inconsideratè nimis Christo præferunt, non in hunc modum, sed in illos etiam cōtumulosi sunt. Eorum enim nomine & autoritate aduersus eum abutuntur, in quo vno illi omnem salutis spem collocarunt, ut paulo post de Abrahamo Christus testabitur. Præterea turpis impudentia est, quod Abrahamum & prophetas in disputationis theatrum producere audent, cum hos quidem à patre & spiritu crudeliter & iniuste occisos esse scirent, ab illius autem ingenio & moribus se turpiter degenere paulo ante audiuissent, neq, illud negare possent. Accedit his manifesta calumnia. Quod enim Christus de vita & morte æterna dixerat, illi violenter de vita huius seculi & morte corporis expulsi, quasi hanc euasuros dixerit eos, qui sermonem eius seruant. Et eo vsq, abripiuntur calumnia, ut dicat, ut absq, illo discrimine Abrahamū & prophetas mortuos dicant, quos tamē quoad vitam & mortem, nō debebant ignorare, cum scriptura illos obdormiuisse & ad patres suos collectos esse dicit, frequenter occurrat locutio, qua Deus se Abrahami, Isaac & Iacobi Deum esse professus, & Christus animarum immortalitatem simul atq, corporum resurrectionem aduersus Sadducæos & pharisæis asserit. Iniquitatis verò manifeste argumentum est, quod arrogantis ambitione in simulant, in quo extrema humilitatis exemplum relucebat: & hoc quidem ipsi facientes, & prophetis omnibus sese palam præferebant, cum doctrinam verbi Dei ab illis traditam permutarent, partim abolerent, & cum hostiliter persequerentur, cui omnes isti consensu & monium tulerant. Hæc (inquam) & alia multa huius generis latent sub istorū verbis, quibus

Ut nostri aduersum obruere voluerunt.
Sarij iudeos imitentur.

Exprimuntur in his euidētissimè eorum mores, qui hodie Christi doctrinā oppugnant.

Et hi mox demoniacos dicere solent omnes eos, quos superstitionibus, quibus assueverunt, adversari vident: & ne causam priuatam agere videantur, patres adducunt, quasi nefas sit aliquid vel cogitare quod sanctius & perfectius ea religione putetur esse, quam illi secuti sunt. Neq; hoc contenti, insuper sanctos calites adducunt, & sub horum nomine Christi gloriam atque meritum obscurant, dum illorum satisfactioibus & meritis fidendum esse clamant, & eos nobis coram Deo Mediatores & intercessores fingunt. Est hac horribilis confusio totius salutis nostrae, neque alia Diuisi contumelia sive iniuria maior fieri poterat, quam quod illorum nomine homines supersticiosi abutuntur, ut suum Christo honorem derogent, pro quo illi sanguinem & vitam suam profuderunt. Neq; pudet istos sanctorum nominibus iridem gloriari, cum interea fidem & doctrinam eorum haesim dicant, & huius sectatores ferro atque igne persequantur. Praeterea cum sanctissimi videri velint, Dei verba scurriliter rident & in sensus alienos violenter detorqueunt. Et ut isti Abrahamum atq; prophetas omnes mortuos esse clamant, neque aliam vitam norunt, quam quae hic in carne vivitur: Ita hodie inter istos voces Epicurea & Sardanapalica audiuntur, quibus animarum immortalitas & corporum resurrectionis in dubium vocatur.

Denique nobis intentant crimina, quae in neminem verius quam in ipsos competunt, dum nos sanctorum hostes, ecclesia turbatores, sectarios, seduciosos & honorum operum inimicos esse vociferantur: cum ipsi interea sanctorum libros exurgant, ecclesiam hostiliter evertant, sectas quotidie novas invehant, disciplinam omnem rejiciant, & in ipsos Reges atq; Imperatores omne sibi ius atq; imperium vendicant. Et nos eorum meminisse decet, quae Christo acciderunt, quod minus offendamur, quasi hoc quid novum sit & insolens. Feramus autem patienter omnia, neq; a doctrina Christi Iesu nos abduci patiamur, ut olim cum illo in caelis vivere & regnare liceat: Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in aeternum. Amen.

H O M I L I A LXXXIII.

Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Pater ille meus is est, qui glorificat me: quem uos dicitis Deum vestrum esse, & non nouistis eum. Ego autem noui eum: & si dixero, quod non nouerim eum, ero similis uestrum, mendax: sed noui eum, & sermonem eius seruo.

Postquam seruator noster, Iesus Christus, aduersarijs suis, qui ipsum Samaritanum esse & malo demonio duci dixerant, grauiter respondit, & intentata sibi criminationibus firmissimis conuictus, postrema suae responsionis parte ad eos redit, qui iam aliqua verae fidei principia habebant, ut eos amplius confirmet, doctrinae suae summam & omnem nostrae salutis rationem paucis & dilucidis comprehensam proponit, docens, eos demum ex morte liberatum iri, ut aeternum uiuant, qui sermonem eius seruauerint. Quod autem ille ad suorum confirmationem, adeoque communem omnium instructionem dixit, hoc ita accipiunt aduersarij, ut ex eo nouam calumniandi occasionem uenturam eum reuera constare aiunt, quod & Samaritanus sit, & maligno diaboli spiritu agatur, quando ei insolentia progredi audeat, ut seipsum Abrahamo, sanctissimo gentis ipsorum progenitori, & prophetis simul omnibus longe praeferat, quos mortem iam olim obisse constet, ipse autem suum sermone seruauit vitam aeternam polliceatur. Ita uero suam improbitatem produnt, quando eius uerba improbe inuertunt, & eum ambitionis accusant, in cuius uita & actionibus omnibus extremae humilitatis exemplum apparebat. Describuntur autem haec, quod minus offendamur, si quid huiusmodi nobis etiam accidit: respiciamus autem in Christi exemplum, quo abunde docemur, quid nos tunc facere conueniat. Et hic imprimis pertinet locus hic, quem modo recitauimus. Respondet enim Dominus tam impudenti calumnie: & primo quidem excusat ambitionis crimen, quo ipsum grauabant. Deinde hoc ipsum in illos regerit, simulq; alienos esse docet a uera Dei cognitione, qua insolentissimè gloriabantur. Tertio rationem reddit suae gloriationis, quam in Deo patre suo habebat. Postremo Abrahamum rursus in medium adducit, ut & huius degeneres filios esse ostendat, & se illo praestantorem esse euincat, adeoque totam fidei & doctrinae suae causam nouitatis suspicione liberet.

Ambitionis cri-
men excusat.

Quoad primum, sic ait: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus est qui glorificat me. Sensus est, se alienum esse ab inanis gloriae cupiditate, neq. ex eorum numero esse qui illam privato studio aut medijs illicitis quarat. Id verò duobus argumentis probat. Primum quòd se probè nouisse ait, gloriam suam omnino nullam fore, si ipse eam hoc modo venaretur. Argumentum est eiusmodi: Qui se nihil profecturos, sed ex labore suo damnnum sine ignominiam reueros esse sciunt, libenter ab eo abstinunt: Ego autem noui me gloriam propriam non alia re magis impedire posse, quam si ad eam vijs illicitis aspirem. Nemo igitur me tam insipientem putat, ut meipsum labore inani & noxio excruciare velim. In presenti Minoris modo meminisse, certum ratio in eo fundatur, quòd ex aeterno patris decreto Dei filius in carne humiliari, & per crucis ignominiam ad gloriae suae fastigium ascendere debuit. Sic enim in Psalmo 110. praedictum fuit: Deum in via bibet, & propterea caput attollit. Et Paulus hoc mysterium exponens ait: Christus cum in forma Dei, non duxit rapinam parem esse cum Deo. Sed ipse se exinaniuit forma serui sumens, nihil hominibus factus, & habitu compertus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem autem crucis. Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac dedit ei nomen, quod est supra omne nomen: ut ad nomen Iesu omne genua flectat, &c. Huiusmodi se non ignarum esse testatur hoc loco, & proinde libenter ab ambicioso aribus, quibus quòd additi gloriam huius seculi ambire solent. Deinde non necessariū esse docet, ut tale quid faceret, quòd Pater ipsum glorificet. Quod argumentum sic formari potest: Quicumq. Deum habentem gloriae vindicem, ijs non opus est pro ea ambiciosus contendere: Ego verò Patrem Deum habentem nihil eorum intermitto, quae ad mei nominis glorificationem faciunt. Cur ergo meipsum studium & superuacaneo excruciem? Probatur Minor innumeris testimonijs, quae Deus iam inde ab exordio mundi Filio suo in carne manifestando perhibuit. Huic enim humanae redemptionis gratia gloria tribuit, quando primis parentib. dicebat: Semen mulieris cōculcabit caput serpentis. Quae pertinet promissiones Abrahamo & reliquis patribus datae de semine, in quo omnes gentes benedictae atque seruari oporteat. Glorificauit eundem postea cultu Levitico, qui ut splendidissimus fuit, ita ad cumulum gloriae istius, quòd cum ista omnia iam tradidisset Moses, tadem magnum illum prophetam Israelitis commendat (quem Christum esse D. Stephanus & Petrus testantur) & dicit audire iubet, non obscure innuit, sacra haec quantumuis splendida, nihil esse si cum Christo comparatur, adeoq. sine hoc nullum prorsus illorum usum esse. Adde his prophetarum oracula, quae praesentia & gloriosissima de Christo & regno eius testimonia continent. Quid? omnes certè, qui in veteramento verae pietatis nomine commendantur, vel propter fidem in Christum promissum seruati, vel in illa fide mortui sunt. Quòd si ad tempus incarnationis eius descendamus, luculentiora gloriae Christi indicia sese exerunt. Quis enim eum omnibus regibus gloriosorem esse negat, quae conceptionem Archangelus Gabriel annunciauit, cuius natiuitatem angelorum chori hymnis celebrarunt, cuius stella ex Oriente extremo Magos adduxit, de quo deniq. recès nato sanctissimus Dominus non sine omnium admiratione publice testatus est? Quibus omnibus si Ioannem Baptistam addideris non parum ad Christi gloriam accedere videbis, quòd praecursorem habuit, cuius natiuitas multis illustrata fuit, & qui iam inde à puero peculiarem sanctimoniam existimationem apud omnes deos sustinuit. Nec tamen his omnibus contentus Pater, in super è caelo vocem illam maiestatis & consolationis dulcissima plenā detonauit: Hic est filius ille meus dilectus, in quo placatus sum. Et audite. Et ne in verbis nudis gloria haec consistere videretur, accesserunt his opera mirabilia, quae illum in morbos, ventos, yndas & malos spiritus imperium habere docuerunt. At mortem, quae sustinuit ignominiosam & duram. Fateor. Sed quàm praeclarè diuinae maiestatis argumenta in morte eluxerunt, quando terra tremuit, petrae scissae sunt, Sol splendoris sui radios contra se, & ipso momento diuinitus tacti eum Dei filium esse dixerunt, qui ipsum paulò ante in crucem egerat. Neq. in istis adhuc glorificandi filij finem fecit pater: sed resurrectio secuta est, quae Dei filium luculentissime declarauit. Excepit hanc Ascensio in caelos, quae triumpho instar illi peccatis, morte diaboli & inferorum victorem esse testabatur. Huic mox successit missio Spiritus sancti, qui per nati apostoli, regnum eius breuissimo temporis spacio per totum orbem propagauit. Verè pro-

Pater filium
glorificat.

ad illo dicitur, Pater ille meus is est, qui me glorificat. Nobis verò istorum omnium hic finis & usus esse debet, ut ipsum agnoscamus verum esse Dei filium & promissum humani generis redemptorē: simulq; certo nobis persuasum sit, nemini impunē fore, ut eum contemnat, aut eius gloriam oppressam velit. Nam qui hoc faciunt, Dei hostes sunt, & eterno eius decreto relictantur, & ita sibiipsis malam accersunt. Exempla passim occurrunt in Imperatorum & hereticorum historijs, qui omnes miserē perierunt, dum Christum vel ex regno suo violenter deturbare, vel eius gloriam falsis atq; perniciosis dogmatibus obscurare conati sunt. Et qui hodie istud faciunt, ferē sibiipsis interitus & semperne ignominia sunt auctores. Quò magis admiranda est mundi recordia, qui cum eius generis exempla quotidie cernat, cum Christo tamen pugnare non desinit. Et hæc quidem in Christi verba, quoad præsentis loci statum, dicta sint.

Quoad autem exemplum, admonemur primum, omnes eos in vanum laborare, qui ambitione exagitati gloriam huius seculi venantur. Nam hoc quoque Dei decretum est, quod per filium non his immoscere voluit: Omnis qui se extollit, humiliabitur: qui autem se humiliaverit, exaltabitur. Luc. 14. Et si ipse Dei filius in carne manifestatus, inanem operā sumpsisset, si præter æternum patris decretum aliquid egisset ex privato carnis affectu: quid obsecro de nobis dicemus aut sperabimus, qui ut ex nobisipsis nihil possumus, ita ferē circa res inanes occupamur, in quibus gloria solida & perpetua inveniri minime potest? Sunt inter has præcipua, opes, publici honores, victoria contra hostes, regna & imperia longe lateq; extensa. Quid verò in his omnibus perpetuum & stabile? Inveniente alteri Mida aut Cræsi poterant videri. Publici autem honores vel à principum favore pendunt, quo nihil incertius aut mutabilius est, vel à iudicio vulgi, quam multorum capitum bestiam nonnulli recte dixerunt, & in eo tot ferē sententia sunt quot capita. In historijs cerē passim exempla occurrunt eorum, qui vel mutato principum favore ex summa dignitatis gradu præter omnem expectationem subito deturbati sunt, vel vulgi furentis impetu oppressi, vitam unā cum fortunis omnibus amiserunt. Quoad victorias, dubiam esse belli fortunam veteres dixerunt, & re ipsa probatur Homeri sententia, qui Martem ἀνομογὰμον vocavit, quòd modò in hanc modò in illam partem inclinet. Quin plerumque fieri solet, ut à nullius nominis hominibus occidantur, qui belli fulmina sunt, & subito vitæ simul & victoriarum finem attingant: vel infamia publica notentur proditorum inflat, quorum fides & fortitudo prius in multis periculis spectata fuit. Experti sunt hoc olim multum inter Græcos & Latinos, & imprimis memorabilia sunt, quæ de Narsete & Bellisario scribuntur: ex quibus ille quidem post multa præclare gesta ex mulieris petulantis consilio ignominiosè ex provincia sua revocatus, hic verò ex oculatus & fortunis omnibus exutus stipem mendicare coactus est. Quòd si regna huius mundi spectemus, hæc quoque suas habent vices, & ubi cursum suum absoluerunt, ex improviso ruunt, licet aduersus omnem euentum optime instructa esse videantur. Neque hic exemplis veteribus opus est, ubi res ipsa quotidie loquitur. Vere ergo omnem operam perdunt, quicumque gloria studio abrepti, vel opes accumulunt, vel ad publicos honores contendunt, vel bellis seipos exercent, aut etiam regna maxima conquirunt. Quid? quòd frequenter propria infamiae sibi auctores sunt, & perpetua suæ avaritiæ, tyrannidis, libidinis avaritiæque scelerum monumenta post se relinquunt, qui in istis studijs gloriam immortalem quaerunt. Itaque stultissimi sunt mortalium, qui huius seculi honores tantis curis & laboribus affectant. Ex proximis illis sunt, qui gloriam eiusmodi alijs invident, & seipos odio crudeli excruciant, dum eos cupiunt nominis splendore spoliare, qui fortassis sua sponte ad infamiam contendunt.

Dicit præterea Christi exemplum, quid in hac causa Christianos facere conveniat. Primum in vniuersa Deo gratia per Christum Iesum gloriantur, qui ex filijs inæ filios gratia fecit, & celestis gloriae consortes. Deinde etsi huius seculi gloriam non affectare debent, oblatam tamen à Deo & officio ad se pertinentem recipiant. Nec enim eorum sententia probanda est, qui neminem putant Christiano nomine dignum esse, nisi qui omnem vitam ingloriosam, vel etiam publica infamia notatam, transigat. Sed ut pio licet magistratum gerere, & munus aliquod publicum administrare: ita huc continentium honorem & gloriam recipere licet, & ut hoc faciat res ipsa exigit, ut maior sit auctoritas eorum, quæ ex officio sibi imposto facit. Monent hoc Dei præcepta, quæ parentes hono-

Ambitiosi frustra suam gloriam quaerunt.

Ut Christiani gloriam quaerere & illam debeant.

vare, coram capite cano assurgere, & nos mutuo honore praeuenire iubent. Quae sane fructu
ciperentur, si illa admittere nefas esset. At tunc curemus anxie, vt gloria atque auctoritas
stra bene vtamur: nimirum ad gloriam Dei & publicam multorum salutem, quae duo vobis ali-
num nostrarum omnium vnicus finis atque scopus esse debent. Quem qui obseruant, eorum pro-
perennis erit, quia non a mobilis vulgi fauore pendeat, sed promissione Dei nitetur: Honorati
honorabo. 1. Samuel. 2.

Ambitionis cri-
men in aduersa-
rios regerit.

Sed audiamus secundum caput reppositionis Christi, qui vt cerèd conset quem nam patrem
dicat, addit: Quem vos dicitis Deum vestrum esse, & non nouistis eum. At qui non alio Deo
riabantur Iudaei, quam vero illo, omnium creatore, & qui cum patribus olim iudaei saluati fuerat
& quem scripturae Iehoua vocant, eò quòd ex se meipso existit, & creatis omnibus suum
E S S E largitur. Idem ergo ille Domini nostri Iesu Christi pater, & is huius filius est, vt
ternus: id quod ad eius diuinitatem demonstrandam plurimum facit. Simul verò (vt in
mus) in aduersarios suos regerit ambitionis crimen, quo ipsum grauare conabantur, quòd
subdit: Et non nouistis eum. Quasi diceret: Vos quidem omnium sanctissimi & religiosissimi
vultis, & vt tales videamini, Deum nunquam non in ore habetis, & non modo populi Dei
sed antistitum ecclesiae nomen vobis vendicatis. At si quis vos propius inspicat & examinet, De-
hunc verè noui & filius eius sum aeternus, qui ab eo nūquam diuellor: vos autem ab eius cogni-
& cultu alienissimi estis, & tamen in ecclesia eius primatum affectatis, imò inuisi plerumque
falso Dei praeceptu in ea dominium exercetis.

Iudaeis negatur
cognitio Dei.

Est hic multa obseruatione dignum, quòd eos Dei cognitionem habere negat, qui
in toto orbe veri Dei cultum profitebantur. Reliquae enim gentes omnes Deos plures & falsos
lebant, & in densissimis superstitionum absurdissimarum tenebris caecorum instar errabant.
autem Iudaei sese patefecerat Deus, quorum patres fœdere sempiterno sibi adoptat, quibus
suam dederat, inter quos cultus sui sedem constituerat, & ex quibus secundum carnem nati
bat promissus generis humani redemptor. De hac enim gente olim per Moysen dixit: Vobis
hi peculium prae omnibus populis: Mea quidem est omnis terra, vos autem eritis mihi regnum
cerdotale & gens sancta. Et Amos Cap. 3. Duntaxat vos agnouit ex omnibus cognationibus
ra, Quòd & illa Psalmi 76. pertinent: Notus in Iuda Deus, praclarum nomen eius in Iherusalem
lem est tabernaculum eius, & mansio eius in Zione. Et Psalm. 147: Deus nuntiat virtutem
Iacobo, & decreta sua Israeliti: Non egit ad hunc modum cum vllis gentibus, &c. Est ergo
admodum & quasi paradoxon hoc dictum Christi: Quem vos dicitis Deum vestrum esse, & non
stis eum. Sed certa est ei huius dicti ratio. Primò enim, quia ipsum ignorabant, in quo solo Deo
nobis manifestat, qui que vnicus omnium promissionum, Leuitici cultus & prophetarum spiri-
rat, veram Dei cognitionem habere non poterant, quamuis promissiones, legis praecepta & pro-
tias secundum litteram nouissent. Deinde prophanus verbi Dei contemptus & contumacia
entia, qua Dei iram quotidie prouocabant, satis docebat, illos Deum non rectè nouisse, sed ex
numero esse quibus olim per Malachiam dixerat: Si ego pater sum, vbi est honor meus? & Dominus sum vester, vbi mei timor? Quare nihil prodest externa fidei professio, qua Deum
strum esse dicimus, nisi tales simus, vt noster esse possit. Hic verò certa & vera eius notitia
qua in solo Christo inuenitur, & verbi eius obseruatione sese prodit, vt mox amplius patebit.
tantiur ergo hic cum Iudaeis Turca etiam, qui Deum quidem magnificè iactant, Christum
eius filium agnoscere nolunt, per quem solum nobis ad patrem accessus patet. Sed & Populus
hic damnat, qui cum eisdem fidei Christianae articulos nobiscum profiteantur, Christi tamen
tum non agnoscunt, & huius gloriam aliò transferunt. Arguuntur praeterea carni & mundi
Et, qui quam ore profitentur fidem factis negant. Tit. 1.

Christus Deo
patre gloria-
tur merito.

Ceterum ad pleniorum istorum explicationem facit tertium huius reppositionis caput, quo
nem Christus reddit suae gloriationis, quam in Deo patre suo habebat. Ait enim: Ego autem
& si dixerò, quòd non nouerim eum, ero similis vestri, mendax, &c. Quibus verbis non modo

patris cognitionem profiteretur, sed etiam docet se, ut hoc faciat, necessitate cogi, nisi ipsorum similis, id est, mendax & diaboli filius esse velit. Vbi obiter discimus, circa professionem cognitionis Dei aut fidei bifariam peccari. Primum ab ijs, qui cum Deum non norint, eo tamen & fide in ipsum gloriantur. Tales erant Iudei, quibus cum in presenti Christus agit: & similes horum sunt, quotquot hodie etiam ore quidem ad eum appropinquant, & labijs ipsum honorant, cum corde procul ab eo absint. Deinde ij quoque peccant, qui cum Deum probe norint & ab eo fide donati sint, eam tamen dissimulant, quando ex eius professione aliquid periculi enasci posse vident. Et hoc aliqui ex infirmitate & metu faciunt, ut Petrus: de quibus spes magna est, fore ut animosiores facti à lapsu suo resurgant. Aliqui verò destinata malitia hoc faciunt, qui nimirum ex religione questum & honores huius seculi captant, & proinde eam fidem profitentur, quam ijs probari sciunt, quorum amicitiam & fauorem sibi vtile esse vident. Est hoc ingens scelus & multiplex. Peccant enim in ipsum Deum, & huic officium suum negant, qui ideo se nobis manifestat, ut si quando opus sit, ipsum profiteamur, & nomen eius publice glorificemus. Deinde veritatem, quantum in ipsis est, turpiter produnt, & sua dissimulatione impijs deridendam atque conculcandam propinant. Adhuc infirmis scandalum dant, & nouo metu eos terrent, quos suo exemplo confirmare debebant. Non ergo simplici mendacio tales peccant, sed reuera diaboli filios sese præbent, cum turpi sua dissimulatione non modo mentiantur, verum etiam alijs perditionis auctores sint. Hæc vitam obseruent, qui hodie confessionem fidei inter indifferentia numerant, & ex eo præcipuam modestie & prudentie laudem venantur, si quiduis simulare aut dissimulare omniumque moribus sese accommodare possint.

Sed audiamus, quo argumento probet Christus, quod Deum patrem nouerit. Et sermonem eius seruo, inquit. Verum ergo & certum cognitionis Dei argumentum est, Verbi obseruantia, & que ex hac emanat obedientia. Quia enim Deus summum atque æternum bonum est, fieri non potest, quin eum amet ex toto corde, quisquis ipsum verè cognoscit. Si enim virtutis eam vim atque gratiam esse dixerunt philosophi, ut sui cognitione quosuis attrahat & ad sui amorem inuitet, quanto magis hoc de Deo omnis virtutis omnique boni unico auctore & fonte dicendum erit? At dilectionem studium placendi sequitur: quia sic natura comparatum est, ut ijs placere & probari cupiamus, quos diligimus. Hic verò obedientia quasi fons est, quando ex communi sensu constat, eos demum placere, qui se alicuius voluntati per omnia accommodant. Itaque quisquis Deum verè norit, eundem diligit. At qui Deum diligit, eidem placere studebit. Qui verò illi placere cupit, is de eius voluntate diligenter inquiret, & illi obedire volet pro viribus. Sunt hæc ita inter se connexa, ut diuelli nullo modo possint, & argumentis probari possent infinitis, sed his in re omnium euidentissima minime opus est. Ad hanc ergo regulam singuli se ipsos & reliquos omnes examinent. Indignissime ferunt plerique mortalium, si quis eos Dei cognitione & dilectione vacuos esse dicat. Sed quous quisque est, qui cum Christo verè dicere possit: Ego noui Deum, nam sermonem eius seruo? Ad hoc enim responderi posset: Si sermonem Dei seruas, cur tam frigidus es in asserenda eius gloria? Cur fidem veram adeo turpiter dissimulas? Cur scortaris, mœcharis, furaris, defraudas, belluaris? Cur Dei nomen deierando & execrando polluis? Hæc si singuli sibi ipsis obijciant, mox illis & iussorū pudebit, & nouo pietatis studio sese accendi sentient. At quia hæc meditatio paucorum est hodie, multi verò passim Deum palam negant, multi ei impudenter mentiuntur, mirum non est, tam multa tamq̃ horrenda ira eius indicia apparere. Discamus ergo abiecta impietate & hypocrisi, Deum verè agnoscere, agnitum amare, amorem eius sancto & indefesso obedientie studio testari. Ita enim Iesu Christi imitatores erimus: cui debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

Verum cognitionis Dei argumentum.

Abraham pater uester gestiuit, ut uideret diem meum: & uidit, & gaudius est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum

habet, & Abrahamum uidisti: Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, priusquam Abraham fieret, ego sum. Sustulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Iesus autem occultauit se, & exiuit ē templo.

Respondit Iesus Christus ad Iudeorum calumniam, qui ipsum Samaritanum esse & magis spiritu agi dixerant, eō quod suae doctrinae sectatoribus vitam aeternam pollicendo, infamiam Abrahamo & prophetis simul omnibus praeferebat. Ita uero respondit, ut non modo suam eximiam innocentiam, sed etiam sibi intentatum crimen in illos retorserit, dum ostendit illos sibi arroganter quod non habeant, se uero nihil sibi ipsi falso tribuere, cum uerus ille Dei filius sit, qui patris uisum uerè norit ab aeterno, & iam in carne manifestatus eius cognitionem diligenti & uero obedientiae studio declarat. Vbi didicimus, quae uera atque salutaris sit Dei cognitio, & quomodo gumentis eam probare debeant, qui illa gloriantur. Restat postrema huius responsionis pars, Abrahamum rursus in medium producit, cuius autoritate & seipsos insolenter aduersari debent, & ipsum obruere conabantur. Paucis uero exponit quod praecipuum in Abrahamo, quod ad praesentis causae statum imprimis pertinebat. Sic enim ait:

Abrahami facta
des quae fuerit.

Abraham pater uester gestiuit, ut uideret diem istum meum: & uidit ac gaudium. Patrem ipsorum dicit Abrahamum per Concessionem, eō quod ex eius stirpe originem ducit. Interim uero fidem Abrahami exponit, ut partim ipsos iam pridem degenerauisse ostendat, partim se Abrahamo maiorem esse euincat. Debent ergo in utramque sententiam uerba poni. Et quoad primam, sic uult dicere: Concedo quidem, uos secundum carnem ex Abrahamo progenitos esse. Nec enim mihi uobiscum lis est de genere aut natalibus. At si ueri atque genuini filij Abrahami effectis, haud dubie eam fidem colerent, quam ille coluit, & qua seruatus est, qui Abraham gestiuit, ut hunc meum diem uideret, id est, totius in hoc fuit, ut me cognosceret quem humani generis redemptorem fore audierat: neque aliud magis in uobis habuit, quam me & redemptionis per me conficiendae mysterium uideret. Neque prius hoc sum desiderium praesit, quam diem istum meum uidit, & ex eo gaudium percepit, quod tam ardentem appetitum. Quod si fides haec & istud mei aduentus studium sine desiderio in uobis queratur, nihil tam facile inueniri poterit. Quem enim Abrahamus ardentissimo desiderio expectauit, cum uos praesentem reiecit. Et ecce occisum uultis, in quo ille omnem salutis suae fiduciam collocauit. Quis ergo Abrahami filios esse dixerit, cum quo neque in fide neque in moribus aliquid commune habeat? ad uerò alteram huius loci sententiam, nemo negare poterit, Christum Abrahamo maiorem, quando hic illum suae redemptionis & salutis auctorem agnouit, & eius aduentum tam uelut desiderio expectauit.

Quomodo Abraham diem
Christi uiderit.

Quarunt hic nonnulli, quomodo Abraham diem Christi uiderit, & ut hic locus ueritate uideatur, quae Matth. 13. habentur, ubi discipulis dicitur: Amen amen dico uobis, quod multi praesentem non uident, sed uiderunt. Et in isti desiderauerunt uideri quae uidentur, & non uiderunt: & audire quae audiri, & non uiderunt. Sed facilis est ad has quaestiones responsio, si uideri uerbum non eodem sensu accipiatur, & quid per diem suum Christus intelligat, uideamus. Dicitur autem dies Christi tempus quo in mundum uenire, & patribus promissam humani generis redemptionem peragere debuit. Prius hoc, & quacumque tunc fieri debuerunt, omnes prophetae & iusti olim coram uideri, & cum Christo colloqui, atque praesentem uel in carne exhibitum intueri cupiuerunt: quod tamen illis minus datum, eō quod praesentis demum tempore ista fieri debebant. Abraham uero, etsi ipse etiam in corpore ista non uiderit, uidit tamen in spiritu per fidem, quae absentia quoque & futurae operationis diuinae, adeoque iam sibi praesens habet, quicquid Dei uerbo promitti audit, cuius ueritatem certam & infallibilem esse nouit. Idem de alijs quoque dici potest. Nam ipsi quoque fidei oculis Christum uiderunt, quem corporaliter uideri non licebat. Est autem diligenter obseruandus ordo uerborum Christi, ubi hanc Abrahami fidem describit. Primum, gestiuit (inquit) ut uideret diem meum. Exponit ardens desiderium, quod partim ex propria corruptionis sensu, partim ex ueteri promissione memoratone concepit. Sentiebat enim se puluerem & cinerem esse (sicuti cum Deo colloqueretur, se

tur, Genes. 18.) & proinde in hoc mundo non habere civitatem permanentem. Imò intelligebat se in peccatis conceptum & progenitum æternæ mortis sententiæ subiacere, quam ipse nullis viribus proprijs, aut operum suorum meritis effugere posset. Audiebat verò olim promissum esse semè mulieris, quo diaboli regnum conculcari, & humani genus vindicari oporteat. Hoc igitur exhiberi cupiebat, hoc videre desiderabat. Et quia promissio hæc in diluio intercidisse videbatur, nõ dubium est, quin hæc cura sanctos patres vehementer anxios habuerit, cum horrendi illius exempli memoria ipsis reus ob oculos esset, & à propria conscientia assiduis stimulis pungerentur. At hîc consolationis plenum est, quod Abraham diem hunc promissi redemptoris vidisse dicitur. Nec enim sanctum hoc & ardens patrum desiderium Deus frustratus est. Et quàmvis procul abesset adhuc tempus illud præsentium, sedus tamen salutis instaurare & veteres promissiones quasi renovare voluit, ut novam salutis fiduciam conciperent, qui intra animos suos solliciti fluctuabant. Ad quam rem Abrahamum delegit, cui ex Chaldaea educto promissionem dedit novam, & ex ipsius stirpe enasciturum promissit enim, quem initio mulieris semen vocarat. Huic promissioni quia Abraham credidit, fide & spiritu illuminatus Christum eminus vidit, neq. minus gavisus est, quàm si incarnatum iam coram videret. Fides enim ista (ut Moses ait) ei ad iustitiam imputata fuit, cuius sensus æstuantis conscientie terrores excussit, & animum illius gaudio solido perfudit, quod ex certa fiducia enascebatur. Sunt autem in his duo, quæ peculiarem considerationem merentur.

Primum, quod etsi solius Abrahami mentionem hic faciat Christus, eadem tamen omnium patrum fides fuit, qua illi servati fuerunt. Nam quod de illo dicitur, non minus de reliquis omnibus dici potest, qui illum vel præcesserunt, vel postea secuti sunt. In Adamo certè hoc evidentissimè cernitur, qui cum se peccavisset & idè omnibus modis miserè esse videret, horribili terrore prostratus Dei conspectum subterfugere conabatur, neq. dubium est, quin salutem amissam tristissimis gemitibus deploret, & novam incredibili desiderio quaesiverit. Hic autem trepido & anxio Deus affulget, & semen mulieris pollicetur, quo ipsum & posteritatem servari oporteat. Ad cuius mentionem haud dubie gessit & cepit, neq. toto vitæ cursu aliud in votis habuit, quàm ut promissa salute in semine illo benedictio frui posset. Et quia hanc promissionem posteritatis quasi per manus traditam acceperunt, eadem omnium illorum spes & idem desiderium fuit. Neq. illos frustratus est Deus, qui etsi filium suum nondum in carne manifestaret, fidei tamen illorum hunc quasi præsentem statuit, ut in eius merito salutem certam assequerentur: quo nomine Christus agnus dicitur occisus ab origine mudi. De ijs, qui Abrahamum secuti sunt, non opus est sigillatim dicere, quando de illorum fide in Moysi & prophetarum scriptis luculenta testimonia extant, quæ illos omnes in unum Christum respexisse docent. Est ergo Christiana fides omnium vetustissima & certissima. Ut enim æterno Dei decreto nuntur, & in paradiso primum prædicata est; ita totius scripturæ consensu probatur, & quàmvis persecutorum divinis conatibus assidue oppugnetur, durabit tamen in electis usq. ad consummationem sæculi, Christo teste, qui se ecclesie suæ in eum usque diem adesse velle pollicetur. Sed ò infelicitatem nostri sæculi, quæ in Antichristi regno factum est, ut superstitiones non minus futiles quàm impie, veteris fidei & religionis nomine censeantur, Christiana autem fides novitatis accusetur.

Demde consideratu dignissimum est, quo ordine nos etiam in fide progredi oporteat, ut salute in Christo promissa fruamur. Opus hîc ante omnia ardenti salutis desiderio, quod alibi sitis & famis similibus describitur. Excitatur hoc diligenti consideratione corruptionis nostræ & promissioni Dei, quæ in scripturis passim occurrunt. Illa enim securos & torpentes terrore & metu cogit, ut de salute cogitent; hæc autem sua dulcedine alliciunt, ut homo relictis omnibus alijs studijs totus in hoc sit, ut salutem in Christo promissam consequatur. Et hic ille gestiens est animus, quem in præsentem Dominum Abrahamo tribuit. Sequitur hunc mox mentis illuminatio quæ per fidem fit, qua & Christum videmus, & illum amplexi salutem simul in illo apprehendimus. Nec enim suorum vota frustratur Deus, sed ut Abrahamum promissi seminis cognitione consolari & exhilarare dignatus est: ita suo spiritu omnes electos suos illuminat, ut exhibitum sibi saluatori animi oculis videre & fide vera amplexi possint. Vult enim nos saluos fieri & in veritatis cognitionem venire. Hinc verò gaudium & conscientia tranquillitas enascitur, quando qui prius divinis terroribus excruciabatur, nunc salutis suæ certus in Christo acquiescit, in quo sibi omnia data esse intelligit, quæ ad salutem necessaria sunt.

Patrum omnium eadē fides quæ Abrahami.

Ordo fidei & salutis.

dico vobis, ides, ut ac
num esse & m
ollicendo, s
lo suam excu
sibi arrogari
aus sit, qui p
diligenti & m
cognitio, & q
sponsionis par
ter aduersari
Abrahami
vidi ac gaud
de origine d
enerausse d
ritiam verba
rnum ex Abra
si veri aqua
ua servatus e
it, ut me cog
ris habuit, qu
sum desideran
ardenter quæ
atur, nihil h
e, cum vos præ
cauit. Quis erg
imune haberi
Abrahamo mat
mentum tam ve
e totus cum ill
quod malin
ditis, & non an
m sensu accep
Christi semp
ragere debet. T
videre, & cum
amen illa m
et si ipse etiam
& facta oppo
ritatem certam
Christum vid
verborum Chri
mem. Exprim
u promissam
Dio colloque
tur, quæ

Sentiunt ista quotquot serio de salute sua solliciti sunt. Quod ergo rar a hodie in terris fides est, plerique salutis incerti & dubij oberrant, ex eo est, quod neque suam corruptionem recte agnoscunt, neque sancto illo salutis desiderio tenentur.

Iudei Christum
vanitatis accu-
sant.

Quid vero Iudei audita Christi responsione tam graui & diligenti? Num culpam suam agnoscunt? Num de penitentia cogitant? Num Abrahamam fidem & mores imitari student? Non rari, hoc vnum excipiunt, quod de Abrahamo dixit, & ex eo calumniam ei struunt. Quinque annos (inquiunt) nondum habes, & Abrahamum vidisti? Vanitatis ergo rursus eum reprehendunt, & vt id commodius possint, verba eius inuertunt atque decorquent. Nec enim Abrahamum vidisse esse dixerat, sed Abraham vidit diem meum. Et videndi vocabulum non de sensu cogit modo, verumetiam de mente & intellectu dici, nemo ignorat. Id vero isti ad oculos non stringunt, vt nouam habeant rixandi occasionem: eorum plane similes, qui hodie alios in locos secundum literam accipiunt, & ex ijs contentiones instruunt nunquam finiendas. Sicut autem hi mores hostium veritatis, quod zelum quidem Dei & religionis simulant, sed quicquid conuenienter agas, semper habent quod ogganniant. Quod si intra animos suos conuicti, causam suscepisse plus tueri non possunt, in aduersarios conuersi, falsis criminibus eos perunt, & vt rixam proiecta saxa morsibus inuadunt, ita illi conuictis lamiant quicquid ab ijs profectum videtur, oppugnare semel in animum induxerunt. Exempla huius rei multa hodie occurrunt. Sola autem fari nostri vt nos omnibus iniuris reddant, nunquam non Diuos in ore habere, quorum patrem suscepisse videri volunt, quod si ostendas quae Diuorum fides & religio fuerit, & illos a nobis doceas, mox murato disputationis statu aliam telam exordiantur, vel conuictis obruant, quoniam rationibus non possunt conuincere. Quid vero hoc mirum est, quando ipsum Dei filium a Iudeis accusatum & exagitarum fuisse videmus?

Christus eterni-
tatem suam as-
serit.

Sed audiamus Christum, qui dissimulata calumnia ipsorum, ad rem ipsam respondit, & Et sui veritatem grauius asserit, sic dicens: Amen amen dico vobis, priusquam Abraham natus, ego sum. Fateatur & affirmat quod illis absurdum & impossibile videbatur. Quae ratio-
rationis causa est, quod qui ego sum ignoratis. Sum enim aeternus Dei filius, quem priusquam
Abraham fieret, imo priusquam mundus hic crearetur, pater ab aeterno ex se genitum deus
humani generis redemptor sum. Facile ergo potuit Abraham in spiritu fidei oculis totum hoc
dispensationis mysterium videre, priusquam ego homo factus in mundum venirem. Inter
riam exponuntur haec Christi verba. Alij enim de aeterna Deitatis essentia ipsum loqui
tur, vt ad Dei responsum alludat, quo seipsum olim Moysi descripsit, dicens: Sum qui sum.
dices filius Israel: Qui EST misit me ad vos, &c. Alij ad Mediatoris personam hoc
restringunt, quam Christus priusquam incarnaretur suscipuit apud patrem. At quia
diator agnosci potest, nisi simul Deus agnoscat, neque Deitatis ipsius cognitio
deest, nisi Mediatorem esse sciamus, ego vtumque sensum simul comprehendere
stat enim veteres omnes in promissum illud semen ita respexisse, vt illud & verum aeternum
filium & Mediatorem salutis agnouerint. Iob certe illum suum vindicem vocat, qui ipse
nouissimo die suscitaturus sit, eumque iam tunc vixisse testatur, cum ista diceret. Iob 19. Sed
pter hunc Deus iam olim omnis generis beneficia suo populo contulit, vt prophetarum sermo
non vno loco testatur. Quin Isaias, cum Israelitae & Syri coniuratione facta Iudaei bellum
ferrent, Messiam iam tunc redemptoris officio functurum promittit, vt eam gentem euacua-
qua praesinito tempore homo nasci debeat. Quo etiam illud Apostoli pertinet: Iesus Christus
& hodie, idem est etiam in secula. Rursum ergo hic fidei nostra vetustas asseritur, & videtur
effectum meriti & gratiae Christi, qui olim praesentibus patribus salutaris fuit, non minus
ijs salutarem fore, qui sub finem mundi illum vera fide apprehendunt. Cuius mysterij ratio
ratio in quouis tentationis genere consolationis argumenta dulcissima & efficacissima
potest.

Finis disputatio
nis turbulētus.

Sequitur suis disputationis Tragicus planē & turbulentus, qualis omnium actionum esse so-
let, quas impij aduersus veritatem instituunt. Sustulerunt enim Iudaei lapides, vt Christum obruāt.
Videntur hoc ex legis p̄cepto fecisse, quā blasphemos lapidare iubebat. Est hic impiorum mos,
quod cum verbis se nihil proficere vident, ad arma ruunt: & quorū aures ad Dei verbum & sanas
rationes surde sunt, eorum pedes atq; manus ad cedes & sanguinis innoxij effusionem semper pa-
rate sunt. Magnum verō impotentis iræ argumentum est, quod in ipso templo eum lapidare volūt,
neque loci religione mouentur, vt à scelere tanto abhorreant. Quo exemplo docemur, quantū possit
Zelus sine scientia. Hos enim ideo sic exarsisse constat, quod impium putarent, hominem mortalem
diuinitatis nomen sibi vendicare. Sed dum Dei gloriam tueri & asserere volunt, in Deum grauissī
mē peccant. Accidit hoc multis, qui dum Zelo se excusari putant, sine ratione ruunt, & quosuis ce-
mere oppugnāt, quos suis studijs aduersari vident. Hic ergo Zeli nobis vsus sit, vt in Dei verbum
intentos, deinde etiā animosos reddat ad ea exequenda, quæ ab illo nobis p̄cipi audimus. Qui enim
absq; verbi doctū Zeli sui impetum sequuntur, hi primō quidem superstitionibus nefarijs inebrian-
tar: deinde longius progressi crudeles fiunt, & cum ipso Deo certamen suscipientes in scelera manife-
stati ruunt. Arguit tamen nostri seculi recordiam & impietatem hoc Iudæorum exemplum. Intole-
rabile & quouis supplicio dignū celus esse norunt, si homo seipsum pro Deo vendiderit. At hodie scele-
ratissimis hoc licet, vt diuinos honores sibiipsis arrogent, & eo p̄textu non in viuos modo verum-
etiam mortuos imperium sibi sumant. Imō inueniuntur passim, qui tyrannidē istorum armis defen-
dant, & aduersus pios crudeliter grassantur, qui Deo suum honorem vindicare student.

Ceterum de Christo Domino euangelista duo scribit. Primum, quod se occultauerit. Quidam in Christo se oc-
cultat. Quidam in Christo se occultauerit. Quidam in Christo se occultauerit. Quidam in Christo se occultauerit.
uitabilem factum putat, vel per medios hostes elapsū, vt prius Nazarethi fecerat, quando eum de cultat.
monte p̄cipitem dare volebant. Sed diuersum quid sonant verba, quæ expressam faciunt mentio-
nem occultationis. Neg, semper diuinam virtutem exerece, & miraculose se tueri voluit Domi-
nus, sed interdum medijs vsus est, quæ assumptæ carni conueniebant: partim quidem, ne huius veri-
tatis in dubium veniret, vt alibi diximus, & quod aliqui veterū annotarunt, quos vel vno hoc argu-
mento constat alienigenos fuisse ab eorum delirijs, qui hodie noua miracula Christo affingūt, vt eius
corpus veri corporis proprietatibus spoliēt, & vbi quæritum esse euincant: partim verō, vt quid nos
facere deceat in simili casu, ipsius exemplo discamus. Licet ergo se subducere ab illis, qui violenter
agunt, & ad tempus latere, vt nos rebus secundis seruemus. Fecit hoc non semel D. Athanasius,
quando Arianorum furorē exarsisse videbat, neque verbis locum esse amplius apud eos, qui vi &
armis omnia agebant. Itaq; nimis temerarij sunt, qui absque magna ratione apertis periculis sese
immiscent. Nebulones autē & veritatis proditores sunt, qui huius ministros violenter extrudunt,
& hostibus sanguinarijs obijciunt. Est verō consolationis plenum, quod vt Christus in ipso templo,
vbi sacerdotes regnabant, tutus latere potuit: ita quāuis Deus non semper manum potentem quasi
ex celo exerat, habet tamen vbiq; latebras, in quibus seruos suos seruat & ruetur, quoad ipsi vi-
sum fuerit. Vide que Elie temporibus acciderunt, & c. i. Reg. 18.

Alterum est, quod ē templo Dominus exiisse dicitur. Damnat eo facto sacerdotes, qui cum Christus ē templo
templo antistites essent & eius religione imprimis gloriarentur, ipsum inde expellebant, qui & tem-
plo & sacris illis omnibus adūbrabat. Simul etiā testari voluit, se cum illis manere non posse, qui
veritatis doctrinam persequuntur. Anxie quidem multi consultant, qua ratione sese à Christo expe-
diant, & illum expellant. Atqui non multa cura hic opus est. Nam spontē ab illis discedit, quos in-
gratos & rebelles esse videt. Discedens autem simul gratiam Dei omnē secum aufert, qua sublata
super ingratos manet ira Dei & maledictio, qua illis sempiternū affert interitum. Habet præterea
locus iste euidētē typum, quo quid nouissimis temporibus euenturū esset, adumbratum fuit. Vt ni-
mirum Christo pulso, externi templi, id est, ecclesie possessio Antichristo obringeret & illius coniu-
ra-
tis, qui sacra omnia pro sua libidine turbaret. Quod ipsum Paulus non obscure innuit, quando Anti-
christi sedem in templo Dei fore vaticinatur. Id autem reuera accidisse Pontificum historie restan-
tur, & vnum non hodie huius rei exempla passim occurrerent, quando in plerisq; locis templa cum
bonis ecclesiasticis ab impuris & indoctis sacerdotibus occupantur, cum interea Christo & membris eius
in occulto quidem, aut in suburbijs & horrejs locus tutus datur, in quo ad audiendū verbum Dei

& legitimum sacramentorum usum convenire possint. Gloriantur ea re vehementer aduersariis, & eo argumento superstitiones suas defendere solent, quod in ipsorum potestate sint cathedra ecclesie (ut ipsi loquuntur) & templorum omnium redditus. At si illorum argumentum videretur, istius quoque erroris damnabitur, qui templi possessione cessit, & illius usum impijs sacerdotibus tradidit. Obseruamus potius Christum, qui nunc à templo discedit, paulo post flagello è sanibus facti, & eorum nudatores eiecisse, tandem verò per Romanos vnà cum templo male perdidisse, quod incurabile esse videbat. Veritur hodie etiam verbi flagello; quod quia multi spernunt, inueniuntur incul dubio, qui malum incurabile seueriori ratione tollant, siue illi Turcæ, siue alij horum sunt. Et hic quidem exitus fuit grauissimarum altercationum, quas duobus capitibus euangelij adhibuit. Vidimus in his quæ sūt veritatis doctrina, quæ ipse Dei filius nobis tradidit, que eiusdem mundo fors sit, & qua constantia eam asserere debeant, quibus hoc negotij à Deo datum est. Inuenitur ergo Christi exemplum ecclesiarum ministris, reliqui verò pijs eorum conatibus fauere, & quæuis Iesum Christum aliquando pelli & quasi de possessione sua deiici videant, maneat tamen ipsi stantes in veritatis doctrina, & salutis suæ vindicem fidissimum sentiant eum, quem in animum dei sui viribus debellare conatur. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum.

CAPVT IX.

HOMILIA LXXXV.

ET præteriens Iesus uidit hominem cæcum à natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic, an parentes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit Iesus: Neque iste peccauit, neque parentes eius: sed ut opera Dei manifesta fiant in eo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: ueniet nox, quando nemo potest operari. Quam diu fuero in mundo, Lux sum mundi.

Argumentum
& usus huius
capitis.

DESCRIBITUR hoc Cap. in signe miraculum, quo Dominus noster Iesus quendam natiuitate cæcum curauit, & oculorum usu instruxit. Est autem in eius descriptione modum diligens euangelista: primo eam ob causam, quod ad præcedentis doctrinæ confirmationem facit, quæ se lucem huius mundi esse Christum professus est. Quia enim ipsi per prophetas acris concertatio cum phariseis oborta fuerat, re ipsa eam probari oportuit, ne aduersariis authoritas apud vulgus rude & indoctum veritati officeret. Et est hoc ingens bonitatis Christi argumentum, quod eam nostræ infirmitatis rationem habet, ut non verbi modo verumetiam factum docere dignetur. Deinde diligentis causa etiam est, quod miraculum hoc nouæ actioni occasionem præbuit, quæ veritatis doctrinam mirifice illustrata fuit. Dicitur enim cæcus hic ad phariseos, & de signo hoc ipsum interrogat, adeoque in eius fidem inquirunt. Narrat is rem sicut gesta erat, & honorificum de Christo fert testimonium. Indignantur illi, de miraculi veritate dubitant, & peruersus parentes quoque accersunt, quibus auditis hunc denuo aggrediuntur, & tandem (quæ in confessione constantior esse vident, quàm qui ipsi cedere velint) illum ignominiose eiecimus communicant. In qua historia partim hostili veritatis improbitas & piorum sub his cœditis, quæ in periculo consideranda, proponitur: partim Dei iudicium & potentia apparet, qui filios sui contentum cum homine ignobili & misero committit, & ita rem omnem moderatur, ut ipsos omnium modis exponant, qui legis diuine peritissimi doctores & publici sacrorum atque religionis vindicæ probati haberi. Est ergo per quam memorabilis huius Cap. historia, cuius primam occasionem hic locus continet, de qua modo dicemus.

Christus templo eiecitus mox inuenit occasionem illustrandæ suæ doctrinæ.

Occurrit hic primum, quod Iesus, eum ipsum pharisei lapidibus obruere vellet, tempus egrediens inter prætereundum, cæcum hunc vidisse dicitur, in quo postea signum est editum. Vidit autem non obiter aut quasi aliud agens, sed diligentius eum inspicit, id quod discipulis de hoc interrogatis ostendit.